

N A L E Z I N G

OP DE

NIEUWE NAAMLIJST

VAN

G R I E T M A N N E N

VAN

JHR. MR. H. BAERDT VAN SMINIA ,

DOOR

Mr. A. J. ANDREÆ ,

MET

Aanteekeningen en Register.

Uitgegeven door het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en
Taalkunde te Leeuwarden.

LEEWARDEN,
MEIJER & SCHAAF SMA.
1893.

LEEWARDEN — COÖPERATIEVE HANDELSDRUKKERIJ.

Wumkes.nl

VOORWOORD.

Het is reeds meer dan een halve eeuw geleden, — 't was in 1837 —, dat de *Nieuwe Naamlijst van Grietmannen*, bewerkt door Jhr. Mr. H. Baerdts van Sminia, het licht heeft gezien.

Het ligt in den aard der zaak, dat er sedert dien tijd eene menigte bronnen deels zijn uitgegeven, deels zijn te voorschijn gebracht, die in meerdere of mindere mate bouwstoffen opleveren, om het verdienstelijk werk van Jhr. Van Sminia voort te zetten.

En dat zulks van groot belang is te achten voor de beoefening der Friesche Geschiedenis, dit behoeft zeker geen nader betoog.

Al hetgeen wat nu door mij gedurende een tiental jaren over dit onderwerp was verzameld, werd door het Bestuur van het Friesch Genootschap voor G. O. en T. te Leeuwarden belangrijk genoeg geacht, om voor rekening van het Genootschap afzonderlijk en onder den titel van „*Nalezing*” als een vervolg der *Naamlijst* van Jhr. Van Sminia te doen uitgeven, iets waarvoor ik aan het Bestuur en mijne medeleden, die dit plan ondersteunden, bij dezen mijn welgemeenden dank betuig.

Zonder twijfel zal ook deze *Nalezing* later wederom op hare beurt voor aanvulling en verbetering vatbaar zijn. Het onderwerp is nog op lange na niet uitgeput en steeds zullen nieuwe bronnen worden ontdekt, die ook het onvolledige dezer *Nalezing* zullen aantoonen.

Zoo zal er o. a. in menig familiearchief nog veel gevonden worden, dat tot aanvulling kan strekken.

Alhoewel ik gaarne erken, dat mijn werk in vele opzichten onvolledig is, zoo is het mij toch mogen gelukken de *Naamlijst* met een getal van ongeveer 140 namen van grietmannen en die van ruim 30 substituut-grietmannen te kunnen aanvullen en van velen, door Van Sminia vermeld, nadere geschiedkundige bijzonderheden te kunnen mededeelen.

Een paar opmerkingen over de wijze van bewerking van de *Nalezing*, wil ik hier laten volgen.

In den tekst zijn die namen, welke reeds door Van Sminia zijn vermeld, met een *sterretje* aangeduid. Men zal dus wel doen, om eerst de *Naamlijst* en vervolgens de *Nalezing* te raadplegen. Verder zijn de namen der grietmannen met kapitale letters gedrukt, uitgezonderd die, welke van 1514 tot 1524 namens Karel Hertog van

Gelder, het bewind hebben gevoerd. Dezen zijn, evenals die der substituut-grietmannen, cursief gedrukt.

Het jaar of de datum vóór de namen der grietmannen geplaatst, zonder meer, wijzen alleen aan, wanneer zij voorkomen; is de juiste datum hunner benoeming of aanstelling bekend, dan staat dit daarbij uitdrukkelijk vermeld.

Meermalen is het mij voorgekomen, dat in oorkonden of grafschriften iemand met den titel van grietman werd vereerd, terwijl het genoegzaam van elders bleek, dat hij dit niet was, maar slechts gedurende korten tijd diens plaatsvervanger en alzoo eenvoudig substituut-grietman, waarmede ik ter zijner tijd rekening heb gehouden.

Hoofdzakelijk heb ik mij bepaald tot de grietmannen van voor de 17e eeuw, daar die uit lateren tijd, voor zoover ik kon nagaan, nagenoeg geene toelichting behoeften. Voor genealogische vragen verwijs ik overigens te dien opzichte naar het Stamboek van den Frieschen adel.

In de Inleiding zijn door mij enkele aardrijkskundige aanteekeningen opgenomen, voor zoover noodig in verband met mijn onderwerp, alsmede enkele algemeene mededeelingen over het grietmansambt en wat daarmede in betrekking staat.

Ten slotte heb ik aan het werk toegevoegd: eenige *Aanteekeningen*, alsmede een *Register der namen*, die vermeld zijn, zoowel in de *Naamlijst*, als in de *Nalezing*.

Van de hoofdbronnen wil ik hier alleen noemen de *M. S. Naamlijsten van E. M. van Burmania*, voorzien van een groot aantal aanteekeningen en die, naar het mij toescheen, hoe vreemd ook, niet door Van Sminia zijn gebruikt. Verder was een voornaam bron het *Commissieboek van den Hove*, waarin vele benoeringen voorkomen, maar vooral de onwaardeerbare *Rentmeesters-rekeningen van Friesland*, uit de 16de eeuw, die tal van Geschiedkundige bijzonderheden bevatten en waarover het een en ander is medegedeeld in *Aant. I*. Tevens zijn in die *Aant.* een aantal andere bronnen en de in dit werkje gebruikte verkortingen aangegeven.

Op eene grove dwaling van den schrijver der *Naamlijst* acht ik mij verplicht hier de aandacht te vestigen en wel deze, dat de lijst, vermeld in de *Kroniek van Winsemius* op bl. 514, door hem is beschouwd als te zijn uit het jaar 1545 en althans in dien zin, dat de daarop voorkomende personen toen nog in leven waren, zoodat men tot het besluit zou komen, dat het grietmansambt destijds het bereiken van een buitengemeen hoogen leeftijd in zich sloot en het toen niet, zooals in 't begin van de 15de eeuw, „great bernte”: een groote last was.¹⁾ Die lijst is oorspronkelijk van omstreeks het jaar 1514, zooals blijkt uit het *Register van Aanbreng* van 1511, dl. IV, 68, terwijl later, toen die lijst werd herzien (aldaar op bl. 80 ver-

¹⁾ Zie bladz. 63 van den tekst.

meld), daarin wel de oorspronkelijke namen werden opgenomen, maar met de bijvoeging: „off huer erffgenamen.”

Ten slotte een woord van dank aan allen, die mij voor en na bouwstoffen hebben verstrekt voor de samenstelling van dit werk, maar vooral aan den heer Dr. F. Buitenrust Hetteema te Zwolle, die mij welwillend ter zijde stond bij het nagaan van de proeven en aan wien ik menig nuttigen wenk verschuldigd ben, vooral waar het betref den vroegeren aardrijkskundigen toestand van Friesland.

Over dit laatste zal de belangstellende lezer weldra meer breedvoerig het een en ander kunnen vinden in een opstel, dat Dr. Hetteema hoopt uit te geven in de „Nomina Geografica Neerlandica” van het Aardrijkskundig Genootschap, onder den titel van „Friesche Plaatsnamen”, tegelijk een bijdrage tot de oude Aardrijkskunde van Friesland, en waarvan het eerste gedeelte weldra zal verschijnen.

KOLLUM, Aug. 1893.

A. J. ANDRÉE.

I N L E I D I N G.

Op deugdelijke gronden mag men aannemen, dat in de eerste helft der 13de eeuw de betrekkingen van *scelta* (schuldvorderaar) en *asega* (rechtspreker) in één persoon werden vereenigd, die „greetman” werd genoemd.

Sedert dien tijd wordt het gebied der vroegere *scelta*'s en *asega*'s niet meer *ban* of *ferd*, maar „gretanie” geheeten.

Met zekerheid weet men, dat deze verandering in of kort vóór het midden der 13e eeuw heeft plaats gehad. In een oorkonde van 1242, — van welk jaartal echter de juistheid niet volkomen vast staat, — vindt men voor het eerst van grietmannen in Oostergo gewag gemaakt, terwijl eene oorkonde uit 1270 ons voor het eerst van een grietman uit Westergo spreekt.

De minder goede verhouding tusschen de Hollandsche graven en de Friezen zal zeker tot dit een en ander aanleiding hebben gegeven. Graaf Floris IV, in 1230 te Franeker gehuldigd, was de laatste graaf, die in dien tijd eenig gezag in Friesland heeft uitgeoefend, daar hij zich wegens zijne onstaatkundige handelingen bij de Friezen zeer gehaat had gemaakt. En toen deze nu in 1234 in een steekspel werd gedood, besloten de Friezen Sicke Sjaerdema tot algemeen legeraanvoerder of potestaat te verkiezen, om, als de nood aan den man kwam, onder zijne leiding naar de wapenen te grijpen en zich in 't vervolg tegen elke inmenging van buiten te verzetten.

Mogelijk hebben ook de voortdurende overstromingen aan die zijde van Friesland tot op zekere hoogte er toe medegewerkt, dat de aanvallen der Hollanders van lieverlede verminderden.

Immers het tegenwoordige Noord-Holland was oorspronkelijk met Friesland nagenoeg verbonden. In den loop der tijden echter, sloeg er veel land weg en werden de zeegaten verbreed en verruimd, hetgeen de toegang tot Friesland aanmerkelijk bemoeilijkte. ¹⁾ —

¹⁾ Zie de verhandeling van Mr. van Blom: „De dorpsgemeenten in Friesland”, in *De Vrije Fries*, XIV, 337 en o. a. bl. 371—395 en vooral voor het bovenstaande, bl. 385, 391, 392 en 393. Zie ook *Fr. Volks-alm.* 1886, bl. 69 en 1889, bl. 176, noot. Colmjon, Oork. no. 92 (1290). Zie over de vroegere indeeling van Friesland tusschen Flie en Lauwers mijn opstel in hetzelfde deel van *De Vrije Fries*, o. a. bl. 205, alsmede aant. II hierna. Von Richthofen, *Fr. R. gesch.* I, bl. 154. In 't begin der 13de eeuw was *Ulbrandus* „sceltetus de Reisum”, *scelta* te Reitzum; Aem. Wybrands, *Mariengaarde*, 33. De echtheid van het charter van 1242, (zie Mr. Van Blom t. a. pl. bl. 390) wordt door Colmjon in twijfel getrokken; zie de door dezen uitgegeven oorkonden, ald. no. 65.

Bekend is het, dat ook Friesland tusschen Flie en Lauwers toen reeds meer dan vier eeuwen in goên of landstrecken was verdeeld. De namen Oostergo en Westergo komen reeds ten tijde van Karel de Groote voor. De landstreek de Zevenwouden werd veel later gevormd; daarvan vindt men eerst in eene oorkonde uit het midden der 15de eeuw gewag gemaakt.

Oostergo en Westergo waren in de 13de en 14de eeuw verdeeld in onderdeelen (*districtus*) en dezen weder op hunne beurt in grietenijen. Zoo bestond Oostergo uit *Winnighe* en *Bornego*, Westergo uit *Vroenackere*, *Wildinghe* en *Weembrugge*.

Winnighe bevatte de zes noordelijkste grietenijen van Oostergo, die later 9 grietenijen uitmaakten, terwijl de grietenij Achtkarspelen meer op zich zelve stond. De grietmannen dezer 6 grietenijen vormden *drie* aan *drie* met hunne twee „eheren” of mederechters een rechtbank, als die der „nyoghen” (negen) bekend. De „nyoghen” van *Dongheradeil*, *Donthmadeil* en *Ferwerderadeil* vormden de eene rechtbank en die van *Lyouwerderadeil*, *Thiestzerkeradeil* en *Echtawerderadeil* (Idaar.dl.) de andere. Het dubbeltal, alzoo *al* de zes grietmannen met hunne mederechters, vormden ook een zoodanig lichaam, dat men als „de achtena to Winenze” betitelde, d. i.: de 18 rechters te Wijns, waar de coetus of rechtszetel van dit district was. ¹⁾

Van het andere, het zuidelijk deel van Oostergo, hetwelk voorkomt als: *Bornego*, *Borndegho* of „*da dele to Born*”, is ons weinig of niets bekend. Vrij zeker omvatte het de 5 grietenijen: *Utingeradeel*, *Aengewirden*, *Haskerland*, *Opsterland* en *Schoterland*. Eerst in de 15de eeuw, toen zij deel uitmaakten van de Zevenwouden, vindt men de namen van grietmannen dezer grietenijen vermeld. Stellingwerf stond aanvankelijk meer op zich zelf en in nauwe betrekking tot den Bisschop van Utrecht. ²⁾

In de oudste oorkonden van Oostergo en wel bepaald van *Winnighe*, komen enkel de voornamen van grietmannen, en, zoo het schijnt, die hunner woonplaatsen voor. Later worden ook de geslachtsnamen vermeld en eerst op het eind der 14de eeuw treft men de namen der grietenijen aan.

¹⁾ In het 26ste Verslag van het Friesch Genootschap, bl. 60, wordt gesproken van eene Oorkonde van 1223, maar het oorspronkelijke stuk, te Harderwijk berustende en mij welwillend ter inzage verstrekt, draagt het jaartal 1323 en staat in verband met een stuk uit datzelfde jaar, vermeld in het Fr. Chbk., I, bl. 161. Zie ook v. Richthofen, Fr. R. Gesch., I, 145, no. 20. De 3 deelen van Westergo worden ook vermeld in de Oorkonden van Colmjon, o. a. no. 157, 158, 160—165. De namen der grietenijen, zooals die in den tekst zijn vermeld, komen voor in Chbk. I, 97 enz., (ook 109a) welke Oorkonde echter m. i. ten onrechte op het jaar 1276 wordt gesteld, daar de namen der grietenijen toen vrij zeker nog niet in gebruik waren; zie daarover in De Vrije Fries, XIV, 205 en 208, 212 en 234. Zie: *Aanteekening II*. ²⁾ Zie De Vr. Fries, XIV, bl. 219.

Opmerking verdient het ook, dat de naam Oostergo in de oorkonden der 14de en 15de eeuw, meermalen alléén voor het noordelijk gedeelte (Winnighe) werd gebruikt. ¹⁾

Wat de drie districten van Westergo aangaat, hiervan was *Vroenackere* het noordelijkste. Het werd ook wel de Vijf deelen genoemd, daar het, zooals bekend is, later vijf grietenijen bevatte. *Weembrugge* lag in 't zuiden en was in 't laatst der 14de eeuw bekend als „*Olde Waghenbrugge*”; *Wildinghe*, het westelijk deel dezer go werd toen „*Woudenzera en Oldenvrede*” genoemd. De grietenijen, waaruit deze districten in het laatst der 14de eeuw bestonden, worden in eene oorkonde van 1398 vrij nauwkeurig omschreven. En dat de geheugenis aan deze verdeeling van Westergo in die drie districten nog lang bleef bestaan, blijkt wel hieruit, dat men zelfs eene eeuw later (1498) melding vindt gemaakt van de „drie *olde* deelen in Westergoe”. ²⁾

Evenals in de oudste oorkonden van Oostergo (Winnighe), zoo worden ook in die van Westergo slechts de voornamen der grietmannen vermeld. Daarin vindt men echter niet, zooals bij Winnighe, de onderdeelen of grietenijen aangewezen, maar achter de namen der grietmannen nu eens die van den *coëtus* of vergaderplaats, dan weder die van het *districtus* vermeld. Zoo worden b. v. in een oorkonde van 1270 de „cetus in Wyldinghen” (Wons), in eene van 1290 de „coetus Fornacker” (Franeker), de „coetus Veldenzee” (Wons), de „coetus Hemlem” (Hemelum) en de „coetus Harich”; in een van 1298 de „coetus Weldenzie” (Wons), de „coetus Waghenbruchghe” (Wijmbr.deel); in een van 1313 die van Lyarich (Lya-rich: Lyam-rich = Lemmer-ich) genoemd. In latere oorkonden wordt echter gesproken van: „districtus Vroenackere, Wildinghe et de Weenbrugghe”, terwijl in oorkonden van 1329 en 1343 van grietmannen van Harich en Hemlum wordt melding gemaakt. Voorts wordt in een charter van 1323 het districtus *Bereni*, Berem d. i. (in 1369) Bierum, Bierumadeel of Barradeel, en in eene oorkonde van 1329 het districtus *Bawerth* (Baard, Baarderadeel) genoemd. Uit dit laatste schijnt te blijken, dat de uitdrukking *districtus* ook wel voor eene grietenij werd gebezigd. In een charter van 1386 komt nevens Ooster- en

¹⁾ Zie bladz. 2 noot 1 hiervoor, over het charter van 1276. Vreemd is het dat de geslachtsnamen der grietmannen aanvankelijk niet worden vermeld, hoewel destijds toch geslachtsnamen voorkomen; zie o. a. Aem. Wybrands, Mariëngaarde, in het Register, enz. ²⁾ Colmjon, Oork. no. 404 en 409. Kroniek van Petrus van Thabor, II, bl. 139 en 140 en de aant. op bladz. 139 aldaar. Vóór de opslukking der Middellzee was *Westergo* waarschijnlijk niet veel grooter dan het district *Winnighe* in Oostergo; zie de kaart, gevoegd bij mijne Verhandeling in dl. XIV van De Vrije Fries.

Westergo, ook nog den naam „Geesterland” voor (Gaasterland, misschien: Harich, Hemlem en Lyarich). ¹⁾

De aanduiding der grietenijen in die drie bovenvermelde districten van Westergo is dus zeer onvolkomen en onduidelijk en dat nog te meer, als men een paar oorkonden van 1296 en 1298 inziet, in de eerste waarvan één grietman van „Wildinge”, twee van „Froneckere” en drie van „Wenbirge” worden genoemd, maar in die van 1298 één van „Weldenzie” en één van „Waghenbruckghe”. In verreweg de meeste oorkonden van vóór de 15de eeuw vindt men eenvoudig vermeld de grietmannen (zonder bijvoeging hunner namen) van de *drie* meergenoemde districten, zonder meer. ²⁾

Bij de grietenijen zelve treft men nu en dan ook nog eene onderverdeling aan. Zoo waren Leeuwarderadeel en Utingeradeel verdeeld in „trimdeelen” (derde deelen), Tietjerksteradeel en Franekeradeel in „fiarndeelen” (vierde deelen). ³⁾

De *regeling van het grietmansambt* gedurende de Middeleeuwen is niet in alle opzichten recht duidelijk. Wijmbritseradeel en Wonseradeel b. v. hadden later elk een binnen- en een buitendijks-grietman; in Franekeradeel, Baarderadeel, Barradeel, Wijmbritseradeel, Idaarderadeel, Utingeradeel en misschien ook in Opsterland, had het vervullen van dit ambt bij toerbeurten of omgangen plaats; in Achtkarspelen, Ferwerderadeel en Oostbroeksterland (Kollumerland) troffen wij terzelfder tijd meer dan één grietman aan. Wat van dit laatste de reden kan zijn, kunnen wij niet verklaren. ⁴⁾

Tijdens de korte overheersching van Hertog Albrecht van Beijeren in 1398, had er eene tijdelijke wijziging plaats; hij toch stelde baljuwen aan „nae den Hollantsche wys ende costume”, die „schulden ofte grietmannen onder hem hadden.” Zoo werd Oostergo verdeeld in 2 baljuwschappen, waarvan het eene, dat Leeuw. deel, Tietj. deel, Idaar. deel, „die Hem” (Rauwerderhem) en

¹⁾ Zie von Richthofen, Fr. Rechtsgesch. I, 139 en 155 en mijne vroeger aangehaalde Verhandeling in dl. XIV van De Vrije Fries, alsmede *Aanteekeningen* II en III hierna; Chbk. I, 180, 181 en 190; Colmjon, in 't Register en hierna op de grietenijen. ²⁾ Zie von Richthofen, t. a. pl. Colmjon, Oork. o. a. nos. 157, 158, 160, 161 en het Chbk. van Friesland. De Vrije Fries, XIV, bl. 234 enz., en hierna op de grietenijen. ³⁾ Zie *Aanteekening* IV. ⁴⁾ Zie daarover meer in de Naamlijst zelve. Tegenw. St. v. Fr. op: Idaar.dl. en wat Opsterland betreft: Chbk. I, 466. V. Sm. Inleiding, bl. 3. Chbk. I, 403 en 527. Van Panhuys, „De landgemeenten”, enz., bl. 30. De Vr. Fries, XIV, 208, alsmede de Verhandeling van Mr. van Blom in dat deel, o. a. wat betreft de strijd tusschen de grietmannen en de geestelijkheid, aldaar, bl. 395—398; en de Oude Fr. Wetten, uitgeg. door het Friesch Genootschap.

Smallingerland bevatte, door Gerrolt Cammingha werd bestuurd, terwijl het andere, waarover Fejo van Dockum tot Baljuw werd aangesteld, uit Dong.deel, Dant.deel, Ferw.deel, Achtkarspelen en Oost-broeksterland bestond. ¹⁾

Westergo bestond uit drie baljuwschappen, als: dat van de Vijf deelen, waarvan Schelte Liauckema baljuw werd, dat van „Olde Wagenbrughe”, waarover Rienck Bockema en dat van „Wouden-zera en Oldenvrede”, waarover Tjaert (Tjerck) Walta het bestuur verkreeg. Die baljuwschappen waren weder in ambachtsheerlijkheden verdeeld, terwijl in de steden schouten werden aangesteld.

Doch al spoedig daarna werden de Hollanders weder uit Friesland verjaagd en kwam alles weder op den ouden voet. Schotanus vermeldt, dat er daarna grietmannen van jaar tot jaar werden aangesteld. Elders leest men dat de grietijen „alle jar koren „bij stemmen haren grietman, dewelcke to halze und hoefde rich-teden, und toegen mitten bueren off gemeente als hoptmans to „velde.” ²⁾

In de 14de en 15de eeuw treft men enkele grietmannen aan, die slechts een deel der grietijen onder hun bestuur schijnen gehad te hebben. Eekhoff beschouwt deze grietmannen en hunne mederechters niet veel meer „dan 't geen wij thans zouden noemen,” zegt hij, „gecommitteerden der waterlossing”.

Zoo wordt *Hoecke* (denkelijk Houcke) *Mynnema* in 1406 „Gret-man in der Bacuwa” genoemd; wat met dezen naam wordt aangeduid, is mij niet recht duidelijk. *Sipka Minnema* zijn neef, was in 1465 grietman in „de Hirna riucht op Liouwerdera Nijaland”; *Taka Asghama* en *Schelte Idzencka* waren, de eerste in 1432, de andere in 1448, grietslieden van Huizumer-Nieuwland; voorts worden in 1445 *Hemka Haijama* en in 1458 *Tyerd Syerdsma* als grietmannen van Deinumer-Nieuwland en in 1470 *Offke Dot-tyngha* als grietman van Marssumer-Nieuwland vermeld.

In verband hiermede verdient het opmerking, dat er in oorkonden van dien tijd ook gesproken wordt van: „Liouwerderadelis-„riucht”, van „Huwsmariocht” (1456), d. i. Huizum en omgeving, van „Hirnariucht” (de *herne*, *horn* of *hoek* van het Nieuwland

¹⁾ Deze indeeling komt overeen met die der „nyoghen”; zie bladz. 2. Fejo van Dockum was, naar men wil, een *Heemstra*; vergelijk De Navorscher, XL bl. 257. Maar 't kan ook zijn, dat hij een *Riemersma* was, welk geslacht te Dockum zijn hoofdzetel had, o. a. *Ofke Riemersma* in 1470 en ook later. Cf. de geschiedschrijvers en Stbk. op: *Bootsma*, enz. ²⁾ Worp v. Thabor, IV, 2 en 7. Schotanus, Fr. Gesch., bl. 229b. — Verwijs, De oorlogen van Hertog Albrecht van Beijeren, enz., in verband met mijne aant. daarover in De Navorscher, jaarg. 40, bl. 257. — Kroniek van Rengers ten Post, I, 108.

tusschen de Zwette en de Harlingervaart) en van Deinumer-Nieuwlands recht.

Verder vindt men melding gemaakt van den *grandera-grietman*, den *tolle-grietman van Pingjum* in 1504, (zie hierna op Wonseradeel) en van den „*Market Greetman to Fronneker*” in 1402. ¹⁾

Bij de komst der Saksers in Friesland in 1498 brak er een nieuw tijdperk aan. 't Was wel geen tijdperk van vrede, maar toch kwam er in vele zaken eene betere regeling. Petrus van Thabor meldt ons, dat, toen Hertog Albrecht zich in Juli 1499 te Leeuwarden bevond, „doe settede die Hartoghe Grietmannen „in alle deelen, beide in Oestergoe ende Westergoe; ende die „waerstallen worden vorsettet op ander steden, teghen ons landes „olde brieven ende privilegyen; welke Grietmannen waren die „hoevelinghen, die den Hertoge in ghehaalt hadden, ende haer „vrienden nae sijner gonste.” Ongeveer een jaar later „worden „oeck Grietmans gheset in elcke deel (in) die seven wolden”. ²⁾

¹⁾ Oorkonden St. Anth. Gasth. te Leeuwarden, no. 2, 29, 37, 38, 39 en 219 en de aant. op bl. 1006 en 1019 (no. 117.) Archief van Epemastate, no. 5, 8, 11 en 15. Het *Deinumer Nieuwland* heette o. a. in 1458 en 1543: „Colmerlant”; zie o. a. Oork. S. A. G. en Benif. boek., mr. A. Telting, Oud Friesch Stadrecht, bl. 57 (noot). De „Market Greetman in Fr.” wordt vermeld in Chbk. I, 334.

Hoecke of *Houcke Minnema*, zoon van Hette; zijn broeder Hotze huwde Frouck Wiarda, ouders van *Sipke Minnema*, gehuwd met Ymck Dotinga, volgens sommigen dochter van bovengenoemden *Ofke Dotinga*, Dottyngha of Dotnia en Luts Mernstra of Haerda. Sipke † 1483 en Ymck Dotinga † 1482. Ofke Dotinga woonde op Dotingastate ten zuiden van Marssum. Sipke en Ymck hadden een zoon Frans Minnema, later grietman van Leeuw.dl. Hij komt met zijne ouders voor in eene oorkonde van 21 Oct. 1481. (Chbk. I, 701.)

Taka Asghama was denkelijk een Aesgama; *Schelte Idzencka* of *Idsinga*, anders Scheltinga, woonde te Huizum en huwde Auck Albada of Scheltema.

Hemcko Haijama woonde waarschijnlijk te Stiens op Haijomastate, later Burmania genoemd.

Tjerd Syerdsma woonde denkelijk op Siersmastate te Deinum.

Zie overigens Stbk. v. d. Fr. adel, Oork. S. Anth. Gasth. te L. en Eckhoff, G. B. van Leeuwarden. — Over *zegels* van *goën*, *districten* en *grietenijen* is het een en ander medegedeeld in *Aanteekening V.* ²⁾ Zie over de toenmalige grietenijen: *Aant. III.* — P. v. Thabor, II, 145 en 146. — De „Wolden” werden omstreeks Sept. 1500 bedwongen; W. v. Thabor, V, 31. — Jancko Douwama's Geschriften, 93 en 107. — De grietmannen werden in Dec. 1499 naar Franeker opgeroepen, om rekenschap te doen; Chbk. II, 9. Zie ook Schotanus Gesch., bl. 453. — Dr. J. H. Halbertsma teekende in zijne levensbeschrijving van Rinze Posthumus, in De Vrije Fries, IX, op bl. 265 iets aan, dat der vermelding waard is en hetgeen ik nergens beter dan hier weet te plaatsen. „In ons Friesland,” zoo leest men daar, „schaamde zich voorheen de oudste en rijkste „adel niet hunne eigene landhoeven te beheeren. Een der voorzaten van Jhr. „Idzerd Aebinga van Humalda, grietman van Wonseradeel, zat onder de koe „te melken, toen een hoog ambtenaar hem de bevelen van hertog Albrecht,” (zeker Albr. v. Saksen), „toen heer van Friesland, overbragt. De Duitche „baron meende, dat hij een *bauer* voor had, maar de grietman antwoordde hem „koeltjes: *Ik seil de grietenye fen de tulle af rejaarje* (ik zal de grietenij van „mijn melkstoeltje af regeeren.)” Wie die voorzaat was, wordt niet nader aangeduid.

Wie nu die grietmannen zijn geweest, is niet met zekerheid te zeggen. Jancko Douwama verhaalt, dat 36 of 42 edelen, (het juiste getal weet hij niet), den Hertog in 1498 huldigen, van welke hij er zes met name noemt. ¹⁾

In November 1514 zond de heerschzuchtige Karel van Gelder zijne benden naar dit gewest, die onder fraai klinkende, maar bedriegelijke leuzen: „vry Vriesck sonder schattinge ende excys!” spoedig bijna geheel Friesland in hunne macht kregen. Dit gaf mede aanleiding, dat de Hertog van Saksen in het volgende jaar het bestuur over dit gewest voor een tonne gouds aan Karel van Bourgondië als graaf van Holland overdroeg. Maar nog 8 jaren lang had deze tegen den Gelderschen Hertog krijg te voeren, voordat hij geheel Friesland tot onderwerping had gebracht. Gedurende dat tijdperk waren er meer malen in sommige grietenijen twee grietmannen, één van Bourgondische en één van Geldersche zijde. Petrus van Thabor verhaalt dan ook, dat de Gelderschen „setteden Grietsluyden in „sommighe delen, daer die Burgoense oeck Grietsluden hadden, „alsoe dat die arme huysman an beide siden moste scattinge gheven”. ²⁾

Ook werd nu en dan het rechtsgebied van sommige grietmannen gewijzigd en kregen enkelen hunner meer dan ééne grietenij onder hun bestuur. ³⁾

Onderscheidene ambtenaren, die in dienst van den Saksischen Hertog waren, gingen bij de overdracht in 1515 over in dienst van Karel van Bourgondië. Dit schijnt ook het geval geweest te zijn met enkele grietmannen, hoewel zij eerst in 1517 hunne officiële aanstelling bekwamen. ⁴⁾

¹⁾ J. Douwema, bl. 93 en 107 noemt: *Godscalck Juwinga* van Bolsward, zie hierna op Wonseradeel; *Bocke Harinxma* van Sneek, toen reeds grietman van Wijmbritseradeel, in 1499 overleden en opgevolgd door *Schelte Liauckama*; *Douwe Sjaarda*, toen grietman van Franekeradeel; *Here en Jarich Hottinga*, van wie het niet bekend is, dat ze grietmannen werden en *Hessel Martena*, die toen wellicht grietman werd, althans later was, van Menaldumadeel. ²⁾ W. v. Thabor, V, 129. Volgens eene vermoedelijke staat, hierna in *Aant. VI* medegedeeld, waren er, voor zoover dit is nategaan: in 18 grietenijen tegelijk een Bourg. en een Geld. grietman, bovendien in 3 grietenijen alleen een Bourg. en in 6 grietenijen alleen een Geldersch grietman, terwijl het van de 3 overige grietenijen niet bekend is. In 1517 beurden de Bourgondiërs echter uit slechts 8 grietenijen renten; zie daarover die *Aant.* Zie ook Petrus v. Thabor, II, 246. ³⁾ *Dongeradel* schijnt reeds omstreeks 1485 in twee grietenijen gesplitst te zijn; zie *Aant. III* en hierna op *Dong. dl.* ⁴⁾ Wie vervolgens van 1517 tot 1575 grietman zijn geweest, kan men in 't algemeen vrij goed nagaan uit de *Rentmr. rekeningen*, waarvan echter sommigen ontbreken en waarover in de opgaven over de bronnen, in *Aant. I* het een en ander is medegedeeld. Als grietmannen, die van de Saks. tot de Bourg. regeering overgingen, kunnen genoemd worden: *Hessel v. Martena* (Menald. dl. en Fran. dl.), *Frits von Grombach* (Barradeel) *Douwe van Burmania* (Wons. dl.), *Louw Donia* (Wijmb. dl.) en *Lijkle Ebbeles* (Stellingwerf); vrij zeker was dit met meer anderen het geval, zonder dat ik dit nader kan aanwijzen. — V. Sminia spreekt op bl. 22, zeker in navolging van Chbk II, 344, van „vacant verklaarde grietenijen”, maar die uitdrukking komt mij minder

Gedurende de eerste jaren van de Spaansche regeering (1515—1580), waren sommige grietmannen tevens *oldermans* in steden of *drosten* van de blokhuizen te Harlingen en te Stavoren.

Zoo was de grietman van Leeuw.deel meestal tevens *olderman* van Leeuwarden, die van O.Dong.deel *olderman* van Dookum, die van Wonseradeel *olderman* van Bolsward, die van Wijmbr.deel *olderman* van Sneek, die van Fran.deel *olderman* van Franeker. De grietman van Baarderadeel was *drost* op 't blokhuis te Harlingen, die van Gaasterland in 1526, — en later, tot 1580, de grietman van Hemel. Oldefaert, — *drost* van 't kasteel te Stavoren.

Op de blokhuzen te Leeuwarden, Slooten en Dookum waren afzonderlijke *drosten* aangesteld. Die van Dookum en Sloten werden in 1531, de anderen in 1580 ontmanteld.

Ten opzichte van het *drossaardschap* van Harlingen en Stavoren werd in de *ordonnantie* van 20 Dec. 1524 bepaald, „dat nyemandt voertaen meer dan één officie bedienen en zall, vuytgesondert „die *Drossaeten* van onsen Huijse endé Slooten, die welke een „Grietenye tot hueren ampt bedienen zullen moegen van der Grietenijen, omtrent den Huijse gheleghen ende best daertoe dienende”. Bij *placaat* van 30 Oct. 1539 werd bevolen, dat de grietman in de grietenij moest gevestigd zijn, doch in eene oorkonde van 8 April 1554 werd desniettemin de klacht geuit: „Dat eenige *Drossaeten*, ende andere *Grietsluyden* heure *Rechtsdaeghen* nyet holden „op plaetsen, daer men die van oldts gewoentlick plach te holden, „nae luyt d'ordonnantie van desen lande.” Het antwoord op deze klacht luidde: „Sullen voortae alle *Grietsluyden* heure *Recht daeghen* houden op plaetsen, van olts daertoe geordonneert, volghende d'ordonnantie, ten waere, dat bij gemeynen consente van „den Ingezetenen van den Grietenijen, die op andere plaetsen geleyt werde; vuytgenomen die *Drossaeten* van den huysen van „Harlinghen ende Staveren, die welke, om heur *Ampts* willen, „het recht van hun *Grietenijen* sullen mogen holden, daer sij dat „gewoentlyck syn te houden”.

Maar de *Staten* van Friesland dachten er anders over en beveerden 3 December van het volgende jaar (1555), dat de *opmerking* alsof „die *Drossaeten* van den huysen exempt souden wesen,” om *recht*dag te houden „op plaetsen, van olts daertoe geordonneert”, niet juist was, maar integendeel „directelyck te wesen

juist voor, en beter schijnt het mij toe te spreken van „officiële aanstelling”, daar het althans van sommigen bekend is, dat ze reeds vóór 1517 het ambt van grietman bekleedden, o. a. *Rienck Camstra* (Leeuw.dl.) reeds in 1516. Er zijn ook voorbeelden, dat Saks. grietmannen tot de Geldersche en dat Geld. grietmannen tot de Bourg. zijde overgingen. Dit laatste deed o. a. *Douwe Uvinga* (Haskerland).

„tegen d'ordonnantie ende tractaeten". De regeering kon zich daarmede niet vereenigen en antwoordde: „Die Drossaeten van Harlingen ende Staveren syn gewoentlick van olts, zoe lange als die huysen gestaen hebben, die naeste Grietenyen toe bedienen, ende 't recht binnen die stat te houden, 't welck nyet gedaen en is sonder goeder respecten tenderende tot nutt, welvaert ende verseeckerheynt van den gemeenen Landen, ende oick tot geryff van Parteyen, die in de Steden beter geryfft worden van 't geene sij behoefelick zijn; ende ist zelve genoech der intencie van der ordinantie van Sassen, die will, dat alle die Gerechten van der Grietenyen, als omtrent den Steden gelegen zijn, binnen die selve Steeden gehouden sullen worden".¹⁾

Toen in de laatste helft der 16e eeuw het Spaansche gezag verminderde, begon men er van lieverlede, o.a. reeds in 1576, op aan te dringen, om in plaats van de Spaanschgezinde, Staatschgezinde grietmannen aan te stellen, hetwelk toen kort daarna dan ook voor het meerendeel geschiedde. Want in 1578 werden er onderscheidene grietmannen afgezet en in April van dat jaar door Rennenberg eenige provisionele commissiën daarvoor aan anderen afgegeven. Sommigen wisten zich tot 1580 en langer nog staande te houden en zelfs in 1581 was de zuivering, zoo 't schijnt, nog niet volkomen, want bij resolutie van 3 Januari van 't volgende jaar werd door Gedeput. Staten „geresolveert, dat men erstdages sal proce-

1) Chbk., II, 43, art. XLIX (Saks. Ord. van 1504); ald. bl. 151a (1524); dl. III, bl. 346, art. CIV (1554) en bl. 393, art. XXXIV. V. Sm., inleiding bl. 5, plakaat van 30 Oct. 1539. Er was in dien tijd vrij wat gehaspel over de woonplaats van den grietman en over de plaats waar hij het recht moest houden; zie o. a. Chbk., II, 738, 739, 755, 758, 763 en 771 en dl. III, bl. 349, art. CXX. Een belangrijke kwestie daaromtrent deed zich voor bij *Rinthie Aytta*, grietman van Oost-Dongeradeel; zie V. Sminia. Destijds waren er binnen Dockum „weer-" of recht-huizen van O. en W. Dongel en Dantumadeel. Zie ook in de beschr. v. Schotanus: de privileges van 1517 (ald. bl. 250) en 1577 (251). Een belangwekkend stuk omtrent die *weer- of grieteny-rechthuizen* in Dockum, was indertijd geplaatst in het weekblad Oostergo, dd. 21 April 1888. In den Privilegebrief, 8 Juli 1515 aan *Franeker* gegeven, komt o. a. voor „dat der stad Franeker Vijff deelen altijt „dat Recht sullen holden bynnen der stad Franeker, welverstaende dat den „Amptman van denselven Stadt wesen sal Opper-Gryetman, dewelcke ons voirsz. „Genadigen Heere, ofte zijnen Genadigen Stadhouder stellen zal." (Chbk. II 317). De stad *Sneek* vroeg in 1522 aan de Bourg. regeering: „Daer to die Grieteyne „van Weymbritzeradeell zall in Sneeck alletydt worden exerceert ende nergens „anders" (ald. bl. 130). In 't Tractaat met *Bolsward*, dd. 16 Sept. 1523, luidt het: „Dat die grietjenen van Wonseradeel tot Haerlingen off anderen *waer* buyten „dat deel, dan naar older gewoonten tot Bolzweert te holden, niet distraheert „off verlecht sal worden"; Worp v. Thabor, V, 344. Het blokhuis van *Slooten* werd gesticht in 1498, dat van *Leeuwarden* in 1499, dat van *Harlingen* reeds in 1496 (vernieuwd 1509), dat van *Dockum* in 1516, dat van *Staveren* in 1524, zie: W. v. Thabor, IV, 249, 303. 323 en V, bl. 7, 10, 13, 185 en 269. De sterkten van Dockum en Slooten werden bij „Ordre" van 12 Sept. 1531 ontmanteld, Chbk II, 584; zie ook mr. Telting, Oud Fr. Stadrecht.

„deren tot afsettinge van alle grietsluyden, bijsitteren, secretarissen, „dorprechters, dyckgraven ende andere officieren soo binnen als „buyten die steden, dye hen qualicken gedragen hebben en voerts „procederen tot nominatie van nieuwe officieren”.

Dientengevolge werden daarop door dat college commissiën benoemd, die in de verschillende grietenijen stemmingen lieten uitschrijven, om te weten te komen of de ingezetenen den grietman, die in betrekking was, al of niet als zoodanig wenschten te behouden. Waarschijnlijk geschiedde dit naar aanleiding van een besluit, dat prins Willem, die Friesland in April 1581 had bezocht, met de Staten had genomen.

In het jaar 1600 werd besloten, dat de keuze door den stadhouder en de Gedeputeerden ten platten lande zoude geschieden, zonder inmenging van de Gedeputeerden, door de steden benoemd, maar in 1673 kwam de keuze weder op den ouden voet en in 1748 werd dit alleen aan den stadhouder overgelaten. ¹⁾

¹⁾ Resolutiën van Ged. St. v. Fr., op 't Oud Archief v. Friesland 1580—1592; Chbk. IV, 245; Schotanus, Gesch., bl. 879—881; Winsenius, Kroniek, 598 (1576), 601 (1577) en 622 (1578). Stukken op het Oud Archief v. Friesland. Tegenw. St. van Fr. IV, 217. F. Sjoerds, Beschr. v. Fr. I, 426 en 866. Voor de kennis van het grietmansambt in de 17de en 18de eeuw, zijn belangrijk de twee verhandelingen van wijlen Dr. F. G. Slothouwer, gepiaatst in de Bijdragen van Fruin, 3e Reeks, I, bl. 67 en II, 402. Voor het overige kan ik volstaan met te verwijzen naar de Inleiding van de Nieuwe Naamlijst van Jhr. Van Sminia, alsook naar de Verhandeling van mr. Van Blom, in De Vrije Fries, dl. XIV. Voorts naar Idsinga's Staatsrecht, II, 187—197 en de Resolutiën der H. H. Staten van Friesland. (Zie 't gedrukte Register daarvan op: Grietman, grietslieden enz.) Over de jaargetallen en namen hierna vermeld, zie men het Voorwoord. In Aanteekening VI zijn opgenomen: *Algem. aantt. over de grietmannen.*

O O S T E R G O.

Zooals boven is gezegd, bestond Oostergo oudtijds uit twee deelen *Winnighe* en *Bornego*, van welk laatste deel sommige grietijen met eenigen van Westergo sedert het midden der 15de eeuw de landstreek Zevenwouden uitmaakten.

Van Sminia, het kaartje van Leo Sibrandus besprekende, meent daarop „Westerlaân” te lezen en dat te moeten verklaren voor Nieuw-Kruisland, een deel van Kollumerland, dat in 1529 werd ingedijkt. Dit is onjuist. Niet „Westerlaân”, maar „Wpsterlaân”, wordt daarop gelezen. Even onjuist is de meening van dien schrijver, dat Nieuw-Kruisland hetzelfde zou zijn, als het oude Oostbroeksterland, hetwelk eenvoudig het westelijk deel van Kollumerland was en welke benaming reeds op het eind der 14de eeuw voorkomt. ¹⁾

L e e u w a r d e r a d e e l.

1392: „*Lyouwerderadele*”. ²⁾

Oorspronkelijk verdeeld in: noorder-, middel- en zuider-trimdeel, die ieder hun eigen grietman hadden, werd in 1435 het middel-trimdeel aan de stad gevoegd. ³⁾

1242: EVERARD, VAN TEERNS (Evermdo d'thermza); een der zes grietmannen uit het district Winnighe, die een keur vaststelden voor het Nieuwland „tusschen Walters grasdam bezuiden en de „zoute zee benoorden op het nieuwe land van Oostergo”. ⁴⁾

1314: THITARDUS, VAN MARWIRD (de Merwethe); wordt met de vijf andere grietmannen uit Winnighe in eene oorkonde uit dat jaar vermeld, betreffende het onderhoud van de Raarder- en Domzijlen, beiden aan de Dockumer Ee gelegen. ⁵⁾

¹⁾ Colmjon, oork. no. 409. V. Sm., bl. 10 en 88. Vergelijk mijne Bijdrage t. a. pl. in De Vrije Fries, XIV, bl. 292 en 293 en Aant. VI aldaar, alsmede mijne werkjes over „De Lauwerszee” en „Kollumerland.” ²⁾ Chbk. I, 252. Het jaartal en de naam, onder dien der grietijen geplaatst, wijzen aan, wanneer door mij voor het eerst die naam is vermeld gevonden. Wel komt de naam dezer grietijen en die van anderen voor in een oorkonde van 1276, maar het is te betwijfelen of dat jaartal juist is; zie bladz. 2, noot 1. De sterretjes vóór de namen der grietmannen geplaatst, duiden aan, dat die namen ook bij V. Sm. worden vermeld. Zie over het oudste zegel: Aant. V. ³⁾ Inventaris v. h. Arch. v. Leeuw., no. 27, 28 en 29 en Inleiding bladz. 4. ⁴⁾ De Vrije Fries, XIV, 212 tot 217 en 433—443, alsmede bl. 1 hiervoor. — ⁵⁾ De Vr. Fries, XIV, 212—217 en Chbk. I, 248. *Marwird*, buurt, ½ uur t. w. van Wirdum.

Leeuwarderadeel.

1369: RENICUS UNINGA, waarschijnlijk Rienck Unia, „de Lackum”, (Lekkuum); wordt mede met zijne vijf ambtgenooten uit genoemde landstreek aangewezen, als uitspraak doende in zeker vonnis. ¹⁾

(1392): *SJOERD MENNINGA, grietman van „Lyowwerdera-dele”.

(1402): *KEMPA JELLINGHA of Sijtzama. ²⁾

1428 of (1438): *OENE WIARDA, zoon van Pybe en Claer Eminga; woonde waarschijnlijk op Wiarda-state te Goutum. ³⁾

(1436): *ALTKA JELLINGHA of Sijtzama. ⁴⁾

(1437): *PIETER CAMMINGHA, Zoon van Gerrolt en diens tweede vrouw Tjemck N., huwde Syds Lousma, wed. Pieter Camstra; woonde waarschijnlijk op Camminghaburg te Leeuwarden en testeerde in 1440.

Omstreeks dezen tijd (1435) werd het middel-trimdeel bij de stad gevoegd. ⁵⁾

(1441): *HEMKO TADINGA; in 1436 en 1450 schepen en in 1443 olderman te Leeuwarden. ⁶⁾

(1450): *KEMPO UNIA, schepen te Leeuwarden; vermoedelijk zoon van N. Unia en Rixt Ammama. ⁷⁾

1450: GERLOF WIGGEMA ⁸⁾

(1453): *RIENCK CAMSTRA; waarschijnlijk zoon van Pieter en Syts Lousma. ⁹⁾

(1470 of 1477): *RIENCK WOPKES of Worpzoon, misschien: Unia, eig. Wningha. ¹⁰⁾

¹⁾ Alsvoren, bladz. 213, 214 en 216 en Schot. in tabl., bl. 66. ²⁾ Stbk. v. d. Fr. adel, op *Sytzama*, aant. 2. ³⁾ Het jaartal 1428 wordt opgegeven in het Stbk. op: *Wiarda*. ⁴⁾ Zie noot 2. ⁵⁾ Stbk.: *Cammingha*, gen. 5 en aant. 8 en *Camstra*, aant. 4. Zie over dat *trimdeel*, de vorige bladz. ⁶⁾ Oork. St. Anth. Gasth. Bijlage A. Zie ook: Chbk. I, 534 (1450). ⁷⁾ Stbk. op: *Unia*; Chbk. I, bl. 539; Oork. St. Anth. Gasthuis, bijlage A aldaar. ⁸⁾ Aant. v. W. Fekhoff in N. Nl. v. Smi-
nia, exemplaar op 't sted. Archief te Leeuwarden. ⁹⁾ Wins. Kroniek, 269; W. v. Thabor, IV, 107. ¹⁰⁾ Stbk. *Unia*, gen. 5.

Leeuwarder deel.

(1478): *KEIMPE UNIA, zoon van Feicke en N. Fons. Hij stichtte waarschijnlijk het Uniahuis bij de Waeze te Leeuwarden. ¹⁾

(1479): *HESSEL FEIJTSMa, (vrij zeker grietman van 't Zuider-trimdeel), zoon van Jelger en Tieth Oenema (of Unia) van Wirdum, huwde His Herema van Tjum. Hij komt voor op de lijst der edelen van 1505, maar stierf in dat zelfde jaar en zijne vrouw in 1527. Zij woonden waarschijnlijk op Feijtsma-state te Huizum en werden beiden in de kerk van dat dorp bijgezet. Men vindt hem ook genoemd: Jelgersma, of „thoe Jelgersma te Huizum.”

In 1481 waren hij en Douwe Aebyngha „echeeren” of mederechters in deze grietenij. ²⁾

In Oct. van datzelfde jaar komt *FECKE AEBINGA, als grietman voor van het Noorder-trimdeel. Zoon van Gosse en Trijn Aebinga, huwde Ael Jelmera en woonde op Aebinga-state te Hijum. ³⁾

1481 (Sept.): HAYE HERINGA, zoon van Saker Jelmera of Donia en vermoedelijk van diens tweede vrouw Ydt Aylva, weduwe van Eelcke Heringa. Hij nam, zoo het schijnt, den naam Heringa aan.

Hij was Heer van Ameland en huwde 1458 met Doedt Dekema, wed. van Sicke, zoon van bovenvermelden Pieter Cammingha, naar wien hij zich later ook Cammingha schreef. In 1485 was hij „Alderman in Lyouwerd” en overleed in 't volgende jaar; zijne vrouw in 1500. Naar men wil bewoonden zij het Camminghahuis, staande op den hoek van de Gr. Kerkstraat en de Beijerstraat te Leeuwarden, hetwelk Doedt van een harer kinderen uit haar eerste huwelijk had geërfd. ⁴⁾

(1482): *OENE JOUSMA; zijne vrouw Lisk Harinxma stierf in 1501.⁵⁾

1495: FEYCKE CAMSTRA, vrij zeker zoon van Rienck bovengenoemd en diens tweede vrouw; woonde denkelijk te Wirdum, huwde Syts Sjaerdema, bij wie Rienck, later ook grietman. Hij overleed 1517.⁶⁾

¹⁾ Schotanus, Kronyk, bl. 356; Eekhoff, Leeuwarden, I, bl. 106 en Stbk op: *Unia* en de Bijlage aldaar. E. M. v. B. noemt nog: 147. Wopcke Kempes (Unia?)
²⁾ Stbk. op: *Feijtsma*, aant. 2; Wins. Kronyk, bl. 323 en 402; Leeuw. Archief, no. 58 en Chbk. I, bl. 703. ³⁾ Inv. v. h. Arch. v. L., no. 56; V. Sminia, bl. 11; Stbk. en De Vr. Fries, I, 347. ⁴⁾ Stbk. op: *Cammingha—Jelmera*, gen. 2 en aant. 6. Komt voor in een Charter van 1466, maar niet als grietman; Chbk., I, 614. Leeuw. Archief, op 1481 en Oork. v. h. St. Anth. Gastb. te L., bl. 86 en 106. ⁵⁾ Zie Stbk. Kort vóór 1484 noemt Wijtia Waltiatoon (zeker Wijthie Watthyasz. Oenema of Dekema) zich grietman van het *middel-trimdeel*, maar hij was enkel olderman van Leeuwarden, waartoe dit trimdeel sedert 1435 behoorde; zie bl. II. hiervoor en Leeuw. Archief, no. 71. ⁶⁾ Aant. v. Eekhoff. en Stbk.

Leeuwarderadeel.

1502, 1 Nov.: **FRANS MINNEMA**, zoon van Sipcke en IJmek Dotinga, hiervoor genoemd, was driemaal gehuwd, woonde te Leeuwarden op het Minnemahuis, en overleed omstr. 1512.

Hij was ook grietman van Tietjerksteradeel, in 1500 en 1504 olderman te Leeuwarden en reeds in 1500 raad van den Hertog van Saksen, in welk laatste jaar hij waarschijnlijk reeds grietman was. Overigens moet hij een voortreffelijk man zijn geweest, althans Jancko Douwema en anderen prijzen hem zeer. ¹⁾

(1506): **PIETER VAN CAMMINGHA**, zoon van bovengenoemden Haje Heringa; was nog grietman van deze grietenij en van Tietjerksteradeel in Dec. 1510. Hij erfde van zijne moeder Doedt het bovenbedoelde Camminghahuis, hetwelk hij vrij zeker met zijne vrouw Fouwel van Eminga bewoonde, met wie hij in 1485 was gehuwd en die in 1518 overleed, terwijl hij in 1521 stierf.

Hemme Oddesz., die in 1505 „Keysers Notarys ende Secretaris” te Leeuwarden was, wordt in Aug. 1511 genoemd „Bewarder der grietenij Leeuwerder- en Tietziercksteradeelen”. ²⁾

(1516) (denkelijk kort vóór 29 Oct. aangesteld): ***RIENCK VAN CAMSTRA**; was niet, zooals V. Sm. vermeldt, 15 jaar, maar in geen geval langer dan 8 jaar grietman. Hij schijnt echter, zooals velen zijner ambtgenooten, eerst in Februari 1517 zijne officiële aanstelling van de Bourg. regeering ontvangen te hebben. ³⁾

1524, 19 April was: ***JOOST VAN BURMANIA**; reeds grietman „von weijna Keijzerlijke Majesteijt uns aldergenedichsten Heren etc. wr „Liouwerderadeel”, maar ontving eerst 11 Oct. daarna zijne officiële aanstelling.

In 1516 komt *Jhero Abbezoen* als „bewaerder” of subst. grietman voor.

In 1528 was Burmania hopman over 800 soldaten. Op den 1^{en} Mei van dat jaar schijnt hij aan het hoofd van eenige Bourgondischgezinde Leeuwarders tegen de Gelderschen, die toen Gro-

¹⁾ Het *Minnemahuis* stond, waar nu het Hôtel De Nieuwe Doelen staat. Oork. alsv. Bijlage A en Register; Leeuw. Archief no. 138 en 150; Stbk. op *Minnema*, gen. 4. Eekhoff, G. B. v. L. I, Register en Aant. 50 ald. J. Douwema's Geschr., 157, 161 en 173. Zie bl. 5 en 6 hiervoor. ²⁾ Zie over hem en zijne vrouw: G. B. v. L. door Eekhoff, I, 127. Zie: Douwema's Geschr., bl. 506. Stbk. op: *Cammingha*, aant. 6, 11 en 46; Eekhoff, Leeuw., I, 319 en 't Register; Oork. St. A. G., 177, 200 en 1016; Oorkonde in 't Leeuw. Archief (no. 160 en 161). — ³⁾ Chbk., II, 340 en Rentmr. rek. V. Sminia meent, dat hij nog leefde in 1545; zie daarover hiervoor in het Voorwoord.

Leeuwarderadeel.

ningen nog in hunne macht hadden, optrokken en door dezen gevangen genomen te zijn. In den kerker geworpen, werd hij den 3^{en} Oct. daarna weder losgelaten.

Hij komt nog als grietman voor in 1532, bleef dit wellicht tot 1536 en overleed, evenals zijne vrouw, althans na 1542.

Wyttya Cammingha was vermoedelijk in 1531 zijn substituut. ¹⁾

1536, 15 Sept. aangesteld: ***JOHAN VAN BUIJGERS**, die toen tevens door den Keizer tot den adelstand werd verheven. Vrij zeker zoon van Jacob (afkomstig van het eiland Wieringen, in 1523 burgem. v. Leeuwarden) en Bauck v. Unia. Bleef grietman tot zijn overlijden, 1 April 1555. In 1542 tijdelijk grietman van Franekeradeel.

Laes Glins, grietman van Menaldumadeel, was in Mei 1555 provisioneel grietman dezer grietenij. ²⁾

(1555): ***RIENCK VAN BURMANIA**, zoon van Rienck en Eeck Hania, hield 9 Aug 1555 zijn eerste rechte dag; komt ook voor 1 Oct. 1561 en woonde toen in een huis op den Wirdumerdijk. Bleef vrij zeker grietman tot omstreeks Febr. 1563, in welk jaar hij overleed. ³⁾

23 Febr. 1563 was *Pilgrom ten Indyck*, grietman van Ferwerderadeel, provisioneel grietman. ⁴⁾

(1563), 22 Febr. aangesteld: ***ALLERT VAN SIERCKSMA**, geboren in 1531. Hij hield 6 Maart zijn eerste rechte dag, hoewel hij eerst 20

¹⁾ De vader zijner vrouw, Tisse Caters, was Heer van Visvliet. Zie Stbk.; Chbk. II, 610; Arch. v. Gron., 1532, no. 23; 1542 no. 4 en ald. z. j. en d. n°. 237; Gedenk. v. Nijhoff, VI, no. 1477 en bl. CLVII; Kroniek Benninga, uitgeg. door mr. Feith (Werken v. h. Hist. Gen. te Utrecht, dl. XII, 181.) De Navorscher, 1892, bl. 361. R. rek. 1523—'24 en 1531—'32; Oork. S. A. G., bl. 225; Stbk. op *Burmania*, aant. 25. In een oorkonde op 't Oud Archief v. Fr. wordt zijne officiele aanstelling vermeld, hoewel hij reeds eerder in betrekking was, hetgeen meermalen voorkomt. ²⁾ Stbk. I, bl. 29 en II, aant. 29, R. rek., 1536—'37 en 1555—'56; daar *Buygers* reeds 1 April 1555 overleed (als die datum ten minste juist is), mag het vreemd heeten, dat hij nog in de laatstbedoelde rekening als grietman voorkomt, hetgeen echter enkel meer geschiedt. Volgens den tekst is het dus onjuist, dat *Gerritsma* grietman is geweest (zie V. Sm.); uit het door V. Sm. aangehaalde charter schijnt men bovendien te mogen opmaken, dat *Gerritsma met* den grietman en *met* Wijbe Hettesz het naar vermelde plan moest beoordeelen. Aantt. uit de boeken van het Nedergerecht v. Leeuw. dl., aanwezig op de Bibl. v. h. Fr. Gen. Zooals V. Sm. vermeldt, had *Buygers* veel op met zijn aange trouwden neef, den beroemden Joachim Hoppers; hij verwijst naar Suff. Petrus, bl. 273, maar zie ook ald. bl. 375. ³⁾ R. rek., 1557—'58 en 1561—'62; G. B. v. Leeuw. I, 355; Oork. S. A. G., bl. 534 (1561) Zeer zeker was hij niet de Drost van Coevorden, maar zijn naaamgenoot Rienck, zoon van den beruchten Tjaerd v. B. Zie Stbk. op: *Burmania* en noot op bl. 24 bij V. Sm., alsmede hierna op Wonseradeel, op: *Jarich v. Botnia*. Aantt. Nedergerecht v. L.

⁴⁾ Aantt. Nedergerecht v. L.

Leeuwarderadeel.

Maart 1565 zijne officiële aanstelling bekwam. Was ook grietman van het Bildt en werd in Maart 1578 afgezet. ¹⁾

(1578, in Maart): *SYBRAND VAN CAMMINGHA, die zijn eerste recht-dag hield op 26 April, ontving zijne officiële aanstelling, in plaats van zijn „gedeporteerden” voorganger, den 3 Sept. daarna. Sierck-sma was echter daarmede niet tevreden en protesteerde „als griet-man van Leeuwarderadeel nae luyt syner commissie” op bedoelden rechte-dag, „dat al ’t gene bij Sibrant van Cammingha hem seggende „grietman te wesen, sal gedaen worden, hem sal onschadelick sijn, „protesterende daerenboven van injurie tegens den gheenen die „hem in syn officie is turberende en versoectt acte.” Hierop ant-woorde Cammingha „nu ter tijt grietman” dezer grietenij, „inhere-rende den last van laeter dato als de commissie van Siercxma hem „gepasseert en alhier getoont”, dat hij op zijne beurt protesteerde tegen „de protestatie bij Siercxma gedaen” en verklaart, „dat Cam-mingha, in ’t excerceren van sijn commissie nyet en obedeiert „dan daerinne lastich is, versoectt insgelijcx acte”.

En hiermede liep deze zaak ten einde, nu de Spaansche regeer-ing meer en meer hare macht verloor. Hij komt 18 Mei 1593 nog als grietman voor, hoewel de volmachten der grietenij drie jaren te voren, bij request van 8 Mei 1590, aan de Gedeput. Staten hadden verzocht een anderen grietman te mogen hebben. Toen werden de volmachten den 19 Aug. daarop ten huize van Cam-mingha opgeroepen en werd hun afgevraagd of zij werkelijk een anderen grietman begeerden, „ende ofte sijn op sijn bedieninge had-den te doleeren”. Geen hunner beweerde over hem te klagen te hebben, noch een anderen grietman te begeeren, dan alleen die van Huizum, Hempens, Teerns en Goutum, die in plaats van den schepen *Joannes Hotties* of *Hotsesz.* een ander substituut-grietman wenschten. Cammingha stond hun toe een nieuw drietal daarvoor op te maken, waaruit hij er dan een zou kiezen.

Hij overleed in 1597 en zijne vrouw in 1604, beiden te Leeuwarden. ²⁾

¹⁾ Zijne vrouw Beatrix was inderdaad eene dr. v. d. rentm. Bondewijn v. Loo; zie v. Sm.; Comm. boek; Stbk., op: *Loo* en *Siercksmā*; Oork. S. A. G., bl. 606; R. rek., 1562—’63 en 1574—’75; Chbk., III, 762 (1569); Dr. Reitsma. „Honderd jaren”, enz. bl. 159. Hij komt in de Rollen v. d. Hove als grietman voor van het Bildt: 8 Juli 1558 en 23 Jan 1560; zie ook: op het Bildt. Oork. Oud Archief van Friesland., dd. 22 Februari 1563. Nedergerecht van L.

²⁾ ’s Hofs Commissieboek en Stbk. op *Cammingha*; Oork. St. A. G. bl. 954; aantt. van E. M. v. B., die nog aanteekeent, dat onder die volmachten waren: 2 edelen Gerrolt Feytsma, voor Wirdum en Minne Eysinga voor Goutum en de overigen boeren.

Leeuwarderadeel.

1594, 20 April, komt voor: KEIMPE VAN DONIA, geb. 1554, overleden 3 Nov. 1622; zoon van Frans en Trijn v. Gerbranda. Hij deed afstand in 1616, in welk jaar zijne vrouw Frouck van Goslinga overleed. ¹⁾

Ferwerderadeel.

1398: „*Forwerderdeel*”. ²⁾

1242: TITARDUS, d'BLIA of Tjaard van Blija. ³⁾

1314: BERNARDUS, DE REISIM of Reitsum. ³⁾

1369: BERNARDUS, de MERSLUM, zeer zeker Merkla of Markla, eene vroegere state ten n.o. van Hallum, niet verre van Jousumburen. ³⁾

1391 en 1397: OENE SYTHIEMA of Botnia, waarschijnlijk de grootvader van den na te melden Oene Sythiema, in 1472 grietman. ⁴⁾

(1418) 2 Febr. en 29 Juni: *YORND of JUW BOTNIA en 14 Mei h. a.: *TJAARD HOYENGHA. ⁵⁾

(1423) 16 Febr.: *SYCKA SEXMA (Sixma of Sjuxma). Hij deed in dit jaar mede uitspraak in een vonnis van „da nyoghen.” ⁶⁾

Omstr. 1423: *WIRPE (Worp?) WYSSINGA. ⁷⁾

¹⁾ Stbk. op: *Donia*, Chbk. van Fr., IV, 1045 (26 Mei 1599.) Nedergerecht van L. — Zie verder: Van Sminia. ²⁾ Oork. van Colmjon, no. 409. Volgens m. s. aant. van E. M. v. B. behoorde Ameland vroeger onder Ferwerderadeel, maar is de vrijheid van den Heere van Ameland in 1405 geconfirmeerd; zie ook: Schotanus, Fr. Gesch., bl. 343 en 478; Idsinga, Staatsrecht, II, 450 en Chbk. van Fr., I, 351. ³⁾ Zie op: Leeuwarderadeel op die jaren. — Zie over *Merstum* (*Merkelen*, *Mercelem*): De Vrije Fries, XVI, 309 en „Burg. en Kerk. Indeeling,” enz. in dat Tijdschrift, dl. XIV, 216 en Gedenkschr. van de abdij van Mariengarde door Aem. Wijbrands, bl. 33, noot 2. Thans staat daar eene arbeiderswoning. — ⁴⁾ Van Sminia maakt bezwaar dezen in de lijst op te nemen, o. i. niet met genoegzamen grond. — E. M. v. B. stelt hem op 1391. Zie verder Stbk. op: *Sythiema* en *Botnia* en Tegenw. Staat van Fr. II, 192. — ⁵⁾ Dat er meer dan één grietman in eene grietenij aan 't bestuur waren, komt vóór de 16de eeuw meermalen voor; zie o. a. op: Achtkarspelen. ⁶⁾ Zie over de rechtbank „*da nyoghen*”, hiervoor bladz. 2. Bij V. Sm. staat in nota abusief: no. 9 en 11, moet zijn: no. 4 en 5. — ⁷⁾ Uit Charterboek I, 532, blijkt duidelijk, dat hij grietman was, toen Douwe Sjuxma dit ambt in „Dongerdei” bekleedde; zie ook op Dongeradeel.

Ferwerderadeel.

(1448): *ZTHALING SYKAMA. ¹⁾

1450: *YDZE ZTHALINGA, (ook in Mei 1452). „Idts Tzalingahuys toe Ferwert” komt in 1483 voor. ²⁾

1454, 7 Juni: BOTTE HELBADA, *Fodde Popkama* en *Wigher Campena* (Cammingha zeker), als „bestuurders van Ferwerderadeel,” de eerste zeker als grietman en de anderen als eeheeren of mederechters. ³⁾

(1472): *OENE SYTHIEMA, waarschijnlijk kleinzoon van den bovenvermelden Sythiema. ⁴⁾

1493, 19 Juni: ONTHIA UNAMA, vrij zeker zoon van Ernst en Frouck Helbada, (wed. Jeppe Jeppema), die hem Jeppemastate te Nijkerk (bij Marrum) ten huwelijk aanbracht. Huwde Tjits Douma van Langweer. Hij en Menno Jaerla (zie op Dong.dl.) waren de mannen, die het verbond van 17 Sept. 1491 bevorderden. ⁵⁾

(1504): *SYDS VAN SYTHIEMA, denkelijk reeds sedert 1500 grietman, stierf 5 April 1505 en zijne vrouw 22 Oct. 1522; beiden zijn bijgezet in de kerk te Hallum. ⁶⁾

Omstr. 1505: WORP VAN JUCKEMA, waarschijnlijk opvolger van Sythiema, zoon van Lieuwe en Tjemck Ayenga, huwde Bauck Oedsma en was een befaamd Schieringer. Hij overleed 16 Sept. 1510, blijkens het volgende opschrift op zijn grafzerk in de kerk te Hallum: „In 't jaer ons Heren 15° en tien op Sinte Eufemie

¹⁾ en ²⁾ Stbk. I, 346 en II, Nalezing, bl. 8b; Worp v. Thabor IV, 158 en V, 37, alsmede Kloosterpapieren van Klaarkamp. ³⁾ Helbada c. s. gaven toen aan Groningen eene verklaring, dat zij den vrede met Bremen niet geteekend hadden en dus de klachten van Bremen moesten afwijzen; toch wilden zij wel vrede sluiten; zie Archivalia van dr. Blok, 1886, bl. 220, no. 47. Geen hunner vond ik in het Stbk. vermeld. In Oud-Cammingha, gen. 5 komt voor: Gerbrant Cammingha, op Cammingha te Ferwerd, trouwde Doedt Bottesdr Helbada, die omstr. 1427 leefden. — ⁴⁾ Vergelijk noot 4 op de vorige bladzijde. — ⁵⁾ Oork. S. A. Gh. te L., 133 en Stbk., op: *Unema*, aant. 4. W. v. Thabor, IV, bl. 180. ⁶⁾ Stbk., op: *Sytzama* en Fr. Volks-almanak voor 1851, bladz. 73. Douwama's Geschriften, bladz. 79. In 1504 was er een proces over den eigendom van Jeppemastate en daarin komt voor het testament van Jeppe Jeppema van 1483; aanwezig in het Dresd. Archief, waarvan copie op het Oud Archief te Leeuwarden, zie Verslag van mr. Berns, no. 271.

Ferwerderadeel.

„dach starf selyghe Woerp Juckama de Got ghenadich sie biddet „voer de sile een pater”.¹⁾

Omstr. 1510: „JEMME HER JOWSZMA”, wiens ouders mij onbekend bleven, huwde Saepck van Ydsma en woonde te Ferwerd. Hij werd in 1512 van verraad beschuldigd en den 16 Nov. van dat jaar te Leeuwarden onthoofd.²⁾

1515, 19 April aangesteld: TJEPCKE VAN GOSLINGA, geldersch grietman, zoon van Feije Goslinga te Hallum, huwde Frouk v. Unema. In 1540 woonde hij op Goslinga-, anders Jarichsmastate te Driezum en toen hij grietman was, denkelijk op Jeppemastate te Nijkerk. Hij werd 24 November 1515 door de Bourgondiërs gevangen genomen „ende toe Leeuwarden opt huys gebrocht” (het Blokhuis), maar waarschijnlijk kort daarna weder losgelaten.³⁾

Vermoedelijk reeds in Dec. 1517, maar althans zeker in Nov. 1519: JANCKE VAN UNEMA, geld. grietm., zoon van bovenvermelden Onthia of Oentze en Tjets Douma, huwde Tet van Wiboltsma en woonde op Unemastate te Blija, in de kerk van welk dorp hij en zijne vrouw onder een prachtigen zerk zijn bijgezet. Hij overleed 13 Nov. 1540 en zij 2 Oct. 1552.⁴⁾

Omstr. 1520: *AEBE VAN SJUXMA, althans zeker in Maart 1522, geboren in 1496, zoon van Syds van Stania en Rints van Mockema. Hij noemde zich Sjuxma naar het goed, dat hij van zijne moeder had geërfd, die met een Sjuxma was gehuwd geweest en dat te Waaxens in Oost-Dongeradeel was gelegen. Hij ging later tot de Bourgondische partij over, huwde waarschijnlijk met Wilsck van Henmema, die in 1534 stierf, terwijl hij in 1545 overleed.⁵⁾

¹⁾ E. M. v. B. vermeldt hem op 15 . . in zijne M. S. Naamlijst. Zijne zuster was gehuwd met zijn voorganger. Fr. Volksalm. voor 1852, bl. 3; Stbk., op: Juckema en de Fr. Geschiedschrijvers en Inv. v. h. Archief v. Leeuw. o. a. no. 82, enz.
²⁾ Dresd. Arch., no. 351 van het Verslag van Berns en zie de noot over hem op blz. 39 bij V. Sminia. Belangrijk is hetgeen in de Fr. Volksalmanak 1884, bl. I enz. van hem wordt vermeld.
³⁾ Oorkonde uit het Rijksarchief, aanwezig op de Bibliotheek v. h. Fr. Gen. te Leeuwarden; Douwama's Geschr., bl. 455, 459 en 460; Stbk., op: Goslinga en Unema; W. v. Thabor, V, 138 en 172.
⁴⁾ Baer van 9 Nov. 1519 in Archief V. Sminia (Fr. Gen. te L.), volgens welke hij toen ook oiderman te Dockum was. (Zie ook op Douwe Donia, Dant.deel.) Oork. uitg. door Nijhoff, no. 884; zie Aant. VI. Fr. Volksalm. 1861, bl. 48, en zie de afbeelding van den grafsteen in de Friesche Oudheden. Voorts: Stbk., op: Unema en Geschr. van Jancko Douwama, wiens trouwe medgezel hij was, o. a. bl. 243 en 245, volgens welke laatste bladz. het aannemelijk wordt, dat Sjuxma reeds in 1520 grietman is geworden. Zie ook: V. Sm. in noot op bl. 42. —
⁵⁾ Stbk. op: Stania, vooral aant. 7 en Mockema, aant. 8; W. v. Thabor, V, 319 en 320. Komt voor, maar niet als grietman, in 1522 (De Vr. Fries, XIII, 92) en 1539 (Chbk. II, 745). Aantt. uit familiepapieren Martena op 't Leeuw. Archief.

Ferwerderadeel.

(1517, 7 Febr. officiëel aangesteld): *JUW VAN BOTNIA, ZOON VAN Feycke en Ael van Juwsma, huwde Foockel van Hottinga. Met zijn neef Tzalingh van Botnia (zie op Franek.deel) en diens zwager Hessel van Martna (zie op Menal.dl.) maakte hij in 1517 een tocht naar het Heilige Land en werd bij die gelegenheid Ridder van het Heilige Graf. Hij was in 1524 nog grietman. ¹⁾

1526: *DOUWE VAN BURMANIA, denklijk reeds in 1524; geb. in 1480, broeder van Rienck op Leeuw.deel vermeld; huwde eerst: Ath van Sjaerdema, † 1522 en daarna Saepck van Ydsma, wed. van Gemme Herjuwsma, met welke laatste hij op Herjuwsmastate te Ferwerd woonde. Hij was eerst grietman van Wonseradeel, maar werd vóór 11 Oct. 1524, toen hij in die grietenij een opvolger kreeg, grietman van Ferwerderadeel en was daarvan nog grietman in 1543, terwijl hij in 1551 te Ferwerd overleed en aldaar werd bijgezet. In 1520, 14 Nov., werden hij en zijn broeder Tjaert, grietman van Wijmbritseradeel, door Karel V in den „Reichsadelstand” verheven. ²⁾

1545: *HARINGH VAN SYTHIEMA, ook nog in 1556; bleef vrij zeker grietman tot in 1557, in welk jaar hij op 25 Maart overleed. Woonde vermoedelijk op Sythiemastate te Hallum. ³⁾

(1557), 8 Jan.: *ANTHONIS COLLIBRANT; in 1546 deurwaarder bij den Hove. ⁴⁾

1560: *PILGROM TEN INDYCK, ZOON VAN Godscalck en kleinzoon van Godsfreund, huwde Catharina Santepeter, denklijk eene dochter of althans aanverwante van mr. Pieter de Sinte Pieter, in 1545 „mede-Raidt en Meester van de rekening in Hollant.” ⁵⁾

Dat hij bij de Geuzen niet zeer bemind was, blijkt wel uit een

¹⁾ R. rek. 1523—'24; zie De Vr. Fries, III, 226; het Stbk. en W. v. Thabor, V, 319. — ²⁾ Zijn geboortejaar geeft E. M. v. B. op. Zie op: Wonseradeel. Jaarb. v. d. Fr. adel, 1884, bl. 81. R. rek. 1525—'26 en 1542—'43. Aantt. uit de Kloosterpapieren. Zie V. Sminia en Fr. Volks-alm. 1884, bladz. 33. Benefbk. 139. Op 't Oud Archief van Friesland is een uitspraak over de Bijervaart van 15 Mei 1527, door Douwe v. Burmania, als grietman en het gerecht van Ferw.deel. ³⁾ Rentm. rek. 1544—'45; in die van 1557—'58 komt geen grietman van Ferw.deel voor. ⁴⁾ Chbk., III, 409 en Oorkonde op het Oud-Archief v. Friesland. ⁵⁾ Aantt. van E. M. v. B. en Oorkonden v. h. Fr. Genootschap. Hij komt ook voor in eene oorkonde van 1562 en 1564, zie Oork. St. Anth. Gasth. te L., bl. 559 en Benefbk. bl. 146 en 147. Ook wordt hij vermeld bij V. d. Sande, Decisiones II, bl. 209, z. d.

Ferwerderadeel.

bezoek, dat zij in den nacht van 14 op 15 April 1571, te Ferwerd, het dorp zijner inwoning, brachten. ¹⁾

Niettegenstaande de beschuldiging tegen hem ingebracht van 's Lands penningen te hebben gestolen en het bevel van Alva, om tegen hem te procederen, was hij in Januari 1573 nog grietman, want toen „verzocht hij van het Hof van Friesland verlof, om zich, „wegens zekere, zijne noodzakelijke affairen, naar Overijssel, Gelderland en elders, gedurende twee maanden te mogen absenteeeren, „mits dat hij den daartoe voor den Hove te beëdigen Mr. Lammert „Vliermaal, Dorpreger van Marrum en Nijkerk en Bijzitter van „den geregte van Ferwerderadeel, verordende, om zijne plaats te „bewaren.”

Den 9den Januari van dat jaar werd zulks toegestaan en Vliermaal den 31st. dier maand beëdigd. Wellicht is het proces tegen Pilgrom ten Indijck kort daarna geëindigd en was hij daarbij in het ongelijk gesteld. Want dat hem toen zijn ambt was ontnomen, blijkt genoegzaam daaruit, dat de Stadhouder, President en Raden den 8sten Juni van datzelfde jaar (1573) „*Aleff van Aluwe*” commissie verleenden „tot den Staat en officie van Grietman van Ferwerderadeel, vacerende deur privatie van Mr. Pilgrom ten Indyck „laetste bedienaer van Dien”, terwijl genoemde Aylva twee dagen later, 10 Juni, daartoe den eed aflegde.

't Schijnt echter, dat de afgezette grietman, 't zij te Brussel of te Mechelen, in verzet is gekomen, want acht dagen later, 18 Juni, beval het Hof „den oudsten Bijzitter van den Gerechte van Ferwerderadeel”, om te treden „in de exercitie van 't officie van 't „Grietmanschap ter tijd toe dat er anders zou zijn geordonneerd.” Hetzij, dat dit niet is geschied, hetzij, dat men dit niet als voldoende oordeelde, zeker is het, dat tusschen October 1572 en Oct. 1573 *Allert van Siercksma*, grietman van Leeuwarderadeel „bij provisie”, 't grietmanschap van Ferwerderadeel waarnam. ²⁾ Maar dit schijnt geene aanstelling in forma te zijn geweest, want den 20sten December 1574 gaf de Stadhouder Robles hem, „als naaste „officier”, last, om ook deze grietenij bij provisie te bedienen „en „bewaren, ter tijt toe en soe lange die sal vaceren ende bij zijne „Genade daar anders inne sal sijn gedisponeert.”

De regeering schijnt Pilgrom ten Indijck de hand boven 't hoofd

¹⁾ Men vindt het verhaal daarvan in dl. XVI van De Vrije Fries, blz. 504.

²⁾ R. rek., 1572—'73; ook blijkt uit Chbk, III, 943, dat er in Juni 1573 een „bewaarder of bediener” der grietenij dit ambt waarnam; zie V. Sm.

F e r w e r d e r a d e e l .

gehouden te hebben, want in het volgende jaar wordt hij weder als grietman vermeld. ¹⁾

Doch nu kwam er verandering.

Kort na de Pacificatie van Gent, 8 November 1576, wendden de volmachten dezer grietenij zich tot den Stadhouder Rennenberg, met verzoek, om in den ongelegen staat van zaken te voorzien. En toen Rennenberg hierop antwoordde, dat hij daarin niet kon „disponeren voor de aencomst van Pilgrum ten Indijck”, — die alzoo nog afwezig schijnt geweest te zijn, — toen zonden de volmachten aan den Stadhouder op nieuw een request, „waarbij zij, „met beroep op de eenmaal door 't Hof uitgesproken privatie van „den in de Grietenij zeer gehaten Pilgrom, betoogden, dat geene „evocatie of remissie daartegen gold, als strijdig met de tractaten „van 1524 en 1539, waarvan, naar zij voordroegen, de kracht door de Pacificatie was hersteld.” Zij wilden van Pilgrom of van iemand van zijnentwege volstrekt niets meer weten, maar verlangden, dat Aylva, die reeds in 1573 door den Stadhouder, al was 't ook slechts bij provisie tot grietman was benoemd, nu daartoe ook zou worden aangesteld. Zij drongen er dan ook bij den Stadhouder ernstig op aan, „alsoe sij supplianten die furie van de „gemeente nyet langer weten te stillen, die heur funderen op heur „recht ende de pacificatie.”

Hiervan was het gevolg, dat de Stadhouder bij appointement van 17 October 1577 bij provisie dan ook eindelijk toestond, dat *ALEF VAN AYLVA de grietenij bediende, waarop den 19e dier maand de goedkeuring van het Hof volgde.

Tevens werd door den Stadhouder aan Aylva toegestaan, om te benoemen „eenen secretarium, daer hij sall willen voor responderen”, waarop deze den 20st. dier maand daarvoor zekeren Rienck Willemsz. van Hallum aanstelde, die vier dagen later den vereischten eed voor het Hof aflegde. ²⁾

In Febr. 1579 was Aylva in gijzeling wegens onbetaalde rest van een omslag, tengevolge waarvan hij een rekwest zond aan den Hove, om daarvan ontheven te worden. In het volgende jaar schijnt hij den huisman, die den appelhof van het klooster Foswerd had gehoord, daarin gehinderd en ze hem afhandig gemaakt te hebben, waarop de Secretaris der Staten, Isbrandi, hem 28 April eene missive zond, waarbij hem gelast werd dit na te laten, met be-

¹⁾ R. rek. 1574—'75. — ²⁾ Rienck Willemsz. had te Heidelberg gestudeerd; zie Register van 1580, bewerkt door Dr. Reitsma, op Ferw.deel.

F e r w e r d e r a d e e l .

dreiging van andere maatregelen te zullen nemen, zoo hij daaraan niet voldeed. ¹⁾

Hoewel Spaanschgezind, schijnt Aylva zich lang staande te hebben gehouden, want hij komt in een officiël stuk van 6 Maart 1581 nog als grietman voor, maar nam kort daarna de wijk, althans in Aug. van dit jaar wordt Doecke van Aysma als grietman vermeld. Hij overleed in 't volgende jaar in ballingschap te Groenlo.

Het is niet volkomen zeker wiens zoon hij is geweest, maar vrij waarschijnlijk van Epe en Auck van Sickema. Hij was het, naar men wil, die omstr. 1570 naar de hand dong van Anna van Deckama, maar zonder gunstig gevolg. Zoo hij inderdaad de zoon van voornoemde echtelieden was, dan heeft hij bij zekere Willemke Watgesdr. eene dochter Syucke verwekt, hetzij dan in- of wel buiten echt. ²⁾

1581, 28 Aug.: *DOECKE VAN AYSMA, die nog in Februari 1590 grietman was en vermoedelijk op Aysmaslot te Marrum heeft gewoond. *Douwe Doedesz. Fennema* was in Juli 1582 „Assessoer” dezer grietienij. ³⁾

1592, 23 Sept.: *TACO VAN AYLVA, wiens eerste vrouw, die Kinske van Mockema en niet Meckema heette, in 1588 overleed. ⁴⁾

¹⁾ Stukken aanwezig op 't Oud Archief van Friesland, waar ook nog onderscheidene kwitantien berusten, aan hem door Hero v. Burmania afgegeven; Chbk. III, 1220. ²⁾ R. rek. 1559—'60 en volgende. De Vrije Fries, IX, bl. 200—206 en Fr. Volksalm.; 1864, bl. 84—112. Stbk. op: *Aylva*, o. a. aant. 36. H. S. van Merode, aanwezig op de Prov. Bibl. van Friesland. Register van 1580 op Ferw.dl. Oork. St. Anth. Gasth. te L., bl. 688. Conscriptio Exulum, waar onder Ferw.dl. de grietman Alef van Aylva als balling wordt vermeld. Onder Wonseradeel's edelen wordt in dat H. S. ook een Alef van Aylva vermeld, met den toenaam van „de jonge,” vrij zeker ter onderscheiding van den grietman. In dat H. S. is als vrouwelijk wapen bij dat van den grietman het wapen van Sickema (volgens Stbk. zijn moeder) en bij dat van „jonge Alef” het wapen van Tjaersma (*vrij zeker* ook diens moeder) gevoegd. Een derde Alef, die in de genealogie voorkomt, kan niet in aanmerking komen als grietman van Ferw.dl. en de overwegingen in het Stbk., aant. 39, schijnen, in verband met de Fr. Volksalm. 1864 t a. pl., zeer aannemelijk. Bij het lezen van de aangeh. pl. in dit laatste werkje, bedenke men, dat de daarin vermelde Bave van Roorda ook de oom was van Alef Epesz. Zie ook Wins. Hist. 124 en Schotanus, Fr. Gesch., bl. 756. In de meergemelde Conscr. Exulum komt hij voor als balling, benevens zijn broeder Sijbolt, de oud-secretaris Foppe Gabbesz. en diens opvolger, de secr. „Regnerus Halleenius.” — ³⁾ Volgens Stbk.: *Lauta van Aysma*, aant. 27, was hij niet degeen, die door V. Sm. wordt bedoeld, maar een oom van den door hem vermelde, hetgeen echter niet wel met de tijdrekening is overeen te brengen. Zie Register 1580, bl. 41 en 72 en Jaarb. v. d. Fr. Adel, 1885, bl. 71. Oorkonde van 28 Aug. 1581, op 't Oud Archief v. Friesland. Fennema wordt vermeld op bl. 108 van de Fr. Volksalm. van 1864. ⁴⁾ Stbk., alsmede 't Recesboek van Leeuw.dl.

Ferwerderadeel.

*EPO VAN DOUMA, volgens V. Sm. in 1636 grietman, was de zoon van Barthold en Saepek van Douma. Zijne vrouw Sjouck van Hiddema overleed in 1644, terwijl hun zoon Barthold, die zijn vader als grietman opvolgde, 5 Maart 1668 overleed en diens weduwe 26 Febr. 1684. ¹⁾

Dongeradeel.

(1398: „Dongherdeel.” ²⁾)

Deze grietenij schijnt eerst op het einde der 15de eenw in twee grietenijen, Oost- en West-Dongeradeel, gescheiden te zijn.

Als grietslieden van „Dongherdeel” worden vermeld:

1242: „ROMBERTS, D'ANENGHEM” of Rombert van Anjum. ³⁾

1314: WIBRANDUS, DE BURNWERTH, misschien een Aylva van Bornwerd. ³⁾

1369: LUIDULFUS HERBILDA (Helbada?), de Nesse of Nes. ⁴⁾

(141.): *POPCKE MOCKEMA.

(1418): *LIEUWE DICSTERA.

(1422 en 1423): *DOUWE SJUXMA; woonde waarschijnlijk te Oostrum en wordt in zekere oorkonde genoemd „Dowa her Syuxma”. ⁵⁾

1425: UFFA THOE HERWEIJ; woonde vrij zeker op de state Herweij te Ternaard. ⁶⁾

1426: SIERCK MELLEMA; in 1423 „eeheer” of mederechter in Dongeradeel. Leefde nog in 1444 en woonde vrij zeker op Mellestate te Oostrum. ⁷⁾

¹⁾ Fr. Volksalm. 1852, bl. 9 en Stbk. op: *Douma*. ²⁾ Oork. Colmjon, no. 409. ³⁾ Zie op: *Leeuw.deel*, op die jaren. ⁴⁾ De state *Helbada* lag niet ver van Nes. ⁵⁾ Chbk., I, 532. Sjuxmahuis lag nabij Oostrum. ⁶⁾ Kloosterpapieren op 't Oud Arch. v. Friesland; op dat jaar was Jilck Poltzma mederechter. ⁷⁾ V. Sm. vermeldt hem als grietman van Hennaarderadeel. maar vrij zeker is dit een dwaling; zie Visser en Amersfoordt, III, Verz. van Ch., bl. 17; Schotanus, 259, 309 en 311; Stbk. op: *Harinxma-Donia*, aant. 7a en *Herweij*, aant. 2.

Dongeradeel.

(1449): „*GABE HOLLINGA ende JEPPE TOE FOU DGUM”, gelijktijdig „Grietmans in Dongeradeel”, bevestigden in Maart van dat jaar een contract over de uitwatering door de zijlen hunner grietenij.

Gabbe Holdinga huwde Tjemck Tjaerda of Meckama en woonde waarschijnlijk op Holdingastate te Anjum.

Jeppe toe Foudgum was een Stensteren en woonde te Foudgum. ¹⁾

Daar in eene oorkonde van 1483 alleen van „Dongherdeel” wordt gesproken en er wellicht in 1489, althans in 1491 een grietman van Oostdongeradeel voorkomt, zoo mag men aannemen, dat de oude grietenij tusschen die jaren in Dongeradeel „ooster- en westerzijde der Pasens” is gesplitst. ²⁾

a. West-Dongeradeel. (1499.) ³⁾

Omstr. 1510: „GERLOFF TO HARWEIJ”, zoon van Bolte en Frouck van Heemstra, huwde Womck van Jongema en woonde op de state Herweij te Ternaard. ⁴⁾

1514, in Maart: SYTHIE VAN SCHELTEMA, misschien dezelfde als de hierna genoemde Sythie van Humalda. ⁵⁾

1515: POPPE VAN OBBEMA, *geldersch grietman, zoon van Taeke en Auck van Heemstra, overleed 1 Juni van het volgende jaar in een gevecht tegen de Bourgondiërs. Hij woonde waarschijnlijk op Obbemastate te Ee.* ⁶⁾

SYDS VAN BONGA *was vrij zeker in December 1517 geldersch grietman dezer grietenij. Waarschijnlijk een zoon van Hessel en naar sommigen willen, driemaal gehuwd, althans met: a. Rints van Roorda en b. Auck van Stanica.* ⁷⁾

¹⁾ Charter van 9 Maart 1449, op 't Oud Archief van Fr. en zie het Stbk. — ²⁾ Zie hierna op: Oost-Dongeradeel. ³⁾ Winsemius, Kroniek, 365 en Chbk. van Fr., I, 705 en 721. Over de *weer- of rechthuizen* van O. en W. Dong dl., noot op bl. 9 hiervoor. ⁴⁾ Dresd. Archief, zie no. 351 van het Verslag van Mr. Berns en Stbk. op: *Herweij*. ⁵⁾ Dresd. Archief, no. 399 Verslag Berns. Juw van Aylva, † 1521, had tot zijn derde vrouw eene dochter van Sythje van Scheltema, welke Scheltema op de genealogie van dat geslacht niet voorkomt. Deze *kan* dus de grietman geweest zijn, maar mogelijk had de na te noemen Sythie, de zoon van Juw van Aylva, niet Sydts van Oedtsma, maar Syts van Scheltema tot moeder, en werd hij zoowel Aylva, als Scheltema en Humalda genoemd. Zie Stbk., op: *Aylva v. Bornwerd*. ⁶⁾ Aantf. van w. W. Eekhoff; Stbk. op: *Heemstra* en Worp v. Thabor, V, 179. ⁷⁾ W. v. Thabor, V, 139 (waar in paats van *Bottinga* moet worden gelezen: *Bonga*) en N. Fr. Volks-alm. 1888, bl. 27—30. Geld. Oorkonden, uitgeg. door Nijhoff, no. 884; waarover meer in *Aant. VI*.

West-Dongeradeel.

(1517, 18 Febr. officiëel aangesteld): *SYTKE VAN HUMALDA, eigenlijk Aylva, die zich naar zijne vrouw ook Humalda schreef. Geboren in 1481 en overleden 7 Sept. 1548. Hij was in 1531 en 1543 olderman van Dockum en in 1537 nog grietman. Hij woonde vermoedelijk op Humaldastate te Ee. ¹⁾

1540 of '41: TZALING, VAN WORCKUM. ²⁾

1541, 30 Sept.: *SAKE HARINGHS of SAECKE VAN RINIA, op Jaersmastate te Holwerd (V. Sm.); deed afstand van zijne betrekking vóór 1 Juni 1560 en overleed 2 October van dat jaar. ³⁾

(1560): *JOHAN VAN BONGA. Men vindt aangaande hem aange- teekend:

„Den 1 Juni 1560 hebben Eltzie Jaersma (te Holwerd, zwager „van Saecke v. Rinia) en Suyrd Aesgama wegens S. Ringia met „J. Bonga een accoord over de grietenij getroffen, waarvoor zou „worden gegeven 425 g.gld., schoon Ringia door sollicitatie van „Bonga de grietenij kwijt werd en Bonga die niet kreeg. Bonga „zou terstond 200 gld. geven, de rest op rente houden 6 jaren „tegen 6°%. Voorts zou Ringia 6 jaar lang 4 koegrasinge hebben „in Bongafenne voor 6 g.gld. 's jaars, die in de renten gededuceerd „moesten worden. Bleef Ringia (Bonga²⁾) in gebreke dan moest „dit accoord door diens vrouw of erven worden uitgevoerd. Alle „consenten, waaraf de brieven gemaakt zijn voor dato van de com- „missie van Bonga, zal Rinia hebben, gelijk ook alle breuken van „constumacie, dijk- en wegschouwing en diergelijken, waartoe Bonga „behulpzaam zal zijn, zonder daarvan iets te genieten.”

Hij deed veel voor de vrijheid van zijn land. In Aug. 1580 lag hij in bezetting in de schans te Aduarderzyl en bekwam bij een uitval op den 11 of 17 dier maand eene wonde, waaraan hij den 27 Oct. daarna te Leeuwarden overleed en op het Oldehoofster kerkhof aldaar werd begraven. ⁴⁾

¹⁾ Zie Stbk.: *Aylva v. Bornwerd en Humalda*. Aantt. van E. M. v. B. — R. rek. 1525—'26 en 1536—'37, alwaar hij genoemd wordt *Aylva of Humalda*. Zie V. Sm. — ²⁾ R. rek. 1540—'41. — ³⁾ Stbk. op: *Rinia*; Familiepapieren van Martena, op 't Leeuw. Archief (30 Sept. 1541); Benef. bk. 178: „Jaersma”; R. rek. 1542—'43 en 1559—'60; Rolle v. d. Hove van Januari 1560. — ⁴⁾ Zie V. Sm., Aantt. van E. M. v. B. Ook wordt van hem gesproken in stukken betr. Henricus Kessel, abt van Dockum, o. a. in eene oorkonde van 16 Nov. 1565 (Oud Archief in Friesland); R. rek. 1561—'62 en 1566—'67. Zie Register op: „Het verzet der Friezen”, enz. in *De Vrije Fries*, XVII; *Fresinga's Memorien*, 269 enz., en *Doodboek van E. Harinxma van Donia*. — Chbk. IV, 156. — N. Fr. Volks- alm. 1888, bl. 30—46.

West-Dongeradeel.

(1567, 17 Nov. aangesteld): *REINER VAN FRITTEMA; werd in Oct. 1572 grietman van Wonseradeel. Zijne vrouw heette Tjaertke van Donia. ¹⁾

(1572), 22 Oct. aangesteld: *PAULUS BRECKER was nog grietman in Jan. 1578. Hij was de zoon van Hendrick Brecker, wellicht dezelfde als degeen, die in 1580 exchijsmeester te Kollum was en die evenals Paulus toen de wijk moest nemen. Paulus woonde op verschillende plaatsen, zooals te Dockum, Ternaard en het laatst, zegt E. M. v. B. in „de geboorte te Holwerd”, hoewel bij zijne citatie in 1580 Dockum als zijn verblijfplaats wordt opgegeven. ²⁾

(1578), 28 Juni aangesteld: *ERNST VAN AYLVA; werd in 1586 grietman van O.Dong.deel. Had tot tweede vrouw Ael van Ockinga, die nog in 1629 in leven was. ³⁾

1586, 17 Mei: *RITSCKE VAN RINIA; bleef waarschijnlijk grietman tot zijn overlijden in 1618, waarna hij in de kerk te Holwerd werd bijgezet. ⁴⁾

(1618): *DOUWE VAN AYLVA was slechts eenmaal gehuwd en wel met Luts van Meckama. Zijn naam komt voor op de kleine kerkklok te Ternaard van 1647 en die van zijn opvolger ERNST SICCO VAN AYLVA op de groote kerkklok aldaar van 1675. ⁵⁾

In 1768 werd Doecke Martna van Burmania, in plaats van *FRANS ERNST VAN AYLVA door den stadhouder tot grietman dezer grietenij verkozen, maar deze verontschuldigde zich, waarop Carel Bigot in 't volgend jaar daartoe werd benoemd, die daarvoor eveneens bedankte. Daarop werd er een 3-tal opgemaakt, bestaande uit: „de old raadsheer Burmania tot Weidum, de Grenadier Capt. S. D. van Aylva” en *HESSEL DOUWE ERNST VAN AYLVA, welke laatste daaruit werd benoemd, die deze betrekking aannam.

¹⁾ R. rek. 1569—'70 en 1571—'72. Zie V. Sm., bl. 64, noot. Reg. v. b. Arch. van Gron., 1569, no. 70, bevattende twee brieven van Frittema aan de regeering van Groningen, d.d. 22 Aug. en 11 Sept. 1569 over een gevangene. Zie Viglii Epistolae, in H. v. P., bl. 103 en 104. Commissieboek en zie op: *Wonseradeel* en op: *Menal.deel*, waar zijn vader wordt vermeld. — ²⁾ Conscr. Exulum en Chbk. IV, 191. Stbk. op: *Aytta*, aant. 22. „Koll. land en N. Kr., geschiedk. beschr.”, bladz. 37. Aantt. uit de Rollen v. d. Hove, 23 Jan. 1578. ³⁾ H. S. Merode. Zie op: O.Dong.dl. Register van 1580. Stukken op 't Oud Archief v. Priesland (zijne benoeming). ⁴⁾ Kloosterpapieren en Aantt. van E. M. v. B. ⁵⁾ De Vr. Fries, XVI, 245 en 251.

West-Dongeradeel.

„Sedert de Saxische regeering”, zegt E. M. v. B., „is mogelijk zooveel sporreling over een Grietenij niet geweest.” ¹⁾

*EYSO DE WENDT, in 1772 grietman, was de zoon van Willem, proc. postulant voor den gerechte van Koll. land en IJteke Beilanus. Stierf te Leeuwarden 1 Maart 1780 en werd bijgezet in de kerk te Kollum, waarin zijn wapenbord nog aan den muur hangt. ²⁾

b. Oost-Dongeradeel. (1491.) ³⁾

Vermoedelijk in 1489: RIENCK HEEMSTRA, denkelijk zoon van Sippe Tjaerda, die zich naar zijne vrouw Ansck Heemstra, ook wel Heemstra noemde. Huwde Kinsck Aijenga, overleed in 1501 en werd te Morra begraven. ⁴⁾

1491: MENNO JARLA of JAERLA, Zoon van Botte en Anna N., huwde Doedt Offinga en woonde op Jarlastate te Wetzens, hetwelk hij had geërfd van zijn broeder Gabbe, die in 1488 was overleden. Komt als grietman voor in eene oorkonde van omstr. 22 Sept. 1491.

Hij testeerde, „cranck van lichaem sijnde”, in Maart 1494. ⁵⁾

1494, 4 Juni: TJAERD MOCKEMA, zoon van Tacke en Doedt Holdinga, huwde a. Trijn Harinxma en b. Jay Oenema en stierf kinderloos na 1518. Komt als grietman ook voor in 1497. Hij woonde te Dockum in het Mockemahuis.

In 1504 teekende hij met vele edelen den Reversaalbrief voor den Hertog van Saksen en op de lijst van Saksischgezinde edelen van 1505 komt hij voor als edelman in de Dongeradeelen. In 1512 werd hij van verraad beschuldigd, maar redde zich door de vlucht. ⁶⁾

¹⁾ M. S. Naamlijst van E. M. v. Burmania. ²⁾ „Oudheidk. Plaatsbeschr. v. Kollum”, bl. 117. ³⁾ Oorkonde op 't Oud Archief van Groningen, op 1491, no. 25. ⁴⁾ Aantt. van wijlen W. Eekhoff en zie Stbk. ⁵⁾ Zie de oorkonde vermeld in noot 3. Stbk., op: *Jaerla*; Schotanus, in tabl., 136; W. v. Thabor, IV, 180—189, waar ook zijn naam voorkomt, welke schrijver dwaalt door te meenen, dat het daar vermelde verbond geheel Oostergo betrof. ⁶⁾ W. v. Thabor, IV, 124, zegt, dat het Mockemahuis in de Hoogstraat te Dockum stond, „drie huysen van dat kerekhoff.” — Charter van omstr. St. Bonifaciusdag 1497 (een ferdban) op 't Oud Archief van Fr. Zie verder over hem Schotanus, *Gesch.*, 310, 389, 393, verder de *Geschr. van Jancko Douwema*, 149 en 263, alsmede het Stbk. op: *Mockema* gen. 4. No. XIII der Charters van dr. Buitenrust Hettema. Kloosterpapieren op 't Oud-Archief v. Fr. Winsemius, *Kroniek*; 315, 392, 402 en 410; Worp v. Thabor, IV, 192 en 193 en V, 70, 138 en 187; *Reg. v. h. Arch. v. Gron.*, 1492, no. 34 en 1493, no. 9.

Oost - Dongeradeel.

Omstr. 1510: „WILKE HOLLINGA”, zoon van Botte van Holdinga en Luypek van Bolta, huwde Graets van Cammingha en overleed althans vóór 1529. ¹⁾

1514 in Maart: *POPPE VAN MELLEMA, wiens schoonmoeder niet heette: Bootsma, maar Boltisma.

Hij ontving den 18 Febr. 1517 zijne aanstelling van wege de Bourgondische regeering ²⁾.

1515: POPCKE VAN MOCKEMA, *geld. grietman, broeder van Tjaerd bovengenoemd, huwde Tietcke van Sjoerda en, naar men wil, ook Fedt van Ropta. Woonde te Ee en testeerde 5 Maart 1547. Vrij zeker nog grietman in December 1517.* ³⁾

1524, 11 Oct. aangest.: FOX VAN DOCKUM, misschien een Duitscher en behoorde denkelijk tot het geslacht Fox, Fugs of Fuchs. Vrij zeker woonde hij te Dockum. Hij onderteekende met zijn substituut *Thieltje Hostyel* in December 1525 (of '26) een acte over het volgende voorval, betreffende zekeren Wilhelmus Tancks, inwoner van Anjum. Deze had zich namelijk schuldig gemaakt aan blasphemie tegen „de reyne jonckvrouw Maria ende moeder Goids”, tengevolge waarvan hij 20 December 1525 (of 1526) door den Hove van Friesland werd veroordeeld tot de volgende straf die zeven dagen later aan hem werd voltrokken. Hij werd met een geele kap, waarop duivels geschilderd waren, uit zijn kerker naar 't schavot geleid, waar hij een uur lang met een brief op de borst aan de kaak te pronk moest staan, „nadat de beul hem een ijzeren priem „dwars door de tong gestoken had, waarvan hij eerst na afloop „van de straoefening bevrijd werd.” Den volgenden Zondag moest

¹⁾ Dresd. Arch. zie no. 351 van het Verslag van Mr. Berns; Stbk. op: *Holdinga*. Volgens Chbk. II. 556 en 558, was Graets in 1529 zijne weduwe. ²⁾ Stbk.: *Feytsma*, aant. 4. Lees bij V. Sm. in plaats van *Remmertsma: Riemersma*. Wellicht stamde hij in de vrouwelijke linie van den bovenvermelden Sierck v. Mellema af. Dresd. Archief, zie no. 399 van het Verslag van Mr. Berns. ³⁾ Aantt. van W. Eekhoff; Stbk., op: *Mockema* en W. v. Thabor, V. 40 enz. Oork. van Nijhoff, no. 884. (Zie *Aant. VI.*) ⁴⁾ Mogelijk was hij gehuwd met Sjouck, dr. van Jarich v. Jelckema; althans men vindt vermeldt, dat deze Sjouck in 1523 in 't klooster Foswerd was gegaan, maar het later weder verliet, om enen „Focx Vries” te kunnen huwen. Stbk., op: *Jelckema*. — De vervaardigers van het Stbk hebben gewaald door te meenen, dat hij dezelfde zou zijn geweest als Focke v. Ropta, vader van den na te melden Worp v. Ropta. die reeds in 1512 was overleden. In het Benef.boek (1543) bl. 158b (10 Aug. 1537) wordt vermeld, dat hij te Anjum een stede en een hof bezat: „Item, *Foccx* (sic!) grietman, den stede ende syn hof tho huyer geldende XXVII stuyvers.” — Zie hierna op *Barradeel*: Hans en Frits von Grumbach, zonen van Carl en Amalia Fux von Dornheim; eene andere tak schreef zich Fux (ook Fuchs) von Baldersheim.

Oost-Dongeradeel.

hij „met den myter op 't hoofd, den schandbrief op de borst en „een waskaars in de hand” te Anjum voor de processie gaan. Na afloop moest hij de kaarsen offeren en om vergiffenis smeeken. Bedoelde acte hield in, dat aan dit alles was voldaan.

Hij was althans in Augustus 1537 nog grietman. ¹⁾

(1539), 6 Mei: *WORP VAN ROPTA, huwde: *a.* Bieuck van Humalda (of Aebinga), die o. a. in Juni 1531 als zijne vrouw voorkomt, en *b.* Anna, natuurlijke dochter van den voormaligen Stadhouder George Schenck van Tautenburg. ²⁾

Werd 23 Januari 1550 door Aremborg tot olderman van Dockum aangesteld, overleed 28 Nov. 1551 op Ropta-state te Metslawier en werd in de kerk van dat dorp bijgezet. Zijn portret is nog aanwezig. ³⁾

(1552, Januari): *RINTHJE VAN AYTTA; in 1548 en 1552 exchijsmeester te Kollum en tevens grietman van Schiermonnikoog.

Hij schijnt ook het opzicht te hebben gehad over de betoning en bekening van het vaarwater de Scholbalch, nu ongeveer het Friesche Gat en het schijnt op zijn aanraden te zijn geschied, dat daarop in 1562 een tol werd geheven, tot groot ongenoegen van belanghebbenden.

In den nacht van 20 Augustus 1569 deden de Watergeuzen een inval in zijne grietenij en plunderden het klooster Weerd, nabij Morra gelegen. Door de schrik van deze en dergelijke invallen, viel Aytta in eene zware ziekte en overleed in April van het volgende jaar. ⁴⁾

(1570), benoemd 27 April: *DOEDE VAN SIERCKSMa, huwde niet,

¹⁾ R. rek. 1523—'24 en 1536—'37. Chron. register op h. Oud Archief van Fr.; Chart. boek II, 156. Crim. Sent v. d. Hove en vergelijk: Dr. J. Reitsma, „Honderd jaren,” enz. bladz. 25 en 26, waar *Fox v. D.* verkeerdelijk: *Ton v. D.* wordt genoemd. ²⁾ Daar Bieuck van Humalda blijkens haar grafsteen in 1534 stierf, zal zij Ropta's eerste vrouw zijn geweest. Zie overigens het Stbk. op *Ropta* en *Aebinga* en V. Sm. bl. 78 noot. Oork. St. A. Gasth. te L., bl. 244: „Worp Ropta ende Bijucka”, 9 Juni 1531. ³⁾ V. Sm. bl. 78, regel 1 en 2 v. o. zegt daar *West-*, maar in het Charter staat: Dongel. *oosterzijde* der Pacens; op bl. 79, noot 1: Chbk. 887, lees: 867. Stbk. op: *Ropta*. R. rek.: 1547—'48. — Benef. bk. bl. 153 en verbeteringen. Chronol. Register op 't Oud Archief van Fr.; Catalogus, Hist. Tent. te L. 1877, bl. 59. — Rolle v. d. Hove: 6 Mei 1539 en 2 Dec. 1550. — ⁴⁾ Chart.boek, III 292, 579 en 580. — V. Gron., Watergeuzen, bl. 46. *Viglii Epistolae*, in H. v. P., II, 537 en 560. Stbk. I, bl. 204. „Koll. land en N. Kr. g. beschr.,” bl. 36 en 58 en „Plaatsbeschr. van Kollum”, bl. 36. In de R. rek.: 1569—'70 komt de naam van den grietman niet voor. In Juli 1558 had zijne vrouw Ida Tjaerdtstr. van Hettema een proces met Allert van Siercksmā, grietman van het Bildt. —

Oost-Dongeradeel.

zoals V. Sm. vermeldt, met *de vrouws zuster*, maar met *de weduwe* van zijn voorganger, Joanna Rommerts. ¹⁾

Ook tijdens zijn bestuur brachten de Watergeuzen een min gewenscht bezoek aan deze grietenij in den nacht van 14 en 15 April 1571.

In 1576 gelastten de Staten van Friesland hem „de schans tot „Oostmahorn te doen bouwen en opmaken”, welke schans was „principael streckende tot profijt en securiteit van Oostergo”, tengevolge waarvan de grietenijen van dat kwartier of althans sommigen daarvan, hiertoe moesten bijdragen. Leeuwarderadeel en Kollumerland schijnen daarin onwillig te zijn geweest, tengevolge waarvan zij werden „gecondemneert aan Siercxma te betalen naar „advenant hun aandeel van Oostergo haar quota van 882 car.gld.”

Hij kreeg 15 April 1578 op nieuw van Rennenberg eene provisionele commissie als grietman en komt nog voor: 18 December 1580, maar werd 28 Dec. 1581 „wegens merkel. pregnante redenen „gedeporteerd”, als beschuldigd van *crimen perduellionis* en *laesae majestatis*, waartegen hij zich krachtig verzette. Hij overleed in 1619 op Siercksmahof bij Leeuwarden. ²⁾

Mogelijk is *Jacob van Horne*, bij V. Sm. als grietman dezer grietenij vermeld, gedurende eenigen tijd subst. grietman tijdens Siercksmas geweest, hoewel wij dit niet waarschijnlijk achten. Ook kan het zijn, dat hij door de Spaansche regeering tot grietman dezer grietenij was bestemd. ³⁾

1582, in Jan.: SJUCK VAN HUMALDA, Zoon van Frans en Anna

¹⁾ Commissieboek en Stbk. Siercksmas komt voor bij Carolus C. de Robles, 178. — ²⁾ Viglii Epistolae, bl. 560. — Stbk. op *Siercksmas*, aant 9 en de Genealogia Aytana, bl. 261. Van Vloten, t. a. pl., I, 240. Aantf. van E. M. v. B. Rentmr. rek.: 1574—75. H. S. Merode. Resol. van Gedeput. Staten. — Register van 1580. — Chronol. register op het Oud Archief van Friesland: 15 April en 6 Sept. 1578. — Zie over bovenbedoelden inval der Geuzen ook hiervoor op: *Pilgrom ten Indijck*. — ³⁾ In de Conser. Exulum wordt Kollum als zijne woonplaats bij zijne vlucht in 1580 opgegeven: in Chbk. IV. 179 wordt gezegd in Oostergo en ald. bl. 192: te Hemelum. Wellicht woonde hij te Hemelum en heeft hij zich naar Kollum begeven uit oorzaak, dat hij met eene edelvrouw uit dat dorp, His Siercksd. van Bootsma, weduwe Pybe van Haerda († Febr. 1571), is gehuwd geweest. E. M. v. B. teekent aan, dat His van Bootsma in 1578 voorkomt als de echtgenoot van Jacob van Hoorn te *Hemelum*, „soon van den grietman van Hemel-Oldephaert c. a.”, n.l. Frederick van Hoorn of Horn, over wien hierna. Bij brief van 19 Aug. 1578 vroeg Pipenpoy, grietman van Hemel. Oldeph. aan den stadhouder, hoe zich te moeten gedragen omtrent Jacob van Hoorn te Hemelum, die geweigerd had den eed voor de Pacificatie van Gent afteleggen. (Oud Archief van Friesland.) Hij vluchtte met zijne vrouw en kind (Pybe) naar Groningen, waar hij in 1581 denklijk aan de pest overleed. — Conser. Exulum. — Stbk. op: *Bootsma*. Aantf. E. M. v. B.

Oost-Dongeradeel.

van Feytsma, woonde te Fe; was nog grietman in April 1585 en overleed in dat of in het volgende jaar. Hij huwde: *a.* Maria van Herema, *b.* Franske van Groestra en *c.* Geel van Heringa.

Den 13 Jan. 1582 had er opname van stemmen in de grietenij plaats en toen werd Humalda door de volmachten tot grietman verkozen. Sierckesma protesteerde hiertegen bij acte van 23 Jan. daarna, met de opmerking, dat het billijker geweest ware, om hem eerst van schuld te overtuigen, voordat men hem afzette. Inmiddels gaven de inwoners van O.Dong.deel in die maand toch een gunstig getuigenis van hem, hetgeen niet wegnam, dat men hem nog in Februari bij den geweldigen provoost te Leeuwarden in gevangenschap hield. ¹⁾

Waarschijnlijk heeft *Ritscke* (niet Kersten) *van Rinia*, grietman van West-Dongeradeel daarna bij provisie ook korten tijd deze grietenij bestuurd. ²⁾

1586, 23 Dec.: *ERNST VAN AYLVA, vóór 1586, grietman van W.-Dongeradeel. Komt ook voor: 23 Febr. 1616. Stierf in 1627 op Herwey te Ternaard en bleef vrij zeker tot zijn overlijden grietman. ³⁾

(1627, Dec. aangest. :) *JOHANNES ONUPHRIUS BARON THOE SCHWARTZENBERG. Van dezen wordt verhaald, dat hij op 4, 5 en 6 Nov. 1633 des nachts visioenen had gezien, hoofdzakelijk bestaande in het verschijnen van groote en kleine duivels o. a. in den vorm van katers, krabben en diergelijke. Ook hoorde hij een gezang van vrouwen, die in zijne armen wilden slapen. Dit alles wijst op een soort *delirium-tremens*, hetgeen te meer waarschijnlijk is, omdat hij, na op den 12 Juni 1625 te Beetgum lidmaat te zijn geworden, twee jaren later aldaar „om groote ergernis afgehouden is van 't Avondmael.” Hij woonde, evenals zijn zoon George Wilco, die hem in 1653 opvolgde, op Holdingastate te Anjum. ⁴⁾

¹⁾ Oork. van 1581 en '82 op 't Oud Archief van Friesland; M. S. Nl. van E. M. v. B.: Stbk. op: *Aebinga*, waar alzoo zijn sterfjaar (1579) verkeerd wordt opgegeven. Zie V. Sm., 82, noot. — ²⁾ Zie op: West-Dongeradeel en V. Sminia, bl. 81. — ³⁾ E. M. v. B., uit de Rollen van den Hove en aant. van W. Eekhoff. De Vr. Fries, III, 324. Wins. Historia, 404. ⁴⁾ Volgens een M. S., aanwezig op de Prov. Bibliotheek van Friesland, door hem zelve in 't latijn opgesteld en in de 18e eeuw door den candidaat Jacobus Revius te Dockum, later predikant te Anjum, vertaald. Zie Catalogus dier Bibliotheek, V, bl. 1863, no. 563. Hij was een „Atavus” (voorvader) van den „Beetgumer Baron”, zooals in 't M. S. staat.

Kollumerland en Nieuwkruisland.

Kollumerland maakte oorspronkelijk zeer zeker geene afzonderlijke grietenij uit. Omstreeks de 13e eeuw had de Lauwerszee eene zoo groote uitgebreidheid, dat zij niet alleen het tegenwoordige Nieuwkruisland, maar ook het oostelijk gedeelte, Burumerland, met hare golven bedekte. Het overige gedeelte maakte toen, naar het schijnt, deel uit van het naburige Dantumadeel en werd daarvan later afgescheiden onder den naam van *Oostbroeksterland*, nadat er, vermoedelijk in de 14e eeuw, eene belangrijke bedijking (van Ter Lune naar Pieterzijl) had plaats gehad.

De naam „*Oostbroeksterlant*” komt het eerst voor in 1398. Toen vervolgens het dorp Kollum door toenemenden bloei en welvaart boven de andere dorpen der grietenij begon uit te steken, moest de naam Oostbroeksterland van lieverlede plaats maken voor dien van „*Colmerlant*”, welke benaming voor het eerst in 't midden der 15e eeuw voorkomt.

„*t Nije Cruyslant*”, van 1529 tot 1542 bedijkt, was aanvankelijk een afzonderlijke grietenij, maar werd later met „*Colmerlant*” verenigd, waarna deze grietenij hare tegenwoordige benaming bekwam. ¹⁾

1500: *SCHELTE VAN SCHELTINGA. (Zie op: Achtk. en Dant.deel.)

Omstr. 1510: SIPPE VAN MECKEMA, vrij waarschijnlijk reeds in 1503, vrij zeker in 1508. Zoon van Feije Riemersma, die den familienaam van zijne vrouw Tieth Meckema aannam. Hij komt voor op de bekende lijst der edelen van 1505 en bleef vermoedelijk grietman tot 1515, toen de grietenij in handen der Gelderschen kwam, waarna hij zich als balling naar Brussel schijnt begeven te hebben, waar hij 19 Aug. 1519 overleed en aldaar in de St. Gudulakerk werd bijgezet. Hij woonde op Nieuw-Meckamastate, onmiddellijk ten noorden van Kollum en is gehuwd geweest, maar de naam zijner vrouw bleef mij onbekend. ²⁾

1515, in Febr.: *GAYCKE BROERSMA, *geld. grietman, ook in Maart 1518.*

¹⁾ Men zie over het bovenstaande de door mij uitgegeven werkjes over deze voormalige grietenij en mijne beschrijving over de Lauwerszee. Zie bl. 11 hierv. *Oostbroeksterlant* wordt vermeld in no. 409 (1398) van de Oorkonden, uitgeg. door Colmjon; „*Kollumerland*”, later *Colmerlant*, komt het eerst voor in 1444, Chbk. van Fr., I, bladz. 526, waar het alleen aanduidt: het behoor of de klokslag van Kollum. ²⁾ In 1503 vrij zeker reeds grietman, daar Scheltinga in Mei van dat jaar alleen als grietman der beide andere grietenijen voorkomt. Leeuw. Archief, no. 145. In 1508 bezegelde hij onderscheidene stukken. Zie: Berns, Dresdener Oorkonden, no. 351.

Kollumerland e. a.

Met zijne vrouw Anna Broersma woonde hij vrij zeker op Broersmastele bij Kollum. ¹⁾

Omstr. 1518—1523: HENRICK DE WENTE, geldersch edelman.

1523 (waarsch. in Aug. aangesteld): *BALLINCK PHAESMA, tot onstreeks 1536, gehuwd met Eeucka Phaesma. Onder zijn bestuur werd in 1529 een aanvang gemaakt met de bedijking van het „Cruyslant”, waarna grietmannen waren, van:

„Colmerlant”:

1529: *BALLINCK PHAESMA.

Omstr. 1536: *SEBASTIAEN v. SCHONENBURG. Hij bewoonde met zijne vrouw Atke van Herema het „Schonenburghuys binnen Collum”.

1556, Nov.: *JOOST VAN HARDENBROEK, Utrechtsch edelman, zoon van Gijsbert en Machteld van Raephorst en huwde 2 maal: *a.* Josina van Parijs van Zuidoort († 1540) en *b.* Lucia van Schonenburg, waarschijnlijk dochter van zijn voorganger. Hij overleed in Sept. 1557 en werd in de kerk van Kollum bijgezet. Daarna werd in 1557 of '58: *Lieuwe van Jelgersma*, grietman van Achtkarspelen, korten tijd provisioneel grietman.

„t Nije-Cruyslant”:

1529: *WOLF VON WORTZOU, een Duitscher, zoon van Steffen von Wortzou, exchijsmeester te Kollum. Hij huwde Ursula N. en was nog grietman in 1546.

Omstr. 1546: *CLAES CLANT, een groninger edelman, zoon van Lubbert en Hermanna Horenken. Hij woonde te Ausbuurt of Lutjewoude op eene state, die oorspronkelijk Harekema zal hebben geheeten en door hem Clantstate zal zijn genoemd en huwde met Anna, vrij zeker dochter van Sicke Harekema († vóór Jan. 1505), bij wie hij verscheidene kinderen had, o.a. Sicco, hierna gemeld.²⁾

Daarna werden de beide deelen tot ééne grietenij vereenigd onder den naam van:

„Collummerlandt ende 't Nijecruyslandt.”

1558, in Oct.: bovengenoemde *CLAES CLANT, die zijne commissie eerst tusschen Februari en Juli 1559 ontving.

(1569), 14 April benoemd: *SIERCK VAN DONIA, de jonge, „na vrijwillige resignatie van Claes Clant.”

¹⁾ In een oorkonde van 6 Maart 1515: „Gaythie Broersma in Collumerlandt grietman.” Oork. Fr. Gen. Zie „Kollumland, geschiedk. beschr.” bl. 39.

²⁾ Zie de bovenaangehaalde werkjes over Kollumerland en Wins. Kronick, bl. 402.

Kollumerland c. a.

Hij overleed 24 Sept. 1575, waarna *Lieuwe van Jelgersma* wederom provisioneel grietman werd. ¹⁾

(1575), 21 Oct. benoemd: *RIENCK VAN DEKEMA, die vóór Donia's overlijden, in 1575, reeds grietman van 't N.Kruisland genoemd wordt. ²⁾

1578, 16 April benoemd: *SICCO CLANT, huwde Emerentiana Wijffringa en woonde op de bovengenoemde state Clant.

1582, 23 Oct. benoemd: EPO VAN BOOTSMA, zoon van Hessel en His van Camstra, huwde Rinthje van Aesgema en woonde op Bootsmastate t. w. van Kollum.

1584, 9 Sept. benoemd: JELGER VAN FEYTSMA, zoon van Hessel en Luts van Mellema en gehuwd met Auck van Herema.

1587, 8 Dec. benoemd: *SCIPIO VAN MECKEMA, † 22 Nov. 1599, waarna *Feyco van Herbranda*, grietman van Achtk., voorloopig deze grietenij bestuurde.

(1600), 23 Jan. benoemd: *BOCKE VAN FEYTSMA, † Dec. 1626; daarna *Tjereck van Boelens*, grietm. v. Achtk., prov. grietman. ³⁾

Achtkarspelen.

(1331: „*Octo Parochiae*” = de Acht Kerspelen.) ⁴⁾

Deze grietenij stond oorspronkelijk meer op zich zelve, behoorde

¹⁾ Volgens de geschiedschrijvers, zie o. a. Gabbema, *Watervloeden*, bl. 284, zou Donia in een storm, als bevelhebber van een galei, in Aug. of Sept. 1573 zijn omgekomen, maar bovenvermelde datum van zijn overlijden komt voor in 't Procl. boek van Kollum, terwijl hij in de Rentm. rek. van 1 Oct. 1574—1 Oct. 1575 nog als grietman staat vermeld. Een naamgenoot van hem kan het, althans volgens de bestaande geslachtslijst *Harinxma-Donia*, niet zijn en 't feit, dat er in Sept. 1574 galeien te Kollum (nl. te Kollumerzijl) gereed lagen, (zie Gron. Bijdr. IX, 116 en 147) maakt het zeer waarschijnlijk, dat hij van een dezer bevelhebber was. Het is dus aannemelijk, dat hij bij de bovenbedoelde ramp er 't leven heeft afgebracht. ²⁾ Hij was inderdaad de zoon van *Pieter van Dekema*, zoodat het woord „waarschijnlijk” bij V. Sm. moet wegvallen. ³⁾ Voor 't overige verwijs ik naar de Naamlijst van V. Sminia en de bovenvermelde werkjes over Kollumerland, in 't bijzonder dat, hetwelk bevat de *Geschiedk. Beschrijving* uitgeg. in 1883, met medewerking van het Friesch Genootschap. ⁴⁾ De Vr. Fries, XIV, bladz. 275.

A c h t k a r s p e l e n .

niet tot het district Winnighe en wordt meermalen in de oorkonden nevens Oostergo en Westergo genoemd. ¹⁾

1315: (vermoedelijk) UBRATIS WTISMA. ²⁾

1395: PAPE MENNEN (Minnema?) en BOUWE BOUWAMA komen voor in een „Seentbreeff des landes van Achtkerspell” van „Sunte ffranciscus dach confessoer” (4 October) van dat jaar.

De Achtkarspelen behoorden destijds kerkelijk onder het Bisdom van Munster en naar 't schijnt ook wereldlijk.

Het is toch opmerkelijk, dat in „de rechinge end fundacie der „provestije van Hummerssum” (Humsterland) o. a. gezegd wordt: „End als de provest dan sijn seent (rechtsspraak) in langewolt „gehouden hefft, so is schuldich to komen de Greetman van Achtkerspell den provest to moete, up een stede, geheten up dat Sant” (in het tegenwoordige Westerkwartier), „mit den kerckheer end den „vogeden end sijn Richters, und den Provest in to leden in dat „lant; und de Greetman sal den provest alle iare schencken 1 „tonne beers mit spijsse de daer to behoert, als de Seent gedaen „is, end de Greetman sal de seentvrede verkondijgen, welcker „dueren sal eenendtwintich dage.”

In hovenbedoelde „Seentbreeff” leest men: „Dat onse gewoente „van oldes is gewest, als mit geestlycken end waerlick in Achtkerspell.... ons to betalen.” ³⁾

1490, 31 Jan.: HARCKE YNNEMA (Iwema?) ⁴⁾

1500: *SCHELTE VAN SCHELTINGA was in dit jaar grietman van deze grietenij en tevens van Dant.deel en Koll.land, maar in eene oorkonde van 7 Mei 1503 wordt hij alléén grietman genoemd van Achtk. en Dant.deel ⁵⁾

(1506), in Maart: *BOTTE VAN HERBRANDA of BRANDA, ook in Febr. 1507. Bij eene ons onbekende vrouw schijnt hij 3 kinderen gehad te hebben: Haye, Lottyte en Botte, welke laatste in 1515 denkelijk grietman was. ⁶⁾

¹⁾ De Vr. Fries, XIV, 207 en bl. 2 en 11 hiervoor. ²⁾ Chbk. I, 156 en mijne Verhandeling over „De Lauwerszee”, bl. 39 en 146. ³⁾ Gron. Bijdr. III, 156 en 159. ⁴⁾ Charter van Gerkesklooster, op 't Oud Archief van Friesland: uitspraak door *Harcke Ynnema* in zekere rechtszaak tusschen Hr. Anthonius, pastoor te Buitenpost en Taecke Meckema (te Kollum). Vergelijk aant. 10 en 18 op: *Hora Siccama* in 't Stbk. ⁵⁾ Zie op: *Koll.land* en *Dant.dl.* Archief v. Leeuw., no. 145. ⁶⁾ Chbk. II, 257.

A c h t k a r s p e l e n .

(1508): *LIEUWE VAN LIEUWEMA, vrij zeker dezelfde als Lieuwe van Juckema, wier moeder Jelek Jongema, anders Lieuwema, heette van wie hij dien naam kan hebben aangenomen. In 1511 woonde hij of bezat hij althans eigendommen te Augustinusga. ¹⁾

1515, 24 Febr.: *BOTTE VAN HERBRANDA of BRANDA, *geld. grietman, vermoedelijk zoon van Botte bovengenoemd en dan vrij zeker gehuurd met Olsck of Elsck Luersma, zuster van de vrouw van Jancko Douwama, die hem „wat nagaenden”, wat baatzuchtig noemt. Wegens verzet tegen de bourg. regeering werden zijne goederen in 1517 geschonken aan Steffen von Wurtzou, exchijsmeester te Kollum.* ²⁾

(1517, 12 Febr. officiëel aangesteld): *SYTH ALLEMA; nog grietman in 1524. ³⁾

1526: *SYTHIE BOELIS; vrij zeker tot in 1549. ⁴⁾

(1549), 13 Juni aangesteld: *LIEUWE VAN JELGERSMA, ZOON VAN Hette en Tjets van Tjepnia, woonde te Augustinusga, huwde Rints Jensma en had bij haar 4 kinderen, o. a. een zoon Hette of Hector, volgens sommigen ook wel Lieuwe of Leo genoemd.

In den aanvang van 1580 (denkelijk in Febr.) werd hij door eenige soldaten „in giseling” gebracht naar Leeuwarden, waarschijnlijk, omdat hij zilveren kerksieraden uit zijn grietenij had verkocht. Het zal wel het verlangen geweest zijn, om daaruit weder ontslagen te worden, dat hij met 52 anderen in Maart of April van dat jaar een acte onderteekende, inhoudende „eene verklaring „van getrouwheid aan de Staten en de Nadere Unie en belofte „van zonder hunne toestemming niet uit het Land te zullen trekken „bij verbeurte van alle zijne goederen.” Doch hij schijnt zich aan die belofte, zooals ook enkele anderen der mede-onderteekenaars,

¹⁾ Stbk. op: *Juckema*, aant. 2, 3 en 5. Berns, Dresd. Archief, no. 351. Reg. v. Aanbreng van 1511. ²⁾ Zie bl. 34. In een brief van 24 Febr. 1515, (Archief Gabbema) komen voor zijn naam, alsmede die van *Gatthie Broersma* (Koll. land) en *Douwe Donia* (Dant. dl.), als grietmannen van wege den Hertog van Gelder. Geld. Oork. van Nijhoff, no. 884. (Dec. 1517.) Oudheidk. Plaatsbeschr. v. Kollum, bl. 35. Stbk. op: *Luersma*, aant. 7; *Aebinga*, gen. 5 en *Aylva v. W.*, gen. 6. 't Jaartal 1545 op bl. 105 bij V. Sm. vermeld, is van geene waarde. (Zie het Voorwoord.) *Douwama's Geschriften*, bl. 514. ³⁾ Kloosterpapieren en Chbk. II, 346. R. rek. 1523—'24. ⁴⁾ R. rek. 1525—'26 en 1547—'48. Benef.boek, bl. 225. Chbk. II, 795 (1540.)

A c h t k a r s p e l e n .

niet gehouden te hebben, want hij nam de wijk en overleed, zooals ook V. Sm. zegt, in 't volgende jaar te Groningen. ¹⁾

Wellicht was zijn zoon *Hector* door de Spaansche regeering tot zijn opvolger bestemd of was hij eenigen tijd zijns vaders substituut, maar, hoewel hij zich later als Con. Mat. grietman betitelde, zoo is hij dit nochtans nooit geweest. ²⁾

1580, 27 Mei: *HAIO VAN HERBRANDA, vermoedelijk zoon van Botte en Olsck Luersma, bovengenoemd; volgens E. M. v. B. gehuwd met Tryncke—Romeke Wijbesdr., volgens anderen met Mary van Branda (misschien met beiden.) Hij had 3 kinderen, onder welke Feycke, die volgt en Athje, die huwde met *Lolck Hettes van Rheen*, die in Sept. 1586 substituut grietman was.

Herbranda was eerst als provisioneel grietman aangesteld en werd bij de stemopneming van 21 Nov. 1582 weder voorloopig tot grietman verkozen en 26 Nov. daarna aangesteld. Hij komt nog voor in Febr. 1589, terwijl in Juni daarna zijn opvolger als zijn substituut wordt vermeld ³⁾

1592, in Juli: *FEICO VAN HERBRANDA, vermoedelijk broeder van Haio; huwde: a. Roelofke Hobbesdr. Coyters († 22 Juli 1592),

¹⁾ Harckenroth, Oostfr. Oorspr. bl. 508 vermeldt den dag zijner aanstelling. De Jelgersma's en Harckenroth's waren aan elkander verwant; zie mijne mededeelingen daarover in De Navorscher, XXXV, 652 en XXXVI, 424. Stbk. op: *Hania* aant. 33. Suff. Petrus, bl. 480. Aantt. van E. M. v. B. — Conscr. Exulum. Stbk. op: *Hora Siccama*, aant. 2, waar de daarin geopperde twijfel voldoende door het bovenstaande wordt opgeheven; zie ook aldaar de aangehaalde acte van 1580. Rentmr. rek. 1554—'55 en 1574—'75. Lieuwe's vrouw Rints, misschien eene dochter van Focke Jensma, in 1543 kerkvoogd te Augustinusga, waar hij zeker op de aldaar gelegen state Jensma woonde; Benef. bk. Volgens E. M. v. B. waren Syurd't Jensma te Surhuizum en Rienck Jelgersma voogden over de minderjarige kinderen van Lieuwe Jelgersma en Rints Jensma, welke laatste vóór haar man stierf. Reg. 1580, bl. 206, waar zijn „giselinge" wordt vermeld. Ook *Sybrant Benckis*, grietman van Lemsterland, werd om een dergelijke reden gegijzeld; zie aldaar. ²⁾ Vrij zeker is Hector wel secretaris en misschien subst. grietman geweest, maar geen grietman, zooals Suff. Petrus en anderen beweren. Volgens E. M. v. B. was zijn vader nog in 1579 grietman en ook in 't begin van 1580 naar het schijnt (Reg. 1580, bl. 206), en daar zijn opvolger reeds in Mei h. a. in functie was, kan Hector dus geen grietman zijn geweest. De Conscr. Exulum betitelt hem dan ook niet als zoodanig, maar wel noemt hij zich zelf zoo in 1591; zie Stbk. op: *Hora Siccama*, aant. 2. Hij had eene zorgvuldige opvoeding genoten en uit eene beurs in het College van Viglius v. Aytta te Leuven gestudeerd. Zijne spreuk was: „Nil fide prius": niets boven 't geloof. ³⁾ Reg. van 1580. Oork. St. Anth. Gasth. te L., 660, 671 en 866. Kloosterpapieren van Buweklooster. Stbk. op: *Rinia*, aant. 13 en *Rheen* gen. 5. In 1593 waren voormonden over de kinderen van Haio: Feico van Herbranda en Tjalcke Tjepckes, terwijl E. M. v. B. aantee kent, dat Haio een zoon was van Tjaerd en Maria v. Rinia. Rollen v. d. Hove van 1591 en '92 en Oork. op het Oud Arch. v. Fr. Zie ook „Kollumerland. Geschiedk. beschr.," bl. 96. F. v. H. subst. in de Rolle v. d. Hove van 13 Juni 1592.

A c h t k a r s p e l e n .

wed. van Auth of Aulus van Harekema en *b.* Wijpeke van Hettinga.

Was nog grietman in 1613 en stierf vrij zeker in of omstreeks 1616, in welk jaar, naar sommigen willen, *Rienck van Doyem*, zoon van Poppe en Bauck van Popma en gehuwd met Ath Gerkesdr. van Hoytema, grietman was, waarvoor men dan waarnemend grietman zal hebben te lezen. ¹⁾

Op de vroegere klok in den kerktoren van Buitenpost, die in 1620 werd gegoten en in 1883 is omgegoten, stonden o.a. deze woorden: „*wijlen* Feicke van Herbranda”, benevens den naam zijner vrouw en aan de andere zijde dien van Tjerk van Boelens, destijds grietman. De naam van Herbranda zal daarop zijn aangebracht ter herinnering aan den man, onder wiens bestuur men begonnen was in 1611 de in 1594 verwoeste kerk weder op te bouwen. ²⁾

(1618, 1 Dec.): *TJERCK VAN BOELENS, waarschijnlijk de zoon van Lyuwe, die in 1609 en 1616 leefde en Antje Jobsdr. en vrij zeker nakomeling van Sythie Boelis hiervoor gemeld. Lyuwe schreef zich nog *Boelis*, maar Tjerck of Tarquinius: *Boelens*. Komt in 1625 voor, als gehuwd met Maeycke Pietersdr., vermoedelijk toegenaamd: Meijontsma, over wier neef Petrus van Meijontsma hierna. ³⁾

(1637): *PIETER VAN BOELENS, stierf in 1639, zijne vrouw 6 Januari 1643; beiden zijn bijgezet in de kerk te Buitenpost.

(1639, 17 Juli, opnieuw aangesteld): *TJERCK VAN BOELENS; stierf in 1651 en zijne vrouw in 1655; beiden bijgezet in de kerk te Buitenpost. ⁴⁾

¹⁾ Volgens E. M. v. B. was Feyco een broeder, volgens anderen een zoon van Haio, zie: Stbk. Op den grafzerk zijner vrouw (22 Juli 1592) wordt Herbranda *grietman* genoemd. Blijkens aantt. uit eene sententie van den Hove, aanwezig in Archief Buma, portefeuille: *Genealogien*, was Roelofke Coyters, vrij zeker uit Drenthe, waar zij te Rolde eigendommen bezat en was zij de dochter van Hobbe († voor Oct. 1594) en Ath Siccama, die aan hare dochter bij haar eerste huwelijk (18 Sept. 1579) met Auth Harekema, de state Siccama te Augustinusgaten huwelijk gaven. Volgens die sententie kregen zij 2 kinderen: Hyck, gehuwd met Aarnt Haersma en Auth, later grietman van Visvliet; zie hierna en vergelijk het Stbk. Zie over *Rienck van Doyem*, Stbk. op: *Hoytema*, Ie fragment, aant. 19. ²⁾ Stbk. op: *Hettinga*, aant. 52; *Haersma*, aant. 8 en *Rinia*, aant. 13. M. S. Klokke-opschrift en De Vrije Fries, XV, 253 en 287. Stbk. op: *Hoytema*, aant. 19 en aantt. E. M. v. B. ³⁾ H. S. gemerkt no. 384, bl. 1816, Dl. V, Catalogus der Prov. Fr. Bibliotheek. Zie Stbk., in 't Register en Belangrijke misstellingen in Deel II. Zie Klokke-opschriften te Surhuizum en Drogenham, in De Vr. Fries, XV, 283 en 340. ⁴⁾ Van hem is een brief d.d. 26 Dec. 1639 op 't Oud Archief van Gron., zie 't Register h. a. no. 13.

A c h t k a r s p e l e n .

(1648): *LIVIVS VAN BOELENS, denkelijk zoon van den vorige.

(1653): *LIVIVS VAN SCHELTINGA.

(1670), 16 Aug.: *TARQUINIUS VAN BOELENS, geb. 1632, zoon van Gatzte en Anna Nederhof, huwde: *a.* Aeltje van Douma en *b.* Antje van Andringa. Hij was in 1653 student te Franeker, ging in 1656 naar Leiden, waar hij promoveerde, waarna hij in 1659 secretaris van Wonseradeel werd. ¹⁾

1673, 31 Juli): *PETRUS VAN MEJONTSMA, geb. in 1630, zoon van Geert Pietersz. te Leeuwarden, die een broeder was van de bovenvermelde Maeycke, vrouw van Tjereck van Boelens, wier goederen hij later erfde en wier familienaam hij aannam. Hij stichtte vrij zeker de state Mejontsma, t. o. van Buitenpost, althans woonde hij aldaar met zijne vrouw Titia Anchisesdr. van Andla (geb. 1638), die in 1673 overleed en hij in 1677. Beiden zijn bijgezet in de kerk te Buitenpost. ²⁾

(1677, 10 Aug.): *ISAËC DE SCHEPPER, zoon van Sybrand en Feickje Jochumsdr.; huwde: *a.* Hilek van Haersma, gest. 11 Sept. 1669 en *b.* Sibbel, dochter van zijn voorganger (geb. 1657, overl. 4 Febr. 1686). Hij woonde op de state Schepper, vroeger Boelens, later Haersmastate genoemd en overleed in 1688. ³⁾

D a n t u m a d e e l .

(1398: „Doncmerdeel”, lees: „Dontmerdeel.”) ⁴⁾

1242: „BOTTO, D'GAST”, d. i. Botte (Tjaerda?) van Rinsumageest. ⁵⁾

1314: FOLPERTUS, DE DEMINGWERE (Dantumawoude?) ⁶⁾

¹⁾ Vermoedelijk was hij een achterneef van *Tjereck* bovengenoemd. Aantt. van E. M. v. B. ²⁾ Stbk. op: *Douma*, aant. 36 en m. s. aantt. ³⁾ Stbk. op: *De Schepper*, gen. 9; *Douma*, t. a. pl. en *Lauta v. Aysma*, aant. 42a. De wapenborden van *Sibilla* en haar vader zijn aanwezig op het Friesch Museum; zie Catalogus, bl. 121. ⁴⁾ Oorkonden van Colmjon, no. 409. ⁵⁾ en ⁶⁾ Zie op *Lecwarderadeel*.

D a n t u m a d e e l.

1369 : DODO EWINGHA, „de Dointhimwalde” (Dantumawoude). ¹⁾

(1418) : *DOWA DOYNGHA woonde te Dantumawoude (zie: V. Sm.), vrij zeker op de aldaar gelegene state Donia, die althans nog in 1700 bestond. Hij had blijkens een charter van 1423 een zoon Bocke, wellicht de vader van Douwe Donia, wiens weduwe Saepck met Werp Ydsma huwde, welke laatsle zich ook Donia noemde en die in 1511 als grondbezitter te Dantumawoude voorkomt. Diens zoon Douwe Donia komt hierna als grietman voor. ²⁾

(1423) : *SYTZE THIARDA of TJAERDA, van Rinsumageest.

(1475) : *AEDO JONGEMA, huwde met Fokel N., die in 1431 overleed. ³⁾

1478 : GAYKE JUWMA, ZOON van Baucke, huwde Eelck Eysinga, met wie hij te Rinsumageest woonde op Juwsmastins, die hij van zijns broeders dochter Wyts en haren man Juw Harinxma kocht en in 1484 weder in koop overdroeg aan Wilcke Rinia, die toen door de Leeuwarders uit Stiens was verjaagd en gehuwd was met eene Tjaerda van Rinsumageest. ⁴⁾

1485 : SYDS TJAERDA; waarschijnlijk een kleinzoon van den bovengenoemden Sytze Tjaerda en vrij zeker gehuwd met Alydt Huinga. Alsdan is op dezen van toepassing, wat V. Sm. van den vorigen Sjids Tjaerda vermeldt.

Hij waarschuwde als „Greetman in Dantumadeel”, bij brief van 11 Maart 1485 de regeering van Leeuwarden, om zich van alle geweld te onthouden, denkelijk naar aanleiding van hunne handelingen in het vorige jaar ten aanzien van Juwsmahuis te Rinsumageest gepleegd. ⁵⁾

(1500) : *SCHELTE VAN SCHELTINGA, ook omstreeks 1510. ⁶⁾

¹⁾ Er schijnt inderdaad een geslacht *Ewingha* bestaan te hebben blijkens Chbk. van Fr. I, 249 (1390) en 459 (1423.) Zie op: *Leeuw.deel.* ²⁾ Chbk. I, 459, Stbk. en Geogr. Wbk. van E. M. v. B. ³⁾ Stbk., op: *Songema*, aant. 12. De Vrije Fries, I, 350. Zie over hem: W. v. Thabor, IV, 121—124 (1474).⁴⁾ Stbk., op: *Juwma van R.* en Schotanus, Fr. Gesch. 370, in verband met 333, 335 en 356a. Tegenw. Staat. II, 245 Bij de geschiedschrijvers o. a. in 1478 vermeld. ⁵⁾ W. v. Thabor, IV, 159; Chbk. I, 727. (De noot bij V. Sm. kan dus vervallen.) De Vrije Fries, XI, 323 en Stbk. op: *Tjaerda*. Komt voor Nov. 1486, maar niet als grietman (Chbk. I, 738.) ⁶⁾ Zie: *Kolland* en *Achtk.* en Berns, t. a. pl. no. 351.

Dantumadeel.

1515, 24 Febr.: DOUWE VAN DONIA, *geld. grietman, ook nog in 1519, vermoedelijk achterkleinzoon van Douwe Donia, hiervoor op 1418 vermeld en althans zoon van Werp Ydsma of Donia en Saek Donia; huwde in 1511 met Jey Sickama en woonde waarschijnlijk op Melckamastate te Rinsumageest.* ¹⁾

(1517), 18 Febr. officieel aangesteld: *SYDS VAN TJAERDA, nog in Maart 1535, maar heeft vrij zeker afstand gedaan vóór Aug. 1536. Daarna zal *Wolf von Wurtzou*, toen grietman van „t Cruyslandt” tot provisioneel grietman zijn aangesteld, die althans in 1537 deze grietenij onder zijn bestuur had. ²⁾

1540, Maart: *JOHANNES WOPCKESZ. (SAECKMA), vrij zeker reeds vroeger; inderdaad, zooals V. Sm. *vermoedt*, met Elisabeth Sapma gehuwd; woonde te Akkerwoude. Nog grietman in 1556. ³⁾

1558: „*AUGUSTINUS DIRGXZ.” of AUCKE DIRCKSZ. toegenaamd OEDTSMa, huwde Mary Claesdr., was nog grietman in Juli 1572, maar werd in dat jaar „wegens rebellie” afgezet, evenals de secretaris dezer grietenij, Ulrich van Rechteren, daar zij naar Dockum waren gereisd, om met de Geuzen te spreken. ⁴⁾

(1572, 14 Oct. aangest.): *ROELAND VAN ACHELEN; werd in 1576

¹⁾ Stbk. op: *Ydsma*, o.a. aant. 7; W. v. Thabor, V, 321; J. Douwama's Geschr., 712; Oorkonde op 't Oud Archief van Fr. en zie hiervoor op *Botte Branda* (Achtk.) en *Jancke Unema* (Ferw.dl.) Nijhoffs Oork. t. a. pl. 2, R rek. :1523—'24 en 1431—'32; Chbk., II, 317, (waar abusief staat: *Syds Raede*), 668 en vergelijk bl. 686 en 725 en zie V. Sm. Zie over zijn huis te Leenwarden: Eekhoff. G. B. v. L. I, 190. Een brief van de Landvoogdes aan Tjaerda d.d. 13 Nov 1524 vindt men in de Fr. Volksalm. 1858, bl. 152. Jhr. Mr. S. W. v. Beyma thoe Kingma hield in 1850 eene lezing over hem, blijkens bl. 321 v. h. 22e Verslag v. h. Fr. Genootschap. *Wolf von Wurtzou* wordt grietman dezer grietenij genoemd in de R. rek. van 1536—'37. Zie over hem hiervoor op: *Kollumerland*. ³⁾ Aantt. van E. M. v. B. en Benefbk., 183 en 193. Stbk. op: *Saekma*; R rek. 1541—'42 en 1555—'56. Zijn naam komt ook voor in eene oorkonde van 1550, op 't Franeker Archief. Hij woonde wellicht op: „Saekema-saete” te „Ackerwolde”, Benefbk. bl. 194. ⁴⁾ *Ulrich van Rechteren* was waarschijnlijk reeds secretaris en tevens exchijsmeester in 1569, althans in de Rentm. rek. komt in dat jaar een Ulrich Laurens als zoodanig voor. In 1572 afgezet, werd hij later weder aangesteld en woonde in 1580 te Rinsumageest, in welk jaar hij werd verbannen. Volgens Sententie van 12 Nov. 1572 bekende hij „dat hij van den grietman van Dantumadeel niet alleen versocht sijnde, dan selfs met hem in per-soen naer Dockum gegaen is, om mit die geusen toe spreken”; Crim. Sent.boek, III, 212, v.s.o. Zie Register van 1580 op Dant deel. Zie over *Oedtsma* o. a. Carolus, C. de Robles, 89. Hij stierf vóór 1578, want in dat jaar was zijne vrouw weduwe. (Aant. van E. M. v. B.) Rolle v. d. Hove van 3 Juli 1572. De Vr. Fries, XVI, 519 en Rentm. rek. 1557—'58 en 1571—'72. V. Sm. stelt zijn dood op „omstreeks het jaar 1581” en meent, dat hij in 1571 reeds is afgezet.

D a n t u m a d e e l .

grietman van Hennaarderadeel, in plaats van Oene van Wytsma, die volgt. ¹⁾

(1576), 25 Juni aangest.: *OENE VAN WYTSMA, vóór dien tijd grietman van Hennaarderadeel, geboren in 1547, overleden 18 Juli 1599. Toen hij in 't begin van 1580 als Spaanschgezinde de wijk nam, werd *Sjuck van Eminga* den 15 Februari van dat jaar „bij provisie” tot grietman aangesteld, dien men nog als zoodanig op 16 Januari 1582 vindt vermeld. In dat jaar deed hij afstand van de grietenij, waarna *Tjaerd van Aylva* den 24 Sept. dezes jaars tot grietman werd aangesteld, doch zeer zeker ook bij provisie, daar hij reeds in November door een ander werd vervangen, maar toch later ook grietman werd dezer grietenij. ²⁾

(1582), 22 Nov. aangest.: *MARTEN VAN SCHONENBURG, nadat den 19den dezer maand eene stemopneming had plaats gehad, waarbij hij door de ingezetenen tot grietman werd begeerd. Komt nog voor in Maart 1584. ³⁾

1586, 27 Oct.: *JAN CORNELISZ. toegenaamd TADEMA, woonde in dat jaar te Dockum en bleef grietman tot zijn overlijden, dat 4 October 1600 plaats had. ⁴⁾

(1601, 26 Mei aangest.): *TJAERD VAN AYLVA, bovengenoemd, inderdaad zoon van Ulbe en Saepck van Winia. ⁵⁾

(1628, 20 Maart aangest.): *GYSBERTUS VAN AERNSMA of ARENTSMA, zoon van Arent en Margaretha Fockens. ⁶⁾

¹⁾ Zie V. Sm. ²⁾ Aantt. van E. M. v. B.; Conser. Exulum; zie op: *Hennaarderadeel*. Register van 1580. Stbk. op: *Wytsma* en *Eminga*; Rolle van den Hove van 16 Jan. 1582. ³⁾ Oorkonden op 't Oud Archief van Fr. en Resol. van Gedeput. Staten. Rolle v. d. Hove van 1584 en Wins. bl. 781 (1587.) ⁴⁾ Oorkonden van het Dockumer-klooster. Fr. Volks-alm. 1887, bl. 16. De Vrije Fries, XVI, 412, enz.; Rolle v. d. Hove van 1586 en „Koll. land geschiedk. beschr.”, bl. 96. Aantt. van E. M. v. B. Waarschijnlijk was zijne moeder eene Tadema, uit Kollumerland en heeft hij hare familienaam tot den zijne aangenomen. (M. S. aantt. bestr. Koll. land.) Zijne vrouw Bauck Buingha (zie V. Sm.) of Buma, was eene zuster van den ongelukkigen Willem van Buma, die in Dec. 1568 te Brussel werd onthoofd; zie Fr. Volks-alm. 1887, bl. 16—24. ⁵⁾ Stbk. op: *Aylva* en V. Sm. ⁶⁾ Stbk. op: *Arentsma* en V. Sm.

Tietjerksteradeel.

1392: „Thiaterckera-deel.” ¹⁾1242: DODO, D' GHETZERKA, d. i. Giekerk. ²⁾1314: JARICUS SHIRDA, „de Ripikerka” ³⁾1369: THITARDUS TAYINGHA, „de Ripikerka.” ⁴⁾

(1392): *TJEBBA ILDSISMA, te Bergum.

(1436) en ook in 1450: *HIDZER HORNADA (V. Sm. heeft *Hernada*), in welk laatste jaar ook als grietslieden voorkomen: OONNA HAYKAMA en AMCKA RICKWARDSMA, welke laatste te Hardegarijp woonde. ⁵⁾

1453: INTA IDZERDA. ⁶⁾

(1465): *MELLA HEDDAMA.

(1475) en ook in 1478: *DOUWE OENEMA. ⁷⁾

(1482): *JOUWTA SCROETSMA. (Scroetsma? zie op: 1524.)

(1487): *SJE HORNADA, misschien een zoon van Hidzer.

(1491): *GERCK BOTTA, dat is Botteszoon, vrij zeker dezelfde als: GERCK AEGEMA, die in Juni 1501 als grietman dezer grietenij voorkomt. ⁸⁾

1502, in Nov.: FRANS VAN MINNEMA, ook in 1504; tevens grietman van Leeuw.deel. Huwde: a. Rints van Hommema, b. Luts van Feytsma en c. Trijn van Liauckama. ⁹⁾

(1506): *PIETER VAN CAMMINGHA, eveneens tevens grietman van Leeuw.deel, „want beyde gretenijen vast nae an malkanderen liggen”. Nog grietman in Dec. 1510.

¹⁾ Chbk. I, 252. ^{2), 3)} en ⁴⁾ Zie op: *Leeuwarderadeel*. ⁵⁾ Dit zit vermoedelijk in verband met de „fiarndealen”, zie *Aant. V. Oorkonden S. A. Gasth.* 19. Chbk. I, 531. ⁶⁾ In 1450 waren hij en Thyalla Hoytsma „mederiuchten”; Oork. S. A. Gasthuis, bl. 20. *Aant. van W. Eekhoff.* ⁷⁾ V. Sm. noemt hem *Douwe Annes van Oenema*; in Chbk., bl. 661 wordt hij genoemd: *Douwa Annaz* (zal moeten zijn) *Onnaz*, bl. 670: *Douwa Onnama* en bl. 670: *Douwe Oenema*. Zie een belangrijk charter van 29 Aug. 1481 in het Leeuw. Archief, no. 57, B. ⁸⁾ Arch. v. Leeuw., no. 132; V. Sm. en Stbk. op: *Hervey*. — ⁹⁾ Zie op *Leeuw.dl.* Hij komt ook voor in no. 60 van het Archief van Leeuwarden (1481).

Tietjerksteradeel.

In Aug. 1511 was *Henma Oddazoen* subst. grietman. ¹⁾

(1517, aangest. 7 Febr.): *Dr. KEMPO VAN MARTNA, ridder, zoon van Doecke en Sjouck van Unia; huwde driemaal, a. Peije Lieuwes, b. Magdalena Schenck v. T. en c. Anna van Walta. Komt ook voor in 1519 en overleed in Mei 1538. ²⁾

1524: *FEICKEN PELSER „alias SCRORSMA”, denkelijk nog grietman in 1529; misschien zoon van „Gossa Scroertsma”, die in 1511 onder „Rypertzerca” voorkomt.

Tijdens zijn bestuur zal *Aemcko* (niet Aucke) *Jaerla*, die „grietman van Bergumerdeel” genoemd wordt, subst. grietman zijn geweest. Zoon van Minne, op Dongeradeel vermeld en gehuwd met Bauwe van Houwerda uit Groningerland; woonde op eene stins te Bergum, waar vrij zeker eerst zijn broeder Wopke († 1505) en daarna hun broeder Botte († 1510) had gewoond. Hij moet een bijzonder krachtig man zijn geweest. Nadat hij in 1529 te Bergum was overleden, werd hij eerst aldaar, maar later te Hantumhuizen bijgezet. ³⁾

(1531): *JEROEN of HERONIMUS VAN RATTALLER, nog grietman in 1543; is gehuwd geweest vrij zeker met eene vrouw uit het geslacht Emstel (Amstel?). Hij schijnt te Bergum gewoond te hebben en is in of omstreeks 1543 overleden. ⁴⁾

1545: *FRANS VAN BUYGERS, misschien een broeder van Johan (zie op Leeuw.deel); nog grietman in 1548. Voor zoover bekend, was hij ongehuwd. ⁵⁾

1549, 25 Dec. aangest.: *JOHAN VAN RATTALLER, vrij zeker zoon van bovengenoemden Jeroen en N. Emstel; huwde Ida van Loo,

¹⁾ Zie op: *Leeuw.dl.* (waar een *kruisje* voor zijn naam had behooren te staan) en *Dresd. Archief*, Berns, no. 351. ²⁾ R. rek. 1517—'19. V. Sm. Nedergerecht van Leeuw.dl. Zie zijn levensbericht in het *Jaarb. v. d. Fr. Adel.* voor 1885. Zie: *Martna* en *Evsom* en vergelijk *Archief Niencord*, no. 673. ³⁾ Stbk. op: *Jaerla*, o. a. aant. 13. *Leeuw. Arch.* no. 161. *Fr. Volks-alm.* van 1837. *Geschr. v. Jancko Douwama*, bl. 231. R. rek. 1523—'24 en 1528—'29. *Scrorsma* komt ook voor in 1525, zie *Chbk.* I, 675, waar de naam zeer foutief wordt vermeld. In *Di. XIII*, bl. 92 van *De Vrije Fries*: „*Schrjoetsma*”; zie *Reg. v. Aanbr.* 1511, I, bl. 228 en 231. ⁴⁾ Zie over de geslachten: *Rattaller, Loo, Lezaen*, mijne verhandeling in „*De Nederl. Leeuw*”, *Vfde jaarg.*, no. 4 en 6; later overgedrukt in de *Leeuw. Courant*. In de *Oork. S. A. G. te L.*, bl. 318 leest men, a^o. 1542: „Item Jheroen Rattaller ys den armen nog schuldich 24 fl. current van die landen toe Bergum, *daer hy up woent.*” *Benef. bk.* Bergum, bl. 103; daar wordt *Johan R.* vermeld, zoodat *Jeroen* toen misschien reeds overleden was. *Oork. v. h. Berg. klooster* van 13 Jan. 1541: *Heronimus Rattaller*, grietman. R. rek. 1531—'32 en 1542—'43. Zeer zeker was *Jeroen Rattaller*, die in 1565 en 1582 voorkomt als de echtgenoot van *Johanna van Tautenburch*, een ander dan de in den tekst vermelde *Jeroen*. Zie: *De Navorscher*, XXXIX, 663, XL, 489 en XLIII, bl. 94. ⁵⁾ R. rek. 1544—'45 en 1547—'48; *Stbk.*, op: *Buygers*.

Tietjerksteradeel.

als wier echtgenoot hij in April 1558 voorkomt. In acten van 1581 en '82 noemt hij zich nog: „Con. Maj. grietman”; bleef grietman tot in 1584. Hij zal te Bergum hebben gewoond, waar zijn dochter Genoveva met zijn opvolger in het huwelijk trad. Rattaller overleed vóór 1592 en zijn vrouw na 1606.

In Jan. 1558 was *Watthie Saeckesz.* zijn substituut, terwijl zijn schoonzoon *Wolpherd van Lezaen*, later grietman, den 21 Mei 1579 daartoe werd benoemd. ¹⁾

(1584): *WOLPHERD VAN LEZAEN, hiervoor gemeld, zoon van Engel Direskz. van L. en Anna van Borsselen, huwde met Genoveva, de dochter van zijn voorganger. In 1587 had hij oneenigheid met de voogden van het St. Anth. Gasthuis te Leeuwarden over de invordering van schatting van eenige pachters van dat gesticht, die in zijne grietenij woonden. Vreemd is het, dat men in Maart 1589 en Januari 1591 Johan Rattaller als grietman en in Juni 1591 Lezaen als subst. grietman vindt vermeld. Lezaen werd 16 Juli 1603 in de uitoefening van zijn ambt geschorst, hetwelk twee dagen later aan den gerechte werd kenbaar gemaakt. Daarna weder aangesteld, bleef hij, zooals ook V. Sm. vermeldt, grietman tot zijn overlijden in 1610. Hij en zijne vrouw werden te Hardegarijp bijgezet, waar zij vermoedelijk ook hebben gewoond. ²⁾

Van de overige grietmannen valt op te merken, dat FRANS VAN EYSINGA, grietman in 1622, den 3 Sept. 1661 overleed en dat de moeder van SCIPIO MECKEMA VAN AYLVA: Luts van Meckema heette en dat hij met zijne vrouw Lisek van Eysinga te Oudkerk heeft gewoond. ³⁾

¹⁾ H. S. Merode en Stbk. II, 177. Oork. S. A. G. te L., 661, 942 en 947 en zie noot 4 der vorige bladz. Reg. v. 1580, 137. Onder de *Analecta Marteniana* op 't Leeuw. Archief berust een stuk van 11 Jan. 1558, met zijne handteekening en wapen. Rekening van den rentuur. van Duvenée, 1549—1550, waarover zie *Aant. Thierna*. M. S. aantt. van E. M. v. B. ²⁾ Arch. Buma. Oork. S. A. G. Ook hij teekende in 1580 de acte, waarvan bij *Jelgersma* (Achtk.) is gesproken. Oork. S. A. G., bl. 879. Wins. Kroniek, op: 1585. — De Fr. Adelaar, bl. 14 en „Wandelingen van mijn oudoom”, bl. 139 en 140. ³⁾ E. M. v. B. Jaarb. v. d. Fr. adel, 1884, bl. 99. Chbk. IV, 1045. Wins. Kroniek, 754.

Smallingerland.

(1392: „*Smaelneemgherlant*“.)

Men meent, m. i. ten onrechte, dezen naam terug te vinden in: *Smalagonia*, op een muurschildering in den dom te Munster (13e eeuw); in eene oorkonde van 1320 leest men „*Swalingismaland*“, dat „*Smallingismaland*“ zou kunnen zijn. Overigens komt die naam, behalve in 1392, ook voor in 1398 als „*Smalengherlant*“.¹⁾

Van de eerste *zeven* grietlieden dezer grietenij, bij V. Sm. vermeld, valt niets op te merken.

(1514): *JELLE SICKES; wordt door Worp van Thabor: Jelle Bockesz. genoemd. Door de Gelderschen verdreven, sneuvelde hij 25 Februari 1515.²⁾ Misschien is toen door den Geld. Hertog aangesteld: *Ale Bauckesz*, die alsdan in Nov. 1517 voorkomt.³⁾

1524, 11 Oct. werd aangesteld: *BAUCKE CUYPER, die nog geen drie jaren grietman bleef, want men vindt aangeteekend, dat deze grietenij in Juni 1527 vacant was, „vermidts dat Baucke Kuyper „zekere nederslachte geperpetreert hebbende vuyt derzelver ont- „weken“ was, waarop den 16den dier maand werd benoemd (Aemcke Geuckesz.: deze naam is in 't Recesboek doorgehaald) Saecke te Beets, weshalve men dan ook in de Rentm. Rek. van 1527—'28 leest: „vroeger Baucke Cuyper nu Sacke te Beets.“⁴⁾

1527 (16 Juni): *SAECKE HERJUWSMA of Sacke Heer Jousma of „Sacke te Beets“, die alzoo te Beets schijnt gewoond te hebben; was nog grietman in 1532. Mogelijk een zoon van den bekenden Jemme Heer Juwsma en Saepck Ydsma of Donia.⁵⁾

(1538): *SIERCK ARNTSZ., misschien een Haersma; ook in 1541.⁶⁾

1) Verslag v. h. Fr. Gen. 1885/1886, bl. 326 en Fr. Volks almanak, voor 1889, bl. 1 en 203; Chbk. I, bl. 161 en Colmjon, Oork., no. 405 en 409. 2) De bij V. Sm. (bl. 139) genoemde Mr. *Dirck* zal wel zijn de Kastelein en Kanselier van den Saks. Hertog, bij P. v. Thabor op het jaar 1499 vermeld en die in Oorkonden, aanwezig op het Dresdener Archief schijnt voor te komen, o. a. in 1503, als: „Dietrich von Witzleben, baiden rechten doctor und ritter“ en aanvankelijk kanselier. W. v. Th. V. 139; J. Douwama, 203; Eekhoff, G. B. v. L., I 310 Arch. Berns, no. 252, 312 en 435. 3) Oork. van Nijhoff, no. 884. 4) Recesboek van den Hove en Oud Archief v. Fr. Rentm. rek. 1523—'24 en 1527—'28. Stbk. op: *Ydsma* aant. 8a en V. Sminia. Rollen v. d. Hove. 5) R. rek. 1527—'28 en 1531—'32; in die van 1536—'37 is de naam van den grietman niet ingevuld. Chbk. II. 177. noot en 584. Indien men Taecke in plaats van Saecke mag lezen, dan schijnt hij het land te hebben verlaten en in 1538 of 1542 bij Leuven gesneveld te zijn, doch wij achten dit niet waarschijnlijk, hoevel sommigen dit schijnen te meenen. Stbk.: *Burmania*, aant. 29. Bl. 19 hierv. 6) R. rek. 1541—'42.

Smallingerland.

1543: *EMPCKE GEUCKESZ., woonde waarschijnlijk te Oudega en bleef grietman tot 15 Januari 1577, als wanneer hij overleed.

Was gehuwd met Jel Saecklesdr. († na Nov. 1578) en had vermoedelijk vijf zonen: *Sjoerd*, (eenigen tijd substituut) Anthonis, Sythie, Pieter en Feycke. Sythie woonde te Bergum en werd in 1568 verbannen; Pieter's weduwe Folku woonde in 1586 te Tjummarum. Van Anthonis vindt men aangeteekend, dat hij „wegens „obedientie aan 's Hofs bevelen van niet uit Leeuwarden te ver- „trekken buiten consent en niet meer te converseren met de huis- „vrouw van Romme Wijbrants”, den 29e Maart 1569 veroordeeld werd tot eene boete van 50 gouden realen, verboden om gedurende het leven van zijn vader voor 't Gerecht dezer grietenij te practiseren, voorts in de kosten van zijn apprehensie, van „misen en justitie”. In 1588 wordt zekere Jantien Jansdr. zijne weduwe genoemd. ¹⁾

(1577), 9 Maart aangesteld: *OCCIUS BROERSMA, gehuwd met Pierckje N., aangesteld in plaats van den overleden grietman Empcke Geuckesz. Hij bleef grietman tot 1580, toen hij wegens zijne Spaanschgezinde gevoelens van zijn ambt zal hebben afstand gedaan en van uit Leeuwarden de wijk moest nemen. ²⁾

1580, 20 Januari: *MELLE JOCHUMS, nog in Mei 1599 grietman. Vermoedelijk was *Jochum Melles* (zijn zoon?) in 1582 en 1584 zijn substituut grietman. ³⁾

1600: *JOUCKE JOCHUMS, rekenmeester der provincie en ontvanger-generaal dezer grietenij. „Hem aangeschreven en een reprimande „gegeven wegens 't aanspooren van sijne Ingesetenen, om eenige „billetten af te scheuren; 5 Mei 1610.” ⁴⁾

(1625): *ARENT VAN HAERSMA, tijdens wiens bestuur *Ruyrd Wattinga* in 1626 substituut grietman was. ⁵⁾

¹⁾ Zie hiervoor op: *Bauke Cuyper*, in wiens plaats hij eerst zou zijn benoemd. Aantt. uit Archief Buma. Volgens E. M. v. B. was hij eerst substituut en vervolgens 36 jaren grietman, in welk geval hij in 1541 moet zijn aangesteld. Zie ook V. Sm. R. rek.: 1542—'43 en 1574—'75. Chbk. III, 935. Benef. bk., 238. Register, 1511, III, 120. Crim. Sent. bk. Op 't Oud Archief van Fr. komen voor eenige stukken uit 1564 hem betreffende, waarin als zijne zonen genoemd worden: *Antoon* en *Feycke*. ²⁾ 's Hofs Commissieboek. ³⁾ H. S. Merode en Reg. 1580, bl. 154. Rolle v. d. Hove van 20 Jan. 1580. E. M. v. B. noemt zijn zoon *Jochum Melles* grietman in 1582, maar dit kan niet zijn; wel substituut; cf. Chbk. IV, 1045 (1599.) ⁴⁾ Benef. b.: Verbet. bl. 4b. Cf. V. Sm., 141. Hij leefde nog in 1627; zie V. d. Sande, Decis. V, 34—37. Nauta, Dec. 373. Wins. Kroniek (1622) op: *Smallingerland*. Aantt. van E. M. v. B. — ⁵⁾ Aantt. van E. M. v. B. Stbk. op: *Haersma*.

I d a a r d e r a d e e l .

(1392: „*Eedawerderadeel*”, in 1398: „*Ydauwerderadeel*”.) ¹⁾

1242: „HAYO, d'GROWE”, (Grouw.) ²⁾

1314: WIGGHERUS, DE ETWERTH, d. i. Idaard. ³⁾

1369: ELINGHUS ROARDA, „de Poppingha” of Poppingawier, welk dorp wel is waar in Rauwerderhem is gelegen, maar die grietenij zal vrij zeker destijds deel hebben uitgemaakt van Idaarderadeel. Niet verre van Warga lag eene state Roorda. Wellicht was hij een voorvader van de hierna volgende Roorda's. ⁴⁾

(1392): *GRATA ELLINGHA.

(1436): *THIARCK ROWERDA of ROORDA.

Vóór 1437: *BOCKE UTHSMA, die in 1438 te Friens woonde. ⁵⁾

1438: *JORERD AZYNGA, mogelijk dezelfde, als de volgende.

1450: *JORET ANDRINGA; behoorde waarschijnlijk tot den tak uit Utingeradeel en zoon van Ruurd. Hij testeerde 13 Mei 1476. ⁶⁾

1453 misschien: HETTE HEBBASZ.; zie hierna op 1479. ⁷⁾

(1468): *POPKE ROORDA, vermoedelijk zoon van Ruurd en Foeck Unia; gehuwd met Ath Donia. Mogelijk waren er ook hier meer dan één grietman, hetgeen ook elders voorkomt. ⁸⁾

(1477) in Maart: *SYBOUD TJEBBEMA, waarschijnlijk zoon van Ludolf Liewes Tjepnia of Tjebbema en N. Aytta. ⁹⁾

(1477) in Sept: *RUURD OENTHAZ. ¹⁰⁾

(1479): *HETTE HABBAZON, mogelijk HETTE HETTES JELGERSMA,

¹⁾ Chbk. I, 252 en Oork. van Colmjon. ²⁾ ³⁾ en ⁴⁾ Zie op: *Leeuw.deel.* ⁵⁾ Zie ook: Chbk. I, 516 (1438); ald 520 (1440) komt voor een Foeke Utisma. De State *Utisma* lag een $\frac{1}{4}$ uur t. z. van Friens; zie Geogr. Wbk. ⁶⁾ Schotanus, *Gesch.*, bl. 121; Chbk. I, 539 en Tegenw. St. II, 314, V. Sm. Zie hierna op: *Opsterland.* ⁷⁾ Volgens aantt. E. M. v. B. — ⁸⁾ Zie Stbk. op: *Roorda*, van Tj., gen. 3 en aant. 8. Reeds in 1440 grietman, volgens het *H. S. Roorda*, in welk H. S. een tak der *Roorda's* uit Idaarderadeel voorkomt, in het Stbk. slechts ten deele vermeld. Zie daarover *Aant.* VI hierna. — ⁹⁾ Stbk. op: *Aytta*, gen. 2 en aant. 3. — ¹⁰⁾ Zie V. Sm.; in het Stbk. op: *Ockinga*, komt hij niet voor. Zie Winsemius, *Kroniek*, 288 en 478 en Chbk. I, bl. 670.

I d a a r d e r a d e e l.

gehuwd met Tjets Tjebbema, die eene dochter kan zijn geweest van Syboud hiervoor vermeld. ¹⁾

(1482): *TJAERD GERRITZ., mogelijk TJAERD JORRITZ. en dan een zoon van bovengenoemden Jorrit Andringa.

(1492): *OENE JOUSMA; zie op Leeuw.deel. ²⁾

1499, 3 Aug.: AUCKE WNYA. ³⁾

1502: TIERCK VAN ROORDA, te Idaard, zoon van bovengenoemden Popcke; gehuwd met Jodoca N., elders genoemd Joost Tjerckdr. ⁴⁾

Omstr. 1510: DOUWE VAN JOUSMA, zoon van Oene bovenvermeld; schijnt op Roordastate te Grouw gewoond te hebben.

Is later van partij veranderd en vrij zeker in Nov. 1517 geldersch grietman geweest. ⁵⁾

(1517), 7 Febr. aangest.: *DIRCK FREERCKSZ. toegen. OEDTSMa, van Grouw, zegt V. Sm., maar in 't Chbk. staat: van Wartena. Komt nog voor 2 Dec. 1514 en was later ook grietman van Utingeradeel. Huwde met Ael N.; beiden zijn vóór 1565 overleden. ⁶⁾

*Omstr. (1522): *POPCKE VAN ROORDA, geld. grietman, zoon van Ruurd en kleinzoon van bovengenoemden Popcke; huwde Margaretha van Arnhem.* ⁷⁾

1543: *FEICKE DIRCKSZ. (OEDTSMa.) In dit jaar had de kerk van Grouw een proces „myt wylen Dirck Frerycxsz. erfgenaemen”, over een derde gedeelte in 9 pdm. lands, „in Oedsma guedt te Grouw, „daer Feycke Dircksz. Grietman nu ter tyt up woenende is.”

In Juli 1546 was er tusschen de dorpen in Idaarderadeel zekere kwestie gerezen over „den ommeslach beroerende 't opgraven van

¹⁾ Reeds in 1453 volgens E. M. v. B., zie hiervoor. — ²⁾ Feith's Register Arch. v. Gron., 1492 no. 9. — ³⁾ Arch. v. Leeuw., no. 50, in een der stukken van 1499 aldaar in nota vermeld. Komt in het Stbk. niet voor. ⁴⁾ E. M. v. B. en Stbk. ⁵⁾ Komt voor bij Wins. op de lijst van edelen van 1505. Dresd. Archief, Berns, no. 351; Oork. van Nijhoff, VI², no. 884; Chbk. II, 342 en Stbk. — ⁶⁾ Oork. S. Anth. Gasthuis te L., bl. 310. — In 1525 van beide grietenijen, volgens Chbk. II, 675 en zie aldaar bl. 175: klacht daarover, dd. 21 Febr. 1527, ook in 1539. Aantt. E. M. v. B. — Rentm. 1517—'19 en 1540—'41. — ⁷⁾ Stbk. op: *Roorda v. Tj.*, gen. 5, aant. 34. — Chbk. II, 177, noot. — Winsemius, Kroniek, bl. 464. W. v. Thabor, V, 255 en 265 en P. v. Thabor, III, 287 (1522). Zie ook noot 8 op de vorige bladzijde; (*H. S. Roorda.*)

Idaarderadeel.

„sekere zijlroede bij Feycke Dirckszoon grietman van 't solve deel „gedaen”, waarover het Hof toen uitspraak deed.

Zeer waarschijnlijk was hij het, die in 1564, evenals de grietslieden van Ferwerderadeel en Smallingerland, beschuldigd werd van 's Lands penningen gestolen te hebben, waarvan V. Sminia melding maakt. Hij overleed in 1565 in zijn huis, staande in de burenen te Grouw. ¹⁾

(1565), 24 Maart aangest.: *HESSEL VAN OOSTHEM, in plaats van den overleden Feycke Dircksz. Hij deed vrijwillig afstand in 1567. Met Teth v. Burmania huwde hij 31 Dec. 1554. ²⁾

(1567), 15 Febr. aangest.: *SAECKE GERBENSZ., zoon van Gerben Saeckesz. en Jel Bonnes, woonde te Friens, en was gehuwd met Imck N., bij wie hij 7 kinderen had. Hij overleed in 1572. ³⁾

(1573), 3 Jan. aangest. (volgens E. M. v. B. reeds 12 Dec. 1572): *WYBE WYBESZ. of WYBRAND VAN GOUTUM, misschien uit het geslacht ROORDA, van Genum, gehuwd met Tabe Ynthes Hettema. Om welke reden hij steeds Wijbe van Goutum wordt genoemd is niet duidelijk, daar hij toch vrij zeker niet te Goutum woonde, en evenmin daar zal zijn geboren. Hij ging vaak meê in den krijg en vandaar zeker had hij verschillende substituten als: *Siercema*, grietman van Leeuw.deel o. a. in Jan. 1574, *Pier Winia* in Jan. 1575 en *Waththie Wybesz. Epema* te Idaard in Maart 1577. Wybrand benoemde echter 31 Oct. 1577: *Frans Ampkesz.* tot substituut, waartegen Waththie Epema protesteerde, ⁴⁾

¹⁾ V. Sm., bl. 140, noemt echter op 't voetspoor van Winsemius en Schotanus, den grietman dezer grietenij, die hierbij betrokken was *Sjuck Doekes*, hetwelk zeker eene verkeerde schrijfwijze is voor *Feycke Dircksz.*, te meer daar in de Rentm. Rek. geen *Sjuck Doekes* voorkomt en in 't Commissieboek Hessel van Oosthem de opvolger van *Feycke Dircksz.* wordt genoemd. R. rek. 1542—'43 en 1562—'63. Zie Reg. van 1511, dl. IV, 174. Benef.boek van 1513, bl. 109, 112, 113 en 119 en Schot., bl. 717. Het blijkt ook genoegzaam uit eene oorkonde van 1564, aanwezig op 't Oud Archief van Fr., waar men verschillende stukken over hem en zijne confraters vindt. Zijn broeder Augustinus (Aucke) was in Mei 1565 voormond over zijne kinderen; aant. v. E. M. v. B. In 1543 (Benef. boek, 120 en 121) was Hessel Roorda „Bijsitter”, waarschijnlijk van Idaarderadeel. ²⁾ Commissieboek. R. rek. 1564—'65 en 1566—'67. Aantt. uit de papieren van Martina (Leeuw. Archief). M. S. aantt. van V. Sm. Zijn album wordt vermeld in De Vrije Fries, XIII, 205. ³⁾ Commissieboek. Stbk. *Aytta*, aant. 14. R. rek. 1569—'70 en 1571—'72. ⁴⁾ Commissieboek. R. rek. 1572/3—'74/5. De beteekenis van het woord *Clesing*, door V. Sm. 151 genoemd, vindt men in De Vr. Fries, XIV, 358. Conscr. Exulum. Reg. v. h. Arch. v. Gron., 1583, no. 13 en 24; 1584, nos. 46, 54, 56 en 67. In het Stbk., op: *Roorda v. Genum*, wordt hij gehouden voor een zoon van *Wybren van Roorda van Genum*.

I d a a r d e r a d e e l .

(1578): *DOUWE VAN SYTZAMA, werd den 15 April door Rennenberg provisioneel aangesteld en hield 24 April zijn eerste rechte dag. Was grietman tot in 1586.

Sierck van Bootsma, grietman van Rauwerderhem, was 4 Juni 1586, „bewaerder” dezer grietenij. ¹⁾

1586: *HESSEL VAN BOOTSMA, aangesteld in plaats van Sytzama, bleef grietman tot 30 Mei 1601, toen hij afstand deed. ²⁾

(1601), 26 Mei, wederom: *DOUWE VAN SYTZAMA, die volgens V. Sm. 5 Juli 1607 overleed, waarna twee dagen later de „grietman *Eysinga*” (denkelijk Pieter v. E., grietman van Rauwerderhem) gemachtigd werd voorloopig deze grietenij te bedienen. ³⁾

(1607, 26 Sept.): *TJALLING OENES BANGMA, huwde Auck Talsma, die in 1629 reeds hertrouwd was met Syrck Hilles. Volgens E. M. v. B. was Bangma een boer, die toevallig grietman werd en zoon van Oene Elings en Jildu Feyckesdr.

Komt 22 Maart 1617 nog als grietman voor. ⁴⁾

(1620), 1 Juni aangest.: *ABRAHAM VAN ROORDA, zoon van Popcke, in 1583 ontvanger der kloostergoederen in Oostergo en Zevenwouden en Sophia Butters. Hij werd in 1570 te Grouw geboren en overleed te Leeuwarden 22 Aug. 1649, maar werd in zijn geboorteplaats begraven, waar hij gewoond had op Groot-Roorda. ⁵⁾

en Tieth v. Scheltema, hoewel hij een geheel ander wapen voerde. In de Reesboeken van Idaard.dl. en in de Rentm. rekening wordt hij, evenals bij al de mij bekende geschiedschrijvers, enkel: *Wybrant van Goltum* genoemd. Alleen in een exemplaar van de Conscr. Exulum (ex. Eysinga) leest men achter zijn naam: „*alias Rorda*”.

¹⁾ Commissieboek. Nedergerecht van Idaard.deel Register van 1580. ²⁾ Nedergerecht van Idaard.dl. H. S. op de Prov. Bibliotheek. Chbk. IV, 1045 (1598). Aantt. van E. M. v. B. Lijst van Dijkgraven. — ³⁾ M. S. aantt. van V. Sm. en E. M. v. B. — ⁴⁾ Nedergerecht van Idaard.deel en M. S. aantt. van E. M. v. B., die zegt, dat hij Memmoniet was; zie ook V. Sm. — ⁵⁾ Hij behoorde tot den tak van het geslacht *Roorda* in *Idaarderadeel*, zie bladz. 49, noot 8, hiervoor. Aantt. van E. M. v. B. Stbk op: *Roorda*. M. S. aantt. van V. Sm. Register van 1580, bl. 123, (noot). Winsemius, Kroniek, 609 en 611.

Onder de volgende grietmannen bij V. Sm. komt voor *Sabinus van Wissema* (1673—'78); diens ouders woonden te Hardegarijp en zijn aldaar ook begraven. Fr. Adelaar, I, bladz. 14. Voorts: *Tj. W. van Camstra*, geb. 1686 en gehuwd met Auck van Haersma, geb. 1705, overleden volgens haar wapenbord: 6, volgens Stbk.: 12 Sept. 1781. Hunne wapenborden zijn op 't Friesch Museum; Cat. bl. 121. — Zie mijn opstel over Auck v. Haersma, eene zonderlinge vrouw, in de Fr. Volks-alm. 1893, bl. 96. Nedergerecht van Idaard.dl. Zie: V. Sm.

Idaarderadeel.

(1635): *CAREL VAN ROORDA. „Op huyden den 6 Juli 1635 is „de E. Heere Carel van Roorda voer desen geregte van Idaerderadeel als grietman over denselven deele door den E. Heere Abraham van Roorda mede-gedeput. der Staten van Friesland en dus „lange Grietman van voergemelten Grietenije geweest zijnde, geïntroduceert en zijn E. commissie den omstanders in 't openbaar te „voren gelezen in 't Rechthuis te Grou". Hij overleed 4 Jan. 1670 en werd in de Galileër Kerk te Leeuwarden bijgezet. Zijne weduwe, die inderdaad met Wytze van Popma hertrouwde, is 7 Maart 1860 overleden. Roorda's naam wordt vermeld op de kerkklok te Warrena van 1657. ¹⁾

Rauwerderhem.

In 1398 en 1435 waarschijnlijk „*de Hem*" of „*die Hemma*,
in 1461 en 1502: *Hemsteradeel*.)

Vermoedelijk vormde zij tot de 16e eeuw eene grietenij met Idaarderadeel, hoewel Popeke Roorda in 't H. S. Roorda gezegd wordt grietman te zijn van Idaarderadeel, en van Rauwerderhem. ²⁾

In Sept. 1502: „*LOW DOEYNGH" of Louw van Donia; zoon van Pieter Ockinga en N. Donia en nam den familienaam Donia aan. Hij was tevens grietman van „de gretenije Winbritzerdell want zie, „wo well (hoewel) eyne in Oestergoe (v)und die ander in Westergoe, „datho fast nae bij malcanderen liggen."

Donia komt ook omstr. 1510 als grietman voor en was ridder van Jerusalem, vrij zeker tengevolge eener reis naar het H. Land, althans van omstr. 1517—1522 was hij buiten 's lands, terwijl hij 27 Januari 1533 overleed. Zijn vrouw Catrijn Harinxma was eerst gehuwd met Tjaert Sjaerdema († 1491), terwijl zij, als vrouw van Donia, in 1501 testeerde.

In Sept. 1502 was „*Thaeda Gherbaz.*, nu ter tyd fulmachtich „Stathalder" (plaatsbekleeder of subst. grietman) „in Hemsteradeell, „fan wegghen den erberen Low Doyngha in Snitze." ³⁾

¹⁾ Nederger. van Idaar.dl. Stbk. en noot 5 op de vorige bladzijde. Klokkeopschriften, in de Vr. Fries, XVI, 248. ²⁾ In de lijst van Winsemius van 1505, komt wel *Idaar.deel*, maar *Rauw.hem* niet voor. Zie op: *Idaar.dl.* Colmjon, Oork. no. 405 en hierna. ³⁾ Stbk. op: *Ockinga*, gen. 6 en *Harinxma* (Oud-), aant. 15. Chronol. Register op 't Oud Archief van Friesland. Chbk. II, 55 en 224. De naam van *Tade Gerbesz.* komt in 't Register van Aanbreng van 1511, I, 275, op Sybrandaburen voor. Oorkonde van 1506 op 't Oud Arch. van Fr. Zie ook: V. Sm., 171 en 289 (noot) en hierna op: *Wymbritseradeel*. Wins., Kroniek, 419. Het testament van *Catryn Harinxma* wordt in 't Stbk. vermeld. Dresd. Arch., Berns, no. 351.

R a u w e r d e r h e m .

1515, Dec.: JACLA EEBSZ., *geld. grietman*; *vrij zeker ook in Nov. 1517.* ¹⁾

(1517, 13 Febr. aangest.): *BROER EECKINGE; vrij zeker Broer Hania, eigenaar van Eeckinge of Eekma te Roordahuizum, hem door zijne vrouw, naar 't schijnt, ten huwelijk aangebracht. ²⁾

1524: HENNO HOBBSZ. ³⁾

1525, 12 Jan. aangest.: „*LUWE HETTEZOON” VAN ALBADA; denkelijk nog in 1543, maar stierf 10 Dec. van dat jaar.

Aedo van Jongema, volgens V. Sm. in 1525 grietman, was mischien destijds substituut. ⁴⁾

(1543): *HETTE VAN ALBADA, nog grietman in 1575 en bleef zulks denkelijk tot 1578. Stierf 17 Febr. 1587 te Steenwijk, oud 71 jaar en werd later te Poppingawier bijgezet; zijne vrouw Tjets Jelles stierf 22 Oct. 1607, oud 70 jaar. ⁵⁾

(1578), 27 Mei: *OTTO VAN HEREMA, van Deersum, huwde Mary van Gratinga en stierf in 1583. ⁶⁾

18 Febr. 1582 werd uit eene nominatie van de volgende 3 personen:

*SYREK VAN BOOTSMA, Joost van Heerma, „de soene van Otho” (van Herema) en Dirck Wopckesz., eerstgenoemde tot grietman verkozen en den 24st. dier maand aangesteld. Hij was inderdaad een broeder van Hessel, huwde later met Kinsck van Aylva en

¹⁾ Charter op 't Oud Arch. v. Fr., waaronder zijn wapen, zijnde: *rechts* (herald.) $\frac{1}{2}$ arend en *links*: 3 sterren onder elkander. Komt voor op de lijst van edelen van 1505, bij Winsemius. Reg. v. Aanbr. van 1511, onder Terzool, I, 274. Oork. van Nijhoff, VI², no. 884. ²⁾ Chbk. I, 603 en II, 224. Stbk.: V. Sm. en Geogr. Wbk. — ³⁾ R. rek. 1523—'24. ⁴⁾ Stbk., op: *Albada, van Poppingawier*. R. rek. 1525—'26 en 1542—'43. Recesbk. v. d. Hove. Chronol. Register op 't Oud Arch. van Fr. Chbk. II, 177, noot (1527). Woonde volgens V. Sm. op Doumastate, volgens Geogr. Wbk. van E. M. v. B. op Albadastate te Poppingawier, maar noch het een, noch het ander, komt in het Benef.boek voor, wel Sythjema. — ⁵⁾ R. rek. 1544—'45 en 1574—'75. Kloosterpapieren van Engwird., E. M. v. B., Stbk., Wins. Hist., bl. 3 (1555). Zie vorige aant. over Doumastate. — ⁶⁾ Stbk. op: *Herema v. Tjum*, aant. 32 en 33. H. S. Merode; Register van Oostergo in 1580. Hij wordt op bl. 697 van Winsemius' Kroniek vermeld. (Febr. 1581).

Rauwerderhem.

stierf 7 April 1602, waarna hij te Roordahuizum werd bijgezet. ¹⁾

(1602): *PIETER VAN EYSINGA. Hij schijnt ook eenigen tijd provisioneel grietman van Idaarderadeel te zijn geweest. In 1635 deed hij afstand en overleed 16 Januari 1645, oud 80 jaren, waarna hij in de kerk van Rauwerd werd bijgezet. ²⁾

(1635): *TJALLING VAN EYSINGA, denkelijk zoon van Tjalling en Womck van Heringa, gehuwd met Eets van Hiddema. Volgens 't Stbk. zou hij in 1639 grietman van Menal.deel zijn geworden en in 1640 door Johan (of Tjalling) van Eysinga zijn opgevolgd, dezelfde, die V. Sm. op bl. 1635 vermeld. Hij woonde op Jongemastate te Rauwerd. ³⁾

(1658): *FRANS VAN EYSINGA.

(1665): *WATZE VAN ROORDA. Hij kreeg van zijne moeder Ida van Lezaen, bij test. van 29 Nov. 1639 als praelegaat: „Gaeleslot „te Hardegarijp, met huis, hof, boomen en plantagien sampt „vogelkooi.” Daar hij zonder kinderen overleed, kwam dit na zijn dood aan zijn halfbroeder Duco Sabinus van Wissema.

Roórda werd 8 April 1670 „onverwagt uit deze weerelt weg- „gerukt, als geblijkt uit 't codicil van sijn halfzuster Lucia van Wissema.” (Dus niet 8 Febr. zooals V. Sm. vermeldt. ⁴⁾

(1670): *BARTHOLD VAN NIJSTEN, zoon van Pieter en Aef van Jeltinga en in 1656 gehuwd met Margaretha Huyck. ⁵⁾

¹⁾ Stbk. op: *Bootsma*. Oorkonde op 't Oud Arch. van Fr. en Resol. van Gedeput. St. ²⁾ Stbk., op: *Eysinga* en de Fr. Adelaar, bl. 31. Volgens aantt. van E. M. v. B. zou *Hessel van Roorda*, die eerst grietman van Leeuw.deel zou zijn geworden, hem zijn opgevolgd, maar dit schijnt minder juist. Ook is mij geen andere Hessel van Roorda bekend dan die, welke in 1543 leefde en toen bijzitter was, denkelijk van Idaarderadeel; Chbk., II, 342 en Benef.bk., bl. 120b. Zie noot 1 op bl. 51 hiervoor. Of wordt bedoeld: *Hessel Roorda v. Eysinga*? Zie bij V. Sm. op Leeuw.dl. ³⁾ Stbk. op: *Eysinga*, aant. 20, 24 en 29. ⁴⁾ Aant. van E. M. v. B. Het codicil is van 17 Febr. 1673. Zie: „Wandelingen van mijn Oud-oom”, bl. 139, Stbk. op: *Roorda* en de Fr. Adelaar, bl. 14. ⁵⁾ Stbk. op: *Nijsten*.

W E S T E R G O.

Zooals hiervoor is opgemerkt, bestond Westergo oudtijds uit 3 groote deelen: *Froneckere* of de Vijf deelen, *Wembirge* en *Wyldinge*.

Vindt men in de 13de eeuw reeds de grietmannen in verschillende grietenijen van het district Winnighe in Oostergo aangewezen, bij Westergo is dit niet het geval, daar men in de oudste desbetreffende oorkonden steeds alleen de namen der drie districten dezer go vindt vermeld. ¹⁾

Over de zamenstelling van Westergo hebben wij vroeger gesproken. Wij willen hiervan thans alleen in herinnering brengen, dat, toen in het midden der 15^e eeuw het landschap Zevenwouden werd gevormd, van Westergo daaraan de „Drij-gaen ende Oestersegerlant” (later vereenigd tot Lemsterland) en Doniawerstal zich toevoegden.

De grietslieden der *Vijf deelen* hielden hunne rechtsdagen voortijds te Franeker. Van die deelen was Franekeradeel het eerste in rang, hetwelk in de Saksische en Bourgondische tijden opnieuw werd bevestigd.

Hartwerd was oudtijds de coetus of vergaderplaats van Wonseradeel. ²⁾

M e n a l d u m a d e e l.

(1398: „*Mennaldamadeel*.”) ³⁾

(1459): *LIEUWE HINNA of HINNESZ.

(1483): *HAJO DUCKA, d. z. z.: DOECKESZON.

(1487): *WYTHIE LAESZ., wellicht een MAURITSMa. ⁴⁾

1502, 12 Maart: *HESSEL VAN MARTNA, die in een brief van dien datum aan den stadhouder Von Leisnick diens voorspraak verzoekt bij den Saks. Hertog voor 't grietmansambt „int erst Mynal-„demadeel dar ic nu gretman ben ende Barderadeel deer mijn

¹⁾ Zie de Inleiding hiervoor en hierna op: *Fran.dl.*, *Wons.dl.* en *Wymbr.dl.*, alsmede *Aant. III* en *IV*. ²⁾ U. Emmius, „De rep. Fr.” bl. 49; vergelijk De Fr. Adelaar; bl. 47. Over Hartwerd: De Vrije Fries, XIV, bl. 290 en hierna. Zie op: *Oostergo* en *Zevenwouden*. ³⁾ Oork. van Colmjon, no. 405. ⁴⁾ Wellicht zwager van zijn mederechter *Douwe Glins* (later grietman), die met Ebel Laesz. Mauritsma huwde.

M e n a l d u m a d e e l .

„broder gretman is ende Berredeel dar Deeka Hettes” (zie ald.) „gretman is, mit samt die koren van de presteren in de delen „vorscr.”, of zoo de Stadhouder dat niet raadzaam acht, dan verzoekt hij, om „de grietenijen ende rechten mit samt de koren van „de beneficien over de dorpen bij de Bijlt.” ¹⁾ In datzelfde jaar wilde hij een bedevaart ondernemen naar Rome, maar Hertog George v. Saksen schreef hem bij brief van 5 Febr., dat het hem nu nog niet ingewilligd kon worden, maar wel in den aanstaanden zomer. Of hij die tocht volbracht, is ons onbekend.

Martna schijnt aanvankelijk gewoond te hebben op de state Martna of Ter Horne te Beetgum. ²⁾ Toen in de krijgsbedrijven van 1496 dit huis werd verwoest, toen zal hij zeker in Franeker zich met der woon hebben nedergezet en omtrent dien tijd aldaar het Martnahuis hebben gesticht, waarvan hij dan ook „eerste fondateur” wordt genoemd.

Naar men wil, bevond zich indertijd in dat huis een geschilderd portretje, hetwelk zijne beeltenis zou zijn. Zeker is het, dat hij in den westelijken muur van dat huis, uit eerbied voor den Hertog van Saksen, een grooten steen liet aanbrengen met het wapen van Saksen en het jaartal 1498.

In 1516 werden zijne vrouw Both Hottinga met drie dochters op de Zuiderzee door de Geldersche Friezen gevangen genomen. Hij zelf trok in datzelfde jaar naar Spanje, om Karel van Bourgondië met den toenmaligen deerniswaardigen toestand van dit gewest in kennis te stellen.

Hij schijnt een zeer zelfzuchtig man geweest te zijn, die het meer te doen was om eigen voordeel, dan om het welzijn van zijn land. Zeer Saksischgezind, ontving hij van den Saksischen hertog o. a. „XXVI Morgen Landts” op 't Bildt en meer andere gunsten en voorrechten. Later ging hij over tot de Bourgondische partij.

In 1517 ondernam hij met Juw en Tzaling van Botnia een bedevaart naar het H. Land en overleed in Augustus van dat jaar op het eiland Rhodus, toen hij op de terugreis was. Ter gedachtenis daarvan plaatste een latere eigenaar van het Martnahuis te Franeker in dit gebouw een glasvenster op een der bovenkamers, in den oostelijken zijdmuur, met dit opschrift: „Heer Hessel Martena, „Ridder, eerste fondateur van dit huys, is gestorven in 't eylant

¹⁾ Ten onrechte zegt V. Sm., dat *Hessel* een kleinzoon was van *Doecke*, grietman van Baar.dl.; deze was zijn broeder, maar wel hadden beiden een *Doecke* tot grootvader. — ²⁾ Niet *Berlikum*, zooals V. Sm. zegt.

M e n a l d u m a d e e l .

Rhodus 1517." Zijne weduwe, die met den Duitschen veldoverste Frederick Bruckschleger hertrouwde, overleed in 1541. ¹⁾

1517, in November, vermoedelijk: EELCKE VAN HERINGA, geldersch grietman, zoon van Sascker en Tjets Juwsma en huwde a. Lisck van Rinia en b. Womck van Jongema. Hij bewoonde zeer zeker Heringastate te Marsum. ²⁾

1517, 1 Sept.: *DOUWE VAN GLINS, „van wegen des Koenings „van Spanghen etc. Grietman van Menaldumadeel." Zoon van Rienck en Ath van Rinia en vermoedelijk zwager van Wytthie Laesz., bovenvermeld. Komt ook als grietman voor in 1519 en overleed 4 April 1522; zijn vrouw in April 1533. ³⁾

1524: *YVO VAN FRITZMA of FRITTEMA, geboortig uit Groningerland en vermoedelijk nog grietman in 1528. Zijne moeder was waarschijnlijk eene Wibenga, terwijl hij huwde met Tjaertke (niet Tjoertke zooals V. Sm. zegt) dochter van Louw van Donia, grietman van Wijmbr.dl., waarover Fritema vermoedelijk eenigen tijd provisioneel grietman was.

De door V. Sm. vermelde *Foppe von Eminga* is wellicht omstreeks 1526 substituut-grietman geweest. ⁴⁾

1529: *HETTE VAN HEMMEMA; ook in 1533. ⁵⁾

1537: *PIETER VAN GROENINGEN. Hij had een proces tegen de ingezetenen van Jellum, Beers, Weidum, Jorwerd en Mantgum, waarvan 't vonnis 27 Oct. 1539 werd uitgesproken. ⁶⁾

(1540): *WATZE VAN OCKINGA; waarschijnlijk nog in 1541. ⁷⁾

¹⁾ De Vr. Fries, I, 101—103, 106—107 en III, 219, 275 en 276 en zie op: *Juw van Botnia en Tzaling van Botnia*. Hessel Martna werd door Jancko Douwama niet hoog geacht; zie diens Geschr. o. a. 181, 456—464 enz. Hoogst belangrijke mededeelingen, hemzelve en de toenmalige tijdsomstandigheden betreffende, vindt men in zijne Rekening; zie Berns, Dresd. Archief, no. 399 en andere nos. aldaar o. a. no. 349. Cat. Hist. Tent. 1877, bl. 60. Stbk. op: *Martna en Hottinga*. Wins. 429; Chbk. III, 317 (1515). Worp v. Thabor, IV, 249 en 252 en V, 174 en 184 en J. Douwama, t. a. pl. bl. 456. Fr. Bruckschleger was in 1516 ambtman op het blokhuis te Harlingen en in 1519 maarschalk op het blokhuis te Leeuwarden, volgens aantt. uit oorkonden, aanwezig bij het Fr. Genootschap. Zie ook: Stbk. over hem. — ²⁾ Geld. Oork. van Nijhoff, no. 884, waarover meer hierna in *Aant. I en VI*. Stbk. op: *Camstra* en Benef. bk. 349 en 350. — ³⁾ Rentur. rek. 1517—'19. Stbk. op: *Glins*. Oork. St. Anth. Gasth. te L., bl. 214. — ⁴⁾ Stbk. op: *Frittema* en *Kwartierstaat* uit het *Burm. boek*. V. Sm., 169. Recesboek v. d. Hove. R. rek. 1523—'24 en 1527—'28. Stbk. II, 5^a noot. — ⁵⁾ R. rek. 1528—'29 en 1531—'32. Archief v. Eianeker, no. 43 (1533). — ⁶⁾ R. rek. 1536—'37. Aantt. van E. M. v. B. ⁷⁾ R. rek. 1540—'41. De Vr. Fries, III, 148 (Dec. 1540). Chbk. II, 817 (Dec. 1540). Zie ook: V. Sm.

M e n a l d u m a d e e l.

(1542), 3 Nov.: *TAECKE VAN GLINS, geb. omstr. 1485. In het Benef.boek leest men: „Hobbema staeten, daer nu Tacke Glins op „woondt.” Naar men wil zou hij het zoogenaamd Blauwhuis hebben gesticht, het vroegere Glins. Huwde Habel, volgens anderen IJmpek van Harinxma thoe Heeg. Sommigen willen, dat hij in 1560 overleed, maar volgens V. Sm. in 1551. ¹⁾

(1545), 1 Aug.: *LAES VAN GLINS, zoon van den vorige; overleed in 1566. In 't Benef.boek wordt gezegd: „Glinsera staten, daer „nu ter tijt Laes Glins selver op woondt.” Hij huwde Wilsck van Hoytema kort na St. Agnetae Virginis-dag (21 Jan.) 1540.

Hans van Glins, zijn broeder, was vermoedelijk in 1546 zijn substituut. ²⁾

1566, 23 Maart aangesteld: *WYBE VAN GROVESTINS, in de plaats van den overleden Laes van Glins (alzo niet in 1561, zooals V. Sm. zegt). In 1572 koos hij de partij des Prinsen en werd „wegens rebellie”, in December van dat jaar afgezet, maar later weder door den Prins aangesteld. ³⁾

(1572), 23 December aangesteld: *HETTE VAN AEBINGA; huwde in 1556 met Sjouck van Cammingha. Vrij zeker is hij te Hallum geboren op Doniastate, dat door zijne ouders tot omstreeks 1543 werd bewoond en „alwaar een zeer schoon huis stond, geheel uit „het water opgebouwd, met vier torens, elck met eenen vergulden „weërhaan prijkende, verders met verwulfte kelders, in welk een „rosmolen om het koren te malen, gevonden werd.” De inwoners van Dockum hebben het huis in brand gestoken, wanneer is niet bekend, maar waarschijnlijk bij de belegering van die stad in Aug. 1523. Daarop liet Hette's vader Ruurd de overblijfselen afbreken en daarvoor een eenvoudig huis in de plaats zetten. Toen Ruurd's zuster Rixt in 1543 op Offingastate was overleden, betrok hij dat aanzienlijk huis, „om nader bij de kerk te zijn.”

¹⁾ Benef.bk. (1543), bl. 331, 332, 333, 337 en 339 en cf. Stbk. op: *Glins*. R. rek. 1542—'43. E. M. v. B. Volgens Stbk. overleed hij in 1551 en volgens Schot. in tabl. 20 zijne moeder Both Diana: 31 Maart 1533. ²⁾ De Vr. Fries. XI. 326. R. rek. 1544—'45 en 1564—'65. Stbk. op: *Glins*; volgens 't Stbk was *Habel* zijne moeder. In R. rek. 1546—'47: wordt *Hans Glins* als grietman vermeld. ³⁾ Commissieboek. Wins. Kroniek, 592. Carolus, C. de R., bl. 99 en 100. R. rek. 1566—'67 en 1571—'72. Daar hij tot 1572 grietman was vanwege de Spaansche regeering, is hij vrij zeker geen lid van het Verbond der edelen geweest. In 1572 koos hij de partij des Prinsen, voegde zich bij de Watergeuzen en werd tot Vice-Admiraal aangesteld. In 't laatst der maand Augustus van dat jaar, toen Franeker 24 Aug. overging, kwam hij met de St Jacobs Schatting (25 Juli) zijner grietenij en een bende aangeworven manschappen binnen die stad, die in de kerk werd gehuisvest. Zie: „Het verzet der Friezen”, enz. in De Vr. Fries, dl. XVI en XVII en Fr. Volks-alm. 1855, bl. 5.

Menaldumadeel.

Hette schijnt na 1572 niet meer op Offingastate of Offingaburg verblijf gehouden te hebben, hoewel hij dat nog aanmerkelijk ver-grootte. Althans men vindt aangeteekend, dat hij met zijne vrouw in een huis woonde in de Weerd te Leeuwarden. Toen hij op zekeren tijd van daar te paard naar Menaldum reed, was hij bijna door de vrijbuiters, de Geuzen, gevangen genomen. Zij hadden zich in hinderlaag gelegd en lieten eerst den bediende, die voor hem uitreed, ongemerkt voorbij, maar deze bemerkte het verraad nog tijdig genoeg, om zijn meester te waarschuwen en hem toe te roepen, op zijne hoede te zijn, waarna hij met zijn paard over de sloot sprong. Plotseling kwamen de aanvallers te voorschijn en grepen Aebinga's paard bij den teugel en wilden hem er afstooten. Hierop gaf hij zijn paard de sporen, dat nu een forschen sprong deed, waarop zij loslieten en toen hij dit bemerkte, joeg hij voort en ontkwam alzoo het gevaar.

Hij voerde een proces over de heerlijkheid Ameland tegen de Cammingha's, doch de zaak werd niet ten zijnen voordeele beslist. De Stadhouders Schenck had indertijd Hette meermalen aangeboden, hem zijn recht af te koopen, doch daarin had hij nooit willen toestemmen.

Aebinga diende ook onder Robles en was o. a. tegenwoordig bij de belegering van Oostmahorn door dien krijgsoverste, toen die schans in 't voorjaar van 1577 door Entens was bezet. Dit beleg begon in Mei van dat jaar en duurde voort tot 18 Juni, toen Robles met verlies van veel manschappen de schans moest verlaten. Aebinga had er eene keelziekte bij opgedaan en stierf reeds, — zooals men aangeteekend vindt: „is smoert in die keel” —, den 4den Juni van dat jaar, waarop hij eerst in het Bagijnenklooster te Leeuwarden werd begraven, terwijl zijn lijk later door de zorg van zijn zoon Hette, van daar naar Hallum is overgebracht en in de kerk van dat dorp bijgezet.

Zijne weduwe stierf 12 November 1588. ¹⁾

(1576), 9 Juli aangesteld: *LOLLE VAN OCKINGA, vermoedelijk in 1578 afgezet en in 1580 verbannen, in welk jaar hij te Dronrijp schijnt gewoond te hebben. ²⁾

(1578), den 27 Oct. wederom: *WYBE VAN GROVESTINS, boven-

¹⁾ Commissieboek. Zie V. Sm. en De Vr. Fries, I, 348. Stbk. op: *Aebinga*, gen. 5 en *Cammingha*, gen. 6. Fr. Volks-alm. voor 1852, bl. 3, en 1855, bl. 27. De Vrije Fries, IX, 397, noot, en 407. R. rek. 1572'—73 en 1574—'75.
²⁾ Commissieboek. Chbk. IV, 191.

Menal.dum.a.deel.

genoemd. Den 13 Dec. 1581 kreeg hij eene commissie als grietman van de Staten en zulks in plaats van de commissie, hem van wege den Koning van Spanje verstrekt. Komt nog voor in Juni 1598 en overleed 18 Juni 1600, waarschijnlijk op Grovestins te Engelum. ¹⁾ Den volgenden dag werd *Ulbe van Aylva* bij provisie gecommiteerd, om de grietenij Menal.deel te bedienen.

(1601), 26 Mei benoemd: *TJALLING VAN EYSINGA; stierf volgens V. Sm. 31 Aug. 1603. ²⁾

(1603), 17 Nov.: *EDZARD VAN GROVESTINS, ZOOON VAN Wybe; huwde: *a.* Beyts van Unema en *b.* Elisabeth Huysckens, die hem overleefde.

Hij was dus een neef van den door V. Sm. bedoelden Edzard. Vroeger was hij kapitein bij het voetvolk geweest. Zijne compagnie en die van zijn broeder Frederick maakten een gedeelte van de voorhoede uit onder het bevel van den Overste Luitenant Taco van Hetinga, bij den slag van Nieuwpoort. Waarschijnlijk is hij het, die in een der gedichten van Gijsbert Japicx „Goadsfrjeun” genoemd wordt.

Hij werd vrij zeker 20 Maart 1611 dijkgraaf en stierf te Engelum in 1613. ³⁾

(1613): *TJERCK VAN HEREMA. Zijn eerste vrouw Luts van Walta, zoo vindt men aangeteekend, was eene moedige vrouw, vooral in de vele onaangename omstandigheden, waarin haar man werd gewikkeld door zijn opbruischend karakter. Er is nog eene eigenhandige verklaring van haar, van 10 Januari 1600, waarin zij beuigt, dat zij Tjerck van Herema tot haren echtgenoot neemt, omdat hij haar met alle beleefde en behoorlijke middelen tot zijne vrouw heeft begeerd en dat niets dan de dood hen zal scheiden. Zij overleed 10 Oct. 1619 en hij 7 Juni 1655. ⁴⁾

¹⁾ Te Water, Verb. der edelen, III, 535. Oork. St. Anth. Gasth., bl. 817. Oorkonde op 't Oud Archief van Fr.; Archief v. Franeker, no. 287 (1591) en no. 318 (1596); Chbk. IV, 995 (15 Juni 1593). ²⁾ Jaarb. v. d. Fr. adel, 1885, bl. 97. Aantt. E. M. v. B. ³⁾ V. Sminia is onjuist. Stbk. op: *Grovestins*, aant. 23. — ⁴⁾ V. Sm. is meer geneigd tot de veronderstelling (en ook 't Stbk.), dat *Herema* in 1623 grietman is geworden en niet in 1613, waarom is mij niet duidelijk en ik geloof eer het tegendeel, daar Grovestins in 1613 overleed. Dat hij eerst in 1623 met Luts van Walta zou zijn gehuwd, zooals V. Sm. zegt, is onjuist, gelijk uit den tekst genoegzaam blijkt. Met zijne 2e vrouw huwde hij in 1630. Zie V. Sm. en Stbk. op: *Herema van Tjum*. M. S. aantt. van V. Sminia, alsmede het 30st Verslag v. h. Fr. Genootschap, blz. 277.

M e n a l d u m a d e e l .

In of vóór 1633: *TJALLING VAN EYSINGA, waarschijnlijk 30 Nov. 1630 aangesteld. ¹⁾

(1653), 24 Juni: *EDZARD VAN GROVESTINS, zoon van Foppe, (zooals V. Sm. vermeldt) en Anna Hebrick d'Asscheberg — Ter Heide, van Utrecht († 1679). Beiden werden in de kerk te Engelum bijgezet. ²⁾

(1680), 23 Jan.: *FRANS DUCO VAN CAMMINGHA; stierf 10 Nov. 1680. ³⁾

(1682), misschien reeds in 1681: *SJUCK TJAARD VAN BURMANIA zoon van Gemme en diens 2^e vrouw Foeck van Eysinga. ⁴⁾

Overigens valt nog op te merken, dat de moeder van *GEORG VAN BURMANIA (1739) was Hylck van Aylva en dat hij 17 Januari 1777 overleed, oud 62 jaar. ⁵⁾

F r a n e k e r a d e e l .

(1398: „Froenkerdeel.”) ⁶⁾

De *eerste* grietslieden van het oude „Fronekere”, dat stellig de vijf deelen in zich sloot en het eerst in 1290 voorkomt, treffen wij, met die van (Wildinge) Wijmbritseradeel en (Wêmbirge) Wonseradeel, in eene oorkonde van 15 Aug. 1296 aan, namelijk: GARWARDUS en AMELUNGUS, die daarbij verklaarden, dat zij in de algemeene vergaderplaats te Hartwerd, aan de Hamburgers zekere tolvoorrechten hadden verleend. ⁷⁾

Zooals is opgemerkt, bezaten oudtijds in sommige grietenijen de eigenaars van enkele staten het recht, om ieder op hunne beurt, het ambt van grietman te bekleeden. ⁸⁾

Ten opzichte van Franekeradeel is nog een *Register* uit de eerste

¹⁾ Jaarb. v. d. Fr. adel, voor 1884, bl. 99 en zie V. Sminia. — ²⁾ Stbk. op: *Grovestins*. — ³⁾ Stbk. op: *Cammingha*. — ⁴⁾ Volgens Stbk. op: *Burmania*, zou hij 13 Oct. 1723 zijn overleden, maar daar zijn opvolger in 1729 werd benoemd, is zijn sterfjaar bij V. Sm. opgegeven, uit Frisia Nobilis (23 Oct. 1729) zeker het ware. — ⁵⁾ Stbk. op: *Burmania*. — ⁶⁾ Oork. v. Colmjon, no. 405. — ⁷⁾ Oorkonden op 't Oud Archief; Oork. van Colmjon, no. 128 en Mr. Telting, t.a.pl. bl. 88 en 89. Zie op: *Wonseradl.* en *Wijmbr.dl.* — ⁸⁾ Zie de Inleidingshiervoor. F. Sjoerds, Fr. Jaarb. V, 140—153.

F r a n e k e r a d e e l .

heeft der 15de eeuw voor ons bewaard gebleven, dat in 1433 werd opgemaakt volgens de opgaven van Ztaling Roedmersma, die waarschijnlijk zelf grietman is geweest. Hij merkt daarbij op, „dat bi „fortidem soe wast *great, ene Grietman to wessen*, deer nu *great „bernte*” (bezwaar) „is, ende deerma nu naet jern habba wil.” ¹⁾

Het Register, dat op een paar uitzonderingen na, geregeld de toerbeurten aangeeft van 1406 tot en met 1438, vangt aldus aan: „In Fraenkeradele soe sinter flouwer fiaerndel, ende dae habbeth „elck iers acht Riuchteren, ende dy achtenda is dy *Grietman*.”

Het 1ste „fiaerndel” bevatte: „Fraenkeragae” (zeker Franckeruitburen) „ende Donghum” (Dongjum); het 2de of „t Wester fiarndel” bevatte de dorpen: „Hitzuma” (Hitzum), „Achtlema” (Achlum), „Midlama” (Midlum) en „Herbaeyma” (Herbajum), benevens „Lyoniaghae”, waarschijnlijk eene buurt Ludinga (later komt er ook in voor: „Lonia zecka”, d. z. z. Ludingakerk) en Kesitra, zeker de buurt waar de stins Kee of Kie lag, waarover beneden meer; „dat „tredda fiarndeel” of „t Aester fiarndel” bevatte: „da sijf Ghaen”, d. i. de 5 dorpen: „Buur, Rede, Peynse, Schalsum, Sweynse”, d. i. Boer, Ried, Peyns, Schalzum en Sweijns; „dat fiaerde” (4de „fiaerndel” eindelijk was „Ztummingha” of Tzum. ²⁾

In ieder dezer „fiaerndeelen” lagen staten of althans standplaatsen van voornalige staten, berechtigd met de bedoelde toerbeurten, uitgenomen het vierde „fiaerndeel”, dat van Tzum. „Dat fiaerde „feert nymmermeer nene gretene, dat sint Ztungha” (Schot.: Tzungha); daar was dus geene state, die met het grietmansambt berechtigd was. Wij zullen ons alzoo bij de drie eerste „fiaerndeelen” bepalen. Over dat van Tzum zie men elders. ³⁾

De rangorde daarbij in acht genomen is eenigermate vreemd. Want eerst komt het 3de, dan het 2de en eindelijk het 1ste „fiaerndeel” aan beurt en zoo vervolgens.

¹⁾ Vreemd is het, dat V. Sm. hiervan hoegenaamd geen melding maakt. Dit Register wordt vermeld in Chbk. I, bl. 498 en bij Schotanus, in tabl., bl. 30 slechts een brokstuk; aldaar leest men op bl. 33 „*great era Grietman*.” Fr. Volks-alm. voor 1887, bl. 188. Stbk. v. d. Fr. adel en Geogr. Wbk. van E. M. v. B. ²⁾ Vergelijk de kaart van Franek.dl. in den Atlas van Schotanus. Het klooster Ludingakerk (1421: „Lyodyngekerke,” Chbk. I, 434) lag aan den tegenw. Harlinger trekvaart, t. z. van Midlum; daar lag dus vrij zeker de buurt „Lyoniaghae.” De stins en state „Lyowla” was mogelijk het latere Nieuw Sjaerdema; vergelijk: dr. Buitenrust Hettema, in zijne „Bloemlezing uit Oudfriesche geschriften”, Leiden, 1890, bl. 97. In Chbk. I, 239, no. 1374: „Lioula”, waar gezegd wordt, dat het „int west” van Franeker lag. T. o. lag: Lauta; zie kaart Schotanus. Onder Herbajum lag de state *Sickema* en de buurt *Kie* of *Kee* (Kiesterzijl). Zie ook bl. 85 hierna. ³⁾ In Fr. Volks-alm. voor 1887, bl. 188—194, wordt door den Heer D. Cannegieter „dat fiaerde fiaerndel” van Tzum behandeld en zie vooral het door dien schrijver aangeh. stuk uit Schot. '85 (1476) (tabl.). Zie voor 't *grietmanschap* aldaar, bl. 188.

Franekeradeel.

Aangaande het wester of tweede „fiaerndeel” wordt nog het volgende opgemerkt. Moest er in dat deel in de toerbeurt worden voorzien, dan kwam dit toe òf aan de state Kee òf aan Hitzum. Was de beurt „toe Kee” geweest, dan ging de beurt naar het 1ste „fiaerndeel” over op Donjum, hetzij op Wrdstra of Aylufsisma of Heringa; maar was de beurt in het tweede vervuld van wege Hitzum, „soe geet se toe Syoerda altyda”, welke state de toerbeurt somtijds deelde met Witzens. Het hier bedoelde Sjaerda zal wel duiden op de oude stins Sjaerdema ten oosten van Franeke gelegen, die in 1449 werd afgebroken, waarna onmiddellijk ten westen van die stad een nieuwe Sjaerdemastins werd gesticht. In 't 1ste „fiaerndeel” werd de toerbeurt, te Donjum zijnde, ook wel gedeeld tusschen Wrdstra en Ztalwert, maar tijdens Rodmersma had Wrdstra alleen de beurt gehad.

„In den jere wzes Herens”, zoo vangt het Register aan, „MCCCC „ende VI op Aller Heyligen dei” (1 Nov.) „was disoe Gretenye toe „Tamtherp toe Peynse.”. Dit was alzoo het 3de „fiaerndeel.”

Niet verre van Peins, ten n. o., lag een terp „Tamtherp” genaamd, ter plaatse waar op de tegenwoordige kaart van Franekeradeel nog twee saten worden aangewezen onder de namen Grooten Klein-Tamminga, destijds, althans een daarvan, eene adellijke state.

Deze werd in genoemd jaar, **1406**, bewoond door:

„Goffe ZYAERDA en” (een) „kynd van Tammingha”, destijds „grietman van” (van wege) „zyn Stathe Tamtherp.” Deze Goffe was de zoon van Rombert Tamminga, huwde Edwert Gerbranda, weduwe van Goffe Sjaerdema en nam toen den naam van Sjaerdema aan. Hij overleed in het volgende jaar, 1407.

Toen kwam de beurt aan het 2de „fiaerndeel” en wel aan de state „Kee”, gelegen een weinig ten noordwesten van het dorp Hitzum, waarvan toen:

In **1407**; „SIBET THOE KEE” eigenaar was en dus grietman werd.

't Schijnt, dat er in de 14de eeuw een Sicke toe Kee heeft geleefd, die in bedoeld Register „Alda Sicka thoe Kee” genoemd wordt. Deze had althans drie broeders, van een van welke die van „Sickamahys” te Herbaijum, „wt commen” waren, waarover beneden meer. ¹⁾

Sibet was zeker verwant aan „Alda Sicka” en evenzoo Jarigh, in 1374 grietman van Wijmbritseradeel, van wien een zoon zal zijn

¹⁾ Zie noot 2 op de vorige bladzijde.

F r a n e k e r a d e e l .

geweest Epo, gehuwd met Doedt N., die wederom een Jarich tot zoon hadden, in 1417 grietman van Franekeradeel. Diens zoon Epo was in 1426 en 1432 grietman dezer grietenij, huwde in 1428 met Foockel Hottinga en erfde van zijne evengenoemde grootmoeder Doedt N. de state Kee. Maar toen zijne vrouw Hottingastate te Nieuwland verkreeg, vestigden zij zich aldaar, terwijl hij voor zich en zijne nakomelingen den naam Hottinga aannam. Sibet stierf in 1414 en liet kinderen achter.

In 1408 was de beurt aan 't 1ste „fiaerndeel”; en wel, zooals bepaald was en boven is opgemerkt, wegens een der drie staten te Donjum, dewijl de vorige beurt „toe Kee” was geweest, in het 1ste „fiaerndeel”. Ditmaal kwam ze op „Aylufsisma”, welks bezitter: HESSEL INTINGHA in dit jaar grietman werd.

In 1409 was de beurt weder aan het 3de „fiaerndeel” en wel in dit jaar op Heslingastate te Ried, waarvan:

ANDELOF SICKEMA toen eigenaar was en alzoo grietman werd.

Deze was, zooals boven gezegd is, een afstammeling, naar men wil, van een der broeders van „Alda Sicka”.

In 1410 volgde weder het 2de „fiaerndeel”. Toen werd:

SIURD HESSELINGA van Hitzum grietman „van Sicka weyna ende „Staeten Welgripsma”.

In 1411 moet de beurt aan het 1ste „fiaerndeel” zijn geweest, maar „op aller Hylligen dey”, den gewonen dag van verwisseling, „stont dat Deel sunder Ruycht”, tot „Sinte Walburges dey”, 25 Februari van het volgende jaar.

In 1412 werd HETTA IN LOLLEGUM, zeker Lutjelollum, grietman van wege „Ziaerdahuys half ende half van Wytzerahuys”. De beurt viel dus dit jaar, zooals 't behoorde, in het 1ste „fiaerndeel”.

In 1413 (3de „fiaerndeel”) werd op St. Walburgsdag wederom: dezelfde HETTA grietman, maar nu van wege de staten Tammingha en Gralda te Peyns. Laatstgenoemde state wordt nog op de kaarten aangewezen, een weinig ten z.w. van dat dorp. (Groot- en Klein-Gralda.)

In 1414 (2de „fiaerndeel”) op „Sinte Jacobsdey” (25 Juli) werd grietman:

TAKO WITSSENS „van Sybets kindera weyna”, d. i. van wege de kinderen van Sybet toe Kee, aan wien hij verwant zal zijn geweest.

De beurten in de jaren 1415 en 1416, waarvan de eerstbedoelde aan het eerste en de andere aan het derde „fiaerndeel” volgens den regel moesten toekomen, worden in 't Register niet vermeld, evenmin als die van 1417, welke aan het tweede „fiaern-

Franekeradeel.

deel" kwam. Dit laatste sluit echter goed met eene andere oorkonde van 25 Juli 1417, ook door V. Sm. vermeld. ¹⁾

*JARICH à KEE komt 25 Juli 1417 als grietman van Franekeradeel voor. V. Sm. houdt dezen voor denzelfde als de bovenvermelde grietman van Wijmbritseradeel in 1374, maar de hierbedoelde zal een kleinzoon van hem zijn geweest. Ook vermeent die schrijver, dat hij Jarich Hottinga zou hebben geheeten, doch deze was stellig zijn kleinzoon, terwijl de hierbedoelde Jarich, de vader was van Epo, die met Foockel Hottinga huwde en welke Epo voor het eerst den naam Hottinga aannam, zooals boven is opgemerkt.

In 1418 (1ste „fiaerndeel") werd, weder „op aller Hilligen dey": SIGGO SJAERDA grietman van wege „syn huys" Sjaerda of Sjaerdama. (de tekst is hier niet recht duidelijk.) Vrij zeker was hij de zoon van bovengenoemden Goffe, de eerste man van Edwert Gerbranda. Hij huwde met Both Hobbema, die in 1444 overleed, terwijl hij in 1422 stierf, ééne dochter, Edwer, nalatende, terwijl zijn 12-jarige zoon Sicke een jaar vóór hem was komen te overlijden „in die gefenckenisse" te Groningen. ²⁾

In 1419 (3de „fiaerndeel"), op denzelfden dag, viel „dae gretene thoe dae Buere", te Boer, tengevolge waarvan, zoo het schijnt, dit jaar grietman werd:

*JARICH 'a KEE, zeker dezelfde die dit ambt in 1417 bekleedde.

In 1420 (2de „fiaerndeel") was de beurt aan Kee, waar meerdere staten lagen, want nu werd:

TAKO WITSSENS (reeds op 1414 vermeld) grietman „van Hessel „Feddinga weyna" van „Feddastate".

In 1421 (1ste „fiaerndeel") viel „dioe gretene toe Donghum op „Heringa Staeten ende Linghe Staeten toe gaedere", zonder opgave van den naam des grietmans. Heringa lag t. z. van het dorp en „Linghe Staete" zal wel Goslingastate zijn, eveneens aldaar t. z. gelegen.

In 1422 (3de „fiaerndeel") werd grietman:

GERBET SIBADA, van wege „Heslinga Staeten thoe Redc." (Ried).

In 1423 (2de „fiaerndeel") werd SIBADA ook grietman, maar nu van wege Epemastate te Hitzum.

In 1424 (1ste „fiaerndeel") was de beurt aan Sjaerda en werd:

¹⁾ Chbk., I, 394 en „De Fr. Stadsrechten", door mr. A. Telting, bl. VIII en 3-9. In die oorkonde komen aan 't slot de naam van den *grietman* voor, alsmede van de „sworne Riuchteren", van welke sommigen in deze lijst ook als grietmannen voorkomen, als: *Tzalingh Rodmersma*, *Tzalingh Thiadze*, *Brioch-tick a Hederim* (Heerma v. Tjum), *Tako Witzense*, *Sicka Siarda*, *Ferdrik Sibada* en *Gheltet Elgersma*. — Zie ook: mr. Telting. Het oud Fr. Stadsrecht, blad. 11 (Franeker Buurbrief.) ²⁾ Zie daarover o. a. Worp v. Thabor, IV, 57.

F r a n e k e r a d e e l .

FOPPE SJAERDA grietman. Deze was ook de zoon van den bovenvermelden Goffe Tamminga, die zich Sjaerdema noemde en Edwert Gerbranda, en dus een broeder van Sicco. Hij huwde met Hylek Hommema en stierf op eene reis naar 't Heilige Land, die hij ondernam met Homme Hommema, denkelijk zijn schoonvader. „Hij ontving”, zoo vindt men aangeteekend, „in vergoeding „voor het hem aangestorven Sjaerdemahuis, 't welk hij aan Sickes „erven liet, het Huis Holryt te Tjum”, of Holprypera, zooals het in het onderhavige Register en op de kaart genoemd wordt. Dit huis kwam later aan de Camstra's.¹⁾

In 1425 (3de „fiaerndeel”) viel de beurt op „Thinzen” te Schalzum en werd :

„TAKA TIAERTZA grietman voer doeden” (sic !)

In 1426 (2de „fiaerndeel”) werd grietman :

EPO TOE KEE van wege „Liska Staeten” toe Kee; deze Epo was met Foockel Hottinga gehuwd en de zoon van bovengenoemden Jarich.

In 1427 (1ste „fiaerndeel”) was de beurt aan Donjum „Oppa Wrd” en werd HILLA grietman.

In 1428 (3de „fiaerndeel”) kwam de beurt „thoe Tamtherp thoe „Peynse op Campama Staten”, en werden :

„REMER LIOULA ende GERBRANT FERTZA *thoe gara* grietman.”

Volgens zekere oorkonde was „Remer Lyola” in 1429 grietman.²⁾

In 1429 (2de „fiaerndeel”) viel de beurt op „Syba Staten te Hitzum” en werden „grietmannen” :

SIURD HESSELINGE en SJAERDA (Foppe).

In 1430 (1ste „fiaerndeel”) werd grietman van wege Sjaerda :

SICKE SJAERDA, vermoedelijk een zoon van Edwert, dochter van Sicke bovengenoemd en Douwe Aylva, die zich Sjaerdema noemde. Hij huwde Luts Harinxma en stierf in 1487.³⁾

In 1431 (3de „fiaerndeel”) werd waarschijnlijk :

TJALLING RODMERSMA, de opsteller van het Register, grietman van wege Luyggastate te Ried. De tekst is hier overigens zeer onduidelijk. Hij zal zeer zeker gewoond hebben op de state Roedmersma onder Ried.⁴⁾

In 1432 (2de „fiaerndeel”) was de beurt op Kee en was :

EPO TOE KEE, reeds boven gemeld, grietman.

In 1433 (1ste „fiaerndeel”) viel het grietmansambt op Donjum,

¹⁾ Stbk. op: *Sjaerda*. ²⁾ Archief van Epema, n°. 3. Dit moet dan geweest zijn vóór Allerheiligendag 1429, toen de beurt weder verwisselde. ³⁾ Stbk. op *Sjaerda*, aant. 11 en mr. Telting, O. Fr. Stadsrecht, 92, noot 5. ⁴⁾ Zie v. Sm., 188.

F r a n e k e r a d e e l .

„dat halve jer op Aylufsisma Staeten, ende dat other halve jer op „Heringa Staeten”. Wie grietslieden werden, wordt niet gemeld.

Het jaar 1434 komt niet voor.

In 1435 „was het Deel een jeer lanck sunder ruycht.”

In 1436, toen volgens den regel het 1ste „fiaerndeel” aan de beurt moest komen, viel het grietmansambt op het 2e „fiaerndeel” en wel op Hitzum, doch de naam des grietmans wordt niet vermeld.

In 1437 volgt weder het 1ste „fiaerndeel”, want toen viel de beurt aan Sjaerda en werd grietman: SICKE SJAERDA, meergenoemd.

In 1438 eindelijk was de grietenij in het 3e „fiaerndeel”: „thoe Essinge” (elders aldaar, bl. 500a Essinge) en schijnt:

GÉRROLT IN HEDRUM of Herema, grietman geweest te zijn; zoon van Johan Herema v. Tjum (waar Heremastate lag) en Both Baerda, huwde Hylck Harinxma en leefde nog in 1476. ¹⁾

Tot dusver het Register.

1444: *UPCO BURMANIA, kocht in 1453 Gratingahuis, waarschijnlijk te Hitzum, alwaar ook zijn grootvader had gewoond. Hij testeerde in 1494. Een zijner vrouwen was eene Gratinga. ²⁾

In 1448 misschien: DOUWE SJAERDEMA, eigenlijk een *Aylva van W.*, maar gehuwd aan Edwert Sjaerdema. Deze verkreeg bij ruilcontract van dat jaar: de stins te Lyowla met 40 pdm. lands en een halve grietenij, (van Thomas Heringa of Herema v. Tjum afkomstig) en zulks van Eetke Remers-Wed. te Lyowla, die daartegen eene state c. a. te *Witmarsum* bekwam. Douwe stierf 1481. ³⁾

In (1460) misschien: *ULBE HAJA, door V. Sm. vermeld.

1502: DOUWE ZYARDA of SJAERDEMA, kleinzoon van genoemden Douwe, geboren in 1478 en ongehuwd in 1506 overleden. ⁴⁾

In datzelfde jaar (1502) wordt als „foerwarer” (waarnemend grietman) *Douwe Rodmersma* vermeld, die reeds in 1497 voor-

¹⁾ Schotanus, in tabl. bl. 85. Stbk., op: *Herema*. ²⁾ Volgens V. Sm. in 1494 grietman (zie ald.), maar zie Stbk., op: *Burmania*, aant. 6. Nederl. Heraut, 5de Jaargang, bl. 83, waar men evenwel niet *Buitenpost*, maar zeker *Dronrijp* of *Ferwerd* zal moeten lezen. ³⁾ Mr. Telting, Stadrecht, 94. Zie bl. 63, hiervoor, noot 3. 't Ruilcontract berust in 't Archief van Epema, no. 10, waar nog over *Lyowla stins en state* vermeld wordt, dat Hylleke Lauckema te *Baijum* (Herbaijum) in 1405 die stins en state overdroeg met 20 pdm. land, nl. voor zoover hij er deel aan had — aan Bawka, dochter van Dowa Bungha te Berlikum. Zie vooral *Benef.bk.*, 257b. ⁴⁾ Hij werd vlg. Stbk. op: *Sjaerdema*, aant. 14 bij Sneek vermoord. Volgens Jancko Douwema's Geschriften, bl. 107, studeerde hij in 1500 te Parijs.

F r a n e k e r a d e e l .

komt, zonder twijfel dezelfde als Douwe Tjaerdtzoon Rodmersma (1501) en Douwe Tiaerdzoon (1502.) Hij zal wel een aanverwant van bovenvermelden Tzaling Rodmersma zijn geweest en woonde vermoedelijk op Rodmersma onder Ried. 't Kan zijn, dat Douwe Sjaerdema dus reeds in 1497 grietman was en men hem met Douwe Rodmersma heeft verward. ¹⁾

(1505) en omstr. 1510: *HESSEL VAN MARTNA, tevens grietman van Menaldumadeel, zal aan Sjaerdema zijn opgevolgd. Overleed op 't eiland Rhodus in Aug. 1517. ²⁾

Vrij zeker werd kort na het overlijden van Hessel van Martna, en dus in 't laatst van 1517: *TJALLING VAN BOTNIA tot grietman aangesteld, die vóór dien tijd grietman van Hennaarderadeel was geweest. Zijne moeder heette Anseck Jeppema, waarom hij zich ook wel Tjalling Botnia van Jeppema schreef. Hij huwde: *a.* Reynsck of Anseck Idsinga, ook genaamd Scheltinga van Huizum, bij wie hij geene kinderen had en *b.* Frouck van Hottinga, † 7 Nov. 1496?

Tjalling deed met zijn neef Juw of Julius en genoemden Martna in 1517 eene reis naar 't Heilige land. Den 1 Juni 1522 werd hij in den slag van Genemuïden gevangen genomen en moest eenigen tijd in den kerker van het huis de Wildenborch zuchten. Denkelijk was *Julius van Botnia* gedurende dien tijd, toen grietman van Hennaarderadeel en Ferwerderadeel, zijn substituut. Later, in 1527 en 1531, was subst.: *Doecke Heslinga*, die een nakomeling kan zijn geweest van bovengenoemden Siurd Heslinga. Botnia overleed 4 November 1533 en werd te Franeker bijgezet. ³⁾

1533: *MATTHEUS BONGAHUIS; komt ook voor in Dec. 1540, terwijl in 1542 *Jan Buggers*, grietman van Leeuw.deel, vermoedelijk provisioneel grietman dezer grietenij was. ⁴⁾

¹⁾ Archief-Epema, no. 38: „Douwa Tyaerdzoon, van wege Douwa Zyarda,” waarmede grietman van Franekeradeel in 1502 en no. 39, alsvoren: 13 Oct. 1502. Waarschijnlijk in de Martinikerk te Franeker begraven; Fr. Adelaar, bl. 53, waar MvC wordt opgegeven. Zie ook V. Sm., 186, noot, en W. v. Thabor, IV, 308. ²⁾ Verslag van mr. Berns, no. 351. Zie op: *Menal.deel.* ³⁾ De Fr. Adelaar, 3 en 52, geeft den sterfdag op van *Tjalling* ('t Stbk. geeft verkeerdelijk: 1553 op) en die zijner 2de vrouw; voor de laatste: St. Wilbrordsdag MCCCC.VI (1496?) Zie over zijn pelgrimstocht hiervoor op Hessel v. Martna, op *Menal.deel* en V. Sm. Archief van Franeker op 1526. Zie op: *Henn.deel*. R. rek.: 1517—'19 en 1531—'32. Recesboek van den Hove. Stbk. op: *Botnia* en zie bl. 65 hiervoor. P. v. Thabor, III, 319; Douwema's Geschr., bl. 313; Wins. 402. Zie V. Sm., bl. 188. ⁴⁾ R. rek. 1536—'37 en 1540—'41. Rolle v. d. Hove van 1533 Chbk. II, 816 (3 Dec. 1540) en de Vr. Fries, III, 148: *Mattheus Scerpsz.*, 5 Dec. 1540. V. Sm., bl. 189.

F r a n e k e r a d e e l .

(1542), 29 Maart: *AESGE VAN HOXWIER; ook in 1548. Hij is vrij zeker in 't laatst van 1549 of in 't begin van 1550 overleden. Tegelijk met Sicke van Dekema werd hij, niet in 1539, maar in 1545, door den Keizer tot ridder geslagen, niet tot ridder van het Gulden Vlies, maar alleen tot „miles et eques aureatus”, waardoor zij 't recht verkregen goud en verguld op hunne wapenen en kleederen te mogen dragen, welk een en ander uit den ridderbrief blijkt. ¹⁾

1550, 24 Mei: *JARICH VAN DEKAMA, ook in Januari 1553. Stierf 23 April 1553, zijne vrouw 3 April 1584; beiden werden te Franeker bijgezet. ²⁾

1554: *JARICH VAN BOTNIA, zoon van Tjalling bovengenoemd; misschien reeds in Febr. van dat jaar, daar hij toen olderman werd van Franeker, in plaats van Dekama. Hij bewoonde Botniahuis aan de Breedeplaats aldaar en was nog grietman in 1567. ³⁾

(1568), 26 Febr. aangest.: *PIETER VAN BOEYMER, wellicht broeder van Abel, grietman van Gaasterland; huwde: *a.* Elisabeth van Haersolte, †1580 en *b.* in 1582: Machteld van Naerden. Hij schijnt te Franeker gewoond te hebben, althans bij de nadering der Staatsche troepen in Aug. 1572 ontweek hij die stad, maar vroeg later, in 1574, om wederom als olderman en grietman te mogen worden aangesteld, hetgeen dan ook geschiedde, want in 't volgende jaar komt hij althans weder als grietman voor en bleef dit tot in 1578, toen hij de wijk schijnt genomen en zich naar

¹⁾ R. rek. 1542—'43 en 1547—'48. Winsemius. Kroniek, 519, die zich blijkbaar heeft vergist. Epema, Archief, no. 85. De Fr. Volks-alm. 1890 en 1892: *Hoxwier*. Zie 29ste Verslag v. h. Fr. Genootschap, bl. 174: „miles et eques aureatus.”
²⁾ De Vr. Fries, VIII, 81 en Chronol. Register op 't Oud Archief van Fr.; Chbk. III, 185 en 328, alsmede De Fr. Adelaar, bladz. I en 52. ³⁾ R. rek. 1554—'55 en 1566—'67. Archief-Epema, no. 81 en 84. Mr. J. Minnema Buma. „De Vijfdeelen,” bladz. 23 en 58 der Bijlagen. In 't Stbk. op *Botnia*, aant. II staat foutief: 1513. Hij was van 22 Oct. 1567—'79 drost van Koevorden; op bladz. 970 van dl. III van 't Chbk. wordt hij in Mei 1574 als zoodanig vermeld. Hij leed zeer aan het voeteuvel. Van hem wordt gesproken bij Piccardt, Oudh. v. Drenthe, bl. 265, die echter minder juist is dan Teenstra, in zijne Kroniek van Fr., Gron. en Drenthe, I, 338, welke laatste schrijver heeft geput uit Magnin, Besturen van Drenthe, dl. III², bladz. 146, waar men nog 't een en ander van hem vindt vermeld. Vóór hem was dat drostambt o. a. bekleed door *Reynold Tjaertsz. van Burmania*, van 13 Febr. 1539 tot zijn overlijden 2 Oct. 1557; Magnin. t. a. pl., bl. 128 en 140. V. Sm. houdt *Botnia* aanvankelijk *niet*, later *wel* voor Spaanschgezind en wel op het jaar 1566. Zonder twijfel was hij het laatste, zooals blijkt uit het feit, dat hij in 1580 als Spaanschgezinde de wijk nam. Zie ook: de Vr. Fries, XVI, 545 en 606.

Franekeradeel.

Keulen begeven te hebben, waar hij zich vermoedelijk in Oct. dezes jaars bevond. Daar zijn naam, met bijvoeging van den datum van 24 Sept. 1565, wordt vermeld in een Album Amicorum van Eiso Jarges, zal hij wel, evenals deze, te Tübingen gestudeerd hebben.

In Sept. 1568 was *Julius van Botnia* (grietman van Baardera-deel) tijdelijk grietman dezer grietenij. ¹⁾

1578, 15 Sept.: *FEDDRICK VAN OFFENHUZEN. Wel werd hij 26 Juni 1568 verbannen, maar het blijkt niet, dat hij tot het Verbond der edelen behoorde. Hij schijnt in 1594 op Offingahuizen te Achlum gewoond te hebben en was nog grietman in 1591. ²⁾

In 1596: *HOBBE VAN WALTINGA; overleed in 1614. ³⁾

1614: *HESSEL RAES VAN VERVOU; stierf in 1619 of 1620. ⁴⁾

*ALBERTUS SYBRANDUS VAN EMINGA (1652—1662) overleed 9 Jan. 1662; zijn naam komt voor op de kerkklok te Peins (1654). Zijn 2e vrouw werd geboren 1630 en overleed 22 Febr. 1673. ⁵⁾

¹⁾ Volgens Chbk., III, bl. 682: zou „dr. Pyter Boymer” reeds 16 Sept. 1566 grietman zijn geweest, maar hier schuilt zeker een fout en moet men daar 1568 lezen, tenzij hij toen misschien tijdelijk grietman was; zie aldaar ook bl. 766 (1569) M. S. aantt. van V. Sm. Zie over hem ook: Vervou, Gedenckv., bl. 74 (1597). Stbk. op: *Boeymer*. R. rek. 1569—'70 en 1574—'75. Commissieboek. Gron. Bijdragen, IX, 37. Fr. Volks-alm. voor 1875, bl. 4 en 5. Men zie over het door hem verruilde huis te Franeker: no. 294 van het Reg. van 't Archief van Franeker; Cf. V. Sminia. Zijne 2e vrouw, Machteld van Naerden, stierf vóór 1592 en maakte de „Jufvrouwen van Roorda” (hare voor dochters, zie het Stbk.) tot erfgenamen. Vrij zeker had zij bij Boeymer geen kinderen. Archief Epema, no. 86 en 88. Fresinga's Memoriën, 94, die alleen spreekt van „den Olderman van Franicker” en vergelijk: V. Sm. — ²⁾ Oork. v. h. Oud Archief v. Fr. E. M. v. B. De noot bij V. Sm. is foutief. Te Water, Verb. d. Edelen, III, 197 en 198. Deze schrijver begaat eene dwaling door te vermelden, dat hij een Duitscher was, hetgeen trouwens door hem zelf in eene noot wordt weersproken. Hij vermeldt ook, dat Offenhuizen in 1601 nog grietman was, doch hetgeen hij van dezen op dat jaar mededeelt, zal zeker op zijn opvolger van toepassing zijn. Volgens Ferwerda (wapenboek) zou zijn grootvader Hans van Offenhuizen, gehuwd met Auck Fernia, die in de eerste helft der 16e eeuw leefde, ook grietman van Franekeradeel zijn geweest, maar daarvoor vindt men geen nader bewijs. Misschien nam hij die betrekking als plaatsvervanger eenigen tijd waar. ³⁾ V. Sm.; E. M. v. B. en Franeker Arch., no. 342 (1597); no. 400 (1600); no. 572 (1609) en no. 647 (1612). Chbk. IV, 995 (15 Juni 1598). Er heerscht bij V. Sm. verwarring in het grietmanschap van *Waltinga* en zijn voorganger; zie aldaar bl. 193 en de bronnen, en vergelijk Te Water, t. a. pl., en mr. Boeles, Fran. Athenaeum, bl. 3. ⁴⁾ Stbk. op: *Vervou*. V. Sm. noemt hem: *Laes*. ⁵⁾ De Vrije Fries, dl. XVI, bl. 248: „Klokke-opschriften”, door v. Borssum Waalkes. Hunne wapenborden zijn op 't Friesch Museum; Cat. bl. 120 en 121.

Barradeel.

(1359: „Birumadeel”; 1398: „Berradeel.”) ¹⁾

In November 1324 was zekere POPTATUS of *Popte* te Sexbierum, *grietman* van Barradeel en werd toen door Graaf Willem III aangesteld tot schout („scultetus”) van Sexbierum. ²⁾

1374: TYAERD TO ALDAHUUS, „Greetman in Berim”. Zoo hij een Adelen was, is hij misschien Tading van Adelen, door de geschiedschrijvers vermeld. ³⁾

(1420): *JELMER VAN ADELEN. ⁴⁾

(1463): *LOLLE MERNSTRA of Haerda. ⁵⁾

1502, in Maart: DOECKE HETTES (HEMMEMA), zoon van Hette Hemmema en Ebel Juwsina; hij huwde Bauck Popma († 1501) en overleed in 1503. Hij verkreeg, „volgens Lheenbrief gepasseert te „Harlingen, den 13 October 1503 ter vergeldinge zijner getrouwe „diensten”, 50 morgen land op het Bildt van de Saksische Hertogen, hetwelk later „Nijefenne” genoemd werd. ⁶⁾

Omstr. 1510: HANS VON GROMBACH, ridder, van een Hoogduitsch geslacht uit Frankenland, zoon van Carl en Amalia Fux von Dornheim. Hij huwde naar men wil Frouck von Frauenhoven, was in 1503 ambtman te Leeuwarden en in 1509 te Harlingen. Waarschijnlijk is hij in 1515, althans na 8 Mei, overleden. ⁷⁾

Vrij zeker reeds in 1515, omstr. Maart: *FRITS VON GROMBACH,

¹⁾ De Vr. Fries, XIV, 312: abt Theod. † 1359. Colmjon, Oork., no. 405; Chbk., I, 165 (1328): „Gretmanni et eorum iudices districtuum Fronekere et Bereni” (Bierum) en zie Von Richthofen, Fr. R. gesch., I, 145. ²⁾ Chbk. I, 167. ³⁾ Zie noot 2 en Ferwerda's Wapenboek. ⁴⁾ Ferwerda's Wapenboek bl. 4, op *Adelen* en Stbk. op: *Adelen*, en de aangehaalde plaatsen bij beide schrijvers; zie over hem: Wins. Kroniek, 241—243. ⁵⁾ Stbk. op: *Haerda*. ⁶⁾ W. v. Th. IV, 299; Nota. v. Berlikum, bl. 89 en Eekhoff, Middelzee, bl. 87 en 92. Stbk. op: *Hemmema*. Wins. Kroniek, 404a en bl. 57 hiervoor. Dresd. Archief; de inhoud der stukken in Lijst Berns onder nos. 215 en 428 vermeld, is nagenoeg hetzelfde. ⁷⁾ Zie mijne Verhandeling over *Hans en Frits von Grombach*, in het Algem. Nederl. Familieblad, Vde Jaarg., bl. 154 en 196 en vergelijk: De Fr. Adelaar, bl. 57 en 58. Berns, no. 404: 8 Mei 1515 en aldaar no. 433, uit welk stuk blijkt, dat zijne ouders vóór 1502 zijn overleden.

Barradeel.

officieel aangesteld 17 Februari 1517, broeder van den voorgaande. Dat hij in Maart 1515 reeds grietman was is zeer waarschijnlijk, omdat hij in die maand het drostambt te Harlingen bekleedde, welke betrekking destijds nagenoeg altijd verbonden was met het grietmanschap van Barradeel. In 1525 was hij „Dyckgraeff in „Westergho” en bleef vrij zeker grietman tot zijn overlijden, dat in Januari 1541 schijnt te hebben plaats gehad, waarop zijn stofelijk overschot werd bijgezet in de Martinikerk te Franeker. ¹⁾

*Sjaerd*t (zeker Sjoerd) *van Heslinga*, door V. Sm. in 1526 als grietman vermeld, was zeer zeker zijn substituut. Denkelijk zoon van Gale van Heslinga en Luts van Aylva; stierf ongehuwd. ²⁾

1517, Nov. was waarschijnlijk: SCHELTE VAN ANDLA *geld. grietman. Huude*: a. *Rempt van Oenema* († 1516) en waarschijnlijk: b. *Jel van Hettinga* († 1543). Hij overleed 24 Aug. 1550. ³⁾

1543, 11 Juni: JAN VAN EGMOND T van Merestein, tevens Drost van Harlingen, waar hij op het blokhuis zal hebben gewoond; zoon van Albert, kastelein te Woerden en Anna Herbitsdr. van Foreest, gehuwd omstreeks 1540 met Amalia, (geb. omstr. 1520), dochter van zijnen voorganger. Hij bleef zeer waarschijnlijk grietman tot zijn overlijden, dat in 1546 plaats had, waarop hij te Franeker in de Martinikerk werd bijgezet. Zijne weduwe hertrouwde in of omtrent 1550 met Raes van Vervou, edelman uit Luikerland, die 24 Juni 1568 stierf en eveneens terzelfder plaatse werd begraven. Zij bleef toen weduwe, bewoonde Martnahuis te Franeker

¹⁾ Zie noot 7 op vorige bladz. W. v. Th., V, 139 (16 Maart 1515). Dresd. Archief, passim; zie Verslag mr. Berns; De Vrije Fries, I, 112 en 114. Zie over het Dros-saartschap: bl. 8 hiervoor. Stbk. op: *Martna*. Chbk. II, 344, 493, 674, 728, enz. en K. M. boek, 154. R. rek. 1540—'41. Zijn overlijden wordt in een uittreksel uit een Oud Recesboek van Leeuw.deel, berustende op de Bibl. v. h. Fr. Gen., vermeld als te zijn geschied in Januari 1541. Zie ook: Benefbk., o.a. bladz. 96a. Dat Hans en Frits broeders waren blijkt uit de rekening van Hessel Martna, vermeld in stukken uit 't Dresd. Archief, zie Lijst van mr. Berns, no. 399. Voorts is mij gebleken, dat Frits zonen had, van welke de oudste was: *Sixtus* (Sytse), in den herfst van 1545 in Duitschland overleden, terwijl *Chaerl von Grombach* (Carl heette zijn grootvader van vaderszijde, zie vorige bladz.), die in 1571 land bezat te Stiens en te Britzum zeer zeker ook een broeder van Sixtus zal zijn geweest, welk een en ander wordt vermeld in de Rentmr. rekeningen van Friesland en Recesboeken van Leeuw.deel. Zie ook: Benefbk., 96b en 98. Hierdoor wordt opgehelderd, wat daarover wordt gezegd in De Vrije Fries, I, 204. ²⁾ Zie: V. Sminia en Stbk. op: *Heslinga van Galama*. ³⁾ Oorkonde Nijhoff, no. 884 en Stbk., in 't Register i. v.

Barradeel.

tot haar dood en overleed in October 1605 in 85- of 90-jarigen ouderdom. ¹⁾

1547: ANTHOENIS VAN REYSWIJCK, ook in October 1548. Ver-moedelijk was in Aug. 1547 substituut: *Sybrandus Wybranda*, die te Pietersbierum woonde; in Jan. 1550 substituut: *Adriaan Michielsz.* ²⁾

(1553): *CHRISTOFFEL VON STERNSEE, denkelijk reeds in 1549, en bleef zeer zeker grietman tot zijn overlijden in 1560. ³⁾

Sternsee was een Duitscher, wiens moeder eene Sygersdorf moet zijn geweest. Eerst lijftrawant van Keizer Karel V, klom hij weldra tot de aanzienlijkste ambten op en was zoo bemind, „dat de keizer „en deszelfs broeder, de Roomsche Koning, hem waardig keurden, „om peters over zijnen zoon te zijn, gelijk de landvoogdes Maria „over zijne dochter was, en Viglius van Zuichem, die vermaarde „Vries, het dochtertje zelf onder den doop hief.”

Later werd hij Kolonel in dienst van den Keizer, die hem, zeker om zijne vele en groote verdiensten een penning vereerde, be-staande uit „eene bijna ronde, gedreven, gouden plaat of *plaque*, „ter grootte van eenen dukaton; het goud hier en daar gekleurd; „op de vier oogen of hoeken vier edelgesteenten van verschillende „kleuren. Het gedreven werk vertoonde een schuinsch liggende „wereldbol met kruis, links was de dood, onder den bol de duivel, „regts en boven op den bol eene vrouw. Daaronder stond met „zwarte letters:

„*Carolus V Sternsee,*

Karel V aan Sternsee,

„*In te Domine speravi.*

In U, o Heere! heb ik gehooft.

„Het had het voorkomen van een sieraad, *plaque*, en bestemd „te zijn, om op de borst gehecht te worden.” ⁴⁾

Voor eenige jaren, en misschien nog, kwam zijn reisjournaal voor, loopende van 1515—1554. Blijkens dat stuk bezocht hij

¹⁾ De Vrije Fries, I, 115, 122, 211, 281 en 282; Ferwerda, op: *Egmond* en *Stbk. v. d. Fr. adel*, op: *Vervou*, aant. 2. R. rek. 1542—43. Ferwerda zegt, dat zij 90 jaar oud werd. — ²⁾ R. rek. van 1546—47 en 1547—48; *Benef.bk.*, bl. 326 en 328: *Sybr. Wybranda*, denkelijk zoon van Wybe en His Albada, woonachtig op Wybrandastins te Schraard; alsdan ongehuwd gestorven en „op eene zeereis buiten 's Lands” omgekomen. na April 1574; zie *Stbk. Chbk.*, III, 542 en 970. In 't *Formulierboek*, fol. 56 (*Fr. Volks-alm.* 1889, bl. 147) wordt *Anthonis van Ryssewyck* drost van Harlingen genoemd, terwijl daarin eene aant, voorkomt over eene klacht door hem en ook namens de bezetting van het Blokhuis, inhoudende, dat de beklagden door zekeren schipper beleedigd waren. (29 Oct. 1548). ³⁾ In 1546 was hij reeds Drossaart van Harlingen. ⁴⁾ Volgens M. S. aantt. van V. Sm. bevond zich dat voorwerp „in de nagelatené penningverzame-ling van Jhr. I. Aebinga van Humalda” (1844.) Anderen lezen: *Carel van Sternsee*.

Barradeel.

450 steden en 18 eilanden en was hij tegenwoordig bij den tocht van keizer Karel tegen Tunis.

Zijn portret, dat voorheen zich op Wiardastate bevond, stelde hem voor als gekleed in „een zwart, met gouden versiersels bezet „harnas”, terwijl aan een roode koord het gulden-vliesteecken hangt. „Het is een forsich, eenigzins stug en ovaal gelaat met goed gevulde baard en knevel”. Ook bevond zich daar het portret zijner vrouw, Cnier van Ropta, voorgesteld in „zwarte met goud en paarslen versierde kleeding, met gouden kapsel en lange paarslen halsketting.” Het portret van hun zoon Carel, geschilderd in 1584, oud 33 jaren en overleden in 1615, werd mede aldaar aangetroffen.

Hoewel reeds van adel, werden in 1544 door den Keizer zijne voorrechten in dit opzicht uitgebreid en hem toegestaan een wapenverbetering door toevoeging van een gouden kroon op den toernooihelm, verder om molens en waterwerken op te richten, onechte kinderen te wettigen, bevrijding van buitenlandsche gerichten, vrijheid met rood was te zegelen en verleening van de Keizerlijke bescherming.

In den muur van de Westerkerk en ook op die van het daaraan verbonden Stads-Weeshuis te Harlingen, wordt zijn naam nog gevonden. Beiden zijn overblijfselen van het Blokhuis in die stad, dat zeer zeker niet, zooals in de Tegenw. Staat wordt vermeld in 1553 werd gebouwd, maar veel vroeger (1496) en hebben wij hier veeleer te denken aan eene belangrijke vernieuwing, die aan dat huis in bedoeld jaar heeft plaats gehad. Boven den noorderdeur der tegenwoordige kerk bevindt zich een steen, waarop gebeiteld staat: „Christoffel van Sternsee Ko: Kei: Mat. Haupman, Drossardt „en Olderman tot Harlingen, Grytm. van Barradeel, heeft den „XVI May Ao. MDLIII, den eersten steen an dit werk gelegd.” In den voorgevel van het latere Weeshuis leest men: „In te Domine „Speravi, Christ. Sternsee, 1549”, dat ook misschien op eene vernieuwing aan die zijde wijst.

Hij overleed 1 Febr. 1560 en werd vrij zeker te Metslawier bijgezet, de geboorteplaats zijner vrouw, wier stoffelijk overschot, dat na haar overlijden op 5 Maart 1555 aanvankelijk, zoo het schijnt, was bijgezet in de Groote Kerk te Harlingen (vroeger de Dom van Almenum), toen ook derwaarts zal zijn overgebracht. ¹⁾

¹⁾ R. rek. 1554—'55 en 1559—'60; Chronol. Register, op 't Oud Arch. v. Fr., op 1556; De Vr. Fries, VI. 300 en XII. 185; Jaarb. v. d. Fr. adel, 1885, bl. 124; Tegenw. St. van Fr., II, 619, 623 en 631. V. Sm. 205 en Te Water, Verb. der Edelen, II, 388; Aardr. Wbk. van V. d. Aa, op: *Harlingen* en zie over hunne grafstenen: mijn opstel in de Friesche Adelaar, bl. 25 en 26. Stbk., op: *Sternsee* en *Ropta* en bl. 30 hiervoor. De portretten bevinden zich thans op het Friesch Museum.

Barradeel.

Tijdens het bestuur van Sternsee waren subst. grietmannen: *Haye van Rodenburg*, die zich echter in eene oorkonde van 18 Mei 1556 grietman noemt, hetgeen echter meer voorkomt; alsmede: **Focke van Eysinga*, die 18 Aug. 1557 en in Mei 1563 als „bewaarder” dezer grietenij optrad. Hij woonde te Harlingen en teekende waarschijnlijk het Verbond der edelen. In ieder geval nam hij de wijk en stierf, onbekend in welk jaar, te Hamburg, waar hij in de St. Petrikirche werd bijgezet. Op zijn graf prijkte een Epitaphium, met een latijnsch grafvers en zijne 8 kwartieren. Deze kerk werd bij den hevigen brand van Mei 1842 een prooi der vlammen, bij welke gelegenheid ook het epitaphium verbrandde, behalve de 8 wapentjes. ¹⁾

(1561): **GEORGE VAN ESPELBACH*, werd geboren in 1512 en overleed 25 of 29 Maart 1575, waarop zijn stoffelijk overschot werd bijgezet in de bovenvermelde Groote Kerk te Harlingen onder „eene „buitengemeen grooten steen, liggende in den hoek, tegenover den „kansel, aan de linkerhand”, welke steen „bij de bouwing der „tegenwoordige kerk” in 1772 er buiten is geraakt. ²⁾

**Schelte van Liauckama* was waarschijnlijk in 1569 substituut-grietman, maar stellig geen grietman. Hij stierf in 1579. ³⁾

(1575): **HERNANDO DE BUSTAMENTE*, die in Maart 1572 door Robles was aangesteld, om voor hem in Groningen de krijgzsaken te regelen. Toen Robles in Januari 1573 naar het leger voor Haarlem vertrok, liet hij hem naar Friesland overkomen. Hij werd waarschijnlijk 30 November 1576 gevangen genomen en met zijne vrouw, zoon, dienstmaagd, „deux petites gassettes” en een soldaat, evenals zijn ambtgenoot van Hemel. Oldeferd, Martin Bayert, benevens Robles zelf; die in diezelfde maand te Gro-

¹⁾ Catalogus van V. Leeuwen, H. S., bl. 14. „Het verzet der Friezen”, in de Vr. Fries, XVII, in 't Register. M. S. Aantt. en Jürgen Sühr, Beschr. der St. Petrikirche, 1842, bl. 77 en het werk van Theod. Anckelmann, bl. 17. in E. Lindenbrogii Scrip. rer. Gem., Hamb. 1706 (Cf. Catalogus, Prov. Fr. Bibl., II, 541.) De wapentjes bevinden zich thans nog op het Hist. Museum van Hamburg; de kwartieren sluiten niet geheel met die in het Stbk. — ²⁾ R. rek. 1561—62 en 1574—75; Mr. Minnema Buma, t. a. pl., bl. 71, noot 2; V. Sm.; Stbk., in 't Register; De Vr. Fries. VI, 356 en 387; Tegenw. St. v. Fr., II, 577, alwaar zijn grafschrift wordt vermeld en ald. bl. 616; Nederl. Heraut, 4e Jaarg. 253; Chbk. v. Fr., III, 970 (15 April 1574). Volgens het „Formulierboek” (zie N. Fr. Volks-alm. 1889, bl. 147) fol. 31 en 32, gaf hij 8 Juni 1576 nog eene acte af, maar daar hij inderdaad in 1575 schijnt overleden te zijn, schijnt dit een verschil in den stijl (stilus curiae) te zijn. ³⁾ V. d. Sande, Decisiones, V, bl. 44. V. Sm. vermeldt *Liauckama* als grietman. Stbk. op: *Liauckama*.

Barradeel.

ningen in boeien was geslagen en 15 anderen, uit Friesland naar „Maeseyck”, nabij Maastricht, vervoerd, waar zij „le jour de Paque „fleuri” d. i. Palmzondag (dat jaar 31 Maart) aankwamen en kort daarna werden losgelaten.

In 1576 was *Wilhelmus Johannes van der Werff* subst. grietman, die te Harlingen woonde en als wiens echtgenoot wordt genoemd Jets, dochter van Willem Adamsz. en Aerian Florisdr. ¹⁾

(1577), 20 April aangesteld: *PIETER VAN SICKINGHE „Seigneur de Doetinghen”, zoon van Johan, hoofdman te Groningen en Anna, dochter van Harm Gijsens, huwde Bauw van Isselmuyden, bij wie hij geene kinderen had. Reeds vóór 23 Febr. 1577 was hij reeds drost van Harlingen, want toen verzocht Rennenberg, die hem daartoe voorloopig had aangesteld, den Staatsraad, om hem als zoodanig te continueren. De Staatsraad antwoordde 5 Maart, dat daarin reeds was voorzien, door een ander aan te stellen. Toch schijnt hierin nog ten zijnen gunste verandering gekomen te zijn. Hij overleed in 't begin van 1578.

— In 1577 subst. grietman: mr. *Gerbrant Walckema*, en in 1578 wederom: bovengenoemde *Wilhelmus van der Werff*. ²⁾

1578, aangesteld 26 Aug.: *HENDRIK VAN OYENBRUGGE, wiens geslacht te Mechelen gevestigd was, grietman van de Spaansche zijde. Hij bevond zich met eenige manschappen in 't begin van Febr. 1580 te Kollum, met het plan, om het blokhuis van Harlingen te ontzetten, dat echter 5 Febr. door de Staatsche troepen werd ingenomen, waarna hij zeer zeker dit gewest voor goed verlaten heeft. ³⁾

¹⁾ Aant. van E. M. v. B.; Fr. Volks-alm. 1855, bl. 18; Schotanus, Gesch. 810; Codex Diplomaticus v. h. Hist. Gen. te Utrecht, IV, 1e st., bl. 173—212 en De Vr. Fries, IX, 131 enz. *Bustamente* komt voor in het Reg. v. h. Arch. v. Groningen, 1576, no. 88. V. Sm. zegt, dat hij in 1578 werd gevangen genomen, maar dat is in ieder geval onjuist en althans vóór 23 Febr. 1577; zie de Vrije Fries, IX, 135. Wins. Kroniek, 255 en 277. Zie verder over hem Carolus, t. a. pl., passim, o. a. bl. 4 en 205 en Van Vloten, Neêrlands Opstand, II, 98. *Walckema* wordt vermeld in Chbk., III, 693 (1566) en in het evengenoemde „Formulierboek” fol. II (acte van scheiding van de nalatenschap van Walckema's schoonouders, d.d. 21 Maart 1548 en op fol. 43 (1558). — ²⁾ Aantt. van E. M. v. B. Zie over hem o. a. Fresinga's Memorien, 26 en 46 en Stbk. op: *Sickinghe*. Volgens Reg. v. h. Arch. v. Gron. 1577, no. 10, schreef Rennenberg hem 19 Oct. van dit jaar een brief over de verbetering van zijn tractement als drost en volgens no. 12 aldaar berichtte Margaretha gravin van Aremberg hem den 15 Mei te voren, „dat zij den volgenden dag en nacht op het huis (blokhuis) te Harlingen komt logeren.” Zie aldaar nog: 1563, no. 91 en 1582, no. 35 (B. v. Y. wed. Sickinghe). De Vr. Fries, IX, 135 en 137 (1577). V. Sm. 209 zegt: Subst. *Herm. Grapheus*, maar in de aantt. op bl. 224 van „De Jezuiten” enz., door V. d. Heyden wordt vermeld: *Wilhelmus* en dus denkelijk de bovengenoemde *v. d. Werff*. Volgens V. d. Heyden was deze later ook plaatsvervangend kastelein. ³⁾ Over *Oijenbrugge* zie men Fresinga, t. a. pl., bl. 22, 133, 195 en 495; Wins. Kroniek, 650.

Barradeel.

(1580), 2 Maart aangest.: *TJALING VAN SIXMA, in plaats van Oijenbrugge; werd 12 Juni 1592 dijkgraaf in plaats van Ulpinus Vepii, tot 1596. Komt nog als grietman voor in 1595 en overleed in 1599. ¹⁾

(1600): *JOHAN VAN HOTTINGA; overleed in Maart 1610. ²⁾

(1610): *DOUWE VAN HOTTINGA volgde zijn vader op. ³⁾

*AGGE VAN SIXMA (1684—1689) overleed 26 Juni 1699. ⁴⁾

Baarderadeel.

(1369: „Baverderadeel”; 1398: „Bauwerderadeel”. ⁵⁾)

Van de eerste *zeven* grietslieden, bij V. Sminia vermeld, valt verder niets op te merken, dan alleen: dat *POPPO KEMPINGA vrij zeker in 1329 grietman was in het district Bawerth, die, vreemd genoeg, zijn woonplaats had te Bajjum, in Hennaarderadeel en dat *SIUWART WIBRANDA (1426) ook in 1427 wordt vermeld. ⁶⁾

In of omstreeks 1440 gingen de grietmannen van de Vijf deelen in Westergo een baar of zoen aan, in de twisten gerezen tusschen de verschillende deelen en de gerechtigheden tot het grietmansambt in Baarderadeel. Sommigen klaagden, dat zij niet veilig te Baard ter „waerstal” konden komen, weshalve er bepaald werd, dat die „waerstal” beurtelings te Baard en te Jorwerd zou worden gehouden, met verder eenige voorschriften omtrent omgang van het recht, de ferdbanken en de openbare veiligheid. ⁷⁾

¹⁾ *Duco van Martna* is nimmer grietman geweest, zooals V. Sm. meent; zie boven. Commissieboek. De Vr. Fries, XI, 319 Tj. v. S.: 1595 en Stbk. op: *Sixma*. Volgens E. M. v. B. werd Martna na Sickinghe drost te Harlingen, met bewoning van de groote huizinge „op 't gedemolieerde casteel”; dat „demolieren” geschiedde eerst in 1580. Zie ook Wins. Kroniek, bl. 622 en 650. ²⁾ en ³⁾ Stbk. op: *Hottinga* en aant. van Gabbema, volgens E. M. v. B. Huber, Hedend. Rechts-gel., bl. 907 en Cf. V. Sm.; zie ook Stbk. van Ferwerda, op: *Cronenburg*, gen. 7, waar Hottinga's verkeerde handelingen tegenover Jacob van Adelen v. Cronenburg worden vermeld. Franeker Archief, no. 590 (15 Sept. 1610). Zie over hem ook: Minnema Buma, Gesch. der Vijfdeelen, bl. 166 (1611). ⁴⁾ Zie Stbk. op: *Sixma*. ⁵⁾ Anth. Mattheus, Analecta, III, bl. 559 en Colmjon, Oork., no. 405. ⁶⁾ Schotanus in tabl., bl. 74 en 120. ⁷⁾ Archief Epema, no. 7; een gebrekkige copie van die oorkonde, die in 't Arch. van Epema niet meer voorhanden is, bevindt zich in Arch. Buma.

B a a r d e r a d e e l .

(1499): *DOECKE MARTNA, die als zoodanig ook voorkomt in Maart 1502 en na Januari 1505, maar vóór 1511 overleed. Hij viel gedurende eenigen tijd in ongenade bij den Saks. hertog, maar in Jan. 1501 nam de Hertog hem weder in genade aan. ¹⁾

Omstr. 1510: JUW DEKEMA, zoon van Hette en Wick Albada, huwde: *a.* Ydt Unia en *b.* in 1479: Trijn Hottinga († 15 Mei 1539). Hij overleed 24 Oct. 1523 en werd, evenals zijn 2e vrouw, in de Martinikerk te Franeker bijgezet. ²⁾

1512: *DOECKE FONDENS, eerst Saksisch grietman.

In 1515 koos hij partij voor den Gelderschen Hertog en komt als Geld. grietman vrij zeker reeds in Dec. 1517, maar zeker in April 1522 voor. Den 2e Oct. 1523 deed hij zijn eed van getrouweheid aan Karel van Bourgondië en beloofde een „goede getrouwe onderdanighe ondersaet” te zullen zijn. Vermoedelijk gehuwd met Lolck van Rinia. ³⁾

(1517), 7 Febr. officieel aangesteld: *HETTE VAN DEKEMA; komt voor in Aug. 1519 en overleed 20 Sept. 1522. ⁴⁾

1524, 11 Oct. aangesteld: *JARICH VAN DEKEMA, zoon van den vorige; nog grietman in 1537. ⁵⁾

1538, 28 Mei: *PIETER VAN DEKEMA, neef van den vorige. III Juli van dat jaar was: *Lieuwe Hepkesz.* zijn substituut. ⁶⁾

(1539), althans vóór 18 April: *DOMINICUS PYBES, zoon van Pybe Geeckinga; komt voor in Mei 1547 en was nog grietman in 1548.

Het „costelyk huys” van zijne vrouw Alydt († 1528), waarvan

¹⁾ Stbk. op: *Martna*. Zie bl. 57 hiervoor en Register 1511, I, bl. 73. Hij komt voor op de lijst der edelen van 5 Jan. 1505, in Wins. Kroniek. — ²⁾ Stbk. op: *Dekema* en De Friesche Adelaar. bladz. 32. ³⁾ P. van Thabor, III, 287 (22 April 1522) en Wins. Kroniek, 464. In oorkonden van de Kloosters, Thabor en het Hospitaal te Sneek, komt *Fondens* in 1512 als grietman voor, waardoor het vermoeden van V. Sm., in de noot op bl. 223, vervalt; daardoor vermeldt V. Sm. hem abusief als opvolger van: *Hette v. Dekema*. Geld. Oork. no. 884 (Dec. 1517), waarover meer in *Aant. VI*. Zie ook W. v. Thabor, V, 351; 2 Oct. 1523. Stbk. op: *Rinia*. ⁴⁾ Chbk. II, 344; Rentmr. rek.: 1517-’19; Stbk. op: *Dekema*. Zie V. Sm. ⁵⁾ Oud Archief v. Friesland; Recesboek v. d. Hove (1527); Rentmr. rek. 1523-’24 en 1536-’37; Stbk. op: *Dekema*. — ⁶⁾ Zie V. Sm.; Aantf. van E. M. v. B.; Stbk. op: *Dekema* en zie nog over hem: De Vr. Fries, VIII, 328 en de Friesche Adelaar, bl. 12. Hij overleed 17 Aug. 1568 en werd begraven in de Oldchoofster Kerk te Leeuwarden, terwijl zijn grafsteen thans in den zuidelijken muur van den toren van Oldchoof is ingemetseld.

B a a r d e r a d e e l .

bij V. Sm. wordt gesproken, stond waarschijnlijk aan den n.o.hoek van de St. Jacobsstraat te Leeuwarden. ¹⁾

In April 1551: *TAECKE VAN HERMANA, wellicht reeds vroeger grietman, maar in ieder geval nog niet in 1545, zooals V. Sm. opgeeft (zie boven); nog grietman in 1556. Hij woonde op „Papinga” te Weidum en zal aldaar en niet, zooals V. Sm. zegt te Wirdum gestorven zijn. Zijne vrouw heette niet Rinsck, maar Kinsck van Ropta, wed. Sjoerd Andla. ²⁾

1558: *HOMME VAN HETTINGA, aan wien in dit jaar op verzoek van den Stadhouder Aremborg door het Hof van Friesland werd toegestaan, dat hij zich „een tijdlang in den Krijgshandel buiten „deze landen in dienst van Z. K. Maj. zal mogen begeven en dat „*Seerp Bonga* de Grietenij voor hem zal waarnemen.” In 't begin van 1567 van zijn ambt ontzet, dewijl hij de zijde d's Prinsen koos, nam hij de wijk naar Emden en voegde zich bij de Nassauschen, met wie hij te Heiligerlee tegen de Spanjaarden streed. Later bevond hij zich onder de Watergeuzen. ³⁾

(1576), 15 Febr. aangest.: *JUW of JULIUS VAN BOTNIA, die in Sept. 1568 waarschijnlijk ook eenigen tijd het grietmanschap van Franekeradeel waarnam. In 't volgende jaar werd de rechtkamer gehouden op zijne state, vermoedelijk Dekamastate te Weidum. Zijn naam komt voor op de kerkklok te Beers, van 1569. Was nog grietman in 1575. ⁴⁾

(1577): *SEERP VAN GALAMA, wiens vrouw niet in 1573 overleed zooals V. Sm. zegt, maar in 1593. ⁵⁾

Na zijn overlijden (21 Jan. 1581) is vrij zeker *Hendrik van Botnia*, niet tot vasten grietman, maar bij provisie als zoodanig aangesteld

¹⁾ Chbk. II, 728. Stbk. op: *Aytta*, aant. 4. R. rek.: 1540—'41 en 1547—'48. Benef.bk. 365. Eekhoff, G. B. v. Leeuw., I, 203. M. S. aantt. V. Sm. ²⁾ R. rek. 1554—'55 en 1555—'56. Stbk. op: *Hermana*. Rolle v. d. Hove, van 15 April 1551 en ook 28 Mei 1555. Aantt. van E. M. v. B. ³⁾ R. rek. 1557—'58 en 1566—'67. Mr. J. M. Buma, t. a. pl., bl. 14 en bl. 24 en 58 der Bijlagen. Commissieboek. Stbk. II, Nalezing, bl. IIb. De Vr. Fries, XVII, in 't Register op: „Het verzet der Friezen,” enz. *Seerp Bonga* komt voor bij: Minnema Buma, t. a. pl., bl. 23. ⁴⁾ Aantt. E. M. v. B. Klokkeopschriften in dl. XVI van De Vr. Fries, waar ook de naam van den grietman *Hobbe van Aylva* wordt vermeld, in 1633, op de Kerkklok te Bozum. Stbk. op: *Botnia* en R. rek. 1569—'70 en 1574—'75. ⁵⁾ Fr. Volks-alm. 1853, bl. 28; Chbk. VI, 119 (Jan. 1580) en dl. XVII van De Vr. Fries, in 't Register op „Het verzet der Friezen.”

B a a r d e r a d e e l .

en wel 24 Febr. 1581, daar in Dec. van dat jaar Ulbo van Aylva als grietman voorkomt. ¹⁾

1581, 23 Dec.: *ULBO VAN AYLVA, wiens vader niet Hobbe, maar Douwe heette. ²⁾

Verder valt op te merken:

dat *HOBBE VAN AYLVA (1610) geboren is op Fresinga te Hijlaard;

dat *EPO VAN AYLVA (1639) op Mammemastate te Jelsum woonde;

dat *TJALLING VAN SIXMA (1647) ongehuwd in 1671 stierf;

dat de vader van *DOUWE AYLVA VAN LOO (1660) niet Arnold, maar Gerrit heette;

dat Tjemck van Scheltema, vrouw van *ERNST VAN HARINXMA (1669) niet eene *zuster*, maar eene *dochter* was van Feijo van Scheltema.

Volgens 't Stbk. zou Edzard Duco van Harinxma († 1693), ook grietman dezer grietenij zijn geweest, doch dit is niet waarschijnlijk. ³⁾

H e n n a a r d e r a d e e l .

(1398: „*Hannawarderadeel*”; omstr. 1444: „*Hernawerderadeel*” (Herna = hoek.) ⁴⁾

Wij betwijfelen het of *Sierck Mellema, zooals V. Sm. wil, in 1426 hier grietman is geweest, daar er in 1423 een Sierck Mellema als „Eheheer” in Dongeradeel woonde, vrij zeker op Mellemastate te Oostrum, tenzij dat de door V. Sm. bedoelde een naamgenoot van dezen laatste was. Dit zou er voor kunnen pleiten, dat op het eind der 15de eeuw een Sierck Mellema gehuwd was aan eene dochter van Agge Donia († 1491), welke Donia, althans wiens geslacht, te Oosterend gevestigd was. ⁵⁾

(1450): *JARICH HOTTINGA, woonde volgens 't Stbk. niet te Wom-

¹⁾ Deze Botnia, die in het Stbk. niet voorkomt, was vermoedelijk een zoon van Jarich († 1583). Een „Henryck Botnya” was in 1590 een der ontvangers in Friesland en ook is er een van dien naam omstreeks 1584 in krijgsdienst geweest, die toen te Kollum woonde en aldaar huwde met Wiscck Tjepckesdr., bij wie een zoon Jarich. Stbk. op: *Botnia* en „Kolland, geschiedk. beschr.,” enz. bl. 143 en Plaatsbeschr. dier grietenij, II, 43, waar in regel 13 v. b. in plaats van *Botnia* moet worden gelezen: *Broersma*; zie ook: Chbk., IV, 757 (1590). ²⁾ Hij wordt vermeld in Oork. St. A. Gasth. te L. bl. 924; Archief v. Franeker, no. 318 en 342; Chbk., IV, 989 en 1124 en Resol. van Gedeput. St. van Fr. ³⁾ Aantt. v. E. M. v. B. en Stbk. op: *Aylva* en *Harinxma*. ⁴⁾ Colmjon, Oork., no. 405. Epema-Archief no. 7. In 1487: „Oosterenderadeel” (V. Sm.) ⁵⁾ Visser en Amersf., Verz. Ch., bl. 17 en Stbk. II, aant. 98, noot 7.

H e n n a a r d e r a d e e l .

mels, maar te Nieuwland; stierf aldaar in 1475 en werd er ook begraven. Zijne vrouw overleed in 1520. ¹⁾

(1453): *HOTZE DONIA, woonde te Hemelum en had inderdaad tot vrouw Ayl Juckema, weduwe van Taecke Hermana en Lolcke Melckema. ²⁾

(1487, 28 Juni): *WYBE FEDDRIXMA.

Omstr. 1510: EPE VAN AYLVA, denkelijk dezelfde, die vroeger grietman van Wonseradeel was. ³⁾

(1513), 31 Juni: *TJALLING VAN BOTNIA, ook in Nov. 1514. Werd tusschen 7 Febr. 1517 en 7 Aug. 1519 grietman van Franekeradeel. ⁴⁾

Tusschen 7 Febr. 1517 en 7 Aug. 1519 werd: JULIUS VAN BOTNIA tot grietman benoemd. Dewijl er geen tweede van dien naam uit dezen tijd bekend is, zal hij vermoedelijk dezelfde zijn, als degeen die toen grietman van Ferwerderadeel was. ⁵⁾

1515, Dec.: *SIERCK VAN DONIA, ook Nov. 1517 en 1522; geld. grietman. ⁶⁾

1524: *JARICH VAN HOTTINGA, die 11 October zijne officiële aanstelling bekwam, maar reeds vóór den 1st. dier maand in betrekking was en denkelijk nog in 1528.

Waarschijnlijk was *Ulbe Ulbets van Rispens* tijdens zijn bestuur subst. grietman; huwde Eelck van Aylva en woonde te Oosterend. ⁷⁾

1529: *THOENIS VAN FERNYA, ook genoemd: „*Anthonis van Min-*

¹⁾ Stbk. op: *Hottinga*. Volgens Schotanus, tabl. bl. 124 wèl te Wommels. Zie bl. 65 hiervoor: *Epo à Kee*. ²⁾ Stbk. op: *Donia*. ³⁾ Zie op: *Wons.deel* en *W. v. Th.*, V, 138. Niet onwaarschijnlijk is het, dat omstreeks 1499 *Here Hottinga* hier grietman is geweest; zie hiervoor, bl. 7, noot 1 in verband met *Worp v. Thabor*, IV, 299. Aan de *grietmannen* werd destijds meestal opgedragen met hunne ingezetenen of aan 't hoofd der krijgsbenden te velde te trekken; zie bl. 5 hierv. ⁴⁾ *Douwema's Geschr.*, 583 (1514); *Chbk.* II, 689; *V. Sm.* op *Fondens* en hiervoor op *Baarderadeel* en *Wjnbr. dl.* (Lou Donia.) Zie ook op: *Fran.dl.* ⁵⁾ *R. rek.*: 1517—'19. *Stbk.* ⁶⁾ Zie *Petrus v. Thabor*, III, 287, 298 en 299; *Oorkonde* op het *Fr. Gen.*, van Dec. 1515; *Oork. van Nijhoff*, no. 884 en *V. Sminia*. ⁷⁾ *Chronol. Register*, *Oud Archief van Fr. en R. rek.*: Dec. 1523—'24 en 1527—'28; *Recesboek van den Hove* (1527); *Stbk.* op: *Hottinga*. In aant. I van het *Stbk.* op: *Rispens* wordt gezegd, dat *Ulbe Rispens* grietman is geweest, maar ik weet hem niet te plaatsen, zoodat ik veronderstel, dat hij eenigen tijd substituut van den grietman was, althans hij bezegelde den 24 Aug. 1525 eene acte, vermeld in *Catalogus v. d. Prov. Bibl. v. Fr.*, V, 1827. Zie ook: *Chbk.* II, 689 (1513).

H e n n a a r d e r a d e e l .

nersgae''; ook in 1537. Hij bleef waarschijnlijk grietman tot zijn overlijden, dat in of kort vóór 1539 moet hebben plaats gehad. Zoon van Atte en His Dotinga en zeer zeker geboren op Ferniastate te Minnertsga. ¹⁾

1541: *WATZE VAN ROORDA, nog grietman in 1547; zoon van Jan van Tietema, genaamd Roorda en Anna Hanckema en huwde: a. Anस्क van Botnia en b. Hylek van Roorda (met de baar). Stierf in 1547, waarna *Taecke Abbas* „bij provisie'' grietman werd. ²⁾

(1550, 17 Jan.): *SIERCK VAN DONIA; bleef grietman tot zijn overlijden in December 1569. De familienaam zijner moeder was waarschijnlijk Inne Dijken of Indijck. ³⁾

(1570), 28 Febr. aangesteld: *OENE VAN WIJTSMA, wegens overlijden van Donia. Ruilde in 1576 met Roeland van Achelen, grietman van Dantumadeel. ⁴⁾

(1576), 25 Juni aangesteld: *ROELAND VAN ACHELEN. Resigneerde vrijwillig in 't volgende jaar.

(1577), 14 Oct. aangesteld: *UPCKE DOUWES, toegenaamd TALLUM. Woonde te Oosterend; was 15 Maart 1579 nog in Friesland, maar vluchte zeker kort daarna en bevond zich in Febr. 1580 te Groningen, waar hij Popcke Ufkens trachtte te vermoorden. Vier jaren later (1584) verloor hij zelf op die wijze het leven. ⁵⁾

¹⁾ R. re. .: 1528—'29 en 1536—'37; Kloosterpapieren van 't Hospitaal te Sneek: 23 Maart 1530 en die van Thabor: 6 Aug. 1533; Aantt. van E. M. v. B. — Te Water, Verb. der edelen, II, 397, vermeldt, dat hij in 1559 stierf (ook V. Sm.), maar men zal daarvoor 1539 moeten lezen, daar Sjoerd Andla vóór 1541 stierf, terwijl bovendien ook uit Benef.boek 321 (Capelle-leen onder Minnertsga) ook blijkt, dat hij althans vóór 1543 overleed. V. Sm. noemt hem verkeerdelijk *Atte*, want in de oude Naaml. v. grietm. van E. M. v. B. en in de Rentmr. rek. wordt hij *Anthony* genoemd. Zie mijn opstel over *Minnertsga* in de N. Fr. Volks-alm. 1892, bl. 187. ²⁾ Stbk. op: *Roorda* (met de baar), gen. 6 en 8 en aant. 19a; R. rek.: 1540—'41 en 1546—'47. Zie ook: V. Sm. ³⁾ Stbk. op: *Donia*, o. a. aant. 22; R. rek.: 1554—'55 en 1566—'67, alsmede Mr. Minnema Buma, *Gesch. der Vijfdeelen*, bl. 24 en 58 der Bijlagen: 28 Juni 1567; Oork. St. A. Gasth. te L., bl. 496 (1561). Hij testeerde 20 Juli 1569 (Oud Archief v. Fr.) ⁴⁾ Commissieboek. R. rek. 1569—'70 en 1574—'75, Stbk. op: *Wijtsma*. ⁵⁾ V. Sminia. *Comm. bk. Chbk.*, IV, 192 en bl. 8. Uit *Anth. Matth. Analecta*, III, 544 blijkt, dat *Tallum* gelegen was onder Spannum en aan Lidlum behoorde, op grond waarvan wijlen Mr. W. W. Buma in zekere aantekening vraagt of het ook hetzelfde kan zijn als Munnikhuis te Spannum. Ook lag er een *Tallum* onder Tjum; zie *Stemcohier*, ald. 14, 15 en 16 en ald. no. 20; *Teetlum*. Zie over hem nog: *Fresinga's Memoriën*, bl. 187, 189 en 194. Hij komt voor in de oorkonde vermeld in het Register v. h. Gron. Archief, 1580, no. 89, alsmede al-

Hennaarderadeel.

1578, 15 April werd *POPPE VAN BURMANIA door Rennenberg voorloopig aangesteld; komt ook voor in 1591 en stierf omstr. 1597. ¹⁾

1598, 20 Mei: *BOCKE VAN BURMANIA, die niet in 1602 maar in 1600 dijkgraaf werd. ²⁾

Overigens valt nog op te merken:

dat *BINNERT VAN HUMALDA (1767) den 14den October 1791 overleed en

dat diens Zoon *IDERT den 19den Januari 1792 tot grietman werd verkozen. ³⁾

Wonseradeel.

(1270: „Wyldinghen”; 1290: „Veldenzee”; 1314: „Wildinge”; 1398: „.Zouden-
zera”; 1420: „Woldzeradele”; 1456: „Woldenseradeel.”) ⁴⁾

In eene oorkonde van 1270 wordt van een grietman van „Wyl-
dinghen” gesproken, zonder bijvoeging van den naam, terwijl in
eene oorkonde van 15 Aug. 1296: „Apo”, grietman in „Wildinge”
wordt genoemd.

Wellicht heeft men hierbij, en evenzoo bij een paar volgende
grietmannen, niet zoozeer het latere Wonseradeel, dan wel het oude
district Wildinge te verstaan. ⁵⁾

De grietenij Wonseradeel had tot de Saksische tijden een Binnen-
en een Buitendijkster grietman tegelijk, zooals ook door V. Sm. is
opgemerkt. ⁶⁾

1298, 10 April: „HOYTHETUS gretmannus coetus Weldenzie” (Won-

daar in no. 116 van dat jaar, waar hij als luitenant voorkomt. Eene afbeelding
van een drinkhoorn met zilver beslagen, afkomstig van de familie Tallum, be-
rust op het Friesch Museum, (verzameling kaarten en platen van *Henn.deel.*)
Uit het omschrift blijkt, dat zij in 1571 behoorde aan Rints, dr. van Wopke
Tallum en toen wed. van Sjoerd Teetium, te Tjum. Zie ook 44ste Verslag v.
h. Fr. Gen., bl. 216.

¹⁾ Commissieboek. Oork. op het Oud Archief. Archief v. Franeker, no. 287
(1591.) Stbk. Chbk. IV, bladz. 27 en ald. 42; deze laatste Oorkonde in 't Chbk.
behoorde niet op die bladzijde, maar op bl. 4 te zijn geplaatst, waarover men
vergelijke: Schot. Gesch., bl. 827 en Wins. Kroniek, 628. ²⁾ Chbk. IV, 987 en
995. ³⁾ Stbk. op: *Humalda*. ⁴⁾ Colmjon, Oorkonden in 't Register en Von
Richthofen, Fr. R. Gesch. I, 139. ⁵⁾ Colmjon, Oork. no. 128; zie ook op: *Fran.*
dl. en *Wijmbr.dl.* ⁶⁾ V. Sm., bl. 250 en 253. Zie ook: Mr. Telting, Fr. Stads-
rechten, bl. 89, noot.

W o n s e r a d e e l .

seradeel) „de Hymeswalt”, d. i. van Eemswoude of IJmswoude, eene buurt t. z. van Bolsward. ¹⁾

1313: „SYBIGO VAN ECHTEN” of „de Hechtum”, d. i. Hichtum, vermeld in oorkonden van 26 Mei en 3 Juli van dat jaar. ²⁾

1374: HERA HAYAZ., „Greetman to Woldens.” ³⁾

(1420): *HANCK ONMINGA en *ELEKE GAST.

(1426): *PIJBA TO DA FLIETE en *DOJA ABINGHA. Laatstgenoemde was, naar men wil, een zoon van Sicke en Katharijn Popma en maakte 6 Mei 1466 zijn uitersten wil. ⁴⁾

(1456): *EPO AYLVA en *HANCKE JELLESZON. Aylva leefde nog in 1495. ⁵⁾

(1477), in Mei: *„PETER EPES” AYLVA, ZOON van den vorige. ⁶⁾

1478, 24 Dec.: TYARD JUWENGA en SEERP JELLESZ.

Tjaert Juwenga, zoon van Goslick, die in 1477 met Syts Aylva huwde; Tjaert huwde Wyts Juwsma van Rinsumageest, weduwe van Juv Harinxma.

Hij was heerschap te Bolsward en overleed in 1479, „den achsten dach Julij”, hetwelk, zooals Worp van Thabor opmerkt, voor de „stadt Boolsvert en all Vrieslandt een quaede doot was” en tengevolge waarvan er wederom veel twist en tweedracht in dit gewes. ontstond. ⁷⁾

(1481, 16 Nov.): *HERO LOLLESZ. OCKINGA. ⁸⁾

(1485): *DOUWE RUMMERDA, wellicht Rommerda.

(1488): *DOUWE AYLVA, broeder van Pieter bovengenoemd en *WYKIA, vrij zeker: WYTIE ABBES HESLINGA. ⁹⁾

(1489): *EPO AYLVA, broeder van Douwe; later waarschijnlijk

¹⁾ Richthofen, Fr. R. G. I, 141. ²⁾ Oork. Colmjon, no. 162 en 163. ³⁾ Chbk. I, 420. ⁴⁾ Cf. Stbk. op: *Aebinga*. ⁵⁾ Alsvoren. ⁶⁾ Zie: V. Sminia en Schotanus' Beschr., bl. 293. ⁷⁾ Catalogus Prov. Bibl. van Friesland, V, bl. 1824. W. v. Thabor, IV, 113 en 135. Mr. Telting, Oudfriesch stederecht, bl. 98. Stbk. o. a. op: *Juwenga*. ⁸⁾ V. Sm. vermeldt op ditzelfde jaar een *Hero Hobbeszoon*, maar uit de vergelijking der bronnen blijkt genoegzaam, dat dit een en dezelfde persoon als Ockinga is; zie Schotanus, Fr. Gesch. 365 en Chbk. I, 705. ⁹⁾ Zie: Van Sminia.

W on s e r a d e e l .

grietman van Hennaarderadeel. Hij leefde nog in 1515, maar overleed vóór 1529. ¹⁾

(1494): *TJERK JUWINGA of JONGEMA, gezegd: WALTA, zoon van Tjerk en Ebel Walta en neef van Tjaard bovengenoemd. ²⁾

1503, 17 Juni: *Heer GOSLICK of GODSCALCK VAN JUWINGA, ZOON VAN Tjaard bovengemeld. Hij werd vermoedelijk reeds grietman in 1499 en was dit nog omstreeks 1510. In den zomer van 1500 bevond hij zich met Hessel Martna bij Hertog Hendrik van Saksen, toen deze binnen Franeker werd belegerd. Hij werd dan ook „bij de „Fursten van Sassen Ridder gemaect”, hetzij toen of misschien in Juli 1504. ³⁾

Omstr. 1511: *DOUWE VAN BURMANIA; komt ook voor in 1513, 1514 en 1523, in welk laatste jaar hij vóór Sept. afstand deed van deze grietenij en kort daarna grietman werd van Ferw.deel. ⁴⁾

In 1515 en Nov. 1517: *TJERK VAN WALTA of JUWINGA (geld. grietman), bovenvermeld. Stierf in 1522. ⁵⁾

12 Aug. 1523: JOHAN VAN HEREMA, „van wege mijn gueth Heere tot Gelre Wonseradeel grietman.” ⁶⁾

1523, omstr. 21 Sept. aangest.: GODSCALCK VAN JONGEMA, kort nadat Bolsward 6 September van dat jaar en ook weldra Wonseradeel de Bourgondische zijde kozen. Hij wordt in zekere aantekening genoemd: „Heer Godscalck Juwinga, Ridder, Raet ende Camerlinck „des Keyszers.”

Hij was dezelfde als de bovenvermelde Goslick van Juwinga, stierf 20 April 1538, doch had reeds in 1527 afstand gedaan, blijkens de aanstelling van zijn opvolger. ⁷⁾

¹⁾ Stbk. op: *Aylva van W.* — Jancko Douwama, die in 1529 stierf, noemt hem in zijne Geschr., bl. 716: „salighe Epo”. ²⁾ Cf. Stbk. op: *Juwinga*. ³⁾ Catalogus Prov. Bibl. V, bl. 1825. Stbk., *Juwinga*, aant. 9. Dresd. Arch. Berns, no. 153. Zie hierna op 1523. Chbk. II, 233. De Fr. Wetten, uitgeg. door het Fr. Gen. (1851) II, bl. 325. Inleiding hiervoor, bl. 7, noot 1. Jancko Douwama's Geschr. bl. 107. Zie Worp v. Thabor, V, 59 (15 Juli 1504.) ⁴⁾ Benef.bk., 299. R. rek. 8 Aug. 1523—30 Sept. 1524: „Douwe Burmania, daarna heer Goidschallick Jongama”. Zie hierv. op: *Baard.dl.* en Chbk. II, 689 (1513). J. Douwama, 593 (Nov. 1514. ⁵⁾ Oork. van Nijhoff, no. 884. Stbk. op: *Juwinga*. Zie ook op *Lou Donia* (Wijmbr.deel). Charter op 't Oud Archief van Fr. ⁶⁾ Archief Buma, Portef. I, waar hij voorkomt in eene acte van 27 April 1529 en zie hierna op: 1541. ⁷⁾ Chronol. Reg. op 't Oud Archief v. Fr. R. rek. 1525—26 en 1527—'28. De Vr. Fries, XIII, 347. W. v. Thabor, V, 342, 357 en 366.

W o n s e r a d e e l .

1527, 2 Oct. aangest. : *EPO VAN AYLVA. Zooals V. Sm. terecht opmerkt, is het moeilijk aan te wijzen, wie zijne ouders zijn geweest. Misschien was hij een kleinzoon van Sjoert, broeder van Pieter, Douwe en Epo boven vermeld en alsdan zoon van Alef en Bauck van Offenhuizen en de echtgenoot van Auck van Sickema. Doch met het oog op de tijdrekening meer waarschijnlijk een kleinzoon van den vroeger vermelden Epo, in 1456 grietman dezer grietenij; alsdan komt hij in de genealogie Aylva niet voor. Hij was nog grietman in Sept. 1533. ¹⁾

(1535), 10 Mei : *TJAERT VAN AYLVA, mogelijk zoon van Epo, die in 1489 grietman was, maar dan niet, zooals 't Stbk. zegt, in 1532 gestorven, hetwelk daaraan echter zelf schijnt te twijfelen. Huwde wellicht Ulb Watzesdr. Hania of Tadema, die in 1542 zou zijn gestorven (sic!) en later met Rints van Galama, weduwe van Joost van Herema. ²⁾

1541 : *JOHAN VAN HEREMA, woonde vrij zeker, evenals zijn vader te Tjerkwerd en was in 1558 olderman van Bolsward. Hij komt 15 Jan. 1561 nog als grietman voor, maar is vóór 25 Juni van dat jaar overleden, waarschijnlijk reeds 31 Januari. Den 18 Dec. 1551 had hij getesteerd en daarbij als zijn verlangen te kennengegeven, dat hij „sijne sepulture” wenschte te hebben „op Oldehoof „te Bolswert op behoorlijke plaatse”. Hij werd dan ook dienovereenkomstig in het koor dier kerk bijgezet, evenals zijne vrouw, die in 1563 is overleden, blijkens het jaartal op haar grafsteen, waarop, evenals op dien van haren man, een latijnsch gedicht is geteeld. ³⁾

(1560, 26 Maart) : *, „Meester GOETSCALCK HEERMA”, die „wegens

¹⁾ Chron. Register. R. rek. 1528—'29 en 1531—'32. Stbk., op: *Aylva*. Rolle v. d. Hove van 26 Sept. 1533. ²⁾ Stbk. op: *Aylva*, aant. 21a. Chbk. II, 677. Hij komt in de R. rek. overigens niet voor, daar die van Oct. 1537—1 Oct. 1540 ontbreken; in die van 1536—'37 komt geen grietman voor. ³⁾ Aantt. van E. M. v. B.; Rolle v. d. Hove van 12 Sept. 1558 en 15 Jan. 1561, terwijl hij blijkens de Rolle van 15 Juni 1561 niet meer in leven was. Stbk. op: *Herema*, waar gezegd wordt: „† (denkelijk) 23 Januari 1549 en zijne vrouw † 1571”, hetgeen onjuist is, zooals blijkt uit dl. VI van De Vr. Fries, bl. 365 en zie ook De Vr. Fries, XVI, 49. Benef. bk., 284 en 316; R. rek. 1540—'41 en 1559—'60; Wins. Kroniek, 516 (1545.) Stukken van 't Archief van Bolsward, aanwezig op het Oud Archief van Fr.: 9 Nov. 1543. Kempe Martnaboek (M. S.) fol. 236: Aug. 1545.

Wonseradeel.

„rebellie” in 1572 werd afgezet, waarna *Feycke van Frittema* voorloopig de grietenij bestuurde. ¹⁾

1572, 19 Oct. aangesteld: *REYNER VAN FRITTEMA, broeder van Feycke evengenoemd. Vóór dien tijd grietman van W. Dong.deel. Hij was nog grietman van Wonseradeel in 1576, maar schijnt kort daarna afstand gedaan te hebben. In 1580 moest hij bij de omkeering van zaken vluchten. Toen woonde hij te Donjum, zeker op Frittemastate, alwaar hij ook in 1598 weder verblijf hield. Hij en zijne vrouw testeerden 23 Mei van dat jaar, waarna hij spoedig kwam te overlijden, daar zijne vrouw in datzelfde jaar reeds als weduwe voorkomt en die zelve in 1607 overleed.

Waarschijnlijk was *Douwe van Herema*, broeder van Gerrolt, die volgt, in 1575 substituut-grietman. ²⁾

(1577): *GERROLT OF GOSLICK VAN HEREMA, misschien dezelfde als de bovengenoemde of diens broeder, hetgeen moeilijk is uitte maken. Indien hij diens broeder was, studeerde deze in Juni 1565 te Leuven, huwde tweemaal en overleed 24 Sept. 1589. Bleef grietman tot 1580. ³⁾

(1580, 22 Nov. aangest.): *JANCKE VAN OSINGA; zijne moeder was Jel van Herema. Hij stierf 3 Juni 1583 en werd bijgezet in de kerk van Schettens. ⁴⁾

Omstr. 1583: SEERP VAN OSINGA, zoon van den vorige, die 25 Nov. 1589 als grietman overleed en eveneens te Schettens werd bijgezet. Hij huwde Eelck Douwes van Hottinga, die in 1608 overleed. ⁵⁾

1591: *SLJBRAND VAN OSINGA, broeder van den vorige, komt 12 Mei van dit jaar voor. Was dijkgraaf in 1596 en 1612 en overleed

¹⁾ R. rek. 1561—'62 en 1571—'72 en 1572—'73. Commissieboek. Volgens E. M. v. B. werd Herema door vrijwillige resignatie van zijn vader 1 Mei 1558 grietman, maar dat stemt niet overeen met het bovenstaande. Ook zegt hij, dat het testament van zijne 1ste vrouw, d.d. 4 Maart 1562 is geauthenticeerd door A.(driaen de) Vastaerts en onder de papieren van de familie Van Eysinga berustte. ²⁾ Commissieboek, fol. 143; R. rek. 1574—'75; Chbk., III, 923 en IV, 192; zie ook op W.Dong.deel; Archief van Bolsward. Zie ook V. Sm. op: Douwe Herema en Stbk. II, 130 en op: *Frittema* en V. Sm. bl. 66. ³⁾ Stbk. op: *Herema v. Ljum*, aant. 33; V. Sm.; Te Water, t. a. pl. III, 538; M. S. Merode, 1580. ⁴⁾ Wins. Historia, 521; Stbk. op: *Osinga* en zie: „Friesche Oudheden”, waar eene afbeelding van zijn grafsteen voorkomt. ⁵⁾ Aantt. van W. Eekhoff en Stbk. op: *Osinga*.

W on s e r a d e e l .

7 Nov. 1623, waarna hij almede in de kerk te Schettens werd bijgezel. ¹⁾

Verder valt op te merken, dat Wick van Ockinga, de moeder van *UPCO VAN BURMANIA (1664) was. Na Upco's overlijden in 1673, hadden er bij de benoeming van zijn opvolger *TJAARD VAN AYLVA vele kuiperijen plaats. ²⁾

W i j m b r i t s e r a d e e l .

1296: „Wembirge”; 1311: „Wilgingberghe”; 1313: „Wagenbrugge”; 1398: „Olde Wagenbrugge”; 1450: „Wagenbruggerdeel” en „Wenbritzarteil” enz. ³⁾

Het is niet met juistheid aan te wijzen, wanneer men onder deze benamingen het geheele district of wel de latere grietenij Wijmbritseradeel heeft te verstaan.

In „dae papena ponten fan Wymbritzeradeel” of „dat delis to Wagenbrugge” komen verschillende bepalingen voor betreffende den „greetman” van dit deel. Ook wordt daarin reeds van „dy greetmanschriuwer” (secretaris) gesproken. Zij werden vastgesteld in 1404 en op St. Andriesavond (29 Nov.) 1433 door de landen en steden van Ooster- en Westergo bevestigd. Daarbij behooren „dae „Greetmans-Stowinga” (grietmanseed) „in Wembrinzedeel” of „Waghenbruggeradeel.” ⁴⁾

¹⁾ „Friesche Oudheden”; Stbk. op: *Osinga*; Chbk. II, 429 en 431; De Vr. Fries, XI, 333 en zie V. Sm.; Oork. S. Anth. Gasth. te L. bl. 960 (1595) en Archief van Franeker, no. 572 (1609). ²⁾ Stbk. op: *Burmania*. Halbertsma, „Letterk. Naoogst”, I, 151. ³⁾ Zie ook op: *Franekeradeel* en *Wons.deel*. Chbk. I, 152 (1313.) Colmjon, Oork. in 't Register. Men verwarre en naam niet met „Wobbingabreggha”, voorheen een deel van Utingeradeel; zie ald. ⁴⁾ Zie Oude Fr. Wetten, uitgeg. door het Fr. Genootschap, 1851, II, 290, alsmede Chbk. I, 344 en 497 en De Vr. Fries, XIV, aant. XII. Het komt mij vreemd voor in XXIX „pont” te lezen: „Dat dat riucht thi da Nesse al stil scallet staen”, enz. vreemd in verband met het feit, dat bij sommige schrijvers somtijds eenige verwarring voorkomt tusschen Wijmbr.deel, dat oudtijds „Wagenbrugge” heette en *Uting.deel*, waarvan een deel „Wobbyngabreggha” genoemd werd. *Nesse* doet denken aan *Nes* in Utingeradeel, moet hier dan *Wobbyngabreggha* in plaats van *Wagenbrugge* gelezen worden? Zie ook op: *Utingeradeel*. De „*Stowinga*” wordt vermeld in de Friesche Wetten, t. a. pl. II, 299 en zie ald. 305; ald. bl. 303; „*Grandera Stovyngha*” en bl. 302; „*grandera greetman*”; zie De Vr. Fries, XIV, 300. — Zie over *secretarissen* bl. 5 van de Inleiding bij V. Sm. — Zie over het charter van 1223 de Inleiding hiervoor bladz. 1, noot 1 en over het charter van 1276 ald. bladz. 3.

Wijmbritseradeel.

1296: HISSELINUS, WIBRANDUS en JARICHUS, grietmannen in „Wenbirge”, vrij zeker het oude district en niet de latere grietenij. ¹⁾

1298: ULBODUS FOLCNATHI (Ulbe Folcnersz.) „gretmannus coetus Waghenbruckghe.” ²⁾

(1374): *JARICH EPAZOOM, vermoedelijk de grootvader van Jarich à Kee, in 1417 grietman van Franekeradeel. ³⁾

(1426): *FECKE TYBISMA en *EETA IN DER HUMMERZE.

(1450): *HUMME HUMMINGHA, later denkelijk: Hominema, huwde Ymck Harinxma en in datzelfde jaar:

*EDZARD HARINXMA, oon van Douwe die volgt. ⁴⁾

1454): *DOUWE HARINXMA, huwde: Rixt Bonninga. ⁵⁾

(1455): *HARING DONIA, was gehuwd, maar onbekend met wie. Zijne moeder heette Auck Donia. Hij sneuvelde (in 1462) bij Akkrum. ⁶⁾

(1460): *HARING HARINXMA, stierf in 1478. ⁷⁾

(1469): *FEICO HARINXMA.

(1473): *LOLIFF HOYTEMA, wiens moeder was Eesck Hiddema van Nieuwland, huwde a. Rints Epema en b. Ydt Harinxma. ⁸⁾

(1477, in Mei): *TJAARD GOSLICS, waarschijnlijk Juwinga en dan zeker dezelfde, die in 1477 ook grietman was van Wonseradeel. ⁹⁾

1482? (vlg. V. Sm.: 1487): *PIETER HARINXMA; stierf in 1488. ¹⁰⁾

¹⁾ Von Richthofen, t. a. p. I, 140 en Colmjon, Oork. no. 128. Misschien waren dit grietmannen van de 3 grietenijen, waarin dit district toen misschien was verdeeld. Daar achter hunne namen de namen hunner woonplaatsen niet genoemd worden, zooals bij Winnighe (zie hiervoor) is dit nog moeilijker te bepalen. ²⁾ Von Richthofen, t. a. pl. I, 141. ³⁾ Stbk., op: *Hottinga*. Hij komt voor in 1374 in Chbk I, 240 en zie op *Franekeradeel*. ⁴⁾ Stbk., op: *Hommema* en *Harinxma* en Schotanus, Beschrijving, 272b, op: 1450. ⁵⁾ Stbk., op: *Harinxma*. ⁶⁾ Stbk., op: *Harinxma--Donia*. ⁷⁾ Alsvoren. ⁸⁾ Alsvoren. ⁹⁾ Schotanus' Besch., 273 (1477) en Stbk. ¹⁰⁾ Stbk. II, op: *Harinxma (Oud-)* wordt hij in aant. 11 reeds op 't jaar 1482 als grietman vermeld. Zijn portret, zie: Jaarb. v. d. Fr. Adel, 1885, bl. 93.

Wijmbritseradeel.

1484: „GAST, gretman”, vrij zeker van „Weymbritzera”. ¹⁾

(1487, 28 Juni): *SYTSE HARINXMA.

(1487), *waarsch.* en dan na 28 Juni: *DOUWE HETTINGA, wiens moeder Jel Hommema was, — en *tegelijker tijd*:

*HOMME HETTINGA, stierf vermoedelijk in 1490. ²⁾

Na 1487: LAES HARINXMA, zoon van Haringh Harinxma thoe Heeg, hiervoor op 1460 vermeld en Popck Popma; sneuvelde in 1495. ³⁾ Mogelijk *tegelijker tijd*:

(1492): *BOCKE VAN HARINXMA, ook in 1496, †1499. (V. Sm.) In eene oorkonde van Januari 1496 wordt hij genoemd: „Bocko Harinxma, Hoefflingh bynnen Sneek ende Mede-grietman in „Wigenbruggendeel.” ⁴⁾

(1500): *SCHELTE VAN LIAUCKAMA, ook in Aug. 1502 en overleed vóór 1505. ⁵⁾

1504: *LOUW VAN DONIA, (tevens van Rauwerderhem); in 1508, 1511, 1513 en in November 1514. Hij behoorde eerst tot de Saksische, later tot de Bourgondische partij. Bleef vrij zeker grietman tot 1517, daar de na te melden Blauwschuit uitdrukkelijk zijn opvolger wordt genoemd. Tengevolge de gijzeling, waarvan V. Sm. spreekt, ontstond een proces tusschen Donia's erven en de ingezetenen van Westergo, waarvan het vonnis 4 April 1536 werd uitgesproken. ⁶⁾

In 1510 wordt: *Douwe van Harinxma grietman genoemd, maar hij zal dan waarnemend grietman zijn geweest. Was hij van wege den Gelderschen Hertog tot grietman aangesteld, zooals V. Sm. veronderstelt, dan zou hij dit tusschen 1514 en 1524 moeten geweest zijn, hetgeen niet waarschijnlijk is. Zijne moeder was Gerlant van Aylva. ⁷⁾

(1517, officieel aangesteld, 7 Febr.): *PIETER BLAUWSCHUIT.

¹⁾ Chbk. I, 726. ²⁾ Stbk. Zie vooral: Ferwerda, op: *Hettinga*. Zijn sterfjaar 1590 in 't Stbk. is natuurlijk in ieder geval foutief. ³⁾ Stbk., op: *Harinxma* en W. v. Thabor IV, bl. 231. ⁴⁾ Reg. Gron. Archief, op 1496, no. 5. Telting, t. a. pl., bl. 112 en 113. Stbk. ⁵⁾ Schotanus' Besch., 273. De Vrije Fries, IX, 196 (1499) en V. Sm. ⁶⁾ Zie op: *Rauwerderhem*. Chbk. II, 55 en hiervoor. Kloosterst. van Hosp. Sneek: 1508. Reg. van Aanbreng, II, 23; 1511 en vooral aldaar, bl. 364. Jancko Douwama, bl. 593: 1514 en Petrus v. Thabor, II, 179 en zie V. Sminia in vergelijking hiermede. Reg. v. Aanbreng, II, 439. Hij wordt ook vermeld bij Berns, Dresd. Arch., no. 351. Aantt. van E. M. v. B. In eene oorkonde op: 't Oud Archief van Friesland d.d. 9 Aug. 1513, wordt hij genoemd ambtman te Sneek en grietman van Wijmbritseradeel en wordt daarin Sierich Donya zijn „oldervader” genoemd. ⁷⁾ Stbk., op: *Harinxma*. Zie volgende bladz.

Wijmbritseradeel.

In September 1515, in Nov. 1517 en in 1522: *KEIMPE VAN JONGEMA, geld. grietman. ¹⁾

In November 1522 werd door de Sneekers aan den Keizer het volgende gevraagd en hun toegestaan: „die Grietenye van Weym- „britzeradeel zall in Sneeck alletydt worden exerceert, ende nergens anders.” ²⁾

In 1524, maar zeer zeker reeds vroeger aangesteld, was grietman: Heer TJAERT VAN BURMANIA, zoon van Rienck en Eeck Hania; huwde: a. Tjets van Unia en b. Graets van Cammingha. Hij was een der vier edelen, die op Juli 1515 doc Floris van Egmond tot Ridders werden geslagen. Doch hij werd beschouwd „geen vriend zijns Vaderlands” te zijn. Hij stierf „3 Martii 1541 sub medium noctem” en werd in de kerk van Oldehove te Leeuwarden begraven. Burmania was vóór 1515 Raad van den Saksischen Hertog, maar in dat jaar, van den eed aan dezen ontslagen, werd hij Raad in den Hove van wege Keizer Karel V.

Volgens een Diploma, gedagteekend te Keulen 14 November 1520, werd hij met zijn vroeger vermelden broeder Douwe, o. a. grietman van Ferwerderadeel, in den „Reichsadelstand” verheven en hun een nieuw wapen geschonken. Hij ijverde dan ook zeer voor de belangen van Keizer Karel en zijn naam komt meermalen bij de geschiedschrijvers uit die dagen voor.

Mogelijk heeft *Lieuwe Aedsgersz.*, grietman van Schoterland enz., omtrent dezen tijd de grietenij korten tijd als waarnemend grietman bestuurd. ³⁾

1524, 15 November: *HARING VAN HARINXMA, ook in 1532. Inmiddels wordt in 1526, 1527, 1528 en 1532 nevens hem ook *Yvo Fritsma of Frittema als grietman van deze grietenij aangewezen, die van 1523—1528 grietman van Menaldumadeel was en dus ook deze grietenij, bij ontstentenis van Harinxma, schijnt bestuurd te hebben.

Daar in zeker proces van het jaar 1536:

Ivo FRITTEMA uitdrukkelijk grietman van Wijmbritseradeel wordt ge-

¹⁾ Visser en Amersfoort, II, 212. Vlgs. V. Sm. ook 1522; zie Wins. 463 en op: *Doeke Fondens*, grietman van Rauwerhem; P. v. Thabor III, 287; Oorkonde op de Bibl. v. h. Fr. Genootschap van 9 Sept. 1515. Oork. van Nijhoff, no. 884. ²⁾ Chbk. II, 13a. ³⁾ R. rek. 8 Aug. 1523—24. Stbk. op: *Burmania*, aant. 14; Jaarb. v. d. Fr. adel. voor 1884, bl. 81. W. v. Thabor, V, bl. 151. Zie V. Sm., bl. 297 en op: *Schoterland*. Chbk., 272 en 296. Nedergerecht van Leeuw.dl. (datum van overlijden).

W i j m b r i t s e r a d e e l .

noemd, zoo wordt het zeer waarschijnlijk, dat hij eerst als substituut van Harinxma Wijmbritseradeel heeft bestuurd en daarna, omstreeks 1536, in diens plaats grietman dezer grietenij is geworden.

In 1529 was Frittema Olderman te Sneek en woonde aldaar in een huis, „Non plus ultra” geheeten, staande op de Breedeplaats, op den hoek van de Peperstraat. Hij overleed 21 Oct. 1540. ¹⁾)

Mogelijk is omtrent dezen tijd subst. grietman geweest: **Sytze van Harinxma*, thoe IJlst, een kleinzoon van den op 1487 hiervoor vermelden grietman. Wel wordt de eerstbedoelde Sytze in zeker H. S. „K. M. Grietman” genoemd, maar ik vond hem overigens nergens elders als zoodanig aangeduid. ²⁾)

(1538): *FRANS VAN ROORDA, woonde te Sneek, vrij zeker in de „Merkstraat.” Komt ook denkkelijk nog voor in 1548 en bleef vrij zeker grietman tot zijn overlijden, dat 21 Oct. 1553 te Sneek plaats had, waar hij werd begraven, evenals zijne vrouw, die aldaar 25 Mei 1556 overleed. ³⁾)

In 1553 werd: *SEERP VAN AYTTA grietman door invloed van zijn broeder Wigle (Viglius). Hij huwde in 1531. In 1559 was hij nog grietman, maar zal kort daarna zijn overleden.

Zijn natemelden broeder *Gerbrand* komt 6 Mei 1559 als grietman voor, maar deze zal toen zijn broeder Seerp tijdelijk hebben vervangen. ⁴⁾)

1561: *GERBRAND VAN AYTTA, broeder van Seerp bovengenoemd. Catharina Pietersdr. was niet Gerbrand's 2e vrouw, maar zijne bijzit. In 1566 was *Sicke van Albada* zijn substituut.

Aytta deed vrijwillig afstand als grietman, ten behoeve van zijn natemelden schoonzoon. ⁵⁾)

¹⁾) Zie V. Sm. Regis. nr 1511, dl. II, 144; Papieren van Thabor: 15 Nov. 1524 en 2 Oct. 1526: „Harinck Hartmansz. Harsma, Keys. Maj. Grietman” over Wijmbr. deel. R. rek. 1525—'26 en 1527—'28; zie ook 1528—'29, 1531—'32 en 1536—'37. De Vr. Fries, XIII, 350: *Yco Fritsma*, op 1536. Zie ook: *Menal.decl.* Napjus, Beschr. v. Sneek, bl. 77, 78 en 86 en aantt. van E. M. v. B. ²⁾) Stbk.: *Harinxma* thoe IJlst, aant. 12. ³⁾) Stbk. op: *Roorda v. Tj.*, gen. 6 en aant. 18, 19 en 20. De Vr. Fries, IX, 197. Benef. bk. 268a en 429: „Datum tot Sneeck”: 22 Dec. 1543 en R. rek. 1540—'41. ⁴⁾) R. rek. 1554—'55 en 1559—'60. Stbk. op: *Aytta* en cf. V. Sm. De Vr. Fries, IV, 63 en H. v. Papendrecht, *Analecta Belgica*, I in de Synopsis: op 1553. Volgens sommigen stierf hij in 1554 en zijne vrouw in 1556 of 1559. Hoewel zijn opvolger in Mei 1559 voorkomt en vlgs. Stbk. enz. *Seerp* in 1556 zou zijn overleden, wordt deze laatste nog in de rentm. rek. van 1 Oct. 1559—1 Oct. 1560 als grietman vermeld. De Vr. Fries, VIII, 325 en 326 vergeleken met het Stbk. ⁵⁾) Aantt. van E. M. v. B. — R. rek. 1561—'62 en 1566—'67, en zie de vorige noot.

Wijmbritseradeel.

1570, 7 Febr. aangest.: *PIETER VAN BUYGERS, wegens vrijwilligen afstand van Aytta, was nog grietman in Januari 1578. Zijne moeder heette Reijnsk van Auckama. Hij is geboren 17 Nov. 1544, overleden 14 Febr. 1606 en bijgezet in de Jacobijnerkerk te Leeuwarden. ¹⁾

Volgens sommigen zou hij een Tiethje van Rheen tot eerste vrouw hebben gehad.

Nadat Sneek 17 Aug. 1572 door Tiete van Hettinga namens den Prins was ingenomen, werd Buygers door Tzomme Rollema van zijn post verjaagd en *TIETE VAN HETTINGA tot grietman aangesteld. Maar toen de stad reeds in 't laatst van November daarna weder in Spaansche handen kwam, moest Hettinga vluchten en kwam Buygers weder aan 't bewind en bleef vervolgens grietman tot in 1578, toen hij van zijn post werd ontslagen.

(1578, 20 Mei officieel aangest.): *SYDTS VAN BOTNIA, opvolger van Buygers. Hij komt reeds in Maart dezes jaars als grietman dezer grietenij voor. ²⁾

Geboren in 1548, huwde hij in 1571 met Teth van Douma van Oenema, die in 1550 werd geboren en 14 Dec. 1620 overleed, terwijl hij 20 Maart 1615 was ten grave gedaald. Wel trad hij, bij de nieuwe regeling van zaken den 20 Aug. 1582 als grietman af, maar werd daarop met algemeene stemmen herkozen en tot grietman aangesteld en bleef dit vrij zeker tot zijn overlijden.

¹⁾ Volgens V. Sm. begraven in de Jacobijnerkerk en evenzoo volgens De Ned. Heraut, 6de jaarg., bladz. 237; het Stbk. zegt in de Galileërkerk. In de Nederl. Heraut wordt 1609 als zijn sterfjaar opgegeven. Volgens V. Sm. droeg zijn schoonvader hem 1 Oct. 1569 de grietenij over, hoewel hij eerst 7 Febr. 1570 zijne officieele aanstelling bekwam. Komt voor in eene oorkonde op 't Oud Archief van Fr. van 23 Jan. 1578. ²⁾ De vervaardigers van het Stamboek zijn van meening, dat Hettinga in de Hommerts is begraven, „en, dat zoo zijnde”, zoo voegen zij er bij, „stierf hij eerst in 1578” en niet in 1574, zooals Ferwerda (Wapenboek) en V. Sm. opgeven. Op zijn grafsteen werd een latijnsch vers gebeiteld, dat gedeeltelijk nog bekend is; zie Tegenw. Staat v. Fr. III, 228. Stbk., op: *Buygers*, aant. 4, bl. 28 en 29 en op: *Hettinga*, aant. 37, alsmede *Te Water*, t. a. pl., III, 270. *Carolus*, C. de Robles, 70, 71 en 81. *Rentmr. rek.*: 1569—70 en 1574—75. *Commissieboek*. V. Sminia plaatst tusschen *Buygers* en *Botnia*: *Hettinga*, *Rollema*, *Aedsgers* en *Sickinga*. Dat *Rollema* grietman zou zijn geweest, komt mij bepaald onwaarschijnlijk voor en evenzoo, dat, zooals V. Sm. wil, een *Lieuwe Aedsgers* omtrent dien tijd het grietmansambt zou hebben bediend, waarover men zie: *Hemel*. *Oldephaert c. a.* 't Kan echter zijn, dat deze laatste omtrent 1523 ook eenigen tijd tevens grietman is geweest van Wijmbritseradeel, als vacante grietenij. Zie hierover bl. 92 en hierna op: *Doniaerverstal*. Zie nog over: *Rollema* en *Hettinga* o. a. De Vr. Fries, XVII, in 't Register op: „Het verzet der Friezen”, enz., en V. d. Aa, *Biogr. Wbk.*, i. v. — *Pieter Buygers* komt als grietman voor: 24 Jan. 1578; Nedergerecht van Leeuw.deel. — ³⁾ Aangesteld, zegt V. Sm., v. w. den Koning van Spanje, die eerst den 26 Juli 1581 afgezworen werd en zoolang heette het, dat de benoemingen namens hem geschieden.

Wijmbritseradeel.

**Tjalke van Sickinga* zal, niet zooals V. Sm. zegt, grietman, (daar het zeker is, dat *Botnia* aan *Buygers* is opgevolgd), maar kort vóór 1580 subst. grietman zijn geweest, in welk jaar hij met zijne vrouw *Maycke van Siercksma* de wijk nam. ¹⁾

(1615, 20 Juni aangest.): **DUCO VAN BOTNIA*, stierf volgens zijn grafzerk in de Martinikerk te Franeker, 1 Oct. 1621, oud 52 jaren en zijne vrouw 2 April 1641, oud 57 jaren. ²⁾

(1622, 25 Jan. aangest.): **JOVIUS VAN HARINXMA*.

(1626, 5 Oct. aangest.): **SJUCK VAN BURMANIA*, huwde met *Catharina Enthens* in 1622, wier eerste man, *Tonis v. Aylva*, in den nacht van 25 op 26 Febr. 1618 te Leeuwarden door een student *Kuyck laaghartig* werd vermoord. ³⁾

(1647, 22 Jan. aangest.): **DUCO MARTNA VAN BURMANIA*; overleed 14 Dec. 1692 (V. Sm.) en werd in de kerk van IJsbrechtum bijgezet, waar eene prachtige graftombe voor hem werd opgericht. ⁴⁾

Hemelumer Oldephaert en Noordwolde.

1374: „*Hemmelra-alda-faerd*”, 1398: „*Hemmelvrede*” en „*Oldenvrede*.”

In oorkonden van 1378 en 1343 wordt reeds gesproken van een grietman van Hemlum. Noordwolde, ook genoemd: „*Ighewolt*”, bevatte de 4 dorpen: *Oudega*, *Nijega*, *Elahuizen* en *Kolderwolde*, zoodat de 5 overige dorpen: *Hemelum* (*Hemelvrede*, *ferd*), *Koudum*,

¹⁾ Zie: V. Sm. bl. 298, noot. Chbk. III, 1198. H. S. Merode. De portretten van *Botnia* en diens vrouw zijn aanwezig op het Fr. Museum, beiden geschilderd in 1576, hij op 28 j. en zij op 26 j. leeftijd; Cat. bl. 117, no. 65 en 66. Oor. konde Oud Arch. van Fr. Chbk II, 429, aan 't slot (12 Mei 1590.) Chbk. IV, bl. 27, 987 en 995. Conscr. Exulum, op: Sneek, waar *Tjalcke van Sickinga* wordt vermeld, die waarschijnlijk een zoon was van *Oege*, althans niet zooals 't Stbk. zegt, van *Idsard*. (M. S. aant. *Sickinga*.) Hij liet kinderen na. Stbk. op: *Siercksma*. aant. 12. — Zie over: *Botnia* nog: Stbk. en De Navorscher, dl. 28, bladz. 58. ²⁾ Stbk. II, Nalezing, bladz. 8. ³⁾ Zie V. Sm. en Stbk. op: *Burmania*, vooral dl. I, bl. 14. — Hij heette eerst *Tjaert*; zie Fr. Volksalm. 1890, bl. 108 en Te Water, III, 94 en 95. Zijn portret was in 1877 op de Hist. Tent. te Leeuwarden; Cat. bl. 217. ⁴⁾ In de „*Friesche Oudheden*” komt een afbeelding van die tombe voor. Zie ook: V. Sm. — Tijdens zijn bestuur werd de nieuwe kerk te Woudsend gesticht in 1660; cf. Tegenw. St. v. Fr. II, 229 en 230.

Hemelumer Oldephaert en Noordwolde.

Warns (in 1398: Wirlimsevrede, waaronder destijds ook de 2 volgende) Scharl en Molkwerum, tot het andere deel behoorden.

„Oldephaert” is eene verbastering van „Olde-ferd.”

In 1511 maakte deze grietenij misschien nog één geheel uit met Gaasterland; de splitsing is zeer zeker onder de Bourg. regeering in 1523 tot stand gekomen, hoewel toen dezelfde persoon tot grietman over deze twee grietenijen en ook over Doniawerstal werd aangesteld. ¹⁾

1517, Nov., *hoogstwaarschijnlijk*: HARTMAN VAN GALAMA, *geld. grietman. Zoon van GALE en TRIJN VAN HARINXMA; huwde RIEM VAN OSINGA.*

1524, 8 Sept: „LUWE VUYTER YLST” of LIEUWE AEDSGERS, vermoedelijk een Popma van Ylst; was gehuwd met Catharina Idsarda, die in Juli 1529 als zijne vrouw voorkomt.

In Aug. 1523 en in 1524 was hij ook grietman van Gaasterland, terwijl hij 11 Oct. 1524 ook Doniawerstal onder zijn bestuur kreeg en misschien ook waarnemend grietman van Wijmbritseradeel is geweest. (Zie aldaar.) Den 24 Jan. 1517 werden hem de goederen toegewezen van Renick Hages en Peter Lieuwes, uit IJlst. ²⁾

1526: *HANS METSGER, misschien een zoon van Jr. Bernard Metsch of Metsger, die in April 1498 met de Saksers in Friesland kwam en alsdan een Saksisch edelman was; nog grietman in 1543. In 1522 lag hij als hopman met zijne soldaten te Franeker en in Dec. 1523 komt hij als Drost van Stavoren voor. Sedert dien tijd waren de

¹⁾ Chbk. I, 240. Colmjon, in 't Register. De Vr. Fries, XIV: „Kerk. en Burg. Indeeling”, enz. passim. Zie de Inleiding hiervoor. ²⁾ Nijhoff, Oorkonden, no. 884 Stbk., op: *Galama*; volgens Douwama's Geschr. bl. 154 leefde hij althans nog in 1512 en alzoo geeft het Stbk. zijn sterfjaar (1490) foutief op. Uit eene M. S. genealogie *Galama* van E. M. V. B. blijkt, dat hij naliet „een enigste „soon, genaamd Gale, geboren 1499”, vader van Hartman, onthoofd 1568. ³⁾ Zie op: *Gaasterland* en *Doniawerstal*. Sent. v. d. Hove van 14 Juli 1529. R. rek. 1523—'24. Lineageloek van R. Solckema. K. M. boek (Chbk. II) bl. 27. Zie op: *Gaasterland*. Hij was zeer zeker dezelfde als degeen, die bij V. Sm. als grietman van Wijmbr.dl. wordt vermeld, maar verkeerdelijk tusschen 1570 en '80. Deze schrijver voegt er bij, dat deze met Catharina Idsarda was gehuwd, weduwe van Ids van Tietema, die in in 1528 leefde. Catharina was in 1486 geboren en is in 1576, 90 jaar, te Bolsward overleden. Neemt men nu in aanmerking, dat ze in 1529 reeds met Lieuwe Aedsgers was gehuwd, dan is het al zeer onwaarschijnlijk, dat hij eerst omstr. 1578 grietman was. Was hij inderdaad een Popma van IJlst, dan zal hij de vader zijn geweest van den eerste van dit geslacht, die in het Stbk. staat vermeld, als *Aesge*, die in 1559 overleed. R. rek. 1533—'24. Stbk. op: *Tietema*, aant. 4 en 5 en *Idsaerda*, aant. 1 en cf. V. Sm. — In 't Chbk. II, 343 wordt vermeld, dat 24 Januari 1517 aan „Lieuwe wt der IJlst” die verbeurd verklaarde goederen werden toegewezen.

Hemelumer Oldephaert c. a.

grietmannen dezer grietenij drossaart van de sterkte aldaar. ¹⁾

Tijdens zijn bestuur zal *Heere Hansz. Hanckema*, die op Hanckemastins te Scharl woonde, substituut zijn geweest. In 1528 was hij vermoedelijk provisioneel grietman van Schoterland. ²⁾

1545: *FREDERIK VAN HOORN, geboren omstr. 1515, werd in 1569 dijkgraaf in plaats van den overleden Julius van Galama; bleef grietman tot zijn dood, die vóór 12 Oct. 1574 plaats had. Als natuurlijke zoon van Jacob, graaf van Hoorn en Geertruyt van Halen, werd hij bij brief, gedagteekend uit „Bruessele”, October 1563, gewettigd. Hij huwde met Machtelt van Holtwijck, geboren omstreeks 1533, die hem overleefde. ³⁾

1574, 25 Sept.: *MARTIN BAYART, Heer van Gantau, officieel aangesteld 15 April 1575, wegens 't overlijden van zijn voorganger, werd, evenals zijn ambtgenoot Bustamente, met zijn page, denkelijk reeds in November 1576, althans vóór 23 Febr. 1577, gevangen genomen en naar Braband gevoerd. In Januari 1573 bevond hij zich bij Robles in 't leger voor Haarlem en werd bij 't bestormen dezer stad op den laatsten dier maand „gequetst met een loot”. Daarna schijnt hij naar Friesland teruggekeerd te zijn, daar hij gezegd wordt tijdens de afwezigheid van Robles (dus tot 2 Aug. dezes jaars) bevelhebber van 't Blokhuis te Leeuwarden te zijn geweest. In 1576 komt hij voor als „capiteyn”. ⁴⁾

1577, Maart: *FRANCOIS DE PIPENPOY, wiens geslacht te Mechelen was gevestigd, kan geweest zijn een zoon van Jan, gestorven

¹⁾ R. rek. 1525—'26 en 1542—'43. Benef. bk., bl. 459. Bij de geschiedschrijvers komt Bernard meermalen voor, zie o. a. W. v. Thabor, IV, 285, 299 en 305. Volgens K. Martna-bk. bl. 77 was hij in 1512: Raad en in 1525 lid der commissie voor de dijken; Wins. Kroniek, 483. Volgens Menckenius, „Script. rerum Sax.” was hij een Saksisch edelman. Zie over zijn zoon, een „spurius”: Chbk. II, 732 (1539). ²⁾ Zie een belangrijk stuk over hem bij Schotanus, Beschr. 269. Zie ook hierna op *Schoterland*. ³⁾ R. rek. 1544—'45 en 1572—'73. Komt als drossaart en grietman voor in Kloosterstukken van Hemelum, op 1566. De wettiging komt voor in 's Hofs Privilegeboek, I, waarin meer dergelijke brieven worden gevonden; zie de aant. daaruit in Portef. I, Archief Buma. Volgens Wins. Hist. 208, was *Fr. van Hoorn* meer dan 30 jaren drossaart van het kasteel van Stavoren. Zie over zijn zoon *Jacob*, hiervoor op O. Dong. dl. Aantt. van E. M. v. B. en Rolle v. d. Hove van 12 Oct. 1574. ⁴⁾ R. rek. 1574—'75. Verkeerdelijk stelt V. Sm. zijn gevangenneming op 1578; zie hiervoor op: *Bustamente*. Aantt. van E. M. v. B.; Commissieboek; Schotanus, 810; Fr. Volksalm. 1855, bl. 15 en Carolus, t. a. pl. 504. De Vr. Fries, IX, o. a. bl. 135 en 138; Wins. Historia, 277; Chbk. III, 1054 (1576). M. S. Heymans, in Archief Gabbema, (De Vr. Fries, XI, bl. 324) en Van Vloten, Neêrl. Opst. (1858) II, bladz. 98. Zie ook: Carolus, C. de R., 269 en 270.

Hemelumer Oldephaert c. a.

in 1557 en Burgemeester van Brussel en Anna van Oyenbrugge, terwijl hij vermoedelijk huwde met Catharina de Grise. ¹⁾

1580, Maart: *HESSEL DOUWES VAN EPEMA; vrij zeker herbenoemd bij de opneming van de stemming op 24 Sept. 1582 en bleef vermoedelijk grietman tot zijn overlijden op 30 Sept. 1600. Zijn weduwe Eelck van Andla stierf 19 Mei 1603. Beiden zijn bijgezet in de kerk te Koudum.

Zijn zoon, die volgt, was vermoedelijk eenigen tijd zijn substituut. ²⁾

(1601, 26 Mei aangest.): *RIENCK ATZES, wiens vrouw Maria vermoedelijk 16 Oct. 1599 en niet in 1569, zooals 't Stbk. zegt, zal zijn gestorven, terwijl hij 13 Sept. 1603 overleed. Beiden zijn bijgezet in de kerk te Nijega. ³⁾

(1603, 17 Nov. aangest.): *DOUWE HESSELS VAN EPEMA; komt als grietman reeds voor in 1598, maar was toen vrij zeker substituut zijns vaders. ⁴⁾

Het Bildt.

Zooals bekend is werd het „wtlant, gheheten *Bil*, dat aenghe- „worpen is buten dycs”, gelijk het in eene oorkonde van Augustus 1398 wordt omschreven, in de jaren 1505—1508 bedijkt. ⁵⁾

Winsemius vermeldt ons aangaande het grietmanschap dezer grietenij, dat de „Ingesetenen van de eerste bouwinge af, onder

¹⁾ Te Water, t. a. pl. i. v.; Aantt. van E. M. v. B.; De Navorscher, XXIII, in 't Register, aldaar ook zijn wapen en zie ald. ook bl. 462 en 470; Fresinga's Memoriën, bl. 22, 25 en 183. De Vr. Fries, IX, t. a. pl. ²⁾ Stbk. op: *Epema*; Aantt. van E. M. v. B.; Schotanus Besch. 269: in 1586 was *Anne Hansz.* zijn mederechter. H. S. Merode (1580); vreemd is het, dat men *buiten op den omslag* van dit H. S. leest: „*Douwe Tzietzes* grietman van H. en N.W.”; mogelijk was deze substituut. V. Sm. vermeldt op bl. 306 een *Tijtze Douwes* en zie ald. bl. 307, noot. ³⁾ Aantt. van E. M. v. B., aldus: „*Rinke Atte* zijn wapen $\frac{1}{2}$ arend met een star, stierf 13 Sept. 1603 en de erbare Marie Atta syn wyf den 16 Oct. 1579”, (dat 1596 zal moeten zijn.) „Haar wapen een molen.” ⁴⁾ Zie V. Sm. bl. 507 (noot): 7 Juli 1598, volgens Chbk. IV, 1003, maar ook reeds aldaar bl. 986 en 987: 20 Mei 1498. ⁵⁾ Het Bildt komt in de gewone Rentmr. rekeningen van Fr. niet voor. Zie: Eekhoff c. s.: „De Middellzee”, bl. 87, 93 en 95 (1525): „*Booth*”; Van Swinderen, Gesch. der Florenen, 29 en 122. Tegenw. Staat van Fr., III, 411 en 415. Winsemius en Schotanus. Chbk. II, 243 (1505) en zie noot 2 op de volgende bladzijde.

H e t B i l d t.

„den Rentmeester gestaen hebben, die mede Grietman van het „quartier voor desen geweest is, tot den dootlycken afganck van „Jelger van Feysma” († 1620), „Rentmeester ende Raedt, mitsgaders Grietman van der Bildt. Doch bij tijden van veranderinge is Grietman besonder” (afzonderlijk) „geweest Allert van Syrcxma.”¹⁾

Dit komt mij echter niet geheel juist voor, zooals beneden zal blijken.

Inmiddels treffen wij hier ook schouten aan, die wellicht namens den rentmeester-grietman het Bildt bestuurden, daar deze wel te Leeuwarden zal hebben gewoond, omdat hij tevens, althans in 1555 en later, de betrekkingen van raad in den Hove en Rentmeester generaal in zich vereenigde. Zoo worden als schout van het Bildt vermeld, in 15.. *Ervoudt Doenz.*, 1524 en 1526: *Heijman Schijff* en later: 1560—'61 *Fedde Hebbesz.*²⁾

De eerste rentmeester is, naar wij meenen, geweest *Frans Minnema*, van 1508—1512, reeds hiervoor als grietman van Leeuwarderadeel vermeld. Na dezen, van 1512 tot omstr. 1523 of 1524: *Tjaerdt van Burmania*, ook grietman van Wijmbritseradeel. Hij komt als rentmeester van het Bildt voor in 1523 en werd in dat of in 't volgende jaar als zoodanig door *Johan Rattaller*, broeder van Jeroen, grietman van Tietjerksteradeel, opgevolgd.

In de Bildt-rekeningen wordt er meermalen gesproken van „den „substituut van den grietman van der Bilt bij St. Annenkercke”.³⁾

In 1527 wordt *AART BOOTH aangewezen als: „Drost en Castelein tot Franeker en *Grietman van der Bildt* in Vriesland.” Zoon van Arent en Agatha van Diemen en gehuwd met Geertruid van Leeuwen. Vóór zijne aanstelling was hij Meesterknaap van de Houtvesterij van Holland en Baljuw van den Haag. Met zijne vrouw maakte hij eene reis naar Jerusalem.⁴⁾

Na Booth is zeer zeker grietman geworden: PHILIPS VAN RATTALLER, broeder van bovengenoemden Johan, want Philips wordt in de

¹⁾ Winsemius, Kroniek: Beschr. van *het Bildt*. ²⁾ N. Fr. Volks-alm. 1889, bl. 150; Oud Archief en aantt. van E. M. v. B. Zie over *Schijff*: Plaatsbeschr. v. Kolland, 2de stuk, bl. 162. Anna, weduwe van *Fedde Hebbesz.* leefde nog 14 April 1573. Archief Buma, waarin zich eene belangrijke verzameling stukken betreffende *Het Bildt* bevindt in Portefeuille 19; zie 63ste Verslag v. h. Fr. Gen. Zie ook: 't Dresd. Archief, Verslag mr. Berns, passim. ³⁾ 39ste Verslag v. h. Fr. Gen. bl. 158 en Archief Buma. t. a. pl. Dresd. Archief Berns, no. 290. Worp v. Thabor, V, 134 noemt in 1514 een zekere Lodewijk rentmeester van het Bildt. Zie ook in *Aant. I* hierna iets over den rentmeester *Rattaller*. ⁴⁾ Ferwerda, genealogie: *Booth*, gen. 11. Van Leeuwen, Bat. illustr. 878. Eekhoff, „De Middellzee”, bl. 95. Kok, Vaderl. Wbk. VII, 739. Zie Fr. Volks-alm. 1843, bl. 77. *Booth* was ook drost in 1526.

Het Bildt.

Bildt-rekening van 1527—'28: „Drossaet tot Franicker ende Grietman van der Bildt” genoemd”. Vrij zeker zijn Johan van Rattaller als rentmr. en Philips als grietman in 1530 afgetreden. ¹⁾

Omstr. Oct. 1530: GERRIT VAN LOO, zoon van Albrecht en Mary Zwinters en 20 Juni 1518 te Delft gehuwd met Margrieth van Eemskerk. Hij overleed 28 Dec. 1562, zij in 1560; beiden werden in de kerk van Oldehove te Leeuwarden bijgezet. ²⁾

In (1555) wordt zijn zoon *BOUDEWIJN VAN LOO door V. Sm. bepaald als grietman van het Bildt vermeld, tevens sedert 1550 als rentmeester en raad in den Hove. Daar hij 23 Juni 1551 rentmeester alléén van het Bildt werd, zal hij dus toen ook wel grietman zijn geworden. Geboren 27 Dec. 1520, huwde hij Jacomina van Kerckwerven en overleed omstreeks 20 Maart 1596. ³⁾

In 1557 werd *ALLERT VAN SIERCKSMSA tot grietman aangesteld, terwijl van Loo zeer zeker rentmeester bleef. Sierckmsa komt nog 19 Jan. 1580 als zoodanig voor.. Tevens werd hij later (1563), zooals vroeger is vermeld, grietman van Lee warderadeel. ⁴⁾

In 1580 vrij zeker wederom: „Jr. BOUDEWIJN VAN LOO”.

In 1584 komt *Jan Bonteman* als substituut voor. ⁵⁾

Van Loo deed in 1588 afstand van zijn rentmeesterschap en ook als raad in den Hove en dus vrij zeker eveneens als grietman.

Den 24 Oct. 1588 tot grietman en rentmeester aangesteld:

*JELGER VAN FEYTSMA, vroeger grietman van Kollumerland c. a.

In 1591 en 1593 was *Gabbe van Scheltema* substituut.

¹⁾ In eene Bildt-rek. 1536—'37 staat onder anderen „de rentmeester als grietman metten geswoeren” zal op de dijken toezien. Arch. Buma, t. a pl. ²⁾ en ³⁾ Stbk. op: *Van Loo* en M. S. aantt. over dat geslacht. V. d. Aa, Biogr. Wbk. op: *Loo* (Boudewijn van) vermeldt, dat de naamlijst der Rentmeesters hem Raad en Gecommitteerde van de Grietenij van het Bildt noemt en voegt er bij: „Als Grietman vonden wij hem in geene stukken (authentieke).” Eekhoff zegt in zijne G. B. v. L. II, 296, noot, dat blijkens het 1ste Recesboek (1544—1569) B. v. Loo wel degelijk grietman van het Bildt is geweest en dat waarschijnlijk de betrekkingen van Raad i. d. Hove, rentmr. generaal en grietman v. h. Bildt meestal in één persoon vereenigd werden. Zie aldaar de aangehaalde plaatsen uit het Charterboek. Zie over *Gerrit* en *Boudewijn van Loo: Aant I*, hierna. ⁴⁾ Zie vorige bladz. Komt voor 9 Juli 1558 (Stbk. I, 204) en 12 Sept. 1572 (Chbk. III, 906); Rolle v. d. Hove van 19 Jan. 1580. Zie ook op: *Leeuw. dl.* H. S. Merode, 1580. ⁵⁾ In H. S. Merode 1580 leest men als grietman van 't Bildt: „Alert v. Sierckmsa Jr. Boudewijn van Loo.” Rolle v. d. Hove van 25 Juni 1584.

Het Bildt.

Feytsma overleed 15 September 1620, waarop 7 October daarna *Tjerck van Herema*, grietman van Menaldumadeel, tot provisioneel grietman van het Bildt werd aangesteld. ¹⁾

De Staten van Friesland besloten nu bij resolutie van 27 Maart 1621, dat het grietmanschap dezer grietenij van het rentmeesterschap zou worden gescheiden, „in den perzoon van den Heere „Feytsma”, nl. Bocke, zoon van Jelger, ook grietman van Kollumerland, die reeds, waarschijnlijk door ongesteldheid zijns vaders en dan alzoo tijdelijk, den 17 April 1619 tot rentmeester was aangesteld. Daarop werd, ingevolge die resolutie, den 27 Maart 1621 Andries Roorda tot rentmeester-generaal benoemd. ²⁾

Inmiddels was 9 Dec. 1620 tot grietman gekozen:

*EDZARD VAN BURMANIA, waartegen de ingezetenen zich krachtig verzetteden, zelfs nog 11 April 1622, doch die kort daarna, 11 Aug. van dat jaar, toch in functie trad. Hij woonde te St. Anna-Parochie, testeerde 16 Dec. 1627 en overleed 5 Dec. 1632, waarna hij te Britsum werd begraven. ³⁾

*MARTINUS GRAVIUS, in 1639 grietman, huwde: *a.* Antje van Anskema en *b.* Geyscke van Os; mogelijk ook nog met Anna van Solckema. ⁴⁾

*PHILIP VAN BOSHUYZEN, in (1644) grietman; geboren 1584 en overleden in 1652.

Hij huwde met zijne vrouw, Anna van Eijsinga, den 27 Sept. 1635. ⁵⁾

1) Zie ook: V. Sm. op: B. v. Loo. Zie op: *Kollumerland*. Rolle v. d. Hove van 1591 en '93. Aantt. van E. M. v. B., die vermeldt, dat Feytsma althans in 1600 als grietman van het Bildt voorkomt. ²⁾ Aantt. van E. M. v. B. Resol. der Staten, op: „Rentmr. der Domeinen”. Zie ook dl. II, 683: latere Rentmeesters. Zie op: *Kollumerland*. Naamrol Raden 's Hofes. Zie ook: V. Sminia. ³⁾ Burmania's naam komt voor op de Kerkklok te Dronrijp; Waalkes, Klokkeopschr. 239. Zie over zijn portret: *Jaarb. v. d. Fr. adel*, voor 1885, bl. 105. Oud Archief van Fr. Fr. Volks-alm. 1890, bl. 108. ⁴⁾ Stbk II, in 't Register en m.s. aantt. Zie ook: Huber, *Hedend. Rechtsgel.*, bl. 604. ⁵⁾ Stbk. op: *Eysinga* gen. 6 en aant. 44. — Verder moet ik opmerken, dat het portret van *Willem v. Haren* (grietman 1718—1723) aanzw. is op het Friesch Museum; Cat. bl. 118.

D E Z E V E N W O U D E N .

Het kwartier de *Zevenwouden* werd gevormd omstreeks het midden der 15de eeuw. De naam komt het eerst voor in eene oorkonde van 1446. De aanleiding daartoe zal wel zijn geweest, zooals ook Douwama in zijne Geschriften vermeldt, dat wegens de voortdurende partijschappen eenige grietenijen een band wenschten te vormen, om zich des te krachtiger te kunnen verdedigen. Toen vereenigden zich, zoo het schijnt: *Doniaverstal*, „*de Drygaën*” (Lemmer, Eesterga en Follega), „*Oestersegerlant*”, (Oosterzee en Echten), *Utingeradeel*, *Aengwirden*, *Hasker-Vyffga* en *Schoterland*. De eerste drie behoorden tot Westergo, de vierde tot de vroeger vermelde landstreek Bornego, het zuidelijk deel van Oud-Oostergo.

Tijdens het Saksisch bewind werden „*de Drygaën*” en „*Oestersegerlandt*” tot ééne grietenij als „*Lemster Vijffgae*” vereenigd, terwijl tijdens het Bourgondisch bestuur *Opsterland*, vroeger behoorende tot Oostergo en *Gaasterland*, eertijds eene grietenij van Westergo (en waarschijnlijk één geheel met Hemel. Oldephaert nog in de Saks. tijd), benevens *Stellingwerf*, hetwelk toen tevens in twee grietenijen werd gesplitst, aan de Zevenwouden werden toegevoegd, zoodat daarna dit kwartier uit 10 grietenijen bestond. ¹⁾

Vreemd is het, dat in de meergemelde Dresdener lijst der grietmannen van omstr. 1510, geene grietslieden van dit kwartier voorkomen. ²⁾

U t i n g e r a d e e l .

(1450: „*Wytendengheradele.*”) ³⁾

Onder „*Bornevrede*” (ferd), dat in 1386 en 1398 voorkomt, heeft men zeker meer dan enkel de grietenij Utingeradeel te verstaan. ⁴⁾

Opmerkelijk is het, dat er in een oorkonde van 17 Mei 1450,

¹⁾ Zie mijne mededeelingen daarover in De Vr. Fries, XIV, 249—252. V. Sminia zegt op bl. 342: *Doniaverstal* „was ten tijde van de Saksische overheersching met Lemsterland vereenigd”, doch ik heb daarvoor nergens eenig bewijs aangetroffen, wel van het tegendeel; zie Chbk. II, 26 en 27; Winsemius; V. Swinderen, „Belasting op de florenen”, enz. Wel komt het veelvuldig voor, dat destijds één grietman twee of drie grietenijen tegelijk onder zijn bestuur had. Zie hierna bij de grietenijen. Zie ook op: *Gaasterland*. ²⁾ In eene oorkonde van 1583 (Chbk. IV, 417, art. XVIII) wordt gezegd, dat er destijds „in de Sevenwolden geene Edelluyden” waren, maar, zoo het schijnt, was dit toch wel het geval in 1505; zie Winsemius Kroniek. Over de Dresdener lijst zie men: *Aant. VI*. ³⁾ Zie de volgende bladzijde. ⁴⁾ Feith, Reg. Arch. v. Gron. 1386, no. 2 en Colnjon, Oork. no. 405. Zie de Inleiding, hiervoor.

U t i n g e r a d e e l .

behelzende „Rechten en Wilkeuren”, gesproken wordt van „Greetmans, Riochteren ende mene Meinte in Wytendengheradele”, waaruit blijkt, dat er toen meer dan één grietman was. Verder wordt daarin de plaatsnaam „Wobbynghabreggha” vermeld, waaronder men een deel van deze grietenij schijnt te moeten verstaan, althans stellig niet de geheele grietenij, zooals V. Sm. meent.

Uit dit stuk meen ik verder te mogen opmaken, dat de ontwerpers dezer „Willekeuren” hunne „ferd” of grietenij in drie deelen verdeelden en bepaalden, dat er in het geheel 13 rechters in de grietenij zouden zijn en wel in „dat Bornstera”, d. i. het gedeelte waarin Born of Oldeboorn lag: vier, in „dae legha Walden”, nl. de dorpen: Terhorne, Tercaple en Ackmarijp: ook vier, en in Ackrum en „Limgersin” (Nes?): vijf. ¹⁾

Waarschijnlijk was „Wobbynghabreggha” de naam van dat deel der grietenij, waarin de twee laatste dorpen gelegen waren, hetgeen wij opmaken uit eene oorkonde van April 1425, waarbij de „Grietman tho Wobbenghabreggha” met zijne drie mederechters een ferdban verleent, betreffende „Smiengha goet of land” te Birstens, nabij Ackrum gelegen. Wij meenen eindelijk uit de oorkonde van 1450 te mogen afleiden, dat het grietmansambt driemaal in het jaar verwisselde, terwijl er uit het bovenvermelde dertiental rechters de drie grietmannen moesten gekozen worden. ²⁾

(1425): *UTEKA BAUWENGA, grietman alleen „to Wobbengabreggha”, ook nog in 1427. ³⁾

1449: TRESSA ZOON EN JOECKE GHELLEMA, grietmannen „des Warstalle tho Wobbighereggha.” Joecke Ghellema is vermoedelijk Joucke Galama, die te Ackmarijp woonde en nog in 1461 leefde ⁴⁾

Omstr. 1450?: „WIBA JELKANA, gritman van Wt-Endyera dela”, zeer zeker Wybe Jelkama, die omstreeks dezen tijd moet hebben geleefd en de zoon was van Jarich, die in 1422 voorkomt en evenals zijn zoon een vetkooper was. Hij woonde op de stins Metschenweer te Akkrum, „een soo schonen huys, als in Frieslant een

¹⁾ Cf. De Fr. Wetten, uitgeg. door het Fr. Gen. (1851) II, bladz. 319. In een Charter van 1531 (Chbk. II, 610) wordt gesproken van: „Barnstera Noerdtrindeel” d. i. Bornster noorder-trimdeel. Wins. Kroniek, op: *Utingeradeel*. ²⁾ Chbk. I, 534 en 464. Zie vooral op: *Wijmbr.deel*. De Friesche Wetten, t. a. pl., II, bl. 318. ³⁾ Chbk. I, 464 en 475. ⁴⁾ Kloosterst. op 't Oud Archief. Stbk. op: *Galama* en zie: Themis, II, bl. 472: „Ic Jouka Gebasin in Ackmarijp”; z. j.; Geba-sin d. i. Gela-, Gaela-, Gala-zoon.

U t i n g e r a d e e l .

„stunden; het were al uthet water opgemaakt, met IIII toernem „ende twe poerten, ende al met blauw deck gedecket.” ¹⁾

(1453): *TJAARD ANDRINGA, kan een zoon zijn geweest van Jorrit, die in 1438 grietman was van Idaarderadeel. Vermoedelijk nog grietman in Juni 1461. ²⁾

1466: (onzeker) TJEPCKE OENEMA, van Tercaple, zoon van Oene Oenema en gehuwd met Rinck Douma, die in 1485 overleed. ³⁾

(1509, 25 Juli): *TJAARD VAN ANDRINGA, mogelijk zoon van Goffe en Geel Riencksd. en vrij zeker klein zoon van bovengenoemden Tjaard. Hij deed afstand vóór 15 Mei 1511, want op dien datum komt zijn opvolger voor, maar hij bleef toen wellicht grietman van Aengwirden. Later werd hij echter ook wederom grietman van Utingeradeel.

1511, 15 Mei: *EPO VAN DOUMA, wiens stins tusschen 27 en 28 Nov. 1514 door de Gelderschen werd ingenomen, terwijl hij toen zelf gevangen werd genomen. Doch „Epo swoer den Geldersche „trou te wezen, daer hij mede vry quam”. Of hij toen geldersch grietman werd, is onzeker, maar in ieder geval, dan toch zeer kort, daar zijn stins den 28 Aug. 1516 door de Bourgondiers werd ingenomen, waarna hij en zijn zwager Abbe Heringa den 13 September op last van den bourgondischen Stadhouder te Harlingen werden onthoofd. ³⁾

*1517, in Nov., was vrij zeker bovenvermelde *TJAARD VAN ANDRINGA, die inmiddels tot de geldersche partij was overgegaan, grietman namens den Hertog van Gelder. Wellicht was hij dit reeds sedert Nov. 1514, terwijl hij nog in 1522 als zoodanig voorkomt. ⁴⁾*

1524: *DIRCK FREERCKSZ., tevens grietman van Idaarderadeel en in 1525 lid van de commissie voor de dijken. In 1527 werd

¹⁾ Hij wordt als „grietman” vermeld, doch zonder datum, in Themis LI, 472; uit hetgeen daar wordt gezegd, meen ik, met het oog op de tijdrekening te mogen veronderstellen, dat deze Wibe diegeen is, welke als de stamvader van zijn geslacht in het Stbk. wordt aangewezen; zie ald. op: *Jelckama* en *J. Douwama's Geschr.*, bl. 523. ²⁾ Chbk. I, bl. 602 en zie V. Sm. ³⁾ Uit Chbk. I, 616 meen ik met genoegzame zekerheid te mogen afleiden, dat deze *Oenema* grietman is geweest; zie voorts Stbk. op: *Douma*, aant. 13 en op: *Douma van Oenema*, Inleiding, alsmede bl. 55 van de Voorrede van Jancko Douwama's Geschriften. ⁴⁾ Stbk. op: *Bonninga*, aant. 4 en op: *Douma*; W. v. Thabor, V, 133 en 185; Kloosterstukken van Aalsum, no. 123 (26 Mei 1511). ⁵⁾ Geld. Oork. van Nijhoff, no. 884 en P. v. Thabor, III, 287 en ook V. Sm.

Utingeradeel.

er over geklaagd, dat hij twee grietenijen bestuurde, maar zoo het schijnt zonder gevolg. Eenige jaren later echter, in 1538 of '39, zond Goffe, zoon van Epo van Douma, eene missive aan mr. Pieter Rieuwerdtsz. (van Dockum), een bekend advocaat uit die dagen, om voor hem te bewerken, dat hij tot grietman van Utingeradeel zou worden benoemd, daar Dirck Freercksz. ook de grietenij Idaarderadeel bediende, hetgeen niet geoorloofd was, daar hij geen twee commissiën mocht waarnemen. Wel was hiervan het gevolg, dat Dirck Freercksz. in 1540 afstand deed van Utingeradeel en daarna alleen grietman van Idaarderadeel bleef, maar Douma werd toch niet tot grietman benoemd.

Men vindt aangeteekend, dat een zeker echtpaar den grietman Dirck Freercksz. op verregaande wijze had beleedigd, tengevolge waarvan deze echtelieden den 10^{en} April 1537 werden veroordeeld met schandsteenen te Leeuwarden op het schavot tentoongesteld en met een priem door de tong gestoken te worden, waarna zij ten slotte werden gebannen. ¹⁾

1540: *JELMER EDESZ., die ook nog in de jaren 1542 en 1545 als grietman voorkomt. ²⁾

In dit laatste jaar (1545): wordt **Jorrit van Andringa* door V. Sm. als grietman vermeld, maar dit komt mij zeer onwaarschijnlijk voor. Een Jorrit v. Andringa, broeder van Tjaard en gehuwd met Reynsck van Sinnema, overleed in 1536. Wordt deze bedoeld, dan zal hij substituut onder Dirck Freercksz. zijn geweest, tenzij men in plaats van Jorrit: Gabbe mag lezen, die volgt. ³⁾

(1546): *GABBE VAN ANDRINGA, ZOON VAN JORRIT en gehuwd met Lysbeth Hansdr., woonde in 1549 te Akkrum en was tevens grietman van Haskerland; ook in 1548, maar waarschijnlijk werd hij kort daarna grietman van Doniawerstal. ⁴⁾

(1550), vrij zeker reeds eind 1548: *ANDRIES GRIJP, geboren

¹⁾ Rentmr. rek. 1524—'29 en 1536—'37 en V. Sm. bl. 148 (1522) die aanhaalt Chbk. II, 731 en 780, waar ij te voegen: bl. 175, 177 en 781a. Wins. Kroniek, 483 en Crim. Sent.boek van den Hove v. Fr. Zie op: *Idaarderadeel*. Zie V. Sm. bl. 148, 326 en 328; Chbk. I, 731 en 780 en Oorkonde op het Oud Archief van Friesland. Vele klachten waren er destijds over 't bedienen van twee ambten, zie o. a. V. Sm. bl. 92. ²⁾ R. rek. 1540—'41 en 1544—'45. Archief v. Leeuw. no. 228 (1542) en Fr. Volks-alm. 1886, bl. 42, waar zijn naam echter niet voorkomt. ³⁾ In de Rentmr. rek. komt hij niet voor, terwijl die van 1 Oct. 1545 tot 1 Oct. 1546 ontbreekt. ⁴⁾ R. rek. 1546—'47 en 1547—'48. Stbk. op: *Andringa*. Aantt. van E. M. v. B.

Utingeradeel.

omstreeks Augustus 1510, waarschijnlijk in Groningerland. ¹⁾

Hij was zeer op de hand der Spaansche regeering, en het was zeker om die reden, dat hij in 1571 „een aantal ingezetenen „van Oldeboorn en omstreken, die door niet ter kerke te komen „toonden, dat zij zich van de Katholieke religie afscheidden, op de „vlucht” dreef, hen daarna liet verbannen en hunne goederen verbeurd verklaren. Ook had hij op zijn geweten de marteldood van zekeren Doopsgezinden jongeling Reytze Aysesz. van Beetsterzwaag, dien hij ter veroordeeling naar Leeuwarden aan den Biscop Cunerus Petri opzond. Deze liet den ongeluk ige, na maanden lang gevangen gezeten te hebben, in Maart 1574 verdrinken.

Geen wonder dus, dat de Geuzen hem een kwaad hart toedroegen en zich in April 1574 op hem wreekten, onder aanvoering van Jorrit Andringa, vrij zeker een kleinzoon van den bovengenoemden Jorrit, alsmede van Hartman en Watze Gauma „fameuse knevelaers”. Zij deden hem veel smaad en lijden aan, verwoestten zijn huis, namen hem mede naar Holland en wilden hem voor 6000 gld. lossen, doch hij moest bovendien iederen dag nog 100 gld. geven tot hij verlost was, waardoor hij met zijne vrouw en kinderen in de uiterste armoede verviel. Bovendien had hij de terring en was hij met graveel „seer swaarlijken gequelt.” Jorrit werd dan ook den 23 December van dat jaar beschuldigd „in ’t „gezelschap” van dezen, „den Grietman van Utingeradeel van den „bedden” gehaald en hem voorts „vervoert ende gerantsoent” te „hebben, „daarvan hij van zijn buyt en portien genoten heeft veertich Carl. gld. ’t welck is van seer quader consequentie en andere „ten exemple ongestraft nijet en behoort te blijven”, weshalve het „Hof van Friesland hem veroordeelde „bij den Scherprechter op ’t „Schavot geleijdt en aldaer metten Zwaerde gerecht en geëxecuteert te worden.”

Of ook de Gauma's daarvoor hun straf ondergingen is mij niet gebleken.

Na zijne terugkomst bleef Grijp nog tot 1575 grietman en deed toen afstand ten behoeve van zijn oudsten zoon, *Ofeke*, die den 20 April 1574 door Billy tot substituut was benoemd, in plaats van zijn gevangen vader. ²⁾

¹⁾ In ’t Resol.bk. van de Gedeput. St. van Friesland, 1580—1592 komt zijn naam voor onder zekere acte van 27 April 1580 door hem geteekend, met het bijschrift: „out omtrent 70 jaren en 9 maanden”; van die acte is hiervoor melding gemaakt bij *Lieuwe van Jelgersma* (Achtk.) ²⁾ Zie ook: H. S. Prov. Bibl., Catalogus. V, 1863, no. 563 en Wins. Kroniek, 543b. Suffr. Petrus, 183 en Blaupot ten Cate, Doopsgezinden in Friesland, 83. R. rek. 1554—’55 en 1572—’73. Dr. Reitsma, „Honderd jaren”, bl. 159 en 170. Aantt. v. E. M. v. B. Te Water en „Verzet der Friezen,” beiden in ’t Register. De Navorscher, XXIII, IV, V, en VII, in ’t Register, op: *Grijp*, alsmede „De Lauwerszee,” bl. 150.

Utingeradeel.

6 Sept. 1575, maar officieel 1 Sept. 1576, aangesteld:

*OFCKE GRIP, gehuwd met Jets Pietersdr., bij wie een zoon Erasmus, die vóór zijn moeder stierf en wiens nalatenschap „sub beneficio inventarii” door haar werd aanvaard. Ook hij woonde, zoo 't schijnt, te Oldeboorn. ¹⁾

(1578): *FEYCKE TETMANS ontving den 15 April 1578 van Renenberg eene voorloopige commissie tot grietman en werd in 't volgende jaar Gedeputeerde Staat. Het schijnt, blijkens eene oorkonde van April 1584, dat hij den lande goede diensten bewees en daarvoor „gehele Cloosters, als Nes” enz., ten geschenke kreeg. Hij woonde op „Halfwassen” te Oldeboorn en testeerde volgens E. M. v. B.: 15 April 1601, doch volgens V. Sm. en het Stbk. was hij reeds den 2en dier maand overleden.

Hidde Jansz. wordt in Febr. 1598 zijn substituut genoemd. ¹⁾

Verder valt op te merken:

dat *TIBERIUS VAN OENEMA, die in 1619 grietman werd, dit nog was in 1625 en dat *Baerte Tjeerds*, die o. a. in 1622 secretaris was van Utingeradeel, vrij zeker nimmer grietman, mogelijk substituut is geweest en Oenema grietman zal zijn gebleven tot zijn dood, in 1640. ²⁾

Overigens nog, dat *REIN v. ANDRINGA (1640) in 1612 is geboren en dat de moeder van *FREDERIK VAN SMINIA (1689) Anna Maria van Baerdts heette. ³⁾

Aengwirden.

(1466 en 1473: „*Aenwird.*”) ⁴⁾

1466: *misschien* was toen TJEPCKE OENEMA grietman van Aengwirden en Utingeradeel. ⁵⁾

(1509): *TJAARD ANDRINGA, dezelfde die grietman was van Utingeradeel; sedert 1511 waarschijnlijk alléén grietman van Aengwirden. Later werd nij geldersch grietman van Utingeradeel, maar of

¹⁾ R. rek. 1574-75. Commissieboek. Suffr. Petrus, (t. a. pl.) 184. Aantt. van E. M. v. B. Chbk. IV, 192. ²⁾ De Vr. Fries, XI, 327 (Arch. Gabbema.) Chbk. IV, 410 (1584). Stbk., in 't Register; Aantt. van E. M. v. B. en V. Sm. Uit eene oorkonde op 't Oud Archief van Fr. blijkt, dat de Benef. en Kerkegoederen van Utingeradeel den 16 Febr. 1598 werden verhuurd in 't bijzijn van *Hidde Jansz.*, subst. grietman. ³⁾ Wins. Kroniek, 912 (1522) en Kroniek v. h. Hist. Gen. te Utrecht. 1872, bl. 422; M. S. aantt. van V. Sminia. ⁴⁾ Stbk. op: *Andringa* en *V. Sminia*: ⁵⁾ De Vrije Fries, XIV, 314, 315, 327 en 328 en Chbk. I, 616 (1466). ⁶⁾ Zie op *Utingeradeel*.

Aengwirden.

hij toen ook namens den Hertog van Gelder Aengwirden bestuurde, is onzeker. ¹⁾

1524: YEDT TIEBIS of TIEBBES, ook grietman van Schoterland. Over de waarneming dezer twee grietenijen werd bij doleantie van 21 Februari 1527 geklaagd, waarop het antwoord luidde: „Hyer „aff heeft myn Ghenedyge Vrouwe den Stadholder last ghegheven”, in dien zin, dat hij en anderen, die in hetzelfde geval verkeerden, „één afftreeden zullen,” waarna hij toen van beide grietenijen afstand schijnt te hebben gedaan. Hij komt voor op de lijst der edelen in de Zevenwouden in 1505. ²⁾

1529: THINCKE SAEKES, ook grietman van Schoterland; deed reeds vóór 1531 afstand van Aengwirden. ³⁾

1532: *ABBE JANSZ., ook 21 Oct. 1533 en in 1541. Volgens E. M. v. B. was hij vroeger, in 1525 „*ondergrietman* van Aengwert.” ⁴⁾

1542: *GARBRANTS MYNTHIESZ., woonde te Gersloot; zijne vrouw heette Trijn Claesdr. ⁵⁾

(1576, 29 Dec. aangesteld): *JOCHUM GARBRANTSZ., in de plaats van zijn vader; ook nog in 1580. ⁶⁾

(1580), 14 Sept.: *SJURT TIEBBES; bleef denkelijk grietman tot in 1585, in welk jaar *Feycke Tetmans* door V. Sm. als grietman van Utingeradeel vermeld, subst. grietman van Aengwirden zal zijn geweest. ⁷⁾

(Vóór 1589 waarschijnlijk reeds): *JOHANNES AGRICOLA. ⁸⁾

(1605, 26 Juli aangesteld): *HIPPOLYTUS CRACK. ⁹⁾

Verder valt op te merken, dat *JOHANNES CRACK (1636) een broederszoon was van Hippolytus en dat hij werd bijgezet te Oudeschoot,

¹⁾ Zie op: *Utingeradeel*. ²⁾ R. rek. 1523—'24 en 1527—'28. Chbk. II, bl. 175. Wins. Kroniek. 1505. ³⁾ R. rek. 1528—'29. ⁴⁾ Zie vooral: V. Sminia. R. rek. 1531—'32 en 1540—'41. Aant. v. E. M. v. B. ⁵⁾ V. Sm., bl. 336 zegt, dat hij omtrent 34 jaren lang grietman was, maar schijnt dit aanvankelijk niet te hebben opgemerkt, daar hij het jaartal 1550 voor zijn naam plaatste. Aant. van E. M. v. B. R. rek. 1542—'43 en 1574—'75. ⁶⁾ H. S. Merode, 1580. ⁷⁾ Rolle v. d. Hove van 14 Sept. 1580. V. Sm. bl. 33. ⁸⁾ Zie noot bij V. Sm.; komt voor 19 Mei 1593, Chbk. IV, 828 en Stbk. a'smede Wapenboek Ferwerda. ⁹⁾ Zie V. Sm.

A e n g w i r d e n .

alsmede dat *TJAERD VAN HELOMA (1652) te Beetsterzwaag door 't hollen zijner paarden uit den wagen viel en daardoor omkwam. Zijn broeder Nicolaas dong wel naar 't grietmansambt, maar *BOURIGIUS werd benoemd. ¹⁾

D o n i a w e r s t a l .

(1380: „Dodingwerff“; 1384: „Dodingwerstal“.) ²⁾

1421: DIRK HANKEMA. ³⁾

Omstr. (1504): *BUWA WYBESON JOLLEMA. ⁴⁾

Omstr. 1510: YDE HANSZ. ⁵⁾

(1517, 7 Febr. officieel benoemd): *GIJSBERT VAN SCHOTEN, waarschijnlijk vroeger Houtvester van Holland en alsdan gehuwd met Johanna van Schagen. ⁶⁾

In Nov. 1517 was deze grietenij geldersch en denkelijk toen onder het bestuur van den grietman van Hemel. Oldephaert. (Zie aldaar.)

30 Sept. 1524: PIER LUYTHIENS. ⁷⁾

1524, 11 Oct. aangesteld: „LYUWE AEDGAERTSZ. VEYTER YLST“, dien wij hiervoor reeds op Hemel. Oldephaert en Gaasterland hebben vermeld. Hij werd in 1527 wegens schuld gevangen gezet, terwijl *Hemmo Joukesz. althans in 1528 als substituut voorkomt; maar in een stuk van Juli 1529 komt „Lyuwe“ weder als grietman voor. Hij werd te Sneek begraven en zijne vrouw „Katrijn“, die in 1576 in 90 jarigen ouderdom overleed, te Bolsward. ⁸⁾

¹⁾ Zie het Stbk. in 't Register en Gratschr. van Van Breugel Douglas, t. a. pl. Aantt. van W. Eekhoff. ²⁾ Colmjon, Oork. no. 359 en 366; ook ald. no. 405. ³⁾ Aantt. E. M. v. B. Zie ook: Fr. Volks-alm. 1891, bl. 177. ⁴⁾ De Navorscher, IV, 290 en Chbk. II, 53. ⁵⁾ Dresdener Archief, Berns no. 357. ⁶⁾ Stbk. op: *Douma v. O.* aant. 32. Aldaar wordt aangehaald: *Batavia Illustrata*, bl. 1084. Rempt, zoon van den bekenden Jancko Douwama, huwde met Gijsberta, dr. van Gijsbert van Schooten. ⁷⁾ Rentmr. rek. 1523—'24. ⁸⁾ Chronol. register op 't Prov. Archief. Rentmr. rek. 1524—'25 en 1528—'29. Recesboek v. d. Hove, op: 1527. Civil. Sent.bk. v. d. Hove, Juli 1529. Stbk. op: *Idaerda*, aant. 1 en zie hiervoor op: *Hemel. O. en N.* enz.

Doniawerstal.

(1531): *PIETER VISSCHER, die na den Landsdag, waarvan V. Sm. spreekt en die 21 April 1539 plaats had, afstand schijnt gedaan te hebben.

In 1538 of '39 was **Pier Anskis* substituut, later grietman. ¹⁾

1541: *PIER HANSCKIS of Anskis, die kort vóór 21 Sept. 1548 overleed. In Maart 1550 komt zekere Wobbe als zijne weduwe voor. Bij brief van 21 Sept. 1548 werd Jancke van Douwama door den Raadsheer Pieter van Dekama aan den Stadhouder Maximiliaan van Egmond aanbevolen, maar blijkbaar zonder gevolg. ²⁾

Waarsch. eind 1548, althans Maart 1550: *GABBE VAN ANDRINGA, vroeger grietman van Utingeradeel; komt ook voor in 1558 en stierf waarschijnlijk 12 Febr. 1561. ³⁾

1560: HILLEBRANT ENTENS, vermoedelijk een zoon van Barthold, die in 1574 werd vermoord en Emerentiana van Holdinga en alsdan broeder van den bekenden Watergeus. ⁴⁾

1562: *EVERAERT ENTENS; werd in 1572 „wegens rebellie” afgezet. Huwde met Catharina van Rennoy en woonde te Idskenuizen. Indien hij een broeder van den voorgaande is geweest, dan heeft hij Johanna van Uterwyck tot vrouw gehad. ⁵⁾

(1572), 5 Nov. aangesteld: *JOOST DE VASTAERT, huwde Auck, dr. van Gerlof Sipkes, die evenals hij in 1580 moest vluchten. Komt nog voor in Juli 1576. Zijne weduwe, later in Friesland teruggekeerd, hertrouwde met Tjaert Siccama, een geleerd man en secretaris van Bolsward. ⁶⁾

(1577): *ERASMUS VAN DOUMA, zooals V. Sm. vermeld, in 1580 gevangen genomen, zond een request aan den hove met de vraag, waarom hij eigenlijk van zijn grietmanschap was beroofd. Den 7 Maart van laatstgemeld jaar werd *Tiete van Hettinga* tot waarnemend

¹⁾ Rolle v. d. Hove van 1538 en '39. R. rek. 1531—'32 en 1536—'37. Zie ook op: *Lemsterland*. ²⁾ R. rek. 1540—'41 en 1547—'48. Benef. bk., Doniawerstal, bl. 19. Zie op: *Lemsterland*. Zie bl. 72 v. h. 63ste Verslag v. h. Fr. Gen. ³⁾ V. d. Aa, Biogr. Wbk., i. v.; zijne vrouw wordt in de Rolle v. d. Hove van 11 Maart 1561 weduwe genoemd. Rentnr. rek. 1554—'55 en 1557—'58. Ferwerda's Wapenboek op: *Andringa*, Inleiding. ⁴⁾ R. rek. 1559—'60. Em. van Holdinga was niet, zooals 't Stbk. wil, de vrouw, maar de moeder van den Watergeus Barthold Entens, die vermoedeijk nooit gehuwd is geweest. M.S. aantt. genealogie Entens. ⁵⁾ R. rek. 1561—'62 en 1571—'72. Commissieboek. Reg. v. Aanbr. 1511, IV, bl. 175 (1571). Aantt. van E. M. v. B. M. S., genealogie Entens ⁶⁾ R. rek. 1572—'73 en 1574—'75; E. M. v. B.; Stbk. in 't Register en Nedergerecht van Leeuw.deel.

Doniawerstal.

grietman benoemd, die kort daarna, waarschijnlijk reeds den 31sten October daarna, sneuvelde en na wien vrij zeker *Marten Hankema* eenigen tijd substituut is geweest. ¹⁾

1581: *TZIALKE MEYNES. ²⁾

Den 5 Sept. 1582 had er eene opneming van stemmen plaats, waarna werd gekozen: *AUCKE EDESZ. (REYNALDA), die 24 Sept. daarna werd aangesteld. Komt ook voor in 1586. ³⁾

1586, 11 Mei: *ELARDT REYNALDA, †1610. ⁴⁾ (V. Sm.)

Haskerland.

(1466: „*Hasckera Vyffgäen.*“ ⁵⁾)

(1466): *UTA SIPKESZ. Misschien dezelfde als Oeds . . . (-Uta?), die Maandag na O. L. Vrouwendag Annunciatie 1489 een giftbrief teekende van Jacob Saeckens te Rotten, die het Haskerconvent met eenig land begiftigde. ⁶⁾

*In Nov. 1517 en in 1520: *DOUWE UNINGA VAN HOYTEMA, geld. grietman.*

Later schijnt hij zich aan de bourgondische zijde begeven te hebben, daar hij als bourg. grietman den 11 October 1524 zijne officieële aanstelling bekwam, terwijl hij dit ambt denkelijk nog in 1541 bekleedde.

Tiets van Uninga was niet zijne moeder, zooals V. Sm. zegt, maar zijne grootmoeder; de naam zijner moeder schijnt niet bekend te zijn. Hij huwde vaarschijnlijk: *a.* met Doedt van Sjaerdema en *b.* met Wilsck van Douma. ⁷⁾

¹⁾ Commissieboek en V. Sm. H. S. Merode, 1580: „Tiete Waltes Hettinga, grietman“; Schot. Gesch. 865 en zijne Beschr. op: Ter Oele, alsmede Tegenw. St. v. Fr., III, bl. 497. Hankema was volgens de Conscr. Exulum exchijsmeester te Follega. Zijne vrouw heette Holckema niet Hokkema, zooals V. Sm. zegt. Wins. Hist. 515. Zie ook Suffr. Petrus, i. v.; DeVr. Fries, III, 138; De Nav., IV, 289 en Fr. V. Alm. 1891, bl. 176. Oork. op 't Oud Arch. v. Fr. ²⁾ Zie v. Sm., bl. 346, regel 10 v. boven. ³⁾ Rolle v. d. Hove en Oorkonde op 't Oud Archief. Resol. Gedeput. St. In 1602 was eene Anna wed. van Aucke Reynalda. ⁴⁾ Oork. op 't Oud Archief. ⁵⁾ Chbk. I, 616; aldaar komt wël de Joure voor, alsook de 5 dorprechters; vergelijk: V. Sminia. ⁶⁾ Oud Archief van Fr. ⁷⁾ R. rek. 1523—'24 en 1540—'41. Chbk. II, 413 (1520) en zie ook 410 en 411. In Chron. Reg. op 't Oud Archief van Fr. komt voor zijne aanstelling, nl. *hernieuwde*. Stbk. op: *Hoytema*, o. a. aant. 41. Oork. Nijhoff, 884. Zie o. a. W. v. Thabor, V, 327; Jancko Douwama's Geschr., passim en zie V. Sm.

H a s k e r l a n d.

1543: *JELLE BROERSZ. HYLCKAMA, ook in 1545; hieruit volgt dus, dat de door V. Sm. genoemde *Wybrand Waltinga, die hierna zal worden vermeld, in 1544 geen grietman is geweest, maar misschien substituut. ¹⁾

1547: GABBE VAN ANDRINGA. ²⁾

1548: *WYBRANDT AUCKES (WALTINGA?) ³⁾

1549, aangesteld 25 Dec.: *ULKE VAN HOYTEMA op de Joure; ook in 1556. Vrij zeker door zekeren Wopke Gerkesz. vermoord, die 21 Maart 1561 veroordeeld werd, om onthoofd te worden, dewijl hij „den grietman van Hasker vijfgae” met een hellebaard had doodgeslagen en daarenboven „for sen ende gewalden” had gepleegd. ⁴⁾

1558: *HOYTE UNINGA (VAN HOYTEMA), ook in 1575. Bij zijne vlucht in 1580 was de Joure zijne woonplaats. Hoyte stierf in 1582 te Emden en zijne vrouw in 1581 te Groningen. ⁵⁾

1578, 14 Aug.: *SYBE PIERS. ⁶⁾

1582, 24 Febr. aangesteld: *ASSE OBBS, ook in 1589 en in 1592. Hij behoorde waarschijnlijk tot het geslacht der Assema's. Overleed omstreeks 1601. ⁷⁾

(1601, 7 Sept. benoemd): *DIRCK VAN BAERDT, wegens overlijden van Asse Obbes; werd 22 Maart 1608 dijkgraaf. Zijn naam komt voor op de kerkklok te Joure (1603). ⁸⁾

¹⁾ R. rek. 1542—'43 en 1544—'45. — Zie Stbk. op: *Solckema*, aant. 4. Benef. bk. Zevenw. bl. 31 en 32. ²⁾ R. rek. 1546—'47. Zie ook op: *Utingeradeel*. ³⁾ R. rek. 1547—'48. Zie boven. ⁴⁾ R. rek. 1554—'55 en 1555—'56. Catalogus Prov. Fr. Bibl., dl., V, H. S. no. 389, bl. 395 van dat no. M. S. aant. van V. Sm. Rekening van Duvenee: 1549—1550; zie daarover *Aantt. I*, hierna. Komt in 't Stbk. niet voor. ⁵⁾ Rentmr. rek. 1557—'58 en 1574—'75. Hoyte Unia, die in 1568 werd verbannen, behoorde vrij zeker tot het geslacht Unia, evenals Aucke van Unia; zie „Verzet der Friezen”, Reg. De hierbedoelde was bepaald een ander en komt met eene Gerbranda als vrouw dan ook in de Conscr. Ex. voor, als grietman. Hij komt voor bij Carolus, C. de Robles, 138. V. Sm. en Stbk. geven de jaren en de plaats van overlijden juist andersom op, maar de in den tekst vermelde jaren komen voor in het onlangs gedrukte exemplaar der Conscr. Exulum. Zie ook: Chbk. IV, 192. ⁶⁾ H. S. van Merode, 1580. Oud Archief van Friesland. ⁷⁾ Extract kloosterrekening van 1589, op 't Oud Archief van Fr. Zie Stbk. op: *Solckema*, aant. 8. Zijn zoon was: Obbe Asses, gehuwd met Taets Haersma; aant. uit Archief Buma en cf. Stbk. ⁸⁾ Extract-lijst van Dijkgraven. Resol. Ge-deput. St. De Vr. Fries, XVIII, bl. 85.

Schooterland.

(1309: „Scoterwerf”; 1384: „Scoterland”.) ⁶⁾

Vrij zeker in 1514, 6 December aangesteld: MERCK SYRXXSEN, tevens grietman over Stellingwerf.

Men vindt hem in zekere oorkonde aangeduid als: „groete Merck „Sirx, in Schoeterlandt”, terwijl men verder vindt aangeeteekend, dat „groete Marck Syerckx-zoen voorz. bij den Geldersche ende „Bourgonsche tijden, ende daarentusschen, groete stoltheit ende „vroemheijt voor sijn Vriesen ende Vrieslandt heeft vertoent ende „bedreven, als tegens den Swarte Hoep, ende tegens alle anderen, „die Vrieslandt ende den Vriesen dochten ofte poechden toe ver- „crencken, ende sonderlinghe doer den slach toe Unia huys bij „Leeuwaarden, alwaer hij met sijn Wold Vriesen omtrent ander- „half duysent Saksensche Knechten weder nae Leeuwaarden dede „wijcken ende vluchten, ontsettende ende verlossende alsoe vier „Vriesche Heerschappen, als: Jancke Douwema, Jancke Oenema, „Jouw Jousma ende Sicke Douwes, met een ijder hondert Vriesche „Knechten, die van den Vianden ofte Sassenschen voorz. opt. voorz. „Unia hujs al waeren besingelt, belegert, ende op het vuyterste „benaut.” Het bedoelde Uniahuis lag te Wirdum. Deze omstandigheid had plaats in het laatst der maand Januari 1515, terwijl hij zich in December van 't vorige jaar met vele manschappen uit de Zevenwouden voor Oldeklooster bevond.

Daar Frederik van Roorda vóór Oct. 1521 grietman van Schooterland was van de geldersche zijde en toen gevangen genomen werd, zoo is het waarschijnlijk, dat Merck Syrcksz. afstand deed van deze grietenij, maar grietman van Stellingwerf bleef. ²⁾

(1517, 18 Febr.): *LYCKLE EBLES, wiens benoeming 19 Aug. 1525 werd geregistreerd en die tevens de helft van Stellingwerf bestuurde. ³⁾

*Waarsch. 1517, Nov.: *FREDERIK VAN ROORDA, geld. grietman, althans vóór 1521 en bleef dit vrij zeker tot 1524. Hij overleed in 1539. ⁴⁾*

¹⁾ Colmjon, Oork. in 't Register. ²⁾ Stbk. II, bladz. 190, kolom b. Wins., Kroniek, 420 en 422b en vergelijk: W. v. Thabor, V, 132 en 138. Hij komt met zijne broeders en zusters voor op de lijst van Saks. gezinde edelen v. 1505, Wins. Kroniek, h. a.; aldaar achteraan op: *Schooterland* geeft Winsemius zeer foutief het jaar zijner aanstelling als te zijn 1500, of 't is een drukfout; althans de door hem vermelde Schwartzenberg kwam eerst in Nov. 1514 in Friesland. Wins. t. a. pl. 419 en W. v. Th., V, 127 en 130. Zie ook: Archief van Asch van Wijk, II, 171 en 172. — Syrek Myrcksz., die in 1496 leefde, was wellicht zijn vader; W. v. Th., IV, 236. ³⁾ Zie hierna op: *Stellingwerf*; V. Sm. en Chbk. II, 347 (1517). Wins. Kroniek, bl. 414 en 459 en W. v. Thabor, V, 243. Stbk. op: *Lycklama*, aant. 2 en 5 en zie ook: 't Wapenboek van Ferwerda, i. v. — ⁴⁾ Stbk. op: *Roorda*. Zie over 't jaar 1545 bij V. Sm. aldaar vermeld, hiervoor in het *Voorwoord*. Oork. van Nijhoff, no. 884 en zie hiervoor op: *Merck Syrcksz.*

S c h o t e r l a n d.

1524: *IDS TJEBBIS, die eerst 11 Oct. van dit jaar zijne officieele aanstelling bekwam. Hij was tevens grietman van Aengwirden en bestuurdde beide grietenijen nog in 1528.

**Doede Hanses*, door V. Sm. in 1528 als grietman vermeld, heeft waarschijnlijk na Ids Tjebbis korten tijd provisioneel de grietenij bestuurd. Indien de naam *Doede* hij V. Sm. een schrijffout is voor: *Heere*, dan kan hij dezelve persoon zijn geweest als Heere Hansz. Hanckema, die wij hiervoor als substituut van Hemel. Oldephaert hebben vermeld. ¹⁾

1529, 5 Juli aangesteld: *TINCO SAKES, gehuwd met eene vrouw uit het geslacht Oosterzee. Tevens grietman van Aengwirden in 1529. Was nog grietman van Schoterland in Juni 1551 en overleed in 1554, waarna hij te Oudeschoot werd bijgezet. ²⁾

In 1546 was **Anne Scholtes* waarnemend grietman, ook in 1571. ³⁾

1554, 8 April: *SYBRAND VAN HOTTINGA, vrij zeker kort te voren aangesteld. Was nog grietman in 1575. Waarschijnlijk zoon van Jarich, in 1523 grietman van Hennaarderadeel, en zooals V. Sm. vermeldt, gehuwd met Maaïke van Naerden. ⁴⁾

1579, 7 November: *JACOB TJEBBIS, ook in Maart 1586. ⁵⁾

(1591): *TINCO VAN OENEMA, zoon van Tjepcke en Sijbrech Tincostr. van Nijega. Hij werd 14 April 1592 tot dijkgraaf benoemd; overleed 20 Aug. 1631 en werd te Oudeschoot begraven. Zijne moeder was vrij zeker eene dochter van den bovengemelden Tinco Sakes. ⁶⁾

In 1593 was *Ulbe Goyties* zijn substituut. ⁷⁾

De naam van den grietman *AMELIUS VAN OENEMA (1627), die te Oudeschoot werd bijgezet, komt voor, evenals die van een bijzitter, op de kerkklok van Mildam. ⁸⁾

¹⁾ R. rek. 1523—'24 en 1527—'28. Oorkonde op 't Oud Archief van Fr. Zie over Heere Hanckema, hiervoor op: *Hemel. Oledphaert*. ²⁾ Volgens Suffr. Petrus, t. a. pl., bl. 373, zou Sybrigje Mercksd., de vrouw van Epo Stapert, eene *zuster* van Tinco Sakes zijn geweest, maar men zal daarvoor wel *schoonzuster* moeten lezen; zie noot 1 op bl. 124 hierna. Graftsch. v. Van Br. Douglas, vermeld in De Nederl. Heraut. ³⁾ Chron. Register. R. rek. 1528—'29 en 1547—'48. Winsemius' Kroniek op: *Schoterland*. Zie op: O. Stellingwerf en Fr. Volks-alm. 1886, bl. 45, (1542) en die van 1891, bl. 137. Graftsch. van Van Br. Douglas, t. a. pl. V. Sm, bl. 364. ⁴⁾ R. rek. 1554—'55 en 1574—'75. Stbk. op: *Hottinga*, gen. 6, aant. 25. — Conscr. Exulum. Chbk. III, 351. Carolus, C. de Robles, 183. V. Sminia. Wins., Hist. fol. 68. ⁵⁾ H. S. van Merode. Rolle v. d. Hove, van 1579 en 1586. ⁶⁾ Stbk.: *Douma van O.*, aant. 27 en 36. Zie: Winsemius, t. a. pl. Komt voor 19 Mei 1593 in Chbk. IV, 828. V. Sminia. Graftsch. v. Br. Douglas. ⁷⁾ Rolle v. d. Hove van 1593, ⁸⁾ Graftsch. V. Br. Douglas, t. a. pl. Klokke-opschr. t. a. pl. bl. 244.

L e m s t e r l a n d .

(1504: „*Lemster Vyffiga*“). ¹⁾

(1497): *EDO JONGEMA.

(1498): *AUGUSTINUS STIJNTIEMA, sneuvelde 10 Juni van dat jaar bij Laaxum, eene buurt in Gaasterland. ²⁾

(15..): *JANCKE OOSTERZEE. ³⁾

In Febr. 1517 kreeg GYSBERT VAN SCHOTEN niet alleen Schoterland, maar ook Oosterzeeland, alzoo een deel van Lemsterland onder zijn bestuur. Wellicht waren toen de 3 andere dorpen tijdelijk bij Gaasterland gevoegd.

1524, 30 Sept.: NOLLE HERESZ., ook in 1527. Daar hij een doodslager had laten loopen, werd hij in de gevangenis gezet, waaruit hij in October 1526 weder werd ontslagen. Was lid van de commissie voor de dijken in 1525. ⁴⁾

In 1527 of 1528 aangesteld: *PIETER VISSCHER, in plaats van Nolle Heresz.; ook grietman van Doniawerstal. Komt nog in 1537 voor. ⁵⁾

(1539): *KERSTE PIERS; aan wien in December 1569 werd opgedragen, om een vendel soldaten bijeen te brengen en daarover hopman te zijn. Komt ook voor 1571 en is niet lang daarna overleden. ⁶⁾

1572, 8 Febr. aangesteld: *IDZARD STIJNTIEMA, wegens overlijden van Kerste Piers; nog in 1575.

In het vorige jaar (volgens V. Sm.: 15 Oct. 1574) was *Marten Hanks* (Marten Hankema) tot substituut aangesteld, wegens ziekte van Stijntiema. ⁷⁾

*SYBRAND BENKESZ. deed na 't overlijden van Stijntiema alle mogelijke moeite, om grietman te worden, zooals blijkt uit een schrijven

¹⁾ Winsemius, Kroniek, 399: Taux van 1504. ²⁾ Zie De Navorscher, IV, 290 en vergelijk: Schotanus, 456. De Fr. Volks-Alm. 1891, bl. 177, heeft verkeerdelijk: *Saaxum*. ³⁾ Zie: Wins. Beschr. op: Lemsterland. ⁴⁾ R. rek. 1523 en 1527—'28. Recesboek v. d. Hove, van 1525—1528. Winsemius, Kroniek, 483. ⁵⁾ R. rek. 1527—'28 en 1536—'37; zie ook op: *Doniawerstal*. ⁶⁾ R. rek. 1540—'41 en 1569—70. Commissieboek en „Staat van Expensen”, van O. Dongdeel van 1570, waarin hij als *hopman* voorkomt; zie daarover „Het verzet der Friezen”, enz. in De Vr. Fries, dl. XVI, bladz. 496. ⁷⁾ R. rek. 1570—'71 en 1574—'75. Zie ook V. Sminia, bl. 346.

L e m s t e r l a n d .

van Karel van Roorda voor 15 Oct. 1578 uit het leger voor Deventer, toen door Rennenberg belegerd, aan Gedeput. Staten van Friesland. Roorda schrijft daarin, dat Sybrand Benkesz. voortdurend „sere hoefvaerdich, loeslic ende subreptivelik” naar het grietmanschap en dijkgraafschap gedongen had en dat hem dit ook „doer instantie van eenige hoefflingen” zou zijn gelukt, als Roorda zich daartegen niet krachtig had verzet, zeggende, dat daertoe „voirgaende nominatie van S. G.” (zijne Genade de Stadhouder Rennenberg) noodig was. Toen beproefde hij het provisioneele grietmanschap machtig te worden door dezelfde „hoefflingen”, die hij op zijn hand gekregen had („met wat middelen mach hij weten.”) Ook daartegen had Roorda zich verzet, door er op te wijzen, dat bij vacature „geen provisie plaats hadde, met dat dieselfde (grietenie) bij de naestleggende officyr” (grietman) „bedient worde „soelang een nieuwe d.erin geset ware.” Toen was hij bij de Stadhouder zelf en ook bij Roorda komen solliciteren, bij welke gelegenheid deze hem had toegevoegd, dat eerst het advies van de Gedeput. Staten moest worden ingewacht. De Stadhouder had hem echter belofte gedaan, doch nog geene commissie gegeven. Roorda had den Stadhouder opmerkzaam gemaakt op het vereischte advies der Gedeputeerden, daar Z. G. beloofd had met advies der Gedeput. Staten te zullen regeeren.

Het hoofddoel nu van Roorda's schrijven was, dat hij Gedeput. Staten aanraadt met alle macht aan hun privilegie de hand te houden, want als de sollicitant zonder hun advies benoemd werd, dan zouden in 't vervolg de sollicitanten evenmin „op nominatie en advies” acht slaan. En wat den bewusten sollicitant betreft, hij acht dezen volstrekt „inhabil”, wijl hij door zijn gedrag genoegzaam bewezen had tegen 's lands privilegiën te zullen handelen.

In 't laatst der volgende maand (Nov.) zonden de Staten Rienck van Cammingha naar 't leger voor Deventer, om den Stadhouder eenige punten voorteleggen met verzoek daarop zijn antwoord te willen geven en o. a.: „Angaende 't Grietmanschap van Lempster-vyfgae” werd den Stadhouder „in aller onderdanichheidt” verzocht, „dat zijn Genaede doch gelieve d' ordonnancie van den Gedeputeerden voertganck te laeten hebben tot dat zijn Genaede” van alles op de hoogte zou zijn gebracht, als hij in Friesland zou zijn teruggekeerd. Vermoedelijk wilden de Gedeputeerden de zaak tot zoo lang laten rusten. Maar de Stadhouder gaf daarop 6 December ten antwoord, dat de Gedeputeerden in dezen niets

L e m s t e r l a n d .

hadden te „ordineren, maer alleen te adviseeren”, hetgeen zij als een bijzondere gunst van hem hadden verkregen.

Toch is Sybrand Benkesz., — denkelijk in 't begin van het volgende jaar (1579), — grietman geworden, want in een na te melden acte wordt hij „grietman van Lempster Vyfgae” genoemd. Evenwel hij heeft er niet lang genoeg van gehad, want bij de omkeering van zaken in 't begin van 1580, werd hij, evenals zijn ambtgenoot Jelgersma, in gijzeling genomen, ingevolge resolutie van Gedeput. Staten van 16 Februari van dat jaar. In die resolutie werd omtrent hem bepaald: „zal alhier binnen Leeuwarden „in eene herberge geconfineerd blijven totter tijt toe hy alle resten „ende achterdaden van de penningen op de jurisdictie van Lempstervyfgae volgens de uytschryvinge van den hove gesteld, zal „opgebracht ende betaelt hebben.”

Zooals V. Sm. vermeldt, werd hij later verbannen en overleed in 1582 te Groningen. ¹⁾

(1580): *PIER ANSKIS, woonde wellicht te Follega en was vrij zeker een kleinzoon van Pier Anskis, die in 1541 grietman was van Doniawerstal. In een rekwest van 30 December 1596 klaagt zekere Anthonius Trajectensis, eertijds Canonicus te Leeuwarden, dat hij indertijd „doer den hopman *Pier Ansckes*”, die toen „in den schans van den Lemmer” lag, „sonder eenig recht oft „reeden van den dorpe gehaelt ende an handen ende voeten gesloten is geweest. ²⁾

(1585), 15 April: *JAEN AU KES, vrij zeker grietman tot 1609, toen op 21 Maart *CHRISTIAAN OOSTERZEE tot grietman werd benoemd. ³⁾

¹⁾ Resolutie van Gedeput. Staten op 't Oud Archief van Fr. — Een soortgelijk verschil van inzicht tusschen Rennenberg en Gedeput. Staten bestond er ook ten opzichte van de benoeming van een secretaris van Kollumerland, waarover men het een en ander kan zien in: „Koll. land en N. Kruisland, geschiedk. beschr.” bl. 70. Chbk. III, 1224, art. IV. Evenals Sybr. Benkesz. werd ook *Lieuwe van Jelgersma*, grietman van Achtkarspelen gegijzeld; zie hiervoor op: *Achtkarspelen*. ²⁾ Reitsma, „Honderd jaren”, bl. 192 en Fresinga's Memoiren, 309. H. S. Merode. Schot. Geschr. 865 en 866. Chbk. IV, 954. ³⁾ Chbk. IV, 525 en V, 126. Aantt. van E. M. v. B.

G a a s t e r l a n d .

(1396: „Geesterland; 1393: „die Gheesten'')¹⁾

Omstr. 1510: PETER EPESZ., mogelijk een WALTA of JONGEMA.²⁾

(1517, 7 Febr. aangest.): *BARTHOUT VAN ZWOLLE; was overste onder den veldheer Felix van Oostenrijk.³⁾

1524: „LUWE UYTER IJLST'', hiervoor reeds op Hemel. Oldeph. c. a. en Doniawerstal vermeld.⁴⁾

1526: *RUDOLF VON BÜNAU, denkelijk nog 30 Sept. 1532; zoon van Heinrich en Agnes von Nothafft von Wernberg, vrij zeker van een Saksisch geslacht. Hij overleed 30 Aug. 1542 te Franeker en werd aldaar in de Martinikerk bijgezet. Zijn weduwe, Knier van Martna, hertrouwde met Christop'el Hubitz of Haubatz. De portretten van Bünau en zijne vrouw zijn nog aanwezig.⁵⁾

1537, *GALE VAN GALAMA, ook in 1539 (V. Sm.) Testeerde 17 Aug. 1558 op Hoxwier te Mantgum en stierf aldaar 31 Mei 1559; zijne vrouw was reeds 17 Juli 1554 overleden.⁶⁾

1541: *HENNO SCHOLTES; komt nog voor 17 Mei 1549 en overleed vóór 26 Maart 1550.⁷⁾

1549, 25 Dec. aangest.: *HOLLE PIERS, denkelijk nog 30 Sept. 1560. In 1554 werd geklaagd, dat hij „buyten syne Grietenye'' woonde.⁸⁾

(1560): *HANS HOLLES, misschien zoon van den voorgaande; ook in 1568. *Pier Holles*, denkelijk zijn broeder, was in 1565 en 1567 substituut.⁹⁾

¹⁾ Oork. Colujon, no. 372 en 405. Misschien vóór 1511 één met Hemel. Oldephaert; zie aldaar. ²⁾ Dresd. Arch., Berns, no. 153. ³⁾ Slichtenhorst, Hist. van Gelderland, 346 en Oork. van Asch van Wijk, II, no. 774. ⁴⁾ Recesboek v. d. Hove: „Luywe Aedgertsz. grietman van Geesterland.'' R. rek. 1523—'24. ⁵⁾ R. rek. 1526—'27 en 1531—'32. De Vr. Fries, I, 109 en 110. Cat. Fr. Tentoonst. 1877, bl. 218. De Fr. Adelaar, bl. 46 en 62. Stbk. op: *Martna*. De Vr. Fries, XIII, 92 en 93. Een *Gunther v. Bunauw* was in 1503 raad van den Hertog van Saksen; Archief v. Leeuw., no. 102. K. Martna bk., in 't Register. ⁶⁾ R. rek. 1536—'37. Fr. Volks-alm., 1890, bl. 45. ⁷⁾ R. rek. 1540—'41 en 1547—'48. Aant; van E. M. v. B. Chbk., III, 166 (1549). ⁸⁾ R. rek. 1554—'55 en 1559—'60. Rekening van Duvenee; zie daarover *Aant. I* hierna. Rollen v. d. Hove van 1550 en 1557; Chbk III, 349, art. CXX (1549—'50); V. Sminia. ⁹⁾ In de R. rek. 1561—'62 staat alleen „... *Hollis*'' in die van 1562—'63 is de naam oningevuld, in die van 1564—'65 en 1566—'67: „*Pier Holles*.'' In de Rollen van den Hove van 19 Nov. 1560 en 23 Maart 1568: *Hans Hollis*.

G a a s t e r l a n d .

(1569, 24 Mei aangesteld): *ABEL VAN BOEYMER, (in plaats van den overleden Hans Holles), broeder van Pieter, grietman van Franek.deel en van Arent, in 1570 secretaris van O.-Dong.deel. De inval van Enkhuizen uit, waarover V. Sm. spreekt, moet in Juli 1572 hebben plaats gehad. In het begin der volgende maand weigerden die van Sneek hem met eenige gevangene Geuzen door te laten, terwijl hij 10 Sept. bij Galamadam zwaar werd gewond, wwaarop hij, zooals V. Sm. zegt, naar Sneek in de gevangenis werd gebracht en vrij zeker in datzelfde jaar nog is overleden.

Zijne vrouw heette Geis Jans Herckema. ¹⁾

(1572), 15 November aangesteld: *SAECKLE OF SACHARIAS SUYRDTZ., die in Augustus van 't volgende jaar werd aangesteld tot „capi-tein” van een der drie grootste galeijen, die toen denkelijk te Harlingen werden uitgerust, om de Watergeuzen te bevechten. Hij zal wel dezelfde zijn als „Saackle Tabbinthies van Boolswaard”, door Schotanus omstreeks 1566 vermeld. „Sloten ofte Balck” was zijn verblijfplaats bij zijne vlucht in 1580. Hij was 1 Oct. 1574 nog grietman. ²⁾

1574, na 1 Oct.: *REIN IJDSSEN. In een brief van 20 Maart 1579 wordt hij genoemd: „een heel jonck man”. Er kwamen in Juli 1576 groote klachten over hem in wegens ongeoorloofde afpersingen, „met dreigementen van Soldaeten selfs executerende” en waaruit tevens blijkt, dat hij toen, althans „omtrent twee jaeren” in functie was. Komt ook voor in 1575 en overleed in 1584. (V. Sm.) Wellicht was *IJds Reinsz.*, die zijn vader zal zijn geweest en in 1579 is overleden, eenigen tijd substituut, althans vrij zeker geen grietman. ³⁾

¹⁾ V. Sm. t. a. pl. Carolus, C. de R. bl. 52, 101, 106, enz. De Vr. Fries, VIII, 412 en 422. Bor, op 1572, fol. 278 en 279. Wins. 580. Schot. 766. De naam van den Vaandrig, over wien V. Sm. spreekt en die 12 Sept. schijnt opgehangen te zijn, was *Elke Bauckesz.*, zooals Vighius in een zijner brieven vermeldt; zie aldaar, bl. 722. In het *H. S. Heymans*, vroeger reeds vermeld en berustende in Archief Gabbema (Fr. Gen.) wordt de naam van den Vaandrig niet genoemd, maar daar leest men: „de fendrick van Wijbe Goutum”, zoodat Wins. in zijne Hist. fol. 145 zich blijkbaar heeft vergist. Zie ook hiervoor op: *Franckeradeel*. R. rek. 1569—'70 en 1571—'72. Aantt. van E. M. v. B. ²⁾ R. rek. 1572—'73 en 1574—'75. Stbk. I, 204. Chbk. IV, 192. Schotanus' Beschr. bl. 268: „Saackle Tabbinthies van Boolswaard”, omstr. 1566. Commissieboek, fol. 147. De Vr. Fries, VIII, 420—422. Carolus, C. de Robles, 105 en V. Sminia, 377. ³⁾ Schot. 791; Wins., Hist. 230. H. S. Merode. Chbk. IV, bl. 9. Chbk. III, 1062—1065, artt. I, II, III, IV, IX, X en XI (1576); aldaar wordt zijn naam niet genoemd, maar alleen gesproken van den „grietman van Geesterlant”, die, volgens mededeeling aldaar toen in Juli 1576 minstens „omtrent twee jaeren” grietman was geweest. Daar nu Wins. en Schotanus in 1575 *Rein Ydsen* als grietman vermelden en *Sacharius*

Gaasterland.

Vóór April 1584: *SIBREN HIDDENZ., gehuwd met Andries Sipkes. Hij komt als „Sybrand Hidtszoon” met den secretaris Jelle Tjerszoon in eene attestatie voor van 14 Nov. 1585. In April 1584 werd er geklaagd, dat „die gheene die naeste jaeren Deputeerde „zijn geweest, al te hoope, off hun kynderen mitte *besten* Grieten, „nijen, als gevolgen ofte consequentien van Deputeertschap, ver, „zien zijn geweest, blijkende aen Humalda”, (O.Dong.deel) „Doecke „Aysma” (Ferw.deel), „Jancke Oesinga” (Wonseradeel), „Aucke „Edes” (Doniawerstal), „Sybren Idszoon” (Gaasterland) „ende „anderen.”

Hij deed 11 Januari 1604 afstand van de grietenij. (V. Sm.) ¹⁾

(1604): *OBBE OBBES, werd in 1610 dijkgraaf.

(1632): *LAMBERTUS SICMA. ²⁾

(1637): *HANSO, Zoon van Rinthje Lycklama, behoorde volgens het Stbk. wèl tot het thans levend geslacht dor Lycklama's. ³⁾

Opsterland.

(1395: „*Upsaterlant*” en oudtijds ook „*Haudmare*” geheeten. ⁴⁾

In 1471: FOCKE EESCKES, zeer bekend in de Friesche Geschiedenis, huwde eene dochter van Wybe Jarichs Jelckama, wier naam onbekend schijnt te zijn; hij overleed omstreeks 1476. ⁵⁾

(1501, 14 April): *SYWART SAPPENZ. of SAPPIS, ook in Sept. 1502. ⁶⁾

Syurdtsz. in de laatst aanwezige R. rek. (1574—'75) als grietman voorkomt, heb ik getracht dit een en ander in den tekst met elkander in overeenstemming te brengen, hoewel mij de in 1576 geuite klachten eerder op *Saeckle Syurdtsz.*, dan op *Rein Ydsen* van toepassing schijnen te zijn. Mogelijk is S. S. grietman gebleven tot omstr. 1578 en heeft Schotanus op 't voetspoor van een of ander schrijver zich vergist.

¹⁾ Wins. Kron., 747. Chbk. v. Fr. IV, 487. M. S. aantt. v. Dr. J. Reitsma. De Vr. Fries. IV, 52—63 en VI, 46 waar zijn vrouw Andries Sipkes wordt genoemd. Voorheen werden wel mansnamen aan vrouwen gegeven; vergelijk De Navorscher, XLI, 204. ²⁾ In de nooten op bl. 380 bij V. Sminia, regel 2, te lezen: *na*, in plaats van *vóór* Hanso v. L. Chbk. IV, 487. ³⁾ Zie de noot op bl. 380 bij V. Sm. ⁴⁾ Chbk. I, 284 en Fr. Oudheden. ⁵⁾ Archieven van de R. D. O. Balije van Utrecht, bl. 629. Jancko Douwama's Geschr. bl. 37 en 42. Stbk., op: *Jelckema*, gen. 1. Van Sm. vermeldt *Jorerd Azynga* als grietman dezer grietenij in 1438, maar „Edauwerderadeel”, in het door hem bedoeld charter voorkomende, is de oude benaming van Idaarderadeel; zie aldaar, bij V. Sm. en Schotanus, in tabl. 121; te vergelijken met Chbk. I, 539. ⁶⁾ Archief van Leeuw., no. 50: 4 Sept. 1502; Chbk. II, 216.

Opsterland.

Dezelfde schijnt later geld. grietman te zijn geworden en als zoodanig in November 1517 voor te komen. ¹⁾

1518, 8 April: SJOERD FEICKES, „een uprecht man”, zegt Jancko Douwama; zeer zeker was hij geldersch grietman. ²⁾

1524: JAN BRUIN. ³⁾

1526: *SIEURT SAPPIS, denkelijk dezelfde als de bovengenoemde en vóór Maart 1543 overleden. ⁴⁾

1545: *FOCKE TEIJES, ook 2 Juni 1576; gehuwd met Auck Sjuerdsdr. Boelens. *Reyn Idsen*, grietman van Gaasterland, schijnt in 1575 waarnemend grietman te zijn geweest. ⁵⁾

1579, in Aug.: *HEPCKO FOCKENS; ook in 1585. (V. Sm.) ⁶⁾

De moeder van Lucia, vrouw van *SAGO FOKKENS (1623) heette Wabbe Eeckesdr. ⁷⁾

De Stellingwerven.

(1309: „Stellingwerf.”)

Het was oorspronkelijk ééne landstreek en bleef zulks tot in de Bourgondische tijden, toen ze in twee deelen werd gesplitst. Tot aan de Saks. tijden werd Stellingwerf geregeerd door drie „Stellingen” of rechters, „gelyck”, zegt Winsemius, „in de Bulle van „Frederick de derde Keyser van dien name aen Douwe Siaerdama

¹⁾ Oork. v. Nijhoff, no. 884. ²⁾ Aanvankelijk vermoedde ik, dat men bij Douwama, bl. 291: *Sycart Sappes*, in pl. van *Sjoerd Feyckes* moest lezen, maar uit no. 671 van Archief-Nienoord blijkt duidelijk, dat laatstgenoemde in April 1518 hier grietman was. ³⁾ R. rek. 1523—'24. ⁴⁾ Chbk. II, 177 (noot): 1527. R. rek. 1525—'26—1542—'43. Archief Nienoord, no. 39 (1540). Benef.bk., Zevenw. 95: Syurdt Sappis erigenamen. ⁵⁾ R. rek. 1544—'45 en 1574—'75. Archief Nienoord, no. 412a (1549). V. Sm. noemt zijne vrouw *Auck van Boelens* (Stbk. op: *Boelens*, meer juist zeker: *Auck Boelens*); in de Rolle v. d. Hove van 28 Sept. 1557 heet zijn vrouw *Auck Sjuerdsdr.* blijkbaar dezelfde. In 1543 leefde een „*Syurdt Boelens*” te Oltterterp; Benef.bk. i. v. ⁶⁾ Wins. Hist., 404; H. S. Merode en Oorkonde van 't Klooster Smallenee, beiden op 't Oud Arch. v. Fr. Arch. v. Franeker, no. 186: 15 Febr. 1583. M. S. aantt. van V. Sminia. ⁷⁾ Stbk. II, bl. 241a; *Herema, van Deersum*, aant. 7.

Stellingwerf.

gegeven, te sien is." Later hebben de Saksische Hertogen „de „Rechterstoel in een Grietenije verandert." ¹⁾

(1504), wellicht reeds vroeger: *LAMBERT PIERS. ²⁾

1512, 28 Sept.: *LYCKLE EEBLES. Hij schreef dien dag aan de Raden van den Saksischen Hertog in Friesland eene missive, waarbij hij hun meldt, dat de inwoners zijner grietenij de buitengewone belasting (3 st. van den gld.) niet wilden betalen, omdat Schoterland, Opsterland, Smalingerland en andere grietenijen dat ook niet wilden doen; betaalden die dan zou deze grietenij 't ook wel doen. Den 23 Nov. 1514 werd zijn huis Friesburg door de Gelderschen aangevallen. Hij is toen waarschijnlijk gevlucht en later onder het Bourgondisch bestuur weder grietman geworden. ³⁾

In 1514 waarschijnlijk, (6 Dec.) werd door den gelderschen Stadhouder Leenardt van Schwartzenberg, die 22 November van dat jaar voet aan wal had gezet in Friesland, tot gelderschen grietman van Stellingwerf benoemd:

MERCK SYRXEN, van wien hiervoor op Schoterland is gesproken; komt ook voor in 't laatst van 1515. ⁴⁾

In Nov. 1517 was de grietenij geldersch, maar wie toen geld. grietman was is niet duidelijk. ⁵⁾

1517, 18 Aug. kreeg de evengenoemde *LYCKLE EEBLES commissie, behalve op Schoterland, ook op de helft van Stellingwerf. (De westelijke helft.) Wie toen grietman werd van de andere helft, blijkt niet. Dientengevolge werd Stellingwerf, hoewel zoo 't schijnt, nog niet administratief, in tweeën gesplitst, zoodat men dan ook 30 Sept. 1524: *LYCKLE EEBLES en *JOHANNES KOENES beide als grietmannen van Stellingwerf aantreft, de eerste over West-, de andere over Ooststellingwerf. Vrij zeker was laatstgenoemde van de oostelijke helft in 1517 grietman geworden, zooals LYCKLE EEBLES dit was van de westelijke helft, doch eerst in 1524 schijnt er eene admi-

¹⁾ Colmjon, Oork. no. 150. Douwe Sjaerdema heette eig. Aylva, † 1481; zie Stbk., op: *Sjaerdema*, alsmede hiervoor op: *Franekeradeel*. Vergelijk ook hierna: *Aant. II*. Zie Winsemius, *Beschr. van Stellingwerf O. en W. en Geschiedk. Herinneringen van die grietenij*, o.a. bl. 15 en 16. In 1380 komen voor de *Stellingen van Stellingwerf, Scoterwerf, Oesterzee, Dodingwerf en Bordogo*, zie Oork. van Colmjon, no. 359, nos. 373 en 501. Jancko Douwama, bl. 50; Chbk. I, 682 en 686 en vergelijk ald. bl. 396 en 399 (1417: Sigismund); Arend, *Gesch. des Vaderlands*. II, bl. 221; Idsinga's *Staatsrecht*, Hoofd. IV, bl. 385 en zie hierna op: *W. Stellingwerf*. ²⁾ Winsemius, *Kroniek*, bl. 414 en 419, alsmede hiervoor op: *Schoterland*. ³⁾ Stbk. II, 347 en *Dresdener Archief*, verslag mr. Berns, no. 366. ⁴⁾ Zie hiervoor op: *Schoterland*. ⁵⁾ Oork. Nijhoff, no. 884.

Stellingwerf.

nistratieve scheiding te hebben plaats gehad. Koenes komt nog voor in October 1524. ¹⁾

a. Oost-Stellingwerf.

1524: VRANCK ROELOFFS, die door Jan Roeloffs (zijn broeder?) werd vermoord, vermoedelijk in datzelfde jaar. Deze had zich met eenige anderen te Oosterwolde in een hinderlaag gelegd, gewapend met een „pertisaen”, een soort van dubbele bijl of hellebaard en hem daarmede aangevallen en afgemaakt. Den 4den Januari 1526 werd de moordenaar veroordeeld „met den sweerde geregt” te worden. ²⁾

1524, 22 Dec. benoemd: GERARDUS of GERRIT KOST; ook 30 Sept. 1537. ³⁾

(1540.) *LUYTGEM MEYNERTSZ., ook 30 Sept. 1543, vrij zeker in dat jaar overleden. ⁴⁾

1545, 30 Sept.: *JOHANNES VRANCKESZ., mogelijk zoon van Vranck Roelofsz. en naar sommigen willen, vader van den bekenden Abelus Franckena. Komt ook voor 30 Sept. 1567 en overleed in 1568. ⁵⁾

(1568, 27 benoemd): *ROMMERT FRIESMA, zoon van Hette Gerrits en Sydts Sjaerdsdr. Hij is gehuwd geweest, maar onbekend met wie. Komt nog voor 30 Sept. 1575 en bleef vrij zeker grietman tot 1580.

Rinnert van Solckema, door V. Sm. als grietman vermeld, is òf subst. grietman geweest òf als grietman wel benoemd, maar nimmer in functie geweest, welk laatste V. Sm. ook vermoedt. ⁶⁾

¹⁾ Chbk. II, 347 en 472. R. rek. 1523—'24. Een en ander valt op te maken uit de R. rek. ²⁾ H. S. op de Prov. Bibl., zie Catalogus, dl. V, bl. 1829, H. S. nr. 389 en daarin bl. 393. *Franck Roeloffs* komt in 1515 voor bij W. v. Thabor, V, 166: „huysmann wt Stellingwerf.” ³⁾ R. rek. 1525—'26 en 1536—'37. Oork. op 't Ond Arch. v. Fr. ⁴⁾ Benef. bk., Zevenw. 47: „Luytthien Meijnes—arve.” R. rek. 1540—'41 en 1542—'43. ⁵⁾ R. rek. 1544—'45 en 1566—'67, Ypey en Dermout, Kerkgesch. II, bl. 33 der aantt. ⁶⁾ Commissieboek. R. rek. 1569—'70 en 1574—'75. Stbk. op: *Aytta*, aant. 13. „Het verzet der Friezen”, (De Vr Fr. XVII) in 't Register; Catalogus, Museum v. h. Fr. Gen., bl. 129. Stbk. I en II, op: *Solckema*. Inv. van het Archief van Leeuwarden, no. 220 en 221. In het Lineageboek van R. van Solckema (aanwezig op het Friesch Genootschap), leest men: „regial. mat. p.” („regialis majestatis potestate”: v. w. de autoriteit des Konings”) „greteman ab Stellingwerff Oosteyndt.” In het eerste gedeelte van dat

Oost-Stellingwerf.

1580, 27 April, komt voor: *JOHANNES TERWISSCHA; ook 18 Mei 1593. Zijne vrouw heette Jelck Stijnthiama. Waarschijnlijk was *Eijso Terwisscha* (denkelijk zijn zoon) zijn subst.-grietman. ¹⁾

1610: *MARCUS LYCKLAMA à N. ²⁾

1624: *EYSO LYCKLAMA à N., werd in 1625 assessor van het krijgsgerecht. ³⁾

*NIC. ARN. KNOCH in 1780, was de zoon van Wessel. ⁴⁾

b. West-Stellingwerf.

1524, 11 Oct. op nieuw aangesteld: *LYCKLE EEBLES, terwijl twee dagen later (13 Oct.) het privilege werd „geconfirmeerd ende bevestigd”, aan hem „bij den Keijs. Mat.” geschonken, dat het grietmanschap dezer grietenij „door erfelijke successie, op die „naecomelingen gedevolveert zoude worden, terwijl de „Commissie „ook van den welgemelten Grietman bij Barthout Speijert subst. „Griffier, gheregistreert ende ter Boecke ghestelt is, in dato den „10 Aug. 1526.”

Daarna zullen de Stellingwerve administratief zijn gescheiden.

H. S., hetwelk verloren is geraakt, was volgens des schrijvers aant., in het nog aanwezige 2de deel, verhaald: „hoe dat hij de Gretanie van S. O. geeregen heeft.” In de Conscr. Exulum op: O.-S.werf wordt Friesma als grietman en Solckema eenvoudig als inwoner van Doniawerstal vermeld, als ingezetenen van Ter Oele, beiden als voortvluchtig. Het vermoeden van V. Sm. schijnt mij het meest aannemelijk toe, in de noot op bl. 392.

¹⁾ Chbk. IV, 825 (1593). H. S. Merode van 1580. Oork. op 't Oud Arch. van Fr. van 27 April 1580. Vermoedelijk was *Eyso*, vader van *Johannes*, dezelfde als *Eyse-Jan Willemsz.*, die volgens Suffr. Petrus, „De script. Fr.” bl. 374, gehuwd was met eene dr. van Merck Syrexsz., wiens andere dochter gehuwd was met *Epo Stapert*, broeder van *Cyprianus*. Suffr. Petrus zegt wel, dat *Eyse Jan Willemsz.* grietman van O.-St.werf is geweest („praetor in Appelscha”), maar dat zal moeten zijn subst.-grietman. Zie noot op bl. 394 bij V. Sm. en hier-voor bl. 113 en noot op bl. 114; over *Cyprianus Stapert*: De Fr. V. Alm. 1891. E. M. v. B. teekent nog aan, hetgeen niet zeer duidelijk is, dat *Eyso Terwisscha* universeel erfgenaam van *Johannes* zijn vader werd, die hem in de grietenij zou zijn opgevolgd, hoewel, zegt hij, dit anders uit de commissie van *Marcus Lycklama* blijkt. Maar in eene sent. van 5 Juli 1638 wordt *Harmentje Stevens* wed. van *Eyso Terwisscha*, in leven grietman van O.-St.werf genoemd en woonde zij te Oldeberkoop. Hij was vrij zeker in 1603 substituut, want toen werd hij 5 Dec. aangeschreven, om al de geestelijke landen in zijn district vóór Nieuwjaar te doen opzeggen. Zie Naaml. der pred. in de Zevenwouden, door *Engelsma*, bl. 238; V. Sm. t. a. pl. en *De Nederl. Heraut* VI, 244. Het vonnis door V. Sm. vermeld is van 13 Mei 1581. ²⁾ en ³⁾ V. Sminia en Commissieboek. ⁴⁾ Zie Stbk.

West-Stellingwerf.

Vrij zeker is Lyckle Eebles in 1536 overleden, in welk jaar hij nog als grietman voorkomt. ¹⁾

1537, 30 Sept.: *LUBBERT LYCKLES, ook in 1560. Hij overleed in 1558 en zijne vrouw in 1575. ²⁾

(1559), 25 Juli benoemd: *SERVAES VAN RENNOY of RENOY, heer toe Spycck, ook nog in 1565, huwde waarschijnlijk Ewalda van Bronckhorst. ³⁾

1567: GERRIT VAN RENNOY, denkelijk zoon van Gerrit, rekenmeester in den Haag (broeder van Servaes) en Anna de Potis. In Juni 1570 was *Arent van Rennoy* zijn substituut en hijzelf komt nog in dat jaar voor. ⁴⁾

1571: *ARENT GEENEN, zeer zeker een vreemdeling en althans vóór 1573 gehuwd met Judith van Goedenhoegen, Godenhoeven of Godenhaegen. Hij was in Juni 1577 reeds hopman en werd in 1578 als grietman afgezet.

In het jaar 1573, in 't eind van April, werd hij „gevanckelijk „genomen bij don Pedro Acunia Capiteyn van een bende lichte „peerden liggende binnen Steenwyck, seggende dat hij syn wille „doen wilde met den voorsz. grietman, vuyt oersaecke, dat sy „naer bevel der hove niet wilden opbrengen de 400 dalers tot „onderhoudinge van hoy sampt de stroo van de voorsz. ruyters „daertoe hij pretendeerde last te hebben den grietman op geset „hadden.”

Later was Geenen „Luitenant Colonel van 't Friesche Regiment” en belegerde hij in October 1580 met zijne troepen de Staatsche

¹⁾ Wins. Kroniek, 414 en zie ook: V. Sminia. Oorkonde op 't Oud Arch. van Fr. Rentmr. rek. 1525—'26. Uit het Benef.bk. op: Zevenwouden, bl. 83, schijnt men te mogen afeiden, dat Lyckle Eebles nog in 1536 grietman was, maar kort daarna is overleden; aldaar wordt op bl. 82 en 83 nog van Stellingen gesproken.

²⁾ R. rek. 1536—'37 en 1559—'60 en 't Benef.bk. 63 en t. a. pl. De jaren van overlijden van hem en zijne vrouw worden vermeld door E. M. v. B., volgens wien hij reeds als grietman zou voorkomen in de Rollen v. d. Hove van 1533; zie ook Fr. Volksalm. 1886, bl. 47 (1542).

³⁾ R. rek. 1561—'62 en 1564—'65 en zie V. Sm.; Commissieboek en Aantt. van E. M. v. B. en zie de volgende noot. ⁴⁾ R. rek. 1566—'67 en 1569—'70. Omstreeks 1540 was een mr. Gerrit van Rennoy meester van de rekeninge in Holland; zie R. rek. 1540—'41, op: Kollumerland. Zie een en ander over leden van dit geslacht in De Navorscher, jaargang 1891, bladz. 313 en 1893, bl. 157, alsmede Van Leeuwen, Bat. Illustr., bl. 969.

West-Stellingwerf.

benden in Steenwijk, terwijl hij 17 of 19 December van dat jaar voor Zwartsluis werd gewond en tengevolge daarvan eenigen tijd later te Groningen overleed.

In datzelfde jaar waren hij en zijne vrouw, wier naam mij onbekend bleef, alsmede de bijzitter Gerben Bralts (V. Sm.) verbannen. Johannes Boreas, voormaals pastoor in Loënga, werd later zijn adelborst en is in 1581 te Joure door Heronimus Stellingwerf gedood. ¹⁾

(1578, in Maart): *JOHANNES PETRI SANNES. In 1583 waren de procedures hangende „van 't Collegie tegen den gewezen Grietman „Johannes Petrus Sannes”, terwijl hij in eene van Aug. 1586 ook nog als „gewesene Grietman van Stellingwerff westeynde” wordt aangeduid, waaruit tevens blijkt, dat de reden van 't verschil tusschen hem en de Gedeputeerden toen nog niet was opgelost. Hij was aan 't Landschap penningen verschuldigd en bij bedoelde acte wordt hem opgelegd waarborg te geven of zich te stellen „in bewaernisse des Cypiers opte Blocqhuis.”

Hij huwde Bauck Claesdr., die in 1592 overleed en woonde te Scherpenzeel. ²⁾

Den 5den September 1582 had ook hier eene opneming van stemmen plaats, waarbij *Dr. Baerthe Idzuerda* werd gekozen, die daarop den 24 September werd aangesteld, doch deze was roomschgezind en nu had er 12 October eene nieuwe stemming plaats, met de waarschuwing, toch vooral geen roomschgezinde tot grietman te kiezen, daar de commissie tot de stemopneming benoemd, de nominatie dan aan de Gedeputeerden niet durfde aanbieden. Waarschijnlijk beloofde Sannes daarop beterschap en is hij daarna

¹⁾ M. S. Heijmans, in Archief Gabbema (Fr. Gen.) en R. Williams' Gedenkschr. (uitgeg. door 't Hist. Gen. te Utrecht), bl. 117 en 128. R. rek. 1570—'71 en 1574—'75. Schotanus, Gesch. bl. 864b. Dr. Reitsma, „Honderd jaren,” enz. bl. 193; in 't Register van welk werk hij verkeerdelijk wordt betiteld, als „hopman in 't Statenleger”, waarvoor te lezen: *'t Spaansche leger*, Fresinga's Memoiren. 25, 201, 208 en 355, volgens welke laatste bladzijde hij te Zwartsluis zou zijn *gesneuveld*. Conscr. Exulum. V. Sm., bl. 400. In 't Chbk. v. Fr., IV, 179 en 191 heet hij *Geenen* (zie ook Wapenboek van Ferwerda, geslacht *Cool*, gen. 5. Bij Fresinga, t. a. pl. heet hij: *Gemen* en Conscr. Exulum: *Van Genum*. Zie ook De Vr. Fries, IX, 173. Aantt. van E. M. v. B., die den naam zijner vrouw vermeld. ²⁾ De Vrije Fries, XI, 318; Chbk., IV, 650; M. S. Resol. der Staten op. 1586 (Belangrijk!). Schotanus, Gesch. 847a. De moeder zijner vrouw heette volgens E. M. v. B.: Griet Jans dr. — Aantt. van E. M. v. B. — Op 't Oud Archief van Fr. bevindt zich een groote verzameling stukken over hem uit 1586. Chbk. IV, 650 (1586); Resolutiën Ged. Staten, Aug. 1586 en Archief Gabbema, in De Vr. Fries, XI, 318 (1583.)

West-Stellingwerf.

weder tot grietman aangesteld, daar hij in 1599 of 1600 als zoodanig voorkomt, terwijl hij later, in 1634, benoemd werd tot grietman van Visvliet. ¹⁾

Cornelis Jelles, van Slijkenburg, gehuwd met Jantjen Albertsdr., was in 1591 en 1593 substituut grietman. ²⁾

(Begin van 1600): **Filibertus Lycklama*, grietman in Gaasterland, was vrij zeker toen gedurende korten tijd bij provisie grietman.

(1600, 14 Maart aangesteld): *MEINTJE IDZAERDA. Het huis te Ter Idzerd was door zijn vader gebouwd en lag in 't noordoosten van het dorp, waar de familie Terwisscha in 1741 een nieuw gebouw stichtte.

Overleed 22 December 1618 en werd in de kerk te Ter Idzerd bijgezet, waar men een latijnsch opschrift op zijn grafsteen vindt vermeld, waaruit o. a. blijkt, dat hij 19 jaren grietman was geweest, te Dordrecht door eene doodelijke ziekte werd aangetast en te Leeuwarden stierf, des nachts elf uur van genoemden datum, oud 53 jaar. Zijne vrouw werd ook aldaar bijgezet. ³⁾

*RINGO of RINTHJE LYCKLAMA (1626), zoon van Esaias en Jel van Osinga. Zijn naam komt voor op de kerkklok te Scherpenzeel, 1638. ⁴⁾

¹⁾ Oorkonden op 't Oud Archief van Fr. en Resolutiën van Gedeput. St.
²⁾ E. M. v. B. geeft op: 1591 Cornelis Jellis in Slijkenburg, provisioneel grietman. Ook vermeldt hij, dat er nog in 1767 op een oud glas in de kerk te Oudetrijne tegenover den Predikstoel stond te lezen: „Cornelis Jelles Grietman van Stellingwerf W. e. en Jantjen Albertsdr. syn wyf”, alsmede, dat Idzaerda in de plaats kwam van „den gecasseerden J. P. Sannes.” Zie ook: V. Sm., 402 noot. ³⁾ Geschiedk. Herinneringen van O. en W. St., bl. 21 en Stbk. op: *Idzaerda*, aant. 3. ⁴⁾ Stbk., op: *Lycklama*. Volgens V. Sm. in 1626 en volgens 't 33ste Verslag v. h. Fr. Gen., bl. 422: in 1624 benoemd. Klokke-opschr. bl. 243 van De Vr. Fries, dl. XVI.

NASCHRIFT. (V. Sm., bladz. 407.)

Visvliet.

Zeer waarschijnlijk werd Visvliet c. a. na de omwenteling in 1580 tot grietenij verheven, terwijl vóór dien tijd het naburige Gerkesklooster rechtens alhier aanstelde. ¹⁾ Als kloostergoed kwam het aan Friesland en kreeg het den titel van Heerlijkheid, waarna als eerste grietman zal zijn aangesteld:

omstr. 1580: HEMMO CLAMA, die in Juni 1586 en in April 1597 als zoodanig voorkomt. ²⁾

1600, 18 Juli: werd *BRANDT THONIS in diens plaats benoemd; overleden in 1604. ³⁾

1604, 10 Sept.: werd *JOHANNES PETRI SANNES in diens plaats benoemd, vroeger grietman van W. Stellingwerf; deed zijn eed 22 Juni 1605. ⁴⁾

1618, 30 Jan. benoemd: *AULUS of AUTH VAN HARCHEMA, Zoon van Auth en Roeleffien Coyters, die 18 Febr. 1579 waren gehuwd. Hij overleed, voor zoover bekend ongehuwd, 21 Dec. 1652 en werd te Augustinusga begraven.

Zooals V. Sm. vermeldt, werd de Heerlijkheid van visvliet in 1637 door de Staten van Friesland aan die van Groningen verkocht en verkreeg Harkema bij resolutie van 2 Febr. 1638 voorloopig een pensioen van 600 gulden. ⁵⁾

¹⁾ Zie mijne Beschr. van Gerkesklooster, o.a. bladz. 109. ²⁾ Stbk. v. d. Fr. adel, II, 231b, aant. 10. Aantt. uit de Procl. boeken van Koll. land c.a. Mischien woonde hij in de buurtschap Westerdijken, onder Grijpskerk, waar in 1522 het huis van zijn naamgenoot, denkelijk zijn grootvader, in de vlammen opging; zie: „De Lauwerszee”, bladz. 145. ³⁾ Oork. Oud Arch. van Fr., van 18 Juli 1600. ⁴⁾ Aantt. van E. M. v. B. ⁵⁾ M. S. grafschriften. Feith, Reg. v. h. Archief v. Gron., 1623, no. 6 en 1624, no. 8. Resolutiën der Staten van Friesland op: *Harkema* zie V. Sm. Uit 's Hof's Sent. d.d. 20 Dec. 1614 blijkt, dat hij een zoon was van *Auth en Roelofke Coyters*, die hertrouwde met *Feyco van Herbranda*, grietman van Achtkarspelen; zie noot 1 op bl. 39 hiervoor.

I N H O U D

DER

A A N T E E K E N I N G E N .

- I, zie het *Voorwoord*: Opgave der voornaamste bronnen, met
aanwijzing der verkortingen.
- II, *bl. 2 van den tekst*: Oudst bekende indeeling van Friesland.
Winnighe; „da nyoghen” en de „achtena to Winza”; Bornego.
- III, *bl. 4*: Indeeling van Oostergo en Westergo omstreeks 1398 en
later.
De Zevenwouden.
Latere opgaven over de grietenijen.
- IV, *bl. 4*: De trim- en faerndeelen.
- V, *bl. 6*: Zegels van göen, districten en grietenijen.
- VI, *bl. 10*: Algemeene aantekeningen over de grietmannen.
Saksische, geldersche en bourgondische grietmannen.
De jaren 1577, 1580 en 1582.
Benoemingen van grietmannen.
Genealogische aantekeningen.
- VII: *Bijroegingen.*

N A A M R E G I S T E R .

A A N T E E K E N I N G E N .

I; zie het VOORWOORD. —

Voornaamste bronnen met opgave der *verkortingen*.

- Stamboek v. d. Fr. adel*, van de Haan Hettema c. s. : Stbk.
Charterboek van Friesland : , Chbk.
Register van aanbreng van 1511 : Reg. 1511.
Beneficialboek van Friesland, 1543 : Benef.bk.
Oostergo, Register van geest. opkomsten van 1580 : . Reg. 1580.
Oorkonden op 't Oud- Archief van Friesland : O. A. v. Fr.
Kloosterstukken, aldaar aanwezig : Kl.st. v. Fr.
Resolutien van Gedeput. St. v. Fr. dl. I, 1580—1592
(zeer belangrijk), alsvoren : , Res. G. St.
Commissieboek van 1550—1590, alsvoren (waarin vele
benoemingen); zie daarover De Vrije Fries, IX, 204 noot: Comm.bk.
„*Journal van voorgevallene saeken in Frieslandt*”, enz.
„gehouden bij Bernhard van Merode van den 7 Juli 1580
„tot den 12 Januari 1583”, alsvoren; zie Cat. Prov.
Bibl. van Fr., V, bl. 1836 : H.S. Merode.
Oorkonden uit het Archief van Dresden, alsvoren,
alsmede het gedrukte *Verlag* aangaande die stukken
door mr. J. L. Berns, arch. v. Friesland, 's Hage, 1891,
waarin o. a. zeer belangrijk is, no. 351 van dat Ver-
slag, alsmede de rekening van *Hessel Martna*, ald.
onder no. 399 vermeld: ¹⁾ Dresd. Archief
N.B. Van de meeste stukken berusten thans afschri-
ten op het Oud Archief van Friesland.
Twee Naamlijsten (doorschoten) van grietmannen en
verspreide *Aanteekeningen* van Jr. Eduard Marius van
Burmania, aanwezig op de Prov. Bibliotheek van Fries-
land : E. M. v. B.
Oorkonden, aanwezig op de Bibliotheek v. h. Friesch
Genootschap : Oork. Fr. Gen.
Archief van Sminia, alsvoren : Arch. V. Sm.
Doorschoten exemplaar van diens *N. Naamlijst* van
grietmannen, met vele aanteekeningen en wapens voor-
zien, alsvoren : Aantt. V. Sm.

¹⁾ Lijst van no. 351 is opgemaakt tijdens 't Bestuur van den graaf van Benthem (1509—1515); zij werd vervaardigd vóór 1512, daar Jemme Herjuwsma († 1512) daarin als grietman voorkomt. Daarin komen voor de grietmannen uit *Oostergo*, behalve Smallingerland en die uit *Westergo*, uitgenomen die van Hemel. Oldephaert, (dat toen vrij zeker cenzelfden grietman had met Gaasterland) en het Bildt; die uit *De Zevenwouden* ontbreken. Zie ook *Aant. VI.*

- Archief Buma*, alsvoren: Arch. Buma.
Uittreksels uit de boeken van de *Nedergerechten* van
Leeuw.dl. en *Idaar.dl.*, in 2 banden in ééne portefeuille,
 alsvoren: Nedergerecht van Leeuw. dl. of Idaard. dl.
Archief van *Epemastate* te *IJsbrechtum*: Arch. Epema.
Archief der gemeente *Leeuwarden*: Leeuw. Arch.
Archief der gemeente *Franeker*: Fran. Arch.
Archief der gemeente *Groningen*: Gron. Arch.
Archief van *Nienoord*, door mr. J. A. Feith (1890) . Arch. Nienoord.
De Vrije Fries, Tijdschrift v. h. Fr. Gen.: De Vr. Fr.
Oorkonden van het *St. Anthony-Gasthuis* te *Leeuwarden*: Oork. S. A. G.
Oorkonden uit dl. VI, 2e st., van de *Gedenkwaardigheden*
 van *Gelderland*, door Nijhoff: Geld. Oork.
De Rentmeesters-rekeningen van 1516—1575, (Bourg.
 tijdvak), waarvan echter enkelen ontbreken; vroeger
 op 't Rijks-archief te 's Hage, thans aanwezig op 't Oud
 Archief van Friesland ¹⁾: R. rek.

Dewijl deze rekeningen, waarin ook bovendien nog zooveel belangrijks
 schuilt, wel de hoofdbron mag worden genoemd van mijn onderwerp, wil ik
 daarover hier het een en ander nader mededeelen. ²⁾

Een paar uittreksels komen voor in Dl. IV van het Register van 1511,
 terwijl van de 1e, 2e en 5e rekening meer uitgebreide uittreksels aanwezig
 zijn op 't Oud-Archief van Friesland Ook in 't Archief Buma (Portef. I)
 bevinden zich aanteekeningen uit de verschillende rekeningen.

De eerste Bourgondische rentmeester in Friesland was *Johan* of *Jan*
Rattaller, die ook reeds tijdens de Saksische regeering (1498—1515) dit
 ambt had bekleed. Hij was waarschijnlijk de broeder van Jeroen, grietman
 van Tietjerksteradeel, vroeger vermeld. ³⁾

Vanwege Karel van Bourgondië werd hij 8 Aug. 1515 aangesteld, op
 welken dag dan ook de *eerste* rekening aanvangt, die eindigt op Febr.
 1517; de 2e loopt van 7 Febr. 1517 tot 7 Aug. 1519. Verder zijn van de
elf rekeningen, door hem ingeleverd aanwezig; behalve de 1e en 2e, nog
 de 5e (8 Aug. 1523 tot 30 Sept. 1524, maar vervolgens loopen de reke-
 ningen van 1 Oct. tot 1 Oct.), de 7e (1525—'26), de 9e (1527—'28) en 10e
 (1528—'29). Belangrijk zijn daaronder ook twaalf afzonderlijke rekeningen van
 kleine consentgelden van 1525—1530, waarover ook 't een en ander in
 Archief-Buma t. a. pl. wordt vermeld en waarin o. a. 14 benoemingen van
 grietmannen voorkomen.

Rattaller werd „bij zijn eigen consent” van zijn ambt „gesuspendeert”,
 onder gehoudenheid van nader rekening en verantwoording te doen,
 daar hij zijne administratie niet naar behooren schijnt gehouden te
 hebben. Daarop werd Gerrit van Loo den 20sten October 1530 „bij

¹⁾ Zie het 31e Verslag v. h. Fr. Genootschap, bl. 285 en het 32e Verslag, bl. 341.
²⁾ Meermalen maakte ik van die Rekeningen gebruik; zie o. a. „Het Verzet der
 Friezen”, enz. in Dl. XVI van De Vr. Fries, bl. 442 en 446; verder in 't Aanhangs-
 el op: „De Lauwerszee” en in mijne werkjes over Kollumerland. ³⁾ Zie over het
 geslacht *Rattaller* o. a. Stbk. en blad. 45, noot 4 hiervoor. Hij was gehuwd
 met Geertruid Sonck en woonde blijkens Register 1511, dl. I, bl. 10, in
 Kempema-cspel te Leeuwarden. Zie ook bl. 147 hierna.

provisie" aangesteld, maar later definitief. Volgens diens tweede rekening (1531—'32) werden er commissarissen aangesteld „tot verkoop van goederen van Jan Rattaller", toen te Brussel en van zijn klerk Jan van der Eycke „gevangen in den Haeg". De opbrengst dier verkoop, welke in Mei 1532 plaats had, was niet toereikend, om de schulden te dekken, want hij bleef „bij slote van reekeninghe," nog eene som als gewezen rentmeester aan den Keizer schuldig. Zie G. v. Loo's 2e en 7e rekening, alsmede een aant. uit de „Quaetclap 's Hof's van Fr." van Mei 1532 in Portef. II, Archief-Buma. ¹⁾ Daar hij echter omstreeks 30 jaar lang overigens de belangen van Saksen en Bourgondië goed had behartigd, schijnt men hem dit niet zoo kwalijk genomen te hebben, zooals blijkt uit bedoelde 2de rekening van zijn opvolger, waarin wordt vermeld, dat aan Rattaller bij brieven, gegeven te Brussel 20 Maart 1531: een pensioen van 200 gld., van 1 Jan. 1531 af, „in consideratie van den goeden en de getrouwen diensten zijn leven lang toegestaan" werd. In de rekening van 1540—'41 werd het laatste halfjaar pensioen, verschijnende 31 Dec. 1540, aan zijne weduwe uitgekeerd, zoodat hij dus in de laatste helft van dat jaar is overleden. In de rekening van 1546—'47 leest men: „Pensioen voor de diensten door wijlen Jan Rattaller „gedaan aan Keyser Maximiliaan, coninc van Castilien en Karel V, als ook „aan diens oom Hertog Albrecht van Sassen, wesende in heuren dienste „in Z. M. erfinederlanden, verleend door K. M. te Brussel 22 Sept. 1546, „aan Juffrou Geertruit Sonck zijne weduwe: 150 gld. en aan zijne drie „zoons Joris, Dirck en Lodewijck ieder 50 gld." Zijn zoon Joris verzocht later eene studiepensie van Karel V op grond, dat zijn vader „in omnium bonorum suorum discrimen venerit, nihilque nobis prope reliqui". Gabbema, *Epistolae clar. vir.*, pag. 548.

Van der Eycke was in 1524 exchijsmeester te Stavoren; Chbk. v. Fr., II, 475.

Gerrit van Loo zijn opvolger, die voorloopig de administratie had waargenomen, werd 8 Febr. 1532 definitief tot rentmeester aangesteld. ²⁾

Van zijne 26 rekeningen zijn nog aanwezig: de 2e (1531—'32), de 7e (1536—'37), de 11e (1540—'41), de 13e (1542—'43), de 15e (1544—'45), de 17e (1546—'47), de 18e (1547—'48), de 25ste (1554—'55) en de 26ste (1555—'56). In zijne 2e rekening wordt vermeld, dat hij 900 gld. tractement ontving en 100 gld. voor onkosten van verhuizing van Holland naar Friesland.

Vrij belangrijk is ook de rekening van mr. Govert van Duvanee, griffier bij den Hove van Friesland (zie Wins. Hist. 8 en Schot. 697), gebonden achter de 18e rekening van Gerrit van Loo, loopende van 1 Oct. 1549—1 Oct. 1550, waarin ook een paar benoemingen van grietmannen voorkomen, maar zeer vele van pastoors en andere geestelijken in dit gewest, benevens enkele andere zaken.

In 1556 trad Van Loo af en kreeg sedert 18 Juli 1556: 200 gulden pensioen, blijkens de rekening van 1561—62.

¹⁾ Zie over de „Quaetclap's Hof's": De Vr. Fries, VII, 48, noot. ²⁾ *Gerrit van Loo* huwde met: Margrieth van Heemskerk en hun zoon *Boudewijn* met: Jacomina van Kerckwerve; zie Stbk. op: *Loo* en *De Navorscher* passim, o. a. jaarg. 1890, bl. 121. Zie over *Boudewijn van Loo* nog: Marcus, *Sent van Alva*, bl. 20. Belangrijke aantt. over 't geslacht *Van Loo* zijn in bezit van den Heer Rengers van Naerssen te 's Hage. Zie ook hiervoor op: *het Bildt*.

Boudewijn van Loo, zijn zoon, volgde hem op en werd den 18 Juli 1556 aangesteld. ¹⁾

Van hem zijn nog aanwezig de 2e rek. (1557—'58), de 4e 1559—'60), de 6e (1561—'62), de 7e (1562—'63) de 9e (1564—65), de 11e (1566—'67), de 14e 15, 16e en 17e (loopende van 1569—'73) en de 19e (1574—'75).

Den 23 Juni 1551 was hij reeds in zijns vaders plaats tot rentmeester van het Bildt benoemd, hetwelk eene afzonderlijke administratie had. ²⁾

De rekeningen werden aanvankelijk ingeleverd ten Hove, door den klerk van den rentmeester, door dezen daartoe gemachtigd, maar later „ten bureele deser cameran als nu residerende tot Utrecht” (R. rek.). Vandaar werden zij, zoo 't schijnt, overgebracht naar de Rekenkamer „in den Haeghe”. s' Keizer's (Karel V) voorzaten hadden onderscheidene rekenkamers ingesteld, als te *Rijssel* voor Vlaanderen, Artois, Henegouwen en te *Brussel* voor Brabant, Limburg, enz. en „in den Haeghe” voor Holland, Zeeland en Friesland, Aantt. uit 1530; Archief Buma, Portefeuille I.

Daar het mij bleek, dat het niet altijd volkomen zeker is of de grietman, wiens naam in de rekeningen vermeld wordt, in den aanvang of wel bij het afsluiten der rekening in functie was, heb ik daarvoor in de Naamlijst meestal het aanvangsjaar genomen.

II; bladz. 2. — Over de *oudst bekende indeeling* van Friesland tusschen Flie en Lauwers is door mij vroeger reeds breedvoerig het een en ander medegedeeld in dl. XIV van De Vrije Fries. Tot aanvulling diene nog het volgende.

In de 8ste eeuw bevatte Friesland tusschen Flie en Lauwers, behalve *Oostergo* (Ostrahé) en *Westergo* (Westrahe) nog: *Suttrahi* of *Suthergo*, dat nog in 1298 en 1327 voorkomt. Het omvatte vrij zeker het latere graafschap Stavoren, waarvan van lieverlede omstreeks de 13de eeuw een deel door de zee werd verzvolgen, terwijl het overige vervolgens een deel van *Westergo* uitmaakte.

In 845 komen voor: *Aldgrepeshem* en *Kempingweer* als plaatsen in *Suttrachi*.

Zie De Vr. Fries, XIV, o. a. bl. 204, noot 2 en Aant. I aldaar, ook dl. XIII, 238; Van Iddekinge, „Friesland en de Friezen”, bl. 69—72; Colnjon, Oork. in 't Register; Chbk., I, 177 (1327): *Sudergho* en Fr. Volks-alm. 1890, bl. 184.

Winnighe; bladz. 2. — De zienswijze van Von Richtshofen, „Untersuchungen uber Friesische Rechtsgeschichte”, I bl. 154 omtrent de landstreek *Winnighe* komt mij niet juist voor. (Zie de Inleiding hiervoor.) ³⁾ Evenwel is de gedachte bij mij opgekomen, naar aanleiding van de zegels en den inhoud van verschillende oorkonden of het oude *Oostergo* misschien, naar den coetus Wyls, somtijds óók *Winnighe* werd genoemd en alzoo *Bornego*

¹⁾ Zie noot 2 der vorige bladzijde ²⁾ Zie op: *het Bildt*, in den tekst. ³⁾ In dl. II, bl. 628, 748 en 770 begaat die schrijver ook eene dwaling door te beweren, dat *Lutjewoude* en *Oudwoude* geestelijk niet onder Utrecht, maar onder Munster behoorden, waarvoor geen bewijs is bij te brengen, wel van het tegendeel.

niet, zooals vroeger is gezegd, een deel dier go uitmaakte, maar eer een afzonderlijke go vormde. Zoo wordt *Winnighe* bedoeld o. a. bij W. van Thabor, IV, 86, Schotanus, 311 en Chbk. I, 525, maar toch de naam *Oostergo* gebruikt. Echter in eene oorkonde van 2 Febr. 1422 (W. v. Thabor, IV, 67) wordt vermeld: *Oostergo* en *Westergo*, terwijl onder de prelaten dier goën ook worden genoemd die van Nesse (Utingdeel) en Haske (Haskerland), waaruit dan zou volgen, dat *Bornego wel* onder *Oostergo* behoorde. Zie *Aant. V* hierna over de *Zegels*.

De naam *Winnighe* wordt vermeld op de volgende jaren: 1224, 1231, 1242, 1318, 1323, 1327 (Colmjon, Oork. no. 210, waar zeer zeker in plaats van *Wiltinge*: *Winnighe* moet worden gelezen), 1347 en 1369; voorts op 1400: „Wingima segille” en in 1453: „Winjemma Wilkerren.” Zie De Vr. Fries, XIV, 211, 212, 213, 215 en 416; Archivalia van dr. Blok, 1886, bl. 225 en 226 (van enkele aldaar vermelde stukken berusten thans afschriften op de Bibliotheek van het Friesch Genootschap); Schotanus, in tabl., bl. 66; Colmjon, Oorkonden, in 't Register; mr. Telling, Oud Friesch Stadrecht, 57 en 61; Chbk. van Fr., I, 547 (1453) en 27ste Verslag v. h. Fr. Gen. (Verzameling Herbell), bl. 107 (Winj. Wilkerren, z. j.)

Aanvankelijk stonden *Achtkarspelen* en *Smallingerland* meer op zich zelve, terwijl *Rauwerderhem* en *Koll.-land* zich later (eind 14e eeuw) vormden. Zie hiervoor op die grietenijen en *Aant. III*.

„*Da nyoghen*” en de „*achtena to Winza*” (Wijs); bladz. 2. —

Over de rechtbank „*da nyoghen*”, zie men, wat betreft de „nyoghen” van *Dongeradeel*, *Dantumadeel* en *Ferwerderadeel*: Visser en Amersfoort, Verzameling van charters, no. 1418: vergadering dezer „nyoghen” te Bornwerderhuizen en ald. no. 4 en no. 5, alsmede vooral no. 8 (1423). Over die van *Leeuw.-deel*, *Tietj.-deel* en *Idaarderadeel*, op 1436, in Chbk. I, 514: „use nyogenda Riochtes Waar” (onze rechtbank der negenen), alsmede Inventaris v. h. Leeuw. Archief vrij zeker aldaar no. 25: 1426 en no. 43 F.: 1463 („de negenen”). In Chbk. I, 700, wordt op 1481 gesproken van de „*niogenda riuchten*”, alsmede van de „*achteenda riuchten*” en de „*Leppa riuchten*”. De eersten waren die van de „nyoghen”, de volgende van de „*achtena tho Winza*” (zie beneden) en de laatsten die van het bekende *Leppa-verbond*, waartoe behoorden: *Leeuw.deel*, *Tietj.deel*, *Smalland* en de stad *Lecwarden*, althans in de 15e eeuw, hoewel in een desbetreffende acte van 1314 (Chbk., I, bl. 248) de zes grietmannen van *Winnighe* optreden. In Febr. 1461 gingen „*Aestergo* ende *Westergo*” een verbond met elkander aan en daarin leest men o. a.: *Leeuw.deel*, *Tietj.deel*, *Idaar.deel* „ende sted toe *Lyouwerd* „*mit us nyogenam mit Lyouwerdera meente*”; het gecursiveerde is eenvoudig eene omschrijving van het voorgaande en dan volgt, wel wat vreemd: „ende dyo mene *Leppe* mit hiare omlanden van *Aestergo*”, dus zeker ook nog *Smallingerland* en de andere streken van *Oostergo* buiten het *Leppa-verbond*. (In no. 405 van Colmjon's Oorkonden moet men dus in verband met het bovenstaande niet „*Leeuwarder munte*”, maar *meente* lezen.) Deze oorkonde was oorspronkelijk met 13 zegelen gezegeld, waaronder „*Hemsteradeels sygel*” (*Rauwerderhem*); de overige overgeblevene zegels waren van edelen. Chbk. I, 600.

Van de „*mena achtena tho Winza in Astergalande*”, in welke rechtbank de „achteenda riuchten” werden gebruikt (zie boven), wordt gesproken in Oork. no. 486 van Colmjon, op 1400 en in Cbbk. I, 709, op 1481. Ook maakt Schotanus er in zijn Geschiedenis van Fr. melding van op de jaren 1444, 1473 en 1478, ald. bl. 310, 345 en 356a en ook W. v. Thabor, IV 81—83 (1444). Zie ook Schotanus, t. a. pl. 229b en W. v. Th. IV, bl. 2.

Over de *coetus* of vergaderplaatsen zie men De Vr. Fries, XIV, bl. 289 en 290. De *coetus* Wijns komt ook voor in „*Quaedam narracio*”, uitgeg. door het Hist. Gen. te Utrecht en bewerkt door mr. Pijnacker Hordijk, bl. 83, en zie ald. in 't Register. In De Vr. Fries, XIII, bl. 238 en 239 is sprake van de *coetus* Eemswoude, in Wonseradeel (Wildinghe). Zie ook: Colmjon, Oork. in 't Register. In 1313 wordt vermeld de „*coetus* Waghenbrugge” (Wijmbr.deel) en de „*coetus* de Lyarich” (de Lemmer.) Zie bladz. 3 van den tekst.

Bornego bestond vrij zeker uit de vier „olde ferden”: *Utingeradeel*, *Aengwirden*, *Haskerland* en *Schoterland* en misschien nog *Opsterland*, waarbij Jancko Douwema nog voegt: *Rauwerderhem* en *Smallingerland*, hetgeen ik meen te mogen betwijfelen. Zie De Vr. Fries, XIV, bl. 206, 219 en 220 en hierna op: *Zevenwouden*.

III; bl. 4, enz. — Hoe de latere *indeeling* van *Oostergo* en *Westergo* is geweest, is niet volkomen duidelijk, maar in oorkonden uit 1398 (Colmjon, Oork. no. 405 en 409) is evenwel de indeeling uit 't laatst der 14e eeuw vrij goed te onderkennen. Zij was volgens die stukken aldus ingericht:

Westergo bestond uit:

1. *de Vijfdeelen*, „dats te verstaen Fraenkerdeel” en de overige 4 bekende grietenijen ¹⁾;

2. „*Olde Waghenbrughe*, dat is te verstaan die Gheesten, Kolderwout, Koldem, Hemelvrede, Wirlimservrede” (Warnser-vrede of ferd), „Doedingwaerstal, de Vijfgäen en Ghelmeerdeel mit horen toebehoren.” Kolderwoude, Koudum, Hemelum en Warns zijn 4 van de 9 dorpen of het z.w. deel van Hemel. Oldephaert.

De Vijfgäen, ook Sneeker Vijfga genoemd, zijn de 5 rondom Sneek gelegen dorpen: Scharnegoutum, Goënga, Loënga, Gauw en Offingawier, allen in 't noorden van Wijmbr.deel, dat 28 dorpen bevat. Ghelmeerdeel of Gaastmeerdeel zal bedoelen het dorp Gaastmeer met de meer zuidelijke dorpen van Wijmbr.deel.

Alzoo zal dit deel hebben omvat: *Gaasterland*, het z.w. deel van Hemel. Oldephaert, *Doniawerstal* en geheel *Wijmbritseradeel*.

3. „*Woudenzera en Oldenvrede*, dat is te weten van Woudrichem” (Workum) „en Hinlopen”, dat is: *Wonseradeel* en *Oldeferd* of het n.w. deel van Hemel.oldephaert.

Oostergo bestond uit: *Lewerde Meente* ²⁾, *Thiachsteersteradeel*, *Ydau-*

¹⁾ Nl. *Menaldumadeel*, *Barradeel*, *Baarderadeel* en *Hennaarderadeel*. — ²⁾ Colmjon heeft: „*Lewerde, Munte*”, hetwelk m. i. in verband met het bovenaangehaalde charter van 1461 zonder twijfel eene foutieve lezing is voor: *Leeuwerde Meente*. Maar hier moet het de grietenij aanduiden en in bedoeld charter doelt het op de „sted toe Liouwert”, welk een en ander mij toch niet recht duidelijk is. Zie ook vorige bladz.

werderadeel en die *Hem* (Rauwerderhem, in 1461: „Hemsteradeel”, zie bl. 40 o. a.); voorts *Dongherdeel*¹⁾, *Dontmerdeel* en *Forwerderadeel* (ook hier is weder de indeeling volgens de „nyoghen” te herkennen); *Borndenvrede* (waarmede zeker bedoeld wordt: Utingeradeel, Aengwirden en Haskerland), *Upsterlant* en *Smaelneemgerlant* en eindelijk: *Achtkerspelen* en *Oostbroeksterlant* (zie hiervoor op: Koll.land.) Verder worden aldaar nog genoemd: *Scoterweef*, *Oesterzee* en *Echten* (deze beide dorpen worden elders aangewezen als Oostzeingerlant), *Stellingwerve* en *Kuinre*.

Uit het bovenstaande blijkt ook, dat dus reeds vóór 1398 de grietenijen Rauwerderhem (vroeger vrij zeker deel uitmakende van *Idaar.deel*) en Oostbroeksterlant (evenzoo van *Dantumadeel*) op zich zelve waren komen te staan (zie op die grietenijen.)

Uit het Tractaat der *Zeven Zeelanden*, dat uit 1417 heet te zijn, blijkt, dat het tegenwoordige Friesland, met uitzondering van de Stellingwerven en Schoterland, bestond uit het *2de Zeeland*, hetwelk omvatte: „Westergo” (waaronder de 5 deelen moet worden verstaan en dus W.go in engeren zin), „ende Doyngaweerstal, Weimbritze, mit al hyara toebihear”, benevens het *3de Zeeland*, bevattende „Oostergo” (in engeren zin, nl. de meerbedeelde 6 grietenijen van Winnighe), voorts „Boerndeel, Hautmare” (Opsterland, zie hiervoor op die grietenij), *Smallingerland*, *Rauwerderhem*, *Haskerwald*, „dae neerste walden” (drie dorpen in Utingeradeel: *Terhorne*, *Terkaple* en *Akmarijp*, (cf. *De Vr. Fries*, XIV, 302.), „*Achtkarspelen* en *Colmerlant*”. (Zie: *Von Richthofen*, t. a. pl. I, 128 en II, 4, 116 en 122.) Die tekst is zeer zeker van lateren tijd; althans de benaming „*Colmerlant*” kwam, zoover dit is na te gaan, eerst veel later in gebruik. (Zie ald.) *Douwema*, t. a. pl. bl. 29 zegt, dat het 2e Zeeland bevatte de 9 steden van Westergo „met alle de landen daer under behoerenden” en het 3de de 2 steden van Oostergo en „*Bornogo*, met alle de landen”.

Stellingwerf behoorde tot het 4de Zeeland.

De Zevenwouden. Omstreeks 1440 voegden enkele streken (volgens *Douwema*, uit het 2e, 3e en 4e Zeeland) zich bijeen, hetwelk aanleiding gaf tot de vorming van het landschap *de Zevenwouden*, maar de Stellingwerven (uit het 4de Zeeland) werden daaraan eerst later toegevoegd. (Zie bl. 102 van den tekst; *De Vr. Fries*, XIV, bl. 249—252; *Jancke Douwema*, t. a. pl. 32 en *Von Richthofen*, t. a. pl. I, 128.)²⁾

Uit welke streken nu dit landschap oorspronkelijk werd zamengesteld, is bij gebrek aan de noodige berichten, eenigzins onzeker.

Er bestaat eene oorkonde van 1456, die opgenomen is in 't *Chbk. I*, 590 en, niet geheel eensluidend, ook in *Winsemius' Kroniek*, 263 en bij *Schothanus*, *Gesch.* in folio en in quarto en die bij *W. v. Thabor*, IV, bl. 93 voorkomt. Die oorkonde geeft wel eenig licht, maar niet genoeg, om die zamenstelling over 't geheel duidelijk aan te wijzen.

Bij vergelijking blijkt het volgende; met eene gewijzigde rangorde:

¹⁾ Later in twee grietenijen gesplitst; zie in den tekst.

²⁾ In een stuk uit 't *Dresd. Archief*, Verslag mr. *Berns*, no. 128, (1501), leest men: „*Stellingwerff und Sibenwolden*”. Zie ook hierna.

Chbk. I, 590 :

Oostergo.
Westergo.
Zevenwouden, bestaande uit :
Utingeradeel.
Haskerland.
Schoterland.
Aengwirden *)
Oosterzeeland.
Doniawerstal.
Merderaland.

Deze stonden vermoedelijk meer op zich zelve.

Opsterland.
Smallingerland.
Achtkarspelen.
Oostbroeksterland (en Koll. land).
Stellingwerf.

Wins. 263 :

Oostergo.
Westergo ende
Zevenwouden,
als :
Haskerland.
Schoterland.
„Aenwirdt”.
Oosterzeeland.
Doniawerstal.
.

Opsterland.
Smallingerland.
Achtkarspelen.
Oostbroeksterland (en Koll. land).
Stellingwerf.

*) In 't Chbk. staat : *Bornferd* ; maar bij Winsemius : *Aenwirdt* ; bij Schotanus en Thabor : *Oenferd* , van welke lezingen die van *Aenwirdt* , d. i. Aengwirden zeker de juiste zal zijn. Bornferd komt wel voor, maar omvatte meer dan ééne grietenij. (Zie vorige bladz.)

Vernocdelijk waren *Uting.deel* , *Haskerland* , *Schoterland* en *Aengwirden* de „4 Oldeferden” , welke uitdrukking in Chbk. I, 653 en Leeuw. Archief no. 40 A en 48 voorkomt, maar zonder nadere aanwijzing (1473). Zie bl. 6 hierv.

De Haan Hettema wijst daarvoor dezelfde grietenijen aan, behalve, dat hij voor *Schoterland* : *Doniawerstal* noemt en evenzoo Van Panhuijs , Landgemeenten in Fr. , bl. 8, maar dit acht ik niet waarschijnlijk, daar *Doniawerstal* oudtijds tot *Westergo* en wel tot „*Olde Waghenbrughe*” behoorde.

Uit 't Chbk. I, 653 en het Inv. v. h. Archief van Leeuw., t. a. pl., schijnt genoegzaam te blijken, dat onder de „vier Olde ferden” althans *Aengwirden* en *Haskerland* en vrij zeker ook *Schoterland* behoorden, waarbij dan nog moet worden gevoegd : *Utingeradeel*. Deze „vier olde ferden” of grietenijen, vroeger tot „*Bornego*” behorende, vormden met 3 van *Westergo* : *Doniawerstal* , de *Drygaën* en *Oostsegerlant* , volgens Douwema t. a. pl. 32, het landschap *Zevenwouden*. *Oosterzeeland* bevatte de dorpen : Oosterzee en Echten en *Merderaland* (land van O. en N. Mirdum, op de kaart van Schotanus nog : Mirdum, thans behorende tot Gaasterland) zal ook de dorpen Lemmer, Eesterga en Follega hebben omvat, elders de „*Drygaën*” genoemd, weshalve de grietenij *Merderaland* of de „*Drygaën*” alzo uit de dorpen O. en N. Mirdum, Lemmer, Eesterga en Follega zal hebben bestaan. Zie bladz. 135 (*Bornego*) hiervoor en verder : „*Burg. en Kerk. in-deeling*”, enz. in De Vr. Fries, XIV, bl. 220, 249—253 en 302, enz. Zie nog over de zegels der oorkonde, voorkomende in 't Chbk., dl. I, 653, de volgende *Aanteekening*,

De rangschikking der grietenijen in den aanvang der 16e eeuw vindt men o. a. aangewezen, hoewel gebrekkig, in het „*Overlandischen Register*” van Januari 1505 (Wins. Kroniek, 402) en meer juist in de opgaven der „*Taux*” (ald. 398), waar voor *Oostergo* : 12, (waaronder : Opsterland), voor *Westergo* : 8 ¹⁾ en voor de *Zevenwouden* : 6 grietenijen worden opgegeven, waarop dan de Stellingwerven nog volgen, terwijl 't Bildt nog niet was bedijkt.

In een stuk uit 't Dresdener Archief, in de lijst van mr. Berns, onder

¹⁾ *Hemel-Oldephaert* en *Gaasterland* werden vóór 1511 als ééne grietenij en tot de *Zevenwouden* gerekend; zie De Vrije Fries XIV, 237 en 238.

no. 432 (1502—1514) vermeld, wordt de landstreek de Zevenwouden niet genoemd, maar dezelfde 12 grietenijen onder *Oostergo* en 13 onder *Westergo*, waarvan er 4 onder de Zevenwouden behoorden, terwijl daarin Lemsterland en Aengwirden ontbreken, maar Stellingwerf wel wordt vermeld.

In no. 351 (omstr. 1510) aldaar worden onder *Oostergo* opgegeven: 10 grietenijen (ontbreken: Small.land en Opsterland) en voor *Westergo*: 9, waaronder ook Doniawerstal, bij Wins. t. a. pl. onder de Zevenwouden vermeld, welk landschap, jammer genoeg met het oog op de opgaven betreffende de namen der grietmannen, enz., in dat nummer geheel ontbreekt.

In 't Register van Aanbreng van 1511 wordt alleen de Aanbreng van de grietenijen in Oostergo vermeld, behalve van Koll.land, Small.land en Opsterland. In de Rentm. rekeningen worden, zonder aanwijzing der kwartieren, 29 grietenijen van Friesland geregeld opgenoemd, met dien verstande, dat Gaasterland en Hemel. Oldephaert afzonderlijk zijn opgegeven (alzoó één meer dan bij Wins.), terwijl van het Bildt afzonderlijke rekeningen bestonden.

't Benef. boek van 1543 en Winsemius stemmen vrij wel overeen, behalve dat deze *Hemel. Oldephaert* en 't Benef. bk.: *Gaasterland* niet noemt, terwijl ook *Aengwirden* in 't Benef. bk. is verzwegen; zie aldaar noot 6 op bl. 1 van de Zevenwouden.

Van Sminia vermeldt op bl. 10 de namen der grietenijen, zocals die voorkomen op 't kaartje van Leo Sibrandus, waarvan eene copie berust op de Prov. Bibliotheek van Friesland en daarin vindt men dezelfde opgave als bij Winsemius, behalve dat deze ook nog *Hemel. Oldephaert* noemt. Deze opgave komt nagenoeg geheel overeen met die, welke men vermeld vindt in een boekje van den bekenden Cunerus Petri, Bisschop van Leeuwarden, van 1570—1579 („Statuten”), aanwezig op de Prov. Bibl. van Fr., Catalogus, III, bl. 957, waarin echter *Wonseradeel* ontbreekt, terwijl ook het *Bildt* daarin niet voorkomt. ¹⁾

Voor het overige verwijs ik, wat aangaat den vroegeren aardrijkskundigen toestand van Friesland, naar een opstel van Dr. Buitenrust Hettema, getiteld: „Friesche plaatsnamen”, tevens eene Bijdrage tot de oude aardrijkskunde van Friesland, dat eerlang zal worden opgenomen in de „Nom. Geogr. Neerl.”, dl. IV, van het Aardr. Genootschap; zie ook mijn Voorwoord.

IV; bladz. 4. — De *trim- en fiaern-deelen*.

Ieder *trimdeel* had, zoo het schijnt, zijn grietman. Of dit ook het geval was met ieder *fiaerndeel*, daarvoor zijn geene genoegzame gegevens, om dit nader aan te wijzen. Wat Franekeradeel aangaat, daar schijnt het niet het geval te zijn geweest.

A. *Trimdeelen* komen voor in *Leeuwdeel* en *Utingeradeel*.

Leeuwdeel: noorder-, zuider- en midden-trimdeel, welk laatste in 1435

¹⁾ Zie bladz. 11 hiervoor. Sibrandus Leo is geweest pastoor te Berlikum en te Menaldum. In eene aant. uit de 19e Bildt-rekening (Archief Buma, portef. 9) noemt hij zich in eene kwitantie van 1573, pastoor te Menaldum, „voormalig pastoor te Berlikum”, maar volgens Oork. S. A. Gasth. te L. 442 was hij in 1560 reeds pastoor te Menaldum. Hij overleed in 1588. Zie Oudh. en Gest. v. Fr. op die dorpen; Suffr. Petrus, i. v. en V. d. Aa, Biogr. Wbk.

met de stad Leeuwarden werd vereenigd; zie hiervoor op: *Leeuwdl.*; Eekhoff, G. B. v. L., II, 71; V. Sm., bl. 11; Telting, O. Fr., Stadrecht, bl. 60. *Utingeradeel*; zie hiervoor op die grietenij en Chbk. I, 534.

B. *Fiaerndeelen* komen voor in *Franckeradeel* en *Tietjerksteradeel*.

Franckeradeel; zie op die grietenij en Chbk. I, 498.

In *Tietjerksteradeel* waren zij vermoedelijk aldus zamengesteld:

1. (onzeker): Oudkerk, Oenkerk en Giekerk (de Trijnwouden = Trije-wolden); Telting, t. a. pl. 59, noot en W. v. Thabor, IV, 154 (1482).
2. (zeker): Rijperkerk, Tietjerk en Suawoude (Chbk. I, 698; Telting, t. a. pl. („Trijn-gaen”) en Leeuw. Archief, no. 75 B.
3. (waarsch.): Suameer, Noordermeer (dit dorp had met Bergum één pastoor), Eestrum en Oostermeer; Chbk. I bl. 715 en ook bl. 531; zie over Eernewoude: V. Sm. 128. ¹⁾
4. (dan blijven nog); Garijp, Bergum en Hardegarijp, vermoedelijk het „Barra-fiardel”, vermeld in no. 8 der charters van dr. Buitenrust Hettema en zie de aantt. aldaar. *Barra* kan verwant zijn met *Barger*. Barra-convent te Bergum wordt vermeld in Chbk. I, 715 en Von Richthofen, t. a. pl. II, 636.

Die verdeling in *trim-* en *faern-deelen* zal mogelijk in andere grietenijen ook zijn voorgekomen, doch ik heb daarover verder niets meer gevonden.

V; bladz. 6. — *Zegels der goën, districten en grietenijen.*

Zie o. a. ook: *Cat. Hist. Tentoonst. te Leeuw.* (1877), bl. 63–66.

In *De Friesche Oudheden*, beschreven door wijlen W. Eekhoff, zijn afgebeeld:

het zegel van de rechters der *Friesche Zeelanden*: 1324.
 „ „ van geheel *Friesland*: 1360.

de zegels van *Oostergo*, maar zie beneden op *Winnighe*: 1361, 1415, 1477 en 1493.

de zegels van *Westergo*: , 1313 en 1361.
 onder het zegel van „de Zevenwouden” staat 14de eeuw.

het zegel van *Wonseradeel*: 1270 en 1313.
 „ van *Wijmbritseradeel*: 1313.
 „ van *Stellingwerf* (zie ook Wins. op: Stellingwerf): 1399.
 „ van *Achtkarspelen*: 1416.
 „ van *Opsterland*: 1418 en 1425.
 „ van *Franckeradeel* (de Vijfdeelen?): 1456.
 „ van *Kollum* (de parochie, niet van Kollumerland): 1467.
 „ van *Smelna*: 1487 (Cat. H. T. 65: 1401 !)

¹⁾ Bij Feith, Register v. h. Gron. Archief, 1447, no. 8, ontbreekt de naam *Sygerswolde*, die wel voorkomt in Chbk. I, 531.

het zegel van <i>Schoterland</i> ¹⁾ :	1493.
„ „ van <i>Gaasterland</i> :	1496.

Het bovenstaand zegel van *Oostergo* van 1361 en 1415 zal vrij zeker niet zijn van geheel *Oostergo*, maar alleen van dat deel, hetwelk als *Winnighe* bekend was en in de oorkonden dikwijls met den naam *Oostergo* wordt betiteld. Dit blijkt wel uit een zegel, gehecht aan twee oorkonden van 1323 en een tweede van 1347 en nog een paar anderen, berustende op het Archief te Hamburg. In den zomer van 1890 had ik het genoegen die zegels op de plaats zelve te mogen nazien en toen is mij gebleken, dat aan die stukken een zelfde zegel hing, echter met een zeer kleine afwijking, als dat, hetwelk in de Fr. Oudheden als 't zegel van *Oostergo* in 1361 is afgebeeld, terwijl die oorkonden allen uitgaan of van de „judices”, of van de geestelijkheid van het district *Winnighe*. Het is zeker opmerkelijk, dat het bewuste zegel in de benedenheft aan ieder der beide zijden *negen* mannen voorstelt, hetgeen m. i. wijst op de meergemelde twee rechtbanken „da nyoghen”, terwijl het gezamenlijk getal „de achtena to Winza”, de vertegenwoordiging van het district *Winnighe* is, waaruit volgt, dat wij hier alleen te doen hebben, niet met het zegel van *geheel Oostergo*, hetwelk in de afbeeldingen van 1477 en 1493 wordt aangewezen, maar met het „Winjemma zegel”, dat in 1400 voorkomt; zie over die Hamburger oorkonden bl. 134 hiervoor en bl. 133 hiervoor over: *Winnighe*.

In het Chbk. van Friesland I, 239 wordt eene oorkonde vermeld van 13 Mei 1374 met het opschrift: „Riocht ende Reed der Steden ende „Delen fan Westergoe; foergadert to Bolswert”, enz., aan het origineel waarvan *dertien* zegels hingen of hangen, als: *Westergo Landssigel*, *Staarum*, *Bolsward*, *Snits*, *Hertia* (*Harinxma*?) *to Sloet*, *Waerkum*, *Harns*, *Hyndehlepen*, *Hemmelra alda ferd*, *Jarigh Epazoon Weynbritsera Grietman*, *Hera Hajesz. Greetman to Woldens*, *Tyaerd to Aldahuus Greetman in Berim en Douwe Baerd*, waarschijnlijk *Olderman te IJlst*, dat niet genoemd wordt, evenmin als *Franeker*, welke laatste stad echter het onderwerp der handeling uitmaakt. *IJlst* komt reeds in 1315 als „oppidum” voor; zie dr. F. Buitenrust Hetteema, „Bloemlezing uit Oudfr. Geschr.”, I, 64, alsmede mr. Telling, „Fr. Stadrecht”, 113 en vergelijk: Chbk. I, 241 (1379.)

Op bl. 653 van dl. I van 't Chbk. vindt men eene oorkonde van 1473, reeds op bl. 137 hiervoor aangehaald en die ook wordt vermeld bij *Schothanus*, in tabl. 78. Bij dezen schrijver staat boven dit charter: 1457 en aan 't slot 1467, terwijl het daar ook van een andere dagteekening is voorzien dan in het Charterboek. Het stuk was bezegeld met 13 zegels, als: van *Sneek*, *Hindeloopen*, *Bolsward*, *Harlingen*, *Stavoren* en *Workum*, verder *Schoterland*, „*Aenwirdera zygel*”, *Gaasterland*, *Zevenwouden*, dat van *Sierck Donia*, „*Bartoldes Sygelem vor da mena Tretteen*” en *Tace Gerrytz*.

Afbeeldingen van zegels van *Nes* in *Utingeradeel*, van 1350 en van

¹⁾ Fekhoff plaatste er boven: *Zevenwouden*; waar hij dit zegel heeft gevonden, vermeldt hij niet.

Schoten van 1397 vindt men in het werk: „Archieven van de R. D. O. Balije van Utrecht”.

Grietenijwapens vindt men in het H. S. Roorda, vermeld in de Nederl. Leeuw, 1886, no. 9 en 1887, no. 1, welk H. S. zich thans op de Prov. Bibl. van Friesland bevindt, zie: „Aanwinsten v. d. Prov. Bibl.” bl. 27 en zie bladz. 49 en 50 van mijn tekst, in de nooten. Ook vindt men *grietenijwapens* in enkele exemplaren van de Conscr. Exulum en in Schotanus, Beschr. van Friesland.

Hoewel de *stadszegels* hier buiten behandeling blijven, zoo moeten wij opmerken, dat het zegel van *Leeuwarden*, opgenomen als no. 12 op plaat 16 der Friesche Oudheden, niet is van 1398, maar van 1498; zie Leeuw. Archief, no. 19, in verband met no. 60, 90 en 102 aldaar en bl. 64, noot 4, van mr. Telting's Oud Friesch Stadrecht.

VI; bladz. 10. — *Algemeene aantekeningen betr. de Grietmannen.*

Dat het allen grietmannen waren, die het verbond van 25 April 1444 bezegelden (W. v. Thabor, IV, 86 en met enkele wijzigingen bij Schotanus, Gesch., bl. 311), komt mij niet onwaarschijnlijk voor.

Evenzoo misschien in het bovenaangehaalde Charter van 1461. (Chbk. I, 604 en zie hiervoor en op *Utingeradeel*.)

Over de *saksische grietmannen* is op blz. 6 en 7 van den tekst gesproken. Verder noemt S. Beninga in zijn Kroniek bl. 67: zes edelen, die met de huislieden in Mei 1504 optrokken, iets wat gewoonlijk onder aanvoering van de grietmannen geschiedde. Vergelijk bl. 5 van den tekst. Van dezen zal men vier in den tekst vermeld vinden, nl.: *Jemme Herjucsma* (Ferw.dl.). *Gerlof toe Herwey* (W.-Dong.dl.), *Tjaert Mockema* (O.-Dong.dl.) en *Botto Branda* (Acht.k.). *Gerbrand Mockema* was echter, voor zoover bekend, geen grietman, maar steunde zeker zijn broeder en de zesde persoon *Here Harckema*, die in Kolland woonde, is misschien in dat jaar grietman dier grietenij geweest. (Zie: Schotanus, Gesch. 493 en Kroniek van S. Beninga, bl. 67 en 68.)

Wat de reden is, dat de meergenoemde Dresdener Lijst van omstr. 1510 (zie *Aant. I* hiervoor, bladz. 1 noot) geene grietmannen uit de Zevenwouden vermeldt, verklaar ik niet te begrijpen of het moet zijn, dat die opgave is te loor geraakt, hoewel dit m. i. niet waarschijnlijk is, althans het stuk geeft geen aanleiding tot dat vermoeden.

Geldersche en bourgondische grietmannen; bladzijde 8 van den tekst. Een paar *merkwaardige oorkonden* treft men aan in Nijhoff, t. a. pl. (Zie *Aant. I* hiervoor.) onder no. 884, van Nov. en Dec. 1517, waaruit blijkt, dat, behalve *Fran.dl.*, *Leeuw.dl.* en *Tietj.dl.*, toen al de overige 24 grietenijen *geldersch* waren. (Zie de volgende bladz.) Daaruit heb ik, niet zonder moeite, opgespoord, wie destijds geldersche grietmannen waren, uitgenomen een paar, die onzeker zijn. Zie den tekst, alsmede: W. v. Thabor, V, 129, 130, 132, 135, 138, 139 en 141.

In de Rentm. rek. van 1517—'19 wordt gezegd, dat er toen uit 8 grietenijen geregeld schatting door de *bourg.* regeering werd ontvangen, als: *Leeuw.dl.*, *Tietj.dl.*, *Menal.dl.*, *Fran.dl.*, *Barradeel*, *Baard.dl.*, *Hen-naar.dl.* en *Idaar.dl.*, welke laatste grietenij „die geldersche henluyden „genomen hebben, daeraf die grietman ontfangen heeft één termijn en dat „over die porcey van een dorp Noordahusum de som van 16 g.gld. $\frac{1}{2}$ fl.” Bij ieder dezer grietenijen wordt de naam van den grietman vermeld. Overigens waren er, behalve in deze 8 grietenijen, nog in 13 andere grietenijen *bourgondische* grietmannen aangesteld. In ongeveer 18 grietenijen treft men zoowel een *bourgondischen* als een *gelderschen* grietman aan ¹⁾.

Een en ander kan meer duidelijk blijken uit het volgende overzicht, waarin de namen van die *bourgondische* grietmannen, wier officieele aanstelling, volgens Ch.bk. II, bl. 340, 344, 346 en 347, in Febr. 1517 plaats had, met een sterretje zijn aangewezen.

Oork. Nijhoff: VI², 884:
(Nov. en Dec. 1517.)

1517—'19. <i>Bourg. grietm.</i>	<i>Geld. grietm.</i>
1 Leeuw.deel: . . . * <i>Rienck v. Camstra.</i>	Ferw.deel: <i>Tj. v. Goslinga.</i>
2 Ferw.deel: * <i>Juw v. Botnia.</i>	W. Dong.deel: <i>Poppe v. Obbema.</i> († Juni 1516.)
3 W. Dong.deel: . . . * <i>Sijtje v. Humalda.</i>	W. Dong.deel: <i>Syds v. Bonga.</i>
4 O. Dong.deel: . . . * <i>Poppe v. Mellema.</i>	O. Dong.deel: <i>Popcke v. Mockema.</i>
5 Koll.land:	Koll.land: <i>Gayke Broersma.</i> (V.S.)
6 Achtkarspelen: . . . * <i>Syth Allama.</i>	Achtkarspelen: . . . <i>Botto Branda.</i> (V.S.)
7 Dant.deel: * <i>Syds v. Tjaerda.</i>	Dant.deel: <i>Douwe v. Donia.</i> (V.S.)
8 Tietj.deel: * <i>dr. Kempe v. Martna.</i>	Small.land: <i>Ale Bauckesz. ?</i>
9 Small.land:	Idaard.deel: <i>Douwe v. Jousma.</i>
10 Idaard.deel: * <i>Dirck Freercksz.</i>	Idaard.deel: <i>Popcke v. Roorda.</i> (V.S.)
11 Rauwerderhem: * <i>Broer Eeckinga.</i>	Rauwerderhem: . . . <i>Jacla Eeblesz.</i>
12 Menal.deel: <i>Douwe v. Glins.</i>	Menal.deel: <i>Eelke v. Heringa ?</i>
13 Fran.deel: <i>Tjalling van Botnia.</i>	Barradeel: <i>Schelte v. Andla ?</i>
14 Barradeel: * <i>Frits von Grombach.</i>	Baarderadeel: . . . <i>Doecke Fondens.</i> (V.S.)
15 Baard.deel: * <i>Hette v. Dekema.</i>	Henn.deel: <i>Sierck v. Donia.</i> (V.S.)
16 Henn.deel: <i>Juw v. Botnia.</i>	Wonseradeel: . . . <i>Tjerck v. Juwingha.</i> (V.S.)
17 Wonseradeel: . . . <i>Douwe v. Burmania.</i>	Wijmbr.deel: . . . <i>Kempe v. Jongema.</i> (V.S.)
18 Wijmbr.deel: . . . * <i>Pieter Blauwschuit.</i>	Hemel. Oldeph. . . <i>Hartman v. Galama ?</i>
19 Hemel. Oldeph.: . . <i>Barthout v. Zvolle ?</i>	Uting.deel: <i>Tjaerd v. Andringa.</i> (V.S.)
20 Uting.deel:	Aengwirden: <i>dezelfde.</i> (V.S.)
21 Aengwirden:	Doniawerstal: . . . <i>Hartman v. Galama ?</i>
22 Doniawerstal: . . . * <i>Gijsbert v. Schoten.</i>	Haskervijfga: . . . <i>Douwe v. Hoytema.</i> (V.S.)
23 Haskervijfga:	Schoterland: <i>Merck Syrcassen.</i>
24 Schoterland: . . . * <i>Lychle Eebles.</i>	Schoterland: <i>Frederik v. Roorda.</i> (V.S.)
25 Gaasterland: . . . * <i>Barthout v. Zvolle.</i>	Gaasterland: <i>Hartman v. Galama ?</i>
26 Opsterland:	Opsterland: <i>Sjoert Sappes.</i> (V.S.)
27 Half-Stellingwerf: * <i>Lychle Eebles.</i>	Stellingwerf: <i>Merck Syrcassen.</i>
	Stellingwerf: <i>J. v. Douwama ?²⁾</i>

De overige 3 grietenijen, hier niet genoemd, waren: *Half-Stellingwerf*, *Lemsterland* en *het Bildt*.

De *bourgondische grietmannen* komen allen bij V. Sm. voor; van de *gelderschen* is dit met (V.S.) aangeduid.

¹⁾ Zie bladz. 7 hiervoor. ²⁾ Als *zeer onzeker*, in den tekst (bl. 122) niet vermeld.

De jaren 1577, 1580 en 1582. Bladz. 9 en 10 van den tekst.

In 1577 waren er vele klachten over de wijze, waarop de grietmannen werden benoemd en men verzocht aan de Algemeene Staten, dat de Spaanschgezinde grietmannen zouden worden afgezet. In November van dit jaar werden Doecke van Martna, Seerp van Galama en Rienk van Cammingha naar de verschillende grietenijen afgevaardigd, om te bevorderen, dat de Spaanschgezinde grietmannen door Staatschgezinden zouden worden vervangen; Fresinga's Memoriën, bl. 34 en Schotanus, gesch. 813 en 814. Hierna kregen *vele* of misschien *alle* grietmannen in April 1578 provisionele aanstellingen van Rennenberg; zie o. a. in den tekst bl. 31: SIERCKSMa, grietman van Oostdongeradeel en meer anderen; zie in den tekst, passim. Chbk., III, 1110, art. IV (13 en 14 Maart 1577); 1112 (idem); 1156, art. VI, (5 Oct. 1577); 1157, art. IV (7 Oct. 1577): 1166 (13 Nov. 1577: art. I en II) en 1167, 1184 en '85 en 1214. ¹⁾

In 1578 werd Sixtus v. Botnia als *Co. Mat.* grietman benoemd, maar dat was slechts voor de leus. Misschien ook anderen. Hij bood omstr. 1 Oct. 1580 zijn ontslag aan, maar men wilde hem, daar hij Staatschgezind was, als grietman behouden, zoodat hij 23 Oct. 1580 weder werd benoemd, evenals Jancke van Osinga den 22 Nov. van dit jaar. Zie het Chbk. en den tekst.

De laatste *spaansche* grietmannen waren:

Leeuw.dl.	<i>Allert v. Siercksma</i> , afgezet Mrt. 1578.
Ferw.dl.	<i>Alef v. Aylva</i> , gevlucht na Mrt. 1581.
W.dong.dl.	<i>Paulus Brecker</i> , gevlucht voorjaar 1578.
O.dong.dl.	<i>Doede v. Siercxma</i> , afgezet Dec. 1581.
Koll.land	(<i>Sicco Clant</i> , bleef grietman tot Oct. 1582.)
Achtk.	<i>Lieuwe v. Jelgersma</i> , gevl. in 1580.
Dant.dl.	<i>Oene v. Wytsma</i> , gevl. in 1580.
Tietj.dl.	(<i>Johan v. Rattaller</i> , bleef grietman tot 1584.)
Sm.land	<i>Occius Broersma</i> , gevl. eind 1579.
Idaard.dl.	<i>Wybe Wybesz.</i> , gevl. vóór 1578.
Rauw.hem	<i>Hette v. Albada</i> , tot in 1578.
Menal.dl.	<i>Lolle v. Ockinga</i> , tot in 1578.
Fran.dl.	<i>Pieter v. Boeymer</i> , tot in 1578.
Barradl.	<i>Pieter v. Sickinga</i> , † 1578.
Baard.dl.	<i>Julius v. Botnia</i> , tot 1577.
Henn.dl.	<i>Upcke Tallum</i> , tot 1578.
Wons.dl.	<i>Reinier v. Frittema</i> , tot 1577.
Wjmb.dl.	<i>Pieter v. Buuggers</i> , tot in 1578.
Hem. Oldeph.	<i>François v. Pypenpoy</i> , tot 1580.
Bildt	<i>Allert v. Siercksma</i> , tot 1580.
Uting.dl.	<i>Ofcke Gryp</i> , tot 1578.
Aengw.	waarsch. <i>Jochem Gerbrantsz</i> , tot 1580.
Doniaw.stal	<i>Joost Vastaerts</i> , tot 1577.
Haskerland	<i>Hoyte v. Uninga</i> , tot 1578.
Schot.land	<i>Syts v. Hottinga</i> , tot 1579.
Lemst.land	<i>Sybrand Benckesz.</i> , tot 1580.
Gaast.land	waarsch. <i>Saeckle Sywardtsz</i> , tot 1574.
Opst.land	waarsch. <i>Focke Teijens</i> , tot omst. 1579.
O.st.werf	<i>Rommert Friesma</i> , tot 1580.
W.st.werf	<i>Arent v. Genen</i> , tot 1578.

¹⁾ Den 12 en 14 Juli en in Aug. 1578 had het verzenden aan de grietmannen

Op den Landsdag van 15 Febr. 1581 werden nieuwe Gedeputeerden benoemd, die, naar luid hunner Instructie, met Prins Willem over Friesland's belangen moesten raadplegen. Daarop kwam de Prins 10 Maart te Harlingen aan en stelde den 7en April 't een en ander vast, maar „bij provisie”, ook over de grietmannen. „Den 11 Aprilis quam S. Excellentie tho Lewarden ende den 16 Aprilis toch he weder vandaer.” Zie V. Sm. Voorrede, bl. 7. Winsemius, Kroniek, bl. 695—701 en ook bl. 610 en Chbk., IV, 245 en 251. Reisjournaal van Jr. Frederik Coenders, uitgegeven in Dl. XIV van de Bijdragen en Meded. v. h. Hist. Gen. te Utrecht; zie aldaar bladz. 198. ²⁾

Na de afzwerijng van Philips (te 's Gravenhage 26 Juli 1581) ³⁾ werden er in 1582 commissarissen uit de Gedeput. Staten benoemd, om in de verschillende grietenijen te onderzoeken of men de grietmannen, toen in functie, al of niet wilde behouden; zie in den tekst en Chbk., IV, 264: 26 Juli 1581 en 308: 28 Juli 1582, mogelijk naar aanleiding van 't Provisioneel Reglement van Willem I; zie Chbk., IV, 165, 172, 174, 241 en 245 (XXII). Resol. van Ged. Staten, dl. I, 1580—1592. De eed, die de nieuwe „officieren” en dus ook de grietmannen moesten afleggen, wordt vermeld in Chbk., IV, 282: 5, 6 en 7 Dec. 1581 en in een Res. bk. van Koll. land. Zie nog over hunne benoeming: Chbk. IV, 366, art. XIV (1583.)

Misschien heeft er in 1600 nog eene nadere regeling plaats gehad, doch dit is niet zeker (M. S. aantt.). In Archief Gabbema, in De Vr. Fries, XI, bl. 320, komt een naamlijst der friesche grietmannen voor uit 1610.

Over de *benoemingen* van grietmannen zie men de Inleiding van V. Sminia; zie ook: Stbk., II, 314; Van Panhuys, t. a. pl., bl. 30; Archief v. Leeuw. no. 103 en de nooten van no. 117 en Telting, t. a. pl., bl. 59, noot. Van Idsinga's „Staatsrecht”, o. a. I, 164 en 186 en II, 188—195 en zie ook de Leeuw. Courant van 15 Mei 1832.

Vele acten van aanstelling vindt men in 's Hofs Commissieboek, alsmede onder de oorkonden op 't Oud Archief. (In mijn bezit zijn die van *Fox v. Dockum*, *Jelger van Feytsma*, *Scipio van Meckama*, enz.)

In de Addimenta van de Dissertatie van C. S. van Beyma, getiteld: „Tractatus de Grietmannis”, 1780, vindt men de benoemingen: van *Roeland van Achelen* tot het: „officie van Grietman van Dantumadeel vacerende „deur de Rebellie eude Privatie van Augustinus Dirxsoon laatste be„dienaar van dien: 14 Oct. 1572.” Ingevolge de resolutie van 19 Juli 1570, deed hij zijn eed 29 Oct. 1572. Voorts van *J. O. van Schwartzenberg*, tot grietman van O.-Dongeradeel in December 1627; van *Gerben Bralts* tot subst. grietman in plaats van Mr. Meyne Lyckles, die geresigneerd had, van W.-St.werf, aangesteld door den grietman Arnold Yenen of Arent

plaats van het bevel van afkondiging der Religionsvrede, o. a. aan *Lieuwe van Jelgersma* (Achtk.): 14 Aug., en aan *Sicco Clant* (Koll. land): 20 Aug.; vergelijk Chbk. III, 1200 en 1220. Er zijn op 't Oud Archief daaromtrent ongeveer 21 stukken. ²⁾ Prins Willem was 11 Juni 1580 tot luitenant-stadhouder van Friesland benoemd en stelde tot zijn onderstadhouder den 25 Juni 1580 Bernhard van Merode aan. ³⁾ Daarbij was Friesland vertegenwoordigd door *Carel van Roorda* en *Lieuwe van Beyma*; zie Chbk. IV, 267, alsook 264 en 266.

v. Genum (Genen); deed zijn eed 22 Jan. 1577. Zie over *Substituten*: Chbk. III; 894 (1572) en Koll. land c. a. Geschiedk. Beschr., bl. 3.

Verder vindt men daarin nog benoeringen van een bijzitter en een secretaris.

Genealogische aantt. over de grietmannen.

Hoewel ik vele geneal. aantt., betreffende geslachten der grietmannen heb verzameld, die in het Stbk. geheel niet of slechts ter loops worden aangetroffen, zoo zou dit werkje te uitgebreid worden, om ze hier te vermelden.

Het zij genoeg hier mede te deelen, dat ik vele aantekeningen bezit, van het een meer, van het ander minder, betreffende de volgende geslachten: *Achelen*, *Andringa*; *Boelis*, *Boeymer*, *Branda*, *Grombach*, *Indyck*, *Jaerla*, *Jelgersma*, *Lezaen*, *Loo*, *Mejontsma*, *Minnema*, *Offenhuizen*, *Oosthem*, *Merck Syrcz.*, *Rattaller*, *Roorda*, *Ropta*, *Sternsee*, *Tadema*, *Wurtzou*, enz.

In „De Nederl. Leeuw”, VI, plaatste ik indertijd iets over de geslachten: *Grombach*, *Lezaen*, *Loo* en *Rattaller* en over 't geslacht *Jelgersma* eenige aantt. in De Navorscher, XXXV, 652 en XXXVI, bl. 424.

Aangaande 't geslacht *Roorda* moet ik opmerken, dat een tak daarvan in *Idaarderadeel* was gevestigd, die in 't Stbk. ter nauwernood is aangeeroerd, maar waarover men 't een en ander vinden kan in het H.S. *Roorda*, thans aanwezig op de Prov. Bibliotheek van Friesland, reeds vermeld op bl. 141 hiervoor.

VII. —

Bijvoegingen.

Bl. 14: Na het afdrucken van den tekst vond ik nog het volgende vermeld:

Frans van Minnema leefde nog 11 Mei 1511, want op dien datum gaf de Bisschop van Bremen en Lubeck aan hem en zijne familie toestemming, om in de 40daagsche vasten en op andere heilige dagen, boter, kaas en andere verbodene levensmiddelen te eten; *Epema-Archief*, no. 44 en zie ald. ook no. 42 en no. 104 (11 Feb. 1511). Hij is zeker kort daarna overleden, zooals af te leiden is uit hetgeen op bl. 157 en 173 van *Douwema's Geschriften* wordt vermeld, in verband met het bekende proces van 1512. Zie aldaar ook over hem: bl. bl. 139, 145, 146, 156, 161, 379, 464, 467 en 506. Den 27 Oct. 1512 werd *Tjaard van Burmania* in zijne plaats tot Raad in den Hove benoemd; Chbk., II, 296. Zie iets over zijn uitersten wil in no. 108 van de *Oork. v. h. St. Anth. Gasth. te Leeuwarden*.

Bl. 15: 1°. Over *Buygers* vond ik nog het volgende aangeteekend: „De grietman *Buygers* hield in Januari 1553 een „ghemeene „recht Dach”, waarop hij den bijzitters *Mattheus Sapesz.*, Ger-

rit Hettes, Andries Sybesz. en Hette Murcksz. „zeer ernste-
 „lick” beval, „dat zij mitten iersten hun wterste diligentie
 „zouden doen omme te vernemen nae de ghenen die binnen
 „5 en 6 jaren herwaarts binnen hunne dorpen myt ter woen
 „waren gecomen en van denselven ontfangen certificatien van
 „hun leven en conversatie, waar zij te voren woenachtich
 „zijn geweest en deselve myt oeck den ghenen die om sulcx
 „te doen onwillich mochten zijn, de grietman over te leveren
 „en te kennen geven, omme oeck mytten iersten te vernemen
 „offer binnen denselven dorpen syn enigen quade christenen
 „gevoelens tegens ons ghemeene gelove en die nyet ter ker-
 „cken en comen oft ten sacramente en gaen oft die heyme-
 „licke conventiculen oft vergaderingen maken binnen hare
 „hüysen oft anders en zoeverre sy yemant van sulcx suspec-
 „teert en besmet bevinden denselven de grietman terstont
 „te kennen te geven.” Nedergerecht van Leeuw. deel.

2°.: Omtrent *Rienck v. Burmania* en *Pilgrom ten Indyck* het vol-
 gende :

„D’eerste rechtdach gehouden bij Dr. Reinick van Bourmannya
 „den 9 Augusti a^o 55” (1555) „en wiens commissie den ghe-
 „meente te voren overluydt gelezen is zonder yemants oppositie.”

„Rechtdach gehouden nae den doot van s. g.” (salige) „Dr.
 „Rienck van Burmania ter presentie en residentie van mr. Pel-
 „grim Indyck bij den Hove van Vrieslandt gesubstitueert bij
 „provisie gedurende de vacature van de grietenije ’t welk alsoe
 „gepubliceert is op huynen den 13 febr. ’63” (lees in mijn tekst :
 „13 in pl. van 23 febr.). „De grietman verzoeckt van den bij-
 „zitters dat zij verclaren oft zij oeck enige wroeginge hebben
 „een yder in zijn dorpe.

„Hette” (Wybesz.) „verclaert en zeght voor de hants nyet
 „te weten; van gelycken seggen Gerrit” (Friesma?) „ende
 „Hancke als te weten van ’t gene des by den substituyts
 „tijden gevallen zoude zijn.” (Hette Wybes ook vermeld
 in noot 2 op bl. 16 v. d. tekst.) Nederg. alsvoren.

Bl. 17 : *Hessel Roorda van Eysinga*, (zie V. Sm.) komt 1 Nov. 1634
 voor als subst. grietman van Leeuw.deel en 20 Juni 1635
 als grietman „deser deele, als ’t recht hebbende van Jr.
 „Aedo van Eysinga, zyn broeder.” (Nedergerecht van Leeuw.
 deel en zie noot 2 op bl. 55 v. d. tekst.)

Bl. 17, noot 2: Zie over het aldaar vermeld charter betreffende *Ame-
 land* ook: Dresd. Archief, Verslag van mr. Berns, n°. 15.

Bl. 19, noot 3: De benoeming van *Tjepcke van Goslinga* tot grietman
 van Ferwerderadeel komt voor in de door mij gecatalogiseerde

portefeuilles van het Friesch Genootschap, vermeld in het 63e Verslag van dat Genootschap (bl. 51—73), aldaar op bl. 68.

- Bl. 20:* *Douwe van Burmania* was zeer zeker reeds omstreeks September 1523 tot grietman van Leeuw.deel aangesteld. Zie bladz. 86 op: *Godscalck van Jongema*.
- Bl. 30:* *Worp van Ropta* was geboren in 1504. Zijn portret berust thans in de Verzameling van den Heer De Bordes te Velp; zie Catalogus v. d. Hist. Tent. te Leeuwarden in 1877, blz. 59.
- Bl. 45:* *Jeroen van Rattaller* was vrijzeker een zoon van Joris en Elisabeth (volgens anderen Margaretha) von Ausbach. Zie over Johan, den rentmeester, waarschijnlijk een broeder van Jeroen, bl. 131 hiervoor. M. S. aantt. van den Heer Renegers van Naerssen te 's Hage en zie De Navorscher, XLIII, 94, 403 en 519, alsmede Gabr. Bucelinus, Germ. Stem. graphia, III, 194.
- Bl. 58:* Van den duitschen veldoverste *Frederik Brucksleger*, die met de wede. van Hessel Martna huwde, vindt men vermeld op omstreeks 1510: Fr. Br. „bewaert” te Franeker „de Axisze”; Lijst mr. Berns, no. 351. Bij den overgang van Dockum aan de bourg. zijde in Aug. 1523 werd hij kort daarna drost op het Blokhuis aldaar, dat echter reeds in 1531 werd ontmanteld; zie bl. 8 van den tekst en m. s. aantt. uit oorkonden v. h. Fr. Genootschap.
- Bl. 74:* De moeder van *Christoffel von Sternsee* was: *Dorothea von Sygersdorff*, blijkens een kwartierstaat van zijn zoon Carolus, berustende onder de papieren van Martna, op 't Archief van Leeuwarden.
- Bl. 83:* *Upcke Douwes Tallum* werd 10 febr. 1580 te Groningen gevangen genomen; zie Journaal van Jr. Frederik Coenders, in de Bijdr. en Meded. v. h. Hist. Gen. te Utrecht, dl. XIV, bl. 190.
- Bl. 106:* Ten opzichte van de medehelpers der Gauma's, toen dezen den grietman *Grijp* uit zijn bed lichtten, vindt men nog het een en ander vermeld op bladz. 92 van de Aantt. op „Het verzet der Friezen”, in Dl. XVII van „De Vrije Fries.”
- N.B.* Bij de namen van enkele *grietmannen* of *subst.-grietmannen*, bij V. Sminia vermeld, ontbreken in den tekst abusievelijk de sterretjes.

„BLADWIJZER”,

VAN DE

NAMEN DER GRIETMANNEN EN SUBST.-GRIETMANNEN,

ZOOALS DIE VOORKOMT IN DE **Naamlijst**

EN

AANGEVULD MET DE NIEUWE NAMEN, IN DE **Nalezing** OPGENOMEN, WELKE LAATSTEN
cursief ZIJN GEDRUKT.

De *cursief* gedrukte getallen der bladzijden zijn die der Nalezing.

De namen der grietmannen, *niet-Friezen*, zijn met een * aangeduid.

Abbe te Jorwert,	Grietman van	Baarderadeel,	1417.	Bl. 220.
Abinga (Doije),	„	Wonseradeel,	1426.	„ 251, 85.
*Achelen (Roeland van),	„	Hennaarderadeel,	1576.	„ 244, 83.
*Achelen (Roeland van),	„	Dantumadeel,	1572.	„ 118, 42.
Adelen (Jelmer van),	„	Barradeel,	1420.	„ 202, 72.
Aebinga (Hette),	„	Menaldumadeel,	1572.	„ 176, 59.
Aedgers (Lieuwe),	„	Wijmbritseradeel, 1) 1572.	„	297, 96, 109, 118.
Aerndts (Sjierk),	„	Smallingerland,	1538.	„ 140, 47.
Aernsma (Gijsbertus van),	„	Dantumadeel,	1628.	„ 122, 43.
Agricola (Joannes),	„	Aengwirden,	1593.	„ 337, 108.
Albada (Hette van),	„	Rauwerderhem,	1543.	„ 161, 54.
Albada (Lieuwe van),	„	Rauwerderhem,	1540.	„ 161, 54.
Allama (Sijth),	„	Achtkarspelen,	1517.	„ 105, 37.
Altena (Henricus Wiardus van),	„	Tietjerksteradeel,	1752.	„ 135.
Anderinga (Joret),	„	Idaarderadeel,	1438.	„ 146, 49.
Andringa (Gabbe van),	„	Doniawarstal,	1550.	„ 343, 110.
Andringa (Gabbe van),	„	Utingeradeel,	1546.	„ 328, 105.
Andringa (Jelle van),	„	Aengwirden,	1605.	„ 337.
Andringa (Jelle van),	„	Utingeradeel,	1601.	„ 330.
Andringa (Jorrit van),	„	Utingeradeel,	1545.	„ 328, 105.
Andringa (Lubbartus van),	„	Utingeradeel,	1670.	„ 332.
Andringa (Regnerus van),	„	Utingeradeel,	1640.	„ 332, 107.
Andringa (Regnerus van),	„	Lemsterland,	1692.	„ 373.
Andringa (Thiart),	„	Utingeradeel,	1453.	„ 325, 103.

1) Lees: Hemel. Oldephaert c. a., enz., 1524.

Andringa (Tinco van),	Grietman van	Utingeradeel,	1613.	Bl. 331.
Andringa (Tinco van),	"	Lemsterland,	1666.	" 373.
Andringa (Tjaard van),	"	Utingeradeel,	1509.	" 326, 104.
Anskes (Pier),	"	Doniawarstal,	1544.	" 343, 109, 117.
Anskes (Pier),	"	Lemsterland,	1580.	" 370, 117.
*Arnaud (Anthonij d'),	"	Oostdongeradeel,	1757.	" 87.
Atzes (Rienk),	"	Hemelumer Olde- phaert,	1601.	" 306, 98.
Auckes (Jaen),	"	Lemsterland,	1585.	" 371, 117.
Aijlva (Alef van),	"	Ferwerderadeel,	1573.	" 47, 22.
Aijlva (Cornelis van),	"	Wonseradeel,	1701.	" 274.
Aijlva (Douwe van),	"	Wonseradeel,	1488.	" 254, 85.
Aijlva (Douwe van),	"	Westdongeradeel,	1618.	" 69, 27.
Aijlva (Douwe van),	"	Westdongeradeel,	1638.	" 70.
Aijlva (Douwe van),	"	Leeuwarderadeel,	1654.	" 31.
Aijlva (Douwe Feijo van),	"	Kollumerland,	1712.	" 101.
Aijlva (Epo van),	"	Wonseradeel,	1456.	" 252, 85.
Aijlva (Epo van),	"	Wonseradeel,	1489.	" 254, 85.
Aijlva (Epo van),	"	Wonseradeel,	1533.	" 267, 87.
Aijlva (Epo van),	"	Baarderadeel,	1639.	" 233, 81.
Aijlva (Epo van),	"	't Bildt,	163.	" 317.
Aijlva (Epo van),	"	Kollumerland,	1667.	" 100.
Aijlva (Ernst van),	"	Westdongeradeel,	1578.	" 67, 27.
Aijlva (Ernst van),	"	Oostdongeradeel,	1586.	" 82, 32.
Aijlva (Ernst van),	"	Westdongeradeel,	1678.	" 71.
Aijlva (Ernst Frans van),	"	Baarderadeel,	1752.	" 238.
Aijlva (Ernst Sicco van),	"	Westdongeradeel,	1654.	" 70, 27.
Aijlva (Frans Ernst van),	"	Westdongeradeel,	1763.	" 74, 27.
Aijlva (Hans Willem van),	"	Westdongeradeel,	1712.	" 72.
Aijlva (Hans Willem van),	"	Baarderadeel,	1722.	" 236.
Aijlva (Hans Willem van),	"	Baarderadeel,	1747.	" 238.
Aijlva (Hans Willem van),	"	't Bildt,	1780.	" 323.
Aijlva (Hans Willem van),	"	Baarderadeel,	1788.	" 239.
Aijlva (Hessel Douwe Ernst van),	"	Westdongeradeel,	1722.	" 72, 27.
Aijlva (Hobbe van),	"	Baarderadeel,	1610.	" 232, 81.
Aijlva (Hobbe Esaiäs van),	"	Oostdongeradeel,	1675.	" 83.
Aijlva (Johan van),	"	Hemelumer Olde- phaert,	1641.	" 308.
Aijlva (Peter van),	"	Wonseradeel,	1477.	" 252, 85.
Aijlva (Scipio Meckama van), ¹⁾	"	Tietjerksteradeel,	1656.	" 133, 46.
Aijlva (Sicco Douwe van),	"	Westdongeradeel,	1780.	" 74.
Aijlva (Sjoerd van),	"	Hemelumer Olde- phaert,	1626.	" 308.
Aijlva (Sjoerd van),	"	Dantumadeel,	1656.	" 124.

1) Vóór zijn naam had in den tekst een * behooren te staan.

Aijlva (Sijtje van),	Grietman van Westdongeradeel, 1523. Bl.	60, 25, 26.
Aijlva (Taco van),	" " Ferwerderadeel, 1592.	" 49, 23.
Aijlva (Tjaard van),	" " Wonseradeel, 1535.	" 267, 87.
Aijlva (Tjaerd van), ¹⁾	" " Dantumadeel, 1601.	" 122, 43.
Aijlva (Tjaard van),	" " Wonseradeel, 1624.	" 271.
Aijlva (Tjaerd van),	" " Dantumadeel, 1666.	" 124.
Aijlva (Tjaard van),	" " Hemelum Olde- phaert, 1672.	" 310.
Aijlva (Tjaard van),	" " Wonseradeel, 1673.	" 273, 89.
Aijlva (Tjaard van),	" " Baarderadeel, 1734.	" 237.
Aijlva (Tjaard van),	" " Wonseradeel, 1747.	" 274.
Aijlva (Ulbo van),	" " Baarderadeel, 1582.	" 231, 81.
Aijlva (Ulbo van),	" " Baarderadeel, 1640.	" 233.
Aijlva (Ulbo van),	" " Wonseradeel, 1647.	" 272.
Aijlva (Ulbo van),	" " Idaarderadeel, 1678.	" 156.
Aijlva (Ulbo van),	" " Oostdongeradeel, 1692.	" 84.
Aijlva (Ulbo van),	" " Rauwerderhem, 1701.	" 165.
Aijlva (Doeke van),	" " Ferwerderadeel, 1582.	" 48, 23.
Aijlva (Gerbrand van),	" " Wijmbritseradeel, 1557.	" 293, 93.
Aijlva (Rintje van),	" " Oostdongeradeel, 1552.	" 79, 30.
Aijlva (Seerp van),	" " Wijmbritseradeel, 1554.	" 292, 93.
Aijlva (Jorerd),	" " Opsterland, 1438.	" 384, 49.
Abbes (Taecke),	Grietman van Hennaarderadeel, 1547. Bl.	83.
Abbesz. (Jhero), Substituut-	" " Leeuwarderadeel, 1516.	" 14.
Ado,	" " Wonseradeel, 1296.	" 84.
Aebinga (Feicke),	" " Leeuwarderadeel, 1489?	" 13.
Aegema (Gercke),	" " Tietjerksteradeel, 1501.	" 44.
Albada (Sicke van), Substituut-	" " Wijmbritseradeel, 1566.	" 93.
Amelungus,	" " Franckeradeel, 1296.	" 62.
Ampckesz. (Frans), Substituut-	" " Idaarderadeel, 1577.	" 51.
? Andla (Schelte van),	" " Barradeel, 1517.	" 73.
Andringa (Gabbe van)	" " Haskerland, 1546.	" 111.
Asghama (Take)	" " Leeuwarderadeel, 1432.	" 5.
Auckes (Wybrant),	" " Haskerland, 1547.	" 110.
Aylva (Epe van),	" " Hennaarderadeel, 1510.	" 82.

B.

Baerdt (Dirk van),	Grietman van Haskerland, 1601. Bl.	355, 112.
Baerdt (Dirk van),	" " Ooststellingwerf, 1639.	" 395.
Baerdt (Dirk van),	" " Weststellingwerf, 1639.	" 404.
Baerdt (Egbert van),	" " Haskerland, 1650.	" 357.
Baerdt (Hobbe van),	" " Haskerland, 1615.	" 356.
Bangma (Tjalling Oenes),	" " Idaarderadeel, 1607.	" 153, 52.
Baukes (Gotte),	" " Smalingerland, 1482.	" 138.

¹⁾ Sterretje ontbreekt in den tekst.

Bauwenga (Uteka),	Grietman van	Utingeradeel,	1425.	Bl. 325,	103.
*Baijært (Marten),	"	" Hemelumer Olde- phaert,	1574.	" 304,	97.
*Beere (Arent Julianus de),	"	" Hemelumer Olde- phaert,	1779.	" 312.	
Benckes (Sibrand),	"	" Lemsterland,	157.	" 370,	115.
Bergsma (Johannes Caspar),	"	" Franekeradeel,	1786.	" 200.	
Bergsma (Petrus Adrianus),	"	" Dantumadeel,	1782.	" 127.	
Blaauwschuit (Pieter),	"	" Wijmbritseradeel,	1517.	" 289,	91.
Blom (Carel Adriaan),	"	" Ooststellingwerf,	1790.	" 398.	
Boelens (Livius van),	"	" Achtkarspelen,	1648.	" 109,	40.
Boelens (Pieter van),	"	" Achtkarspelen,	1637.	" 109,	39.
Boelens (Tarquinius van),	"	" Achtkarspelen,	1670.	" 110,	40.
Boelens (Tjerk van),	"	" Achtkarspelen,	1618.	" 108,	39.
Boelis (Sittie),	"	" Achtkarspelen,	1540.	" 106,	37.
*Boeijemer (Abel),	"	" Gaasterland,	1569.	" 377,	119.
*Boeijmer (Pieter),	"	" Franekeradeel,	1563.	" 192,	70.
Bonga (Johan van),	"	" Westdongeradeel,	1560.	" 61,	26.
Bongahuis (Mattheus),	"	" Franekeradeel,	1537.	" 188,	69.
Booth (Aarth),	"	" 't Bildt,	15 ...	" 313,	99.
Bootsma (Hessel van),	"	" Idaarderadeel,	1599.	" 152,	52.
Bootsma (Sierk van),	"	" Rauwerderhem,	1583.	" 162,	54.
Boshuizen (Philip van),	"	" 't Bildt,	1644.	" 317,	101.
Botnia (Dominicus Justus v.),	"	" Baarderadeel,	1648.	" 234.	
Botnia (Duco van),	"	" Wijmbritseradeel,	1615.	" 298,	95.
Botnia (Hendrik van),	"	" Baarderadeel,	1581.	" 231,	80.
Botnia (Jarich van),	"	" Franekeradeel,	1551.	" 191,	70.
Botnia (Julius van),	"	" Baarderadeel,	1567.	" 227,	80.
Botnia (Juw van),	"	" Ferwerderadeel,	1517.	" 39,	20.
Botnia (Tjalling van),	"	" Hennaarderadeel,	1513.	" 241,	82.
Botnia (Tjalling van),	"	" Franckeradeel,	1521.	" 187,	69.
Botnia (Sijds van),	"	" Wijmbritseradeel,	1578.	" 297,	94.
Botta (Gerk),	"	" Tietjerksteradeel,	1491.	" 129,	44.
Bottijnga (Yornd),	"	" Ferwerderadeel,	1418.	" 37,	17.
Bouricius (Jacobus van),	"	" Aengwirden,	1657.	" 339.	
Bouricius (Jacobus van),	"	" Aengwirden,	1697.	" 340.	
Bouricius (Johannes Crack v.),	"	" Aengwirden,	1677.	" 339.	
Bouricius (Martinus van),	"	" Aengwirden,	1721.	" 340.	
*Brecker (Paulus Hendriks),	"	" Westdongeradeel,	1572.	" 67,	27.
Broersma (Gaijke),	"	" Kollumerland,	1518.	" 90,	33.
Broersma (Occius),	"	" Smallingerland,	1577.	" 140,	48.
*Bunauw (Rudolph van),	"	" Gaasterland,	15 ...	" 375,	118.
Burmania (Boeko van),	"	" Hennaarderadeel,	1600.	" 245,	84.
Burmania (Douwe van),	"	" Wonseradeel,	1511.	" 267,	86.
Burmania (Douwe van),	"	" Ferwerderadeel,	1529.	" 43,	20.

Burmania (Duco Gerrold Martena van),	Grietman van	Wijmbritseradeel, 1716.	Bl. 302.
Burmania (Duco Martena v.),	" "	Wijmbritseradeel, 1650.	" 300, 95.
Burmania (Edzard van),	" "	't Bildt 1622.	" 316, 101.
Burmania (Edzard van),	" "	Rauwerderhem, 1696.	" 165.
Burmania (Edzard van),	" "	Ferwerderadeel, 1701.	" 54.
Burmania (Georg Ulbo van),	" "	Menaldumadeel, 1739.	" 183, 62.
Burmania (Hobbe van),	" "	Leeuwarderadeel, 1721.	" 35.
Burmania (Jarich Georg van),	" "	Oostdongeradeel, 1729.	" 86.
Burmania (Jarich Georg van),	" "	Franekeradeel, 1747.	" 199.
Burmania (Joost van),	" "	Leeuwarderadeel, 1532.	" 23, 14.
Burmania (Julius Hobbe Unia van),	" "	Oostdongeradeel, 1762.	" 88.
Burmania (Laes van),	" "	Idaarderadeel, 1670.	" 155.
Burmania (Laes van),	" "	Leeuwarderadeel, 1673.	" 32.
Burmania (Foppe van),	" "	Hennaarderadeel, 1580.	" 245, 84.
Burmania (Rienk van),	" "	Leeuwarderadeel, 1555.	" 24, 15.
Burmania (Rienk van),	" "	Ferwerderadeel, 1614.	" 50.
Burmania (Sjuck van),	" "	Wijmbritseradeel, 1626.	" 300, 95.
Burmania (Sjuck Gerrold Juckema van),	" "	Wijmbritseradeel, 1671.	" 301.
Burmania (Sjuck Tjaard van),	" "	Menaldumadeel, 1682.	" 182, 62.
Burmania (Taco van),	" "	Doniawarstal, 1688.	" 350.
Burmania (Tjaard van),	" "	Leeuwarderadeel, 1688.	" 33.
Burmania (Ulbo van),	" "	Leeuwarderadeel, 1765.	" 36.
Burmania (Ulbo Aijlva van),	" "	Leeuwarderadeel, 1702.	" 33.
Burmania (Upco van),	" "	Franekeradeel, 1494.	" 185, 68.
Burmania (Upco van),	" "	Wonseradeel, 1664.	" 272, 89.
Burmania (Zeino Joachim Welvelde van),	" "	Rauwerderhem, 1701.	" 165.
Burum (Allard van),	" "	Doniawarstal, 1705.	" 350.
Burum (Allard van),	" "	Ferwerderadeel, 1722.	" 56.
*Bustamente (Hernando de),	" "	Barradeel, 1575.	" 207, 76.
Buijgers (Frans),	" "	Tietjerksteradeel, 1547.	" 131, 45.
Buijgers (Johan),	" "	Leeuwarderadeel, 1535.	" 23, 15.
Buijgirs (Jan),	" "	Franekeradeel, 1542.	" 189, 69.
Buijgirs (Pieter),	" "	Wijmbritseradeel, 1569.	" 293, 94.
? <i>Baucesz. (Ale)</i>	Grietman van	<i>Smallingerland, 1517.</i>	<i>Bl. 47.</i>
<i>Bernardus, de Merslum,</i>	" "	<i>Ferwerderadeel, 1369.</i>	<i>" 17.</i>
<i>Bernardus, de Reitsim,</i>	" "	<i>Ferwerderadeel, 1314.</i>	<i>" 17.</i>
<i>Bonga (Sydts van),</i>	" "	<i>Westdongeradeel, 1517.</i>	<i>" 25.</i>
<i>Bootsma (Epe van),</i>	" "	<i>Kollumerland, 1582.</i>	<i>" 35.</i>
<i>Botnia (Julius van),</i>	" "	<i>Hennaarderadeel, 1517.</i>	<i>" 82.</i>
<i>Botte, d' Gast,</i>	" "	<i>Dantumadeel, 1242.</i>	<i>" 40.</i>
<i>Bruin (Jan),</i>	" "	<i>Opsterland, 1523.</i>	<i>" 127.</i>

C.

Cammingha (Frans Duco van),	Grietman van Menaldumadeel,	1680.	Bl. 182,	62.
Cammingha (Peter van), ¹⁾	" "	Leeuwarderadeel, 1506.	" 19,	14.
Cammingha (Pieter van),	" "	Leeuwarderadeel, 1437.	" 13,	12.
Cammingha (Pieter van),	" "	Tietjerksteradeel, 1506.	" 129,	44.
Cammingha (Sijbrand van),	" "	Leeuwarderadeel, 1578.	" 26,	16.
Cammingha (Taco van),	" "	Wonseradeel, 1652.	" 272.	
Camstra (Hans Willem van),	" "	Idaarderadeel, 1742.	" 158.	
Camstra (Renike van),	" "	Leeuwarderadeel, 1516.	" 21,	14.
Camstra (Rienk),	" "	Leeuwarderadeel, 1453.	" 16,	12.
Camstra (Tjalling Homme van),	" "	Idaarderadeel, 1695.	" 157.	
Camstra (Tjalling Willem van),	" "	Idaarderadeel, 1727.	" 157.	
*Clant (Johannes van),	" "	Doniawarstal, 1610.	" 348.	
*Clant (Klaas van),	" "	Kollumerland, 1552.	" 92,	34.
*Clant (Sikke van),	" "	Kollumerland, 1579.	" 95,	35.
*Colebrant (Anthonius),	" "	Ferwerderadeel, 1557.	" 46,	20.
Crack (Hippolijtus),	" "	Aengwirden, 1605.	" 337,	108.
Crack (Johannes),	" "	Aengwirden, 1636.	" 338,	108.
<i>Cammingha (Wijthia van),</i>	<i>Substituut- Grietman van</i>	<i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1531.</i>	<i>Bl. 15.</i>
<i>Camstra (Feycke),</i>	" "	<i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1495.</i>	<i>" 13.</i>
<i>*Clama (Hemmo),</i>	" "	<i>Visvliet,</i>	<i>1586.</i>	<i>" 127.</i>

D.

Dekama (Hette van),	Grietman van	Baarderadeel,	1517.	Bl. 222,	79.
Dekama (Jarich van),	" "	Baarderadeel,	1527.	" 224,	79.
Dekama (Jarich van),	" "	Franekeradeel,	1551.	" 190,	70.
Dekama (Pieter van),	" "	Baarderadeel,	1538.	" 224,	79.
Dekama (Rienk van),	" "	Kollumerland,	1575.	" 93,	35.
Dickstera (Liova van),	" "	Oostdongeradeel,	1418.	" 77,	24.
Dirksz. (Feike),	" "	Idaarderadeel,	1550.	" 149,	50.
Doekes (Sjuck),	" "	Idaarderadeel,	1564.	" 149,	50.
Doeijnga (Louw van),	" "	Rauwerderhem,	1506.	" 159,	53.
Doeijnga (Louw van),	" "	Wijmbritseradeel,	1505.	" 289,	91.
Donia (Ernst Harinxma van),	" "	Leeuwarderadeel,	1616.	" 29.	
Donia (Haring van),	" "	Wijmbritseradeel,	1455.	" 277,	90.
Donia (Hotse van),	" "	Hennaarderadeel,	1453.	" 241,	82.
Donia (Keimpe van), ²⁾	" "	Leeuwarderadeel,	1594.	" 28,	17.
Donia (Sierk van),	" "	Hennaarderadeel,	1522.	" 241,	82.
Donia (Sierk van),	" "	Hennaarderadeel,	1550.	" 243,	83.

¹⁾ en ²⁾ Sterretjes ontbreken in den tekst.

Donia (Sierk van),	Grietman van	Kollumerland,	1569.	Bl.	93, 34.
Doijningha (Dowa van),	"	"	Dantumadeel,	1418.	" 114, 41.
Douma (Barthold van),	"	"	Ferwerderadeel,	1649.	" 51.
Douma (Epo van),	"	"	Utingeradeel,	1512.	" 326, 104.
Douma (Epo van),	"	"	Ferwerderadeel,	1636.	" 51, 24.
Douma (Erasmus van),	"	"	Doniawarstal,	1577.	" 344, 110.
Douma (Johan Edzard van),	"	"	Aengewirden,	1673.	" 339.
Ducka (Haijo),	"	"	Menaldumadeel,	1483.	" 169, 56.
<i>Dekema (Juw van),</i>	<i>Grietman van</i>	<i>Baarderadeel,</i>	<i>1510.</i>	<i>Bl.</i>	<i>79.</i>
<i>Dodo, d' ghetzercka,</i>	"	"	<i>Tietjerksteradeel.</i>	<i>1242.</i>	" <i>44.</i>
<i>Donia (Douwe van),</i>	"	"	<i>Dantumadeel,</i>	<i>1515.</i>	" <i>42.</i>
<i>Dottingha (Ofcke),</i>	"	"	<i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1470.</i>	" <i>5.</i>
? <i>Doucema (Jancke van),</i>	"	"	<i>Half-Stellingwerf,</i>	<i>1517.</i>	" <i>122 en 142.</i>
<i>Doyem (Rienck van),</i>	<i>Substituut-</i>	"	<i>Achtkarspelen,</i>	<i>1616.</i>	" <i>39.</i>

E.

*Echten (Jan Baron van),	Grietman van	Barradeel,	1776.	Bl.	219.
Edis (Jelmer),	"	"	Utingeradeel,	1542.	" 328, 105.
Eebles (Lijckle),	"	"	Schoterland,	1517.	" 361, 113, 120.
Eebles (Lijckle),	"	"	Weststellingwerf,	1514.	" 399, 124.
Eeckinge (Broer),	"	"	Rauwerderhem,	1517.	" 161, 54.
Ellingha (Grata),	"	"	Idaarderadeel,	1392.	" 145, 49.
Eminga (Albertus Sibrandus van),	"	"	Franekeradeel,	1652.	" 195, 71.
Eminga (Foppe van),	"	"	Menaldumadeel,	1526.	" 173, 58.
Eminga (Sjuck van), ¹⁾	"	"	Dantumadeel,	1580.	" 120, 43.
Enthes (Everaert),	"	"	Doniawarstal,	1562.	" 343, 110.
Epa-zoon (Jarich),	"	"	Wijmbritseradeel,	1374.	" 276, 90.
Epema (Douwe van),	"	"	Hemelumer Olde- phaert,	1603.	" 307, 98.
Epema (Hessel van)	"	"	Hemelumer Olde- phaert,	1595.	" 306, 98.
*Espelbach (George van),	"	"	Barradeel,	1561.	" 205, 76.
Eta in der Hummerse,	"	"	Wijmbritseradeel,	1426.	" 276, 90.
Eijsinga (Edo van),	"	"	Leeuwarderadeel,	1634.	" 29.
Eijsinga (Focke van),	"	"	Barradeel,	1557.	" 205, 76.
Eijsinga (Frans van), ¹⁾	"	"	Tietjerksteradeel,	1622.	" 132, 46.
Eijsinga (Frans van),	"	"	Rauwerderhem,	1658.	" 164, 55.
Eijsinga (Frans van),	"	"	Leeuwarderadeel,	1665.	" 31.
Eijsinga (Frans Julius Idzard Johan Heringa van),	"	"	Rauwerderhem,	1768.	" 168.
Eijsinga (Frans Julius Johan van)	"	"	Doniawarstal,	1773.	" 351.
Eijsinga (Frans Julius Johan Heringa van),	"	"	Rauwerderhem,	1714.	" 167.

¹⁾ 't Sterretje ontbreekt.

Eijzinga (Hessel Roorda van),	Grietman van Leeuwarderadeel, 1635.	Bl. 30.
Eijzinga (Pieter van),	" " Rauwerderhem, 1602.	" 163, 55.
Eijzinga (Ritske van),	" " Kollumerland, 1639.	" 99.
Eijzinga (Schelte Hessel Roorda van)	" " Haskerland, 1750.	" 360.
Eijzinga (Tjalling van),	" " Menaldumadeel, 1601.	" 179, 61.
Eijzinga (Tjalling van),	" " Rauwerderhem, 1635.	" 163, 55.
Eijzinga (Tjalling van),	" " Menaldumadeel, 1639.	" 181, 62.
Eijzinga (Tjalling van),	" " Rauwerderhem, 1640.	" 164, 55.
Eijzinga (Tjalling Aedo Johan Heringa van),	" " Rauwerderhem, 1729.	" 167.
Eebisz. (Jacla),	Grietman van Rauwerderhem, 1515.	Bl. 54.
Eesckes (Focke),	" " Opsterland, 1471.	" 129.
*Egmond (Jan van),	" " Barradeel, 1543.	" 73.
*Entens (Hillebrant),	" " Doniaverstal, 1559.	" 110.
Epema (Wathie van), Subst.-	" " Idaarderadeel, 1577.	" 51.
Epesz. (Peter),	" " Gaasterland, 1510.	" 118.
Eeverd, van Tirns,	" " Leeuwarderadeel, 1242.	" 11.
Ewingha (Dodo)	" " Dantumadeel, 1369.	" 41.

F.

Feddriksma (Wijbe Sijbrantsz),	Grietman van Hennaarderadeel, 1487.	Bl. 241, 82.
Fernija (Atte van),	" " Hennaarderadeel, 1533.	" 243, 82.
Feijga (Szemma),	" " Smallingerland, 1439.	" 137.
Feijtsma (Bocko van),	" " Kollumerland, 1600.	" 98, 35.
Feijtsma (Jelger van),	" " 't Bildt, 1609.	" 315, 100.
Fliete (Pijba to da),	" " Wonseradeel, 1426.	" 251, 85.
Fockens (Saco),	" " Opsterland, 1623.	" 386, 121.
Fockens (Sako),	" " Lemsterland, 1665.	" 372.
Fockens (Hepcko),	" " Opsterland, 1585.	" 385, 121.
Fockens (Martinus),	" " Opsterland, 1614.	" 286.
Fokelama (Sicke),	" " Smallingerland, 1453.	" 138.
Fondens (Doeke),	" " Baarderadeel, 1522.	" 223, 79.
Francke (Johannes),	" " Ooststellingwerf, 1550.	" 390, 123.
Freerks (Dirk),	" " Utingeradeel, 1525.	" 328, 104.
Freerks (Dirk),	" " Idaarderadeel, 1517.	" 147, 50.
Friesman (Rommert),	" " Ooststellingwerf, 1568.	" 391, 123.
Frietema (Reinier),	" " Westdongeradeel, 1567.	" 64, 27.
Frietema (Reinier),	" " Wonseradeel, 1575.	" 269, 88.
Fritzma (Iwo),	" " Wijmbritseradeel, 1532.	" 292, 92.
Fritzma (Iwo),	" " Menaldumadeel, 1505.	" 169, 58.
Fennema (Douce), Subst.-	Grietman van Ferwerderadeel, 1582.	Bl. 23.
Feykesz (Sjoerd)	" " Opsterland, 1518.	" 121.

<i>Feytsma (Hessel),</i>	Zie Bladwijzer Naamlijst op: <i>Hessel Jelgers.</i>
<i>Feytsma (Jelger van),</i>	<i>Grietman van Kollumerland, 1828. Bl. 35.</i>
<i>Fertza (Gerbrant),</i>	„ „ <i>Franekeradeel, 1428. „ 67.</i>
<i>Folcnathi (Ulbodus)</i>	„ „ <i>Wijmbritseradeel, 1298. „ 90.</i>
<i>Folpertus, de Demingwene</i>	„ „ <i>Dantumadeel, 1314. „ 40.</i>
<i>Fox of Fux, van Dockum,</i>	„ „ <i>Oostdongeradeel, 1524. „ 29.</i>
<i>Frittema (Feycke van)</i>	„ „ <i>Wonseradeel, 1572. „ 88.</i>

G.

Galama (Gale van),	Grietman van Gaasterland,	1539. Bl. 376, 118.
Galama (Seerp van),	„ „ Baarderadeel,	1577. „ 228, 80.
Gast (Eleka),	„ „ Wonseradeel,	1420. „ 251, 85.
Genkens(Empke),(lees:Geuckesz.)	„ „ Smalingerland,	1550. „ 140, 48.
*Genum (Arent),(lees:van Genen)	„ „ Weststellingwerf,	1556. „ 400, 125.
Gerbesz (Seckle),	„ „ Idaarderadeel,	1567. „ 150, 51.
Gerbens (Jochum),	„ „ Aengwirden,	1576. „ 336, 108.
Gerritsma (Pibe),	„ „ Leeuwarderadeel,	1539. „ 24, 15.
Gerritzoon (Tjaard),	„ „ Idaarderadeel,	1482. „ 147, 50.
Glins (Douwe),	„ „ Menaldumadeel,	1518. „ 172, 58.
Glins (Laes),	„ „ Menaldumadeel,	1545. „ 175, 59.
Glins (Taeke),	„ „ Menaldumadeel,	1542. „ 175, 59.
Glinstra (Arent Johan van),	„ „ Haskerland,	1790. „ 361.
Glinstra (Assuerus van),	„ „ Tietjerksteradeel,	1697. „ 134.
Glinstra (Elco van),	„ „ Gaasterland,	1693. „ 382.
Glinstra (Hector van),	„ „ Tietjerksteradeel,	1686. „ 134.
Glinstra (Hector Willem van),	„ „ Tietjerksteradeel,	1714. „ 135.
Glinstra (Johannes van),	„ „ Tietjerksteradeel,	1706. „ 135.
Glinstra (Valerius van),	„ „ Gaasterland,	1679. „ 381.
Glinstra (Vincentius van),	„ „ Ooststellingwerf,	1773. „ 398.
Goslicks (Tjaard),	„ „ Wijmbritseradeel,	1477. „ 280, 90.
Goslinga (Johan van),	„ „ Franekeradeel,	1662. „ 196.
Goslinga (Sicco van),	„ „ Franekeradeel,	1688. „ 196.
Gravius (Martinus),	„ „ 't Bildt,	1639. „ 317, 101.
Groingha (Boitta),	„ „ Baarderadeel,	1419. „ 220.
Groeningen (Pieter van),	„ „ Menaldumadeel,	1539. „ 174, 58.
*Grombach (Frits van),	„ „ Barradeel,	1517. „ 202, 72.
Grovestins (Binnert Heringa van),	„ „ Ferwerderadeel,	1679. „ 52.
Grovestins (Binnert Heringa van),	„ „ Ferwerderadeel,	1709. „ 55.
Grovestins (Edzard van),	„ „ Hennaarderadeel,	1671. „ 247.
Grovestins (Edzard van),	„ „ Menaldumadeel,	1603. „ 180, 61.
Grovestins (Edzard van),	„ „ Menaldumadeel,	1653. „ 181, 62.
Grovestins (Frederik van),	„ „ Ferwerderadeel,	1697. „ 53.
Grovestins (Jarich van),	„ „ Hemelum Oldephaert,	1660. „ 309.

Grovestins (Oene van),	Grietman van	Hennaarderadeel, 1647.	Bl. 247.
Grovestins (Sicco van),	" "	Hennaarderadeel, 1639.	" 246.
Grovestins (Wijbe van),	" "	Menaldumadeel, 1561.	" 175, 59.
*Grijph (Andries),	" "	Utingeradeel, 1550.	" 328, 105.
*Grijph (Ofke of Onopherus),	" "	Utingeradeel, 1575.	" 329, 106.
? Galama (Hartman van),	Grietman van	Gaasterland c. a., 1517.	Bl. 96.
Garwardus,	" "	Franekeradeel, 1296.	" 62.
Gast,	" "	Wijnbriteradeel, 1484.	" 91.
Gherbasz (Taede), Subst.-	" "	Rauwerderhem, 1502.	" 53.
Ghellema (Joucke),	" "	Utingeradeel, 1449.	" 103.
Glins (Hans van), Subst.-	" "	Menaldumadeel, 1546.	" 59.
Goslinga (Tjepke van),	" "	Ferwerderadeel, 1515.	" 19.
Goytiesz (Ulbe), Subst.-	" "	Schoterland, 1593.	" 114.
*Grumbach (Hans van),	" "	Barradeel, 1510.	" 72.

H.

Habbaz (Hette),	Grietman van	Idaarderadeel, 1479.	Bl. 147, 49.
Haer (Daniël van der	" "	Hemelumer Olde- phaert, 1743.	" 311.
Haer (Jan Willem van der),	" "	alsvoren, 1745.	" 311.
Haersma (Arent van),	" "	Smallingerland, 1625.	" 142, 48.
Haersma (Arent van),	" "	Smallingerland, 1660.	" 142.
Haersma (Arent van),	" "	Achtkarspelen, 1712.	" 112.
Haersma (Arent van),	" "	Smallingerland, 1715.	" 143.
Haersma (Aulus van).	" "	Smallingerland, 1637.	" 142.
Haersma (Aulus van),	" "	Smallingerland, 1694.	" 143.
Haersma (Aulus van),	" "	Achtkarspelen, 1740.	" 112.
Haersma (Daniel de Blocq van),	" "	Achtkarspelen, 1764.	" 113.
Haersma (Eelco van),	" "	Achtkarspelen, 1688.	" 111.
Haersma (Hans Hendrik van),	" "	Oostdongeradeel, 1744.	" 87.
Haersma (Hector Livius van),	" "	Smallingerland, 1770.	" 144.
Haersma (Livius van),	" "	Smallingerland, 1723.	" 144.
Haersolte (Arent van),	" "	Barradeel, 1704.	" 218.
Haersolte (Rutger van),	" "	Barradeel, 1753.	" 219.
Haja (Ulbe),	" "	Franekeradeel, 1460.	" 185, 68.
Hankema (Marten),	" "	Doniawarstal, 157.	" 345, 110.
Hanses (Doede),	" "	Schoterland, 1528.	" 363, 114.
*Hardenbroek (Joost van),	" "	Kollumerland, 1557.	" 92, 34.
Haren (Adam Ernst van),	" "	't Bildt, 1698.	" 320.
Haren (Duco van),	" "	Weststellingwerf, 1711.	" 404.
Haren (Duco van),	" "	't Bildt, 1788.	" 323.
Haren (Ernst van),	" "	Weststellingwerf, 1673.	" 404.
Haren (Onno Zwier van),	" "	Weststellingwerf, 1742.	" 404.
Haren (Willem van),	" "	't Bildt, 1652.	" 328.

Haren (Willem van),	Grietman van	Doniawarstal,	1679.	Bl. 350.
Haren (Willem van),	"	"	Weststellingwerf, 1688.	" 404.
Haren (Willem van),	"	"	't Bildt,	1718. " 320.
Haren (Willem van)	"	"	't Bildt,	1723. " 321.
Haren (Willem Anne van),	"	"	Weststellingwerf, 1779.	" 406.
Harinxma (Bocko van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1492.	" 283, 91.
Harinxma (Douwe van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1454.	" 277, 90.
Harinxma (Douwe van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1510.	" 289, 91.
Harinxma thoe Slooten (Ernst), Mockema van)	"	"	Baarderadeel,	1669. " 235, 81.
Harinxma thoe Heeg (Edzard van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1450.	" 277, 90.
Harinxma (Feico van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1469.	" 279, 90.
Harinxma the Heeg (Haring van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1460.	" 279, 90.
Harinxma (Haring Hartman van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1526.	" 292, 92.
Harinxma (Jovius van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1622.	" 299, 95.
Harinxma thoe Slooten (Pie- ter van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1487.	" 282, 90.
Harinxma thoe Slooten (Pie- ter Edzard van),	"	"	Baarderadeel,	1701. " 236.
Harinxma thoe Slooten (Pie- ter Edzard van),	"	"	Westdongeradeel, 1789.	" 75.
Harinxma thoe IJst (Sitzo van),	"	"	Wijmbritseradeel, 1487.	" 280, 91.
Harkema (Aulus van),	"	"	Visvliet,	1626. " 407, 127.
Hajjkama (Oonna), ¹⁾	"	"	Tietjerksteradeel, 1450.	" 128, 44.
Heddama (Mella),	"	"	Tietjerksteradeel, 1465.	" 129, 44.
Heemstra (Feijo van),	"	"	Tietjerksteradeel, 1610.	" 131.
Heemstra (Willem Hendrik van),	"	"	Kollumerland,	1743. " 102.
Heloma (Nicolaas van),	"	"	Aengwirden,	1657. " 338.
Heloma (Tjaard van),	"	"	Aengwirden,	1652. " 338, 108.
Hemmema (Hette van),	"	"	Menaldumadeel, 1531.	" 173, 58.
Hera van Smallen-Fe,	"	"	Smallingerland, 1392.	" 137.
Herbranda (Botte),	"	"	Achtkarspelen,	1506. " 104, 36.
Herbranda (Feijco van),	"	"	Achtkarspelen,	1593. " 108, 38.
Herbranda (Hajjo van),	"	"	Achtkarspelen,	1581. " 107, 38.
Herema (Goslick van),	"	"	Wonseradeel,	1560. " 268, 87, 88.
Herema (Joan van), ¹⁾	"	"	Wonseradeel,	1542. " 268, 86, 87.
Herama (Otte),	"	"	Rauwerderhem,	1578. " 162, 54.
Herama (Tjerk van),	"	"	Menaldumadeel,	1613. " 180, 61.

¹⁾ 't Sterretje ontbreekt.

Hermana (Taeke van),	Grietman van	Baarderadeel,	1545.	Bl. 226,	80.
Hernada (Hidser),	"	Tietjerksteradeel,	1436.	" 128,	44.
Heslinga (Sjaerdt),	"	Barradeel,	1526.	" 203,	73.
Heslinges (Tjaard), ¹⁾	"	Wijmbritseradeel,	1477.	" 280.	
Hettinga (Douwe van),	"	Wijmbritseradeel,	1487.	" 281,	91.
Hettinga (Homme van),	"	Wijmbritseradeel,	1487.	" 281,	91.
Hettinga (Homme van),	"	Baarderadeel,	1558.	" 227,	80.
Hettinga (Tiete van),	"	Wijmbritseradeel,	157..	" 294,	94.
Hettinga (Tiete van),	"	Doniawarstal,	1580.	" 345,	110.
Heddesz (Sibren),	"	Gaasterland,	1585.	" 379,	120.
Hijlckama (Jelle),	"	Haskerland,	1545.	" 353,	111.
Hinna (Liewe),	"	Menaldumadeef,	1459.	" 169,	56.
Hobbesen (Here),	"	Wonseradeel,	1481.	" 252,	85.
Hoekstra (Albert ten Broeke),	"	Westdongeradeel,	1794.	" 75.	
Holdinga (Gabbe van),	"	Oostdongeradeel,	1449.	" 77,	25.
Holles (Hans),	"	Gaasterland,	1560.	" 376,	118.
*Hoorn (Frederik de),	"	Hemelumer Olde- phaert,	1550.	" 304,	97.
Hornada (Sije),	"	Tietjerksteradeel,	1436.	" 129,	44.
*Horne (Jacob van),	"	Oostdongeradeel,	15..	" 81,	31.
Hotses (Johannes), ²⁾	"	Leeuwarderadeel,	1580.	" 27,	16.
Hottinga (Douwe van),	"	Barradeel,	1610.	" 215,	78.
Hottinga (Jarich van),	"	Hennaarderadeel,	1450.	" 240,	81.
Hottinga (Jarich van),	"	Hennaarderadeel,	1527.	" 242,	82.
Hottinga (Johan van),	"	Barradeel,	1600.	" 214,	78.
Hottinga (Sijbrand van),	"	Schoterland,	1566.	" 364,	114.
Hojjenga (Tjaard),	"	Ferwerderadeel,	1418.	" 37,	17.
Hojjtema (Hojjte Uninga van),	"	Haskerland,	1559.	" 354,	119.
Hojjtema (Loiliff),	"	Wijmbritseradeel,	1473.	" 280,	90.
Hojjtema (Ulke),	"	Haskerland,	1551.	" 353,	112.
Hojjtema (Douwe Uninga van),	"	Haskerland,	1521.	" 352,	111.
Hoxwier (Aesge van),	"	Franekeradeel,	1542.	" 189,	70.
Humalda (Binnert Philip Aebinga van).	"	Hennaarderadeel,	1767.	" 249,	84.
Humalda (Idsert Aebinga van),	"	Hennaarderadeel,	1791.	" 249,	84.
Humalda (Sijtje van),	"	Westdongeradeel,	1517.	" 59,	26.
Hummingha (Humma),	"	Wijmbritseradeel,	1450.	" 276,	90.
<i>Hankema (Dirk),</i>	<i>Grietman van</i>	<i>Doniawarstal,</i>	<i>1421.</i>	<i>Bl. 100.</i>	
<i>Hanckema (Here),</i>	<i>Subst.-</i>	<i>Hemel.-Oldeph.</i>	<i>1528</i>	<i>" 97.</i>	
<i>Hansz (Ijde),</i>	"	<i>Doniawarstal,</i>	<i>1510.</i>	<i>" 109.</i>	
<i>Harinxma (Laes),</i>	"	<i>Wijmbritseradeel,</i>	<i>± 1488.</i>	<i>" 91.</i>	
<i>Hayama (Heemcko),</i>	"	<i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1445.</i>	<i>" 5.</i>	
<i>Haijo, de Grouwe,</i>	"	<i>Idaarderadeel,</i>	<i>1242.</i>	<i>" 49.</i>	

¹⁾ Zie op: *Goslicks (Tjaard)*. ²⁾ Sterretje ontbreekt.

<i>Hayaz (Hero)</i> ,	<i>Grietman van</i>	<i>Wonseradeel</i> ,	1374.	Bl.	85.
<i>Ileenstra (Rienck)</i> ,	"	"	<i>Oostdongeradeel</i> ,	1489.	" 28.
<i>Helbada (Botte)</i>	"	"	<i>Ferwerderadeel</i> ,	1454.	" 18.
<i>Hemmema (Doecke van)</i> ,	"	"	<i>Barradeel</i> ,	1502.	" 72.
<i>Hepkesz (Lieuwe)</i> , <i>Subst.-</i>	"	"	<i>Baarderadeel</i> ;	1538.	" 79.
<i>Herbilda (Luidulfus)</i> ,	"	"	<i>Dongeradeel</i> ,	1369.	" 24.
<i>Herema (Douwe van)</i> , <i>Subst.-</i>	"	"	<i>Wonseradeel</i> ,	1575.	" 88.
<i>Herema (Gervolt)</i> ,	"	"	<i>Franekeradeel</i> ,	1438.	" 68.
<i>Heresz (Nolle)</i> ,	"	"	<i>Lemsterland</i> ,	1523.	" 115.
? <i>Heringa (Eelck van)</i> ,	"	"	<i>Menaldumadeel</i> ,	1517.	" 58.
<i>Heringa (Haye)</i> ,	"	"	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1481.	" 13.
<i>Herwey (Gerlof toe)</i> ,	"	"	<i>Westdongeradeel</i> ,	1510.	" 25.
<i>Herwey (Uffa toe)</i> ,	"	"	<i>Dongeradeel</i> ,	1425.	" 24.
<i>Heslinga (Doecke van)</i> , <i>Subst.-</i>	"	"	<i>Franekeradeel</i> ,	1527.	" 69.
<i>Heslinga (Siurd)</i> ,	"	"	<i>Franekeradeel</i> .	1410.	" 65.
<i>Hesselinus</i> ,	"	"	<i>Wijmbritseradeel</i> ,	1296.	" 90.
<i>Hette</i> , in <i>Lollegum</i> ,	"	"	<i>Franekeradeel</i> ,	1412.	" 65.
<i>Hilla</i> ,	"	"	<i>Franekeradeel</i> ,	1427.	" 67.
<i>Hobbesz (Ilenno)</i> ,	"	"	<i>Raucerderhem</i> ,	1523.	" 54.
<i>Holdinga (Wilke van)</i> ,	"	"	<i>Oostdongeradeel</i> ,	1510.	" 29.
<i>Holles (Pier)</i> , <i>Subst.-</i>	"	"	<i>Gaasterland</i> ,	1565.	" 118.
<i>Hostyel (Tieltje)</i> ,	"	"	<i>Oostdongeradeel</i> ,	1525.	" 29.
<i>Hoythetus</i> , de <i>Hymeswalt</i> ,	"	"	<i>Wonseradeel</i> ,	1298.	" 84.
<i>Humalda (Sjuck van)</i> ,	"	"	<i>Oostdongeradeel</i> ,	1582.	" 31.

I.

<i>Idema (Edo Alma van)</i> .	<i>Grietman van</i>	<i>Aengwirden</i> ,	1772.	Bl.	341.
<i>Idzaerda (Homme)</i> ,	"	"	<i>Weststellingwerf</i> ,	1619.	" 402.
<i>Idzaerda (Meintje)</i> ,	"	"	<i>Weststellingwerf</i> ,	1600.	" 402, 126.
<i>Ildsisma (Tebba)</i> ,	"	"	<i>Tietjerksteradeel</i> ,	1393.	" 128, 44.
<i>Indijck (Pilgrom ten)</i> ,	"	"	<i>Ferwerderadeel</i> ,	1564.	" 46, 20.
<i>Idzencka (Schelte)</i> ,	<i>Grietman van</i>	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1448.	Bl.	5.
<i>Ilderda (Inta)</i> ,	"	"	<i>Tietjerksteradeel</i> ,	1453.	" 44.
<i>Itingha (Hessel)</i> ,	"	"	<i>Franekeradeel</i> ,	1408.	" 65.

J.

<i>Jans (Abbe)</i> ,	<i>Grietman van</i>	<i>Aengwirden</i> ,	1525.	Bl.	336, 108.
<i>Jeldze to Smallinghera convent</i> ,	"	"	<i>Smallingerland</i> ,	1450.	" 138.
<i>Jelgers (Hessel)</i> ,	"	"	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1479.	" 19, 13.
<i>Jelgersma (Hector)</i> ,	"	"	<i>Achtkarspelen</i> ,	1475.	" 107, 38.
<i>Jelgersma (Lieuwe)</i> ,	"	"	<i>Achtkarspelen</i> ,	1549.	" 106, 37.
<i>Jellingha (Altka)</i> ,	"	"	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1436.	" 12, 12.
<i>Jellingha (Kempa)</i> ,	"	"	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1402.	" 12, 12.
<i>Jellis (Cornelis)</i> ,	"	"	<i>Weststellingwerf</i> ,	1593.	" 401, 126.
<i>Jelleszoon (Hancke)</i> ,	"	"	<i>Wonseradeel</i> ,	1456.	" 252, 85.

Jochums (Jouke),	Grietman van	Smallingerland,	1617.	Bl.	141, 48.
Jollema (Buho Vibius),	" "	Doniawarstal,	15. . .	"	342, 109.
Jongema (Aede van),	" "	Dantumadeel,	1475.	"	114, 41.
Jongema (Aede van),	" "	Rauwerderhem,	1525.	"	161, 54.
Jongema (Agge van),	" "	Baarderadeel,	1498.	"	221.
Jongema (Duco van),	" "	Franekeradeel,	1620.	"	195.
Jongema (Duco van),	" "	Hennaarderadeel,	1629.	"	246.
Jongema (Edo van),	" "	Lemsterland,	1497.	"	368, 115.
Jongema (Goslick van),	" "	Wonseradeel,	1504.	"	261, 86.
Jongema (Keimpe van),	" "	Wijmbritseradeel,	1522.	"	289, 92.
Jongstal (Gellius Wijbrandus van),	" "	Hemelumer Olde-phaert,	1673.	"	310.
Joukes (Henno),	" "	Doniawarstal,	1528.	"	342, 109.
Jouwsma (One van),	" "	Leeuwarderadeel,	1482.	"	19, 13.
Jouwsma (Oene),	" "	Idaarderadeel,	1492.	"	147, 50.
Juesma (Taecke),	" "	Smallingerland,	1531.	"	139, 47.
Juwsma (Gatke),	" "	Smallingerland,	1533.	"	139, 47.
Jarichus,	Grietman van	Wijmbritseradeel,	1296.	Bl.	90.
Jaerla (Menno),	" "	Oostdongeradeel,	1491.	"	28.
Jaerla (Eemcko),	Subst.-	Tietjerksteradeel,	1524.	"	45.
Jansz. (Hidde),	" "	" "	" "	"	107.
Jellesz (Scerp),	" "	Wonseradeel,	1478.	"	85.
Jelckema (Wybe),	" "	Utingeradeel, ±	1450.	"	103.
Jochums (Melle),	" "	Smallingerland,	1580.	"	48.
		(Zie Naaml. bl. 141.)			
Jouwsma (Douwe).	" "	Idaarderadeel,	1510.	"	50.
Juckema (Worp),	" "	Ferwerderadeel,	1505.	"	18.
Juengha (Tjaerd),	" "	Wonseradeel,	1478.	"	85.
Juwsma (Gaycke),	" "	Dantumadeel,	1478.	"	41.
Juwsma (Jemme),	" "	Ferwerderadeel,	1510.	"	19.

K.

Kee (Jarich a),	Grietman van	Franekeradeel,	1417.	Bl.	185, 66.
Kempenaer (Daniel Livius de),	" "	Lemsterland,	1752.	"	374.
Kempenaer (Regnerus Livius van Andringa de),	" "	Lemsterland,	1772.	"	374.
Kempinga (Poppe),	" "	Baarderadeel,	1429.	"	220, 78.
Kempo (Dr.), lees: Dr. K. Martna),	" "	Tietjerksteradeel,	1517.	"	129, 45.
Knock (Nicolaus Arnoldi),	" "	Ooststellingwerf,	1780.	"	398, 124.
Knijff (Horatius Hiddema van),	" "	Ferwerderadeel,	1729.	"	56.
Koenes (Jannes),	" "	Ooststellingwerf,	1524.	"	390, 122.
Kuijper (Baucke),	" "	Smallingerland,	1525.	"	139, 47.
Kee (Sibet toe),	Grietman van	Franekeradeel,	1407.	Bl.	64.
Kee (Epo toe),	" "	Franekeradeel,	1426.	"	67.
Kost (Gerrit),	" "	Doniawarstal,	1524.	"	123.

L.

Laeszoon (Wijthie),	Grietman van	Menaldumadeel,	1487.	Bl. 169,	56.
*Lezaen (Wolpherd van),	"	"	Tietjerksteradeel,	1584.	" 131, 46.
Liauckama (Schelte van),	"	"	Wijmbritseradeel,	1500.	" 287, 91.
Liauckama (Schelto van),	"	"	Barradeel,	1569.	" 206, 76.
*Loo (Boudewijn van),	"	"	't Bildt,	1555.	" 314, 100.
Loo (Douwe Aijlva van),	"	"	Baarderadeel,	1660.	" 235, 81.
Lijcklama a Nijeholt (Agge),	"	"	Weststellingwerf,	1637.	" 403.
Lijcklama a Nijeholt (Augustinus),	"	"	Opsterland,	1693.	" 387.
Lijcklama a Nijeholt (Augustinus),	"	"	Ooststellingwerf,	1647.	" 396.
Lijcklama a Nijeholt (Augustinus),	"	"	Utingeradeel,	1762.	" 334.
Lijcklama a Nijeholt (Bartholdus),	"	"	Ooststellingwerf,	1698.	" 397.
Lijcklama a Nijeholt (Daniel de Blocq),	"	"	Ooststellingwerf,	1731.	" 397.
Lijcklama a Nijeholt (Daniel de Blocq),	"	"	Opsterland,	1773.	" 388.
Lijcklama a Nijeholt (Esaiäs),	"	"	Ooststellingwerf,	1624.	" 394, 124.
Lijcklama a Nijeholt (Esaiäs),	"	"	Weststellingwerf,	1639.	" 403.
Lijcklama (Filibertus),	"	"	Weststellingwerf,	1600.	" 402, 126.
Lijcklama (Hanso van),	"	"	Gaasterland,	1637.	" 380, 120.
Lijcklama (Laelius van),	"	"	Hemelumer Oldephaert,	1625.	" 308.
Lijcklama a Nijeholt (Livius Suffridus),	"	"	Opsterland,	1718.	" 387.
Lijcklama a Nijeholt (Lubbert),	"	"	Ooststellingwerf,	1661.	" 396.
Lijcklama a Nijeholt (Marcus),	"	"	Ooststellingwerf,	1610.	" 393, 124.
Lijcklama a Nijeholt (Marcus),	"	"	Weststellingwerf,	1623.	" 403.
Lijcklama a Nijeholt (Regnerus),	"	"	Lemsterland,	1741.	" 374.
Lijcklama a Nijeholt (Regnerus),	"	"	Utingeradeel,	1762.	" 333.
Lijcklama (Rinco),	"	"	Weststellingwerf,	1626.	" 403, 126.
Lijcklama a Nijeholt (Suffridus),	"	"	Ooststellingwerf,	1639.	" 395.
Lijcklama a Nijeholt (Tinco),	"	"	Utingeradeel,	1757.	" 334.
Lijcklama a Nijeholt (Tinco Martinus),	"	"	Ooststellingwerf,	1788.	" 398.
Lijcklama a Nijeholt (Tinco Martinus),	"	"	Utingeradeel,	1790.	" 335.
Lijckles (Lubbert),	"	"	Weststellingwerf,	1514.	" 399, 125.

Lijuwema (Lieuwe),	Grietman van Achtkarspelen,	1508. Bl. 105, 37.
Lijnden (Reinhart Bar. v.),	" " Opsterland,	1782. " 389.
*Loo (Gerrit van),	Grietman van het Bildt,	1530. Bl. 100.
Ljoula (Remer),	" " Franekeradeel,	1428. " 67.
Luythiens (Pier),	" " Doniawarstal,	1523. " 109.

M.

Maringa (Wijger),	Grietman van Baarderadeel,	1453. Bl. 220.
Martena (Duco van),	" " Baarderadeel,	1499. " 221, 79.
Martena (Duco van),	" " Barradeel,	1578. " 209, 78, <i>noot.</i>
Martena (Hessel van),	" " Franekeradeel,	1505. " 187, 69.
Martena (Hessel van),	" " Menaldumadeel,	1508. " 170, 56.
Meckama (Scipio van),	" " Kollumerland,	1584. " 95, 35.
Mejontsma (Petrus van),	" " Achtkarspelen,	1673. " 110, 40.
Mellema (Poppe van),	" " Oostdongeradeel,	1517. " 78, 29.
Mellema (Sierk),	" " Hennaarderadeel,	1426. " 240, 81.
<i>(In de Nalezing op Dongeradeel; zie beneden.)</i>		
Menninga (Sjoerd),	" " Leeuwarderadeel,	1392. " 12, 12.
Menthiez (Gerbren),	" " Aengwirden,	1550. " 336, 108.
Mernstera (Lolle),	" " Barradeel,	1463. " 202, 72.
Metzger (Hans),	" " Hemelumer Olde- phaert,	1539. " 303, 96.
Meijnes (Tzialke),	" " Doniawarstal,	1582. " 347, 110.
Michielz. (Adriaan), ¹⁾	" " Barradeel,	1550. " 203, 74.
Midlum (Harmen Sijbes van),	" " Hemelumer Olde- phaert,	1788. " 312.
Minnes (Luijtghe),	" " Ooststellingwerf,	1540. " 390, 123.
Mockema (Popke van),	" " Oostdongeradeel,	141. " 76, 24.
Martna (Kempo),	(Zie Register Naamlijst op: Dr. Kempo.)	
Meckema (Sippe van),	Grietman van Kollumerland,	1510. Bl. 33.
Mellema (Sierck),	" " Oostdongeradeel,	1426. " 24.
Melles (Jochum), Subst.-	" " Smallingerland,	1582. " 48.
Mennen (Pape),	" " Achtkarspelen,	1395. " 36.
Minnema (Frans van),	" " Leeuwarderadeel,	1502. " 14.
Mynnema (Hoecke),	" " Leeuwarderadeel,	1406. " 5.
Mynnema (Sipko),	" " Leeuwarderadeel,	1465. " 5.
Mockema (Poppe van),	" " Oostdongeradeel,	1515. " 29.
Mockema (Tjaerd),	" " Oostdongeradeel,	1497. " 28.

N.

Nijsten (Barthold van),	Grietman van Rauwerderhem,	1670. Bl. 165, 55.
-------------------------	----------------------------	--------------------

O.

Obbes (Asse),	Grietman van Haskerland,	1582. Bl. 355, 112.
---------------	--------------------------	---------------------

¹⁾ Kruisje ontbroekt.

Obbes (Obbe),	Grietman van	Gaasterland,	1604. Bl.	379, 120.
Ockinga (Here van),	"	" Wonseradeel,	1481. "	253, 85.
Ockinga (Lolle van),	"	" Menaldumadeel,	1576. "	178, 60.
Ockinga (Wattel van),	"	" Menaldumadeel,	1540. "	174, 58.
Oenema (Amel van),	"	" Schoterland,	1627. "	465, 114.
Oenema (Douwe Annes van),	"	" Tietjerksteradeel,	1475. "	129, 44.
Oenema (Jacobus van),	"	" Ooststellingwerf,	1646. "	396.
Oenema (Tiberius van),	"	" Utingeradeel,	1619. "	331, 107.
Oenema (Tinco van),	"	" Schoterland,	1591. "	365, 114.
Oentjes (Ruurd),	"	" Idaarderadeel,	1477. "	147, 49.
Oetsma (Auke),	"	" Dantumadeel,	1553. "	117, 42.
Offenhuzen (Feddrich v.),	"	" Franekeradeel,	1579. "	193, 71.
*Oijenbrugge (Hendrik van)	"	" Barradeel,	1579. "	212, 77.
Ommingha (Hanck),	"	" Wonseradeel,	1420. "	251, 85.
Oosterzee (Ciprianus),	"	" Lemsterland,	1635. "	371.
Oosterzee (Christiaan Johan- nes),	"	" Lemsterland,	1609. "	371, 117.
Oosterzee (Jancke),	"	" Lemsterland,	15. . . "	369, 115.
*Oosthem (Hessel van),	"	" Idaarderadeel,	1565. "	149, 51.
Osinga (Jancke van),	"	" Wonseradeel,	1580. "	270, 88.
Osinga (Sijdts van),	"	" Doniawarstal,	1619. "	349.
Osinga (Sijbrand van),	"	" Wonseradeel,	1596. "	271, 88.
Osinga (Sijbrand van),	"	" Doniawarstal,	1652. "	349.
Obbema (Poppe van),	Grietman van	Westdongeradeel,	1515. Bl.	25.
Odesz. (Hemme), Subst.-	"	" Leeuwarderadeel,	1505. "	14.
Oenema (Tjepcke),	"	" Utingeradeel,	1466. "	104.
Osinga (Scerp van),	"	" Wonseradeel,	1583. "	88.

P.

Phaesma (Ballink),	"	" Kollumerland,	1527. Bl.	91, 34.
Piebes (Dominicus),	"	" Baarderadeel,	1539. "	225, 79.
Piers (Holle),	"	" Gaasterland,	1550. "	376, 118.
Piers (Kerste),	"	" Lemsterland,	1539. "	369, 115.
Piers (Lambert),	"	" Ooststellingwerf,	1504. "	390, 122.
Pierszoon (Sijbe),	"	" Haskerland,	1580. "	355, 112.
*Pipenpoij (François de),	"	" Hemelum-Olde- phaert,	1577. "	304, 97.
Poptatus,	Grietman van	Barradeel,	1324. Bl.	72.

R.

*Rattaller (Hieronijmus van),	"	" Tietjerksteradeel,	1531. Bl.	130, 45.
*Rattaller (Johan van),	"	" Tietjerksteradeel,	1550. "	131, 45.
Rijns (IJds),	"	" Gaasterland,	157. . . "	378, 119.
Rengers (Albertus Aemilius Lamoraal),	"	" Oostdongeradeel,	1720. "	85. *

Rengers (Egbert Sjuck Gerrold Juckema v. Burmania), Grietman van	Wijmbritseradeel, 1777.	Bl. 302.
Rengers (Justinus Sjuck Gerrold Juckema van Burmania), „ „	Franekeradeel, 1794.	„ 201.
Rengers (Lamoraal Albertus Aemilius), „ „	Gaasterland, 1785.	„ 384.
Rengers (Sjuck Gerrold Juc- kema van Burmania), „ „	Franekeradeel, 1732.	„ 199.
Rengers (Sjuck Gerrold Juc- kema van Burmania), „ „	Wijmbritseradeel, 1747.	„ 302.
Rengers (Ulbo Aijlva), „ „	Gaasterland, 1756.	„ 383.
Rennert (Jonge), „ „	Smallingerland, 1479.	„ 138.
*Rennoij (Servaas van), „ „	Weststellingwerf, 1559.	„ 399, 125.
Reijnalda (Aede), „ „	Doniawarstal, 1615.	„ 348.
Reijnalda (Auke), „ „	Doniawarstal, 1584.	„ 347, 111.
Reijnalda (Elardus), „ „	Doniawarstal, 1591.	„ 347, 111.
Ringhe (Ritske van), „ „	Westdongeradeel, 158.	„ 68, 27.
Rinia (Hajjo van), „ „	Kollumerland, 1627.	„ 99.
Rinia (Kersten van), „ „	Oostdongeradeel, 15.	„ 81, 32.
Rinia (Sake van), „ „	Westdongeradeel, 1543.	„ 61, 26.
Rodmersma (Douwe), „ „	Franekeradeel, 1497.	„ 186, 68.
Rodmersma (Tjalling), „ „	Franekeradeel, 1524. ¹⁾	„ 188, 67.
Rollema (Tzomme), „ „	Wijmbritseradeel, 1572.	„ 296, 94.
Roorda (Abraham), „ „	Idaarderadeel, 1620.	„ 153, 52.
Roorda (Carel), „ „	Idaarderadeel, 1635.	„ 154, 53.
Roorda (Frans van), „ „	Wijmbritseradeel, 1538.	„ 292, 93.
Roorda (Frederik van), „ „	Schoterland, 1521.	„ 362, 113.
Roorda (Frederik van), „ „	Lemsterland, 1541.	„ 372.
Roorda (Popke), „ „	Idaarderadeel, 1468.	„ 146, 49.
Roorda (Watzc van), „ „	Hennaarderadeel, 1544.	„ 243, 83.
Roorda (Watzc van), „ „	Rauwerderhem, 1665.	„ 164, 55.
Roorda (Wijbrand), „ „	Idaarderadeel, 1573.	„ 150, 51.
Ropta (Werp van), „ „	Oostdongeradeel, 1539.	„ 78, 30.
Rowerda (Thiarck), „ „	Idaarderadeel, 1436.	„ 146, 49.
Rummerda (Douwe), „ „	Wouseradeel, 1485.	„ 254, 85.
Ruijnds (Papke), „ „	Idaarderadeel, 1522.	„ 148, 50.
*Rattaller (Philips van), Grietman van 't Bildt,	1528.	Bl. 99.
*Rennoij (Gerrit van), „ „	Weststellingwerf, 1566.	„ 125.
*Reyswyck (Anthonis van), „ „	Barradeel, 1546.	„ 74.
Rheer (Lotcke van), Subst.- „ „	Achtkarsspelen, 1586.	„ 38.
Rickwerdsma (Ancke), „ „	Tietjerksteradeel, 1450.	„ 44.
Rispens (Ulbe van), Subst.- „ „	Hennaarderadeel, 1528.	„ 82.
Rodenburg (Haye van), „ „	Barradeel, 1556.	„ 76.
Roelofs. (Vranck), „ „	Ooststellingwerf, 1524.	„ 123.

¹⁾ Lees: 1431.

<i>Rombertus</i> , van Anjum.	<i>Grietman van Dongerdeel</i> ,	1242.	Bl. 24.
<i>Roarda (Elinghus)</i> ,	" "	1369.	" 49.
<i>Roorda (Popke)</i> .	Zie Naamlijst op: <i>Popke Ruijds</i> .		
<i>Roorda (Tjerck)</i> ,	<i>Grietman van Idaarderadeel</i> ,	1502.	" 50.

S.

<i>Sackma (Johannes Wopkes)</i> , (lees: <i>Saeckma</i>),	<i>Grietman van Dantumadeel</i> ,	1536.	Bl. 116, 42.
<i>Saekma (Suffridus)</i> ,	<i>Grietman van Dantumadeel</i> ,	1631.	Bl. 123.
<i>Sakes (Tinco)</i> ,	" "	1539.	" 363, 108, 114.
<i>Sannes (Johannes Petri)</i> ,	" "	1578.	" 400, 125.
<i>Sannes (Johannes Petri)</i> ,	" "	1604.	" 407, 127.
<i>Sappensz (Sijwart)</i> ,	" "	1501.	" 385, 120.
<i>Scheltema (Feijo van)</i> ,	" "	1653.	" 99.
<i>Scheltinga (Cornelis van)</i>	" "	1763.	" 158.
<i>Scheltinga (Daniel de Blocq van)</i> ,	" "	1647.	" 365.
<i>Scheltinga (Gajus van)</i> ,	" "	1725.	" 102.
<i>Scheltinga (Johannes van)</i> ,	" "	1659.	" 381.
<i>Scheltinga (Livius van)</i> ,	" "	1653.	" 109.
<i>Scheltinga (Martinus van)</i> ,	" "	1692.	" 366.
<i>Scheltinga (Martinus van)</i> ,	" "	1689.	" 373.
<i>Scheltinga (Martinus van)</i> ,	" "	1715.	" 340.
<i>Scheltinga (Martinus van)</i> ,	" "	1775.	" 103.
<i>Scheltinga (Martinus van)</i> ,	" "	1777.	" 368.
<i>Scheltinga (Menno Coehoorn van)</i>	" "	1715.	" 367.
<i>Scheltinga (Schelte)</i> ,	" "		
	Achtkarsspelen		
	en Dantumadeel,	1500.	" 88, 33.
* <i>Schepper (Imilius Josinus de)</i> ,	" "	1770.	" 58.
* <i>Schepper (Isaäk de)</i> ,	" "	1677.	" 111, 40.
<i>Scholtes (Henne)</i> .	" "	1549.	" 376, 118.
* <i>Schonenburg (Marten van)</i> ,	" "	1582.	" 121, 43.
* <i>Schonenburg (Sebastiaan van)</i> ,	" "	1538.	" 91, 34.
<i>Schoten (Gijsbert van)</i> ,	" "	1517.	" 342, 109.
<i>Scroetsma (Feike)</i> ,	" "	1518.	" 130, 45.
<i>Scroetsma (Jouwta)</i> ,	" "	1482.	" 129, 44.
<i>Schwartzenberg en Hohenlansberg (Georg Frederik Baron thoe)</i> ,	" "	1766.	" 183.
<i>Schwartzenberg en Hohenl. Georg Wilco, Bar. thoe)</i> ,	" "	1653.	" 83.
<i>Schwartzenberg en Hohenl. (Georg Wolfgang, Bar. th.)</i>	" "	1703.	" 218.

Schwartzenberg en Hohenl. (Georg Wolfgang, Bar. th.),	Grietman van	Dantumadeel,	1713.	Bl. 125.
Schwartzenberg en Hohenl. (Georg Wolfgang, Bar. th.),	„	„	Menaldumadeel,	1729. „ 183.
Schwartzenberg en Hohenl. (Georg Wolfgang Carel Duco, Baron thoe),	„	„	Menaldumadeel,	1783. „ 184.
Schwartzenberg en Hohenl. (Johannes Onuphrius, Baron thoe),	„	„	Oostdongeradeel,	1627. „ 82, 32.
Schwartzenberg en Hohenl. (Michael Onuphrius, Baron thoe),	„	„	Dantumadeel,	1725. „ 126.
Schwartzenberg en Hohenl. (Wilco Holdinga, Bar. th.),	„	„	Barradeel,	1689. „ 217.
Schwartzenberg en Hohenl. (Wilco, Baron thoe),	„	„	Wonseradeel,	1758. „ 274.
Schwartzenberg en Hohenl. (Wilco Holdinga Tjalling Camstra Bar. thoe),	„	„	Wonseradeel,	1788. „ 275.
*Schuilenburg (Frans Pieter Willem van),	„	„	Ferwerderadeel,	1790. „ 59.
Sexna (Sijcka),	„	„	Ferwerderadeel,	1423. „ 37, 17.
Sickes (Jelle),	„	„	Smallingerland,	1514. „ 138, 47.
Sickinga (Pieter van),	„	„	Barradeel,	1577. „ 208, 77.
Sickinga (Tjalke van),	„	„	Wijmbritseradeel,	157. „ 297, 95.
Sicma (Lambertus),	„	„	Gaasterland,	1632. „ 380, 120.
Sierksma (Allert van),	„	„	't Bildt,	1557. „ 315, 100.
Sierksma (Allert van),	„	„	Leeuwarderadeel,	1563. „ 25, 15.
Sierksma (Allert van),	„	„	Ferwerderadeel,	1574. „ 48, 21.
Sierksma (Doede van),	„	„	Oostdongeradeel,	1570. „ 81, 30.
Sipkes (Uta),	„	„	Haskerland,	1466. „ 352, 111.
Sippe of Sijppa te Hesens,	„	„	Barradeel,	1433. „ 220.
Sixma (Age van),	„	„	Barradeel,	1684. „ 217, 78.
Sixma (Douwe van),	„	„	Franekeradeel,	1629. „ 195.
Sixma (Douwe van),	„	„	Barradeel,	1676. „ 216.
Sixma (Tjalling van),	„	„	Barradeel,	1580. „ 213, 78.
Sixma (Tjalling van),	„	„	Baarderadeel,	1647. „ 234, 81.
Sixma (Tjalling van),	„	„	Rauwerderhem,	1710. „ 166.
Sjuxma (Aebe of Abbe van),	„	„	Ferwerderadeel,	1520. „ 42, 19.
Sminia (Hobbe Baerd van),	„	„	Aengwirden,	1757. „ 341.
Sminia (Hobbe Baerd van),	„	„	Tietjerksteradeel,	1772. „ 136.
Sminia (Idzard van),	„	„	Hennaarderadeel,	1706. „ 248.
Sminia (Frederik van),	„	„	Utingeradeel,	1669. „ 333, 107.
Sminia (Jetze van),	„	„	Gaasterland,	1669. „ 381.

Sminia (Tjalling Aedo van), Grietman van	Hennaarderadeel,	1754.	Bl.	249.
Solcama (Rennert),	„ „ Ooststellingwerf,	15. . .	„	391, 123.
*Sternsee (Christoffel van),	„ „ Barradeel,	1553.	„	204, 74.
Sthijntiema (Augustinus),	„ „ Lemsterland,	1498.	„	369, 115.
Sthijntiema (Idzard),	„ „ Lemsterland,	1571.	„	370, 115.
Suijrdts (Saekle),	„ „ Gaasterland,	1572.	„	377, 119.
Sijkama (Ztaling),	„ „ Ferwerderadeel,	1448.	„	38, 18.
Sijthiema (Haring van),	„ „ Ferwerderadeel,	1551.	„	46, 20.
Sijthiema (Sijds van),	„ „ Ferwerderadeel,	1504.	„	39, 18.
Sijtiema (Oene van),	„ „ Ferwerderadeel,	1472.	„	38, 18.
Sijtzama (Douwe van),	„ „ Idaarderadeel,	1578.	„	151, 52.
Sijjesma (Dowa),	„ „ Oostdongeradeel,	1422.	„	77, 24.
<i>Saeckesz (Wattie), Subst.-grietman</i>	<i>Tietjerksteradeel,</i>	<i>1558.</i>	<i>Bl.</i>	<i>46.</i>
<i>Scheltema (Sytthie van),</i>	<i>„ „ Westdongeradeel,</i>	<i>1514.</i>	<i>„</i>	<i>25.</i>
<i>Sibada (Gerbet),</i>	<i>„ „ Franekeradeel,</i>	<i>1422.</i>	<i>„</i>	<i>66.</i>
<i>Sickema (Andeloff),</i>	<i>„ „ Franekeradeel,</i>	<i>1409.</i>	<i>„</i>	<i>65.</i>
<i>Sürda (Jaricus),</i>	<i>„ „ Tietjerksteradeel,</i>	<i>1314.</i>	<i>„</i>	<i>44.</i>
<i>Sjaerda (Foppe),</i>	<i>„ „ Franekeradeel,</i>	<i>1429.</i>	<i>„</i>	<i>67.</i>
<i>Sjaerda (Sicco),</i>	<i>„ „ Franekeradeel,</i>	<i>1418.</i>	<i>„</i>	<i>66.</i>
<i>Sjaerdema (Douwe),</i>	<i>„ „ Franekeradeel,</i>	<i>1444.</i>	<i>„</i>	<i>68.</i>
<i>Stenster (Jeppe),</i>	<i>„ „ Dongeradeel,</i>	<i>1449.</i>	<i>„</i>	<i>25.</i>
<i>Sybico, van Echten,</i>	<i>„ „ Wonseradeel,</i>	<i>1313.</i>	<i>„</i>	<i>85.</i>
<i>Syerdsmā (Tjerd),</i>	<i>„ „ Leeuwarderadeel,</i>	<i>1458.</i>	<i>„</i>	<i>5.</i>
<i>Syrxsen (Merck),</i>	<i>„ „ Schoterland, enz.</i>	<i>1515.</i>	<i>„</i>	<i>112.</i>
<i>Sythiema (Oene),</i>	<i>„ „ Ferwerderadeel,</i>	<i>1391.</i>	<i>„</i>	<i>17.</i>

T.

Tadinga (Hempko),	Grietman van	Leeuwarderadeel,	1441.	Bl.	14, 12.
Taedema (Jan van),	„ „	Dantumadeel,	1600.	„	122, 43.
Tallum (Upke),	„ „	Hennaarderadeel,	1577.	„	244, 83.
Tetmans (Feijke),	„ „	Aengwirden,	1585.	„	336, 108.
Tetmans (Feijke),	„ „	Utingeradeel,	1578.	„	329, 107.
Teijes (Focke),	„ „	Opsterland,	1550.	„	385, 121.
Thiarda (Sijdze),	„ „	Dantumadeel,	1423.	„	114, 41.
Thonis (Brandt),	„ „	Visvliet,	15. . .	„	407, 127.
Tiersdz (Baerte),	„ „	Utingeradeel,	1622.	„	331.
Tjaerda (Sijds),	„ „	Dantumadeel,	1517.	„	115, 42.
Tjebbema (Sijbout),	„ „	Idaarderadeel,	1477.	„	147, 49.
Tjebbes (Jacob),	„ „	Schoterland,	1580.	„	364, 114.
Tjebbes (Sjierdt),	„ „	Aengwirden,	1580.	„	336, 108.
Tour (Jacob Adriaan du),	„ „	't Bildt,	1763.	„	323.
Tijbisma (Feecke),	„ „	Wijmbritseradeel,	1426.	„	276, 90.
Tijebbes (Ids),	„ „	Schoterland,	1524.	„	363, 107, 113.
<i>Taijingha (Tako),</i>	<i>Grietman van</i>	<i>Tietjerksteradeel,</i>	<i>1369.</i>	<i>Bl.</i>	<i>44.</i>
<i>Thitardus,</i>	<i>„ „</i>	<i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1314.</i>	<i>„</i>	<i>11.</i>

<i>Titardus</i> ,	<i>Grietman van Ferwerderadeel</i> ,	1242.	Bl. 17.
<i>Tjaerda (Syds)</i> ,	„ „ <i>Dantumadeel</i> ,	1485.	„ 41.
<i>Tjaertza (Taka)</i> ,	„ „ <i>Franekeradeel</i> ,	1425.	„ 67.
<i>Tressa-zoon</i> ,	„ „ <i>Utingeradeel</i> ,	1449.	„ 103.
<i>Tjaerd to Aldahuus</i> ,	„ „ <i>Barradeel</i> ,	1374.	„ 72.
<i>Tzaling</i> , van Workum,	„ „ <i>Westdongeradeel</i> ,	1540.	„ 25.

U.

Unia (Douwe Carel van),	Grietman van	Tietjerksteradeel,	1669.	Bl. 133.
Unia (Keimpo van),	„ „	Leeuwarderadeel,	1478.	„ 17, 13.
Unia (Willem Aemilius van),	„ „	Kollumerland,	1730.	„ 102.
Unnijnga (Kempo van),	„ „	Leeuwarderadeel,	1450.	„ 14, 12.
Uthsma (Bocke),	„ „	Idaarderadeel,	1437.	„ 146, 49.
<i>Unama (Onthia)</i> ,	<i>Grietman van</i>	<i>Ferwerderadeel</i> ,	1493.	Bl. 18.
<i>Unema (Jancko)</i> ,	„ „	<i>Ferwerderadeel</i> ,	1519.	„ 19.
<i>Unia (Aucke)</i> . Zie op: <i>Wnia</i> .				
<i>Uninga (Renicus)</i> ,	„ „	<i>Leeuwarderadeel</i> ,	1369.	„ 12.
<i>Utisma (Ubratus)</i> ,	„ „	<i>Achtkarspelen</i> ,	1315.	„ 36.

V.

*Vastaerds (Joost),	Grietman van	Doniawarstal,	1572.	Bl. 343, 110.
Vegilin van Claerbergen (Assuerus),	„ „	Haskerland,	1739.	„ 359.
Vegilin van Claerbergen (Hessel),	„ „	Utingeradeel,	1683.	„ 332.
Vegilin van Claerbergen (Hessel),	„ „	Haskerland,	1689.	„ 358.
Vegilin van Claerbergen (Hessel),	„ „	Haskerland.	1749.	„ 359.
Vegilin van Claerbergen (Johan),	„ „	Doniawarstal,	1722.	„ 350.
Vegilin van Claerbergen (Philip Frederik),	„ „	Haskerland,	1707.	„ 358.
*Vervouw (Hessel Lacs van),	„ „	Franekeradeel,	1614.	„ 194, 71.
Viersen (Arnold van),	„ „	Haskerland,	1669.	„ 357.
Viersen (Mathijs van),	„ „	Haskerland.	1681.	„ 357.
Visscher (Adrianus Canter),	„ „	Dantumadeel,	1753.	„ 126.
Visscher (Pieter),	„ „	Lemsterland,	1521.	„ 369, 109, 115.

W.

*Wajjën (Jacobus van der),	Grietman van	Hemelumer Olde- phaert,	1688.	Bl. 310.
Walta (Douwe van),	„ „	Barradeel,	1661.	„ 216.
Walta (Tjerk van),	„ „	Wonseradeel,	1494.	„ 256, 86.
Walta (Tjerk van),	„ „	Wonseradeel,	1519.	„ 267, 86.
Waltinga (Wijbrand),	„ „	Haskerland,	1544.	„ 353, 71.

Waltijnga (Hobbe van), Grietman van	Franekeradeel,	1586.	Bl. 193, 71.
*Wassenaer (Carel Georg van), „ „	Franekeradeel,	1758.	„ 200.
*Wassonaer (Jacob Unico			
Willem, Graaf van)	„ „ Franekeradeel,	1793.	„ 200.
Watinga (Sjoerd),	„ „ Smallingerland,	1477.	„ 138.
Wendt (Eijso de),	„ „ Westdongeradeel,	1772.	„ 74, 28.
Wiarda (Oene),	„ „ Lecuwarderadeel,	1438.	„ 14, 12.
Wischa (Johan ter),	„ „ Ooststellingwerf,	1581.	„ 392, 124.
Wissema (Sape of Sabinus),	„ „ Idaaderadeel,	1673.	„ 156.
*Woirts (Wolf van),	„ „ Kollumerland,	1539.	„ 93, 34, 42.
Wopkes of Worps (Rienk),	„ „ Lceuwarderadeel,	1477.	„ 17, 12.
Wijbranda (Suirdt),	„ „ Baarderadeel,	1426.	„ 220, 78.
Wijekel (Anne van),	„ „ Aengwirden,	1626.	„ 337.
Wijekel (Henricus van),	„ „ Gaasterland,	1706.	„ 382.
Wijekel (Martinus van),	„ „ Idaaderadeel,	1692.	„ 156.
Wijekel (Regnerus Amnæus			
Lijeklama van),	„ „ Gaasterland,	1710.	„ 383.
*Wijdenbrugh (Ernst Willem),	„ „ Hemelum Olde-		
	phaert,	1765.	„ 312.
Wijkia,	„ „ Wonseradeel,	1488.	„ 254, 85.
Wijssinga (Wirpe),	„ „ Ferwerderadeel,	14..	„ 38, 17.
Wijtsma (Oene van),	„ „ Hennaaderadeel,	1570.	„ 244, 83.
Wijtsma (Oene van),	„ „ Dantumadeel,	1576.	„ 119, 43.
<i>Walckema (Gerbrant), Subst.-grietman van</i>	<i>Barradeel,</i>	<i>1577.</i>	<i>Bl. 77.</i>
* <i>Wente (Heurick de),</i>	„ „ <i>Kollumerland,</i>	<i>1518.</i>	„ <i>34.</i>
<i>Werff (Wilh van. der), Subst.-</i>	„ „ <i>Barradeel,</i>	<i>1570.</i>	„ <i>77.</i>
<i>Wibranda (Sybren),</i>	„ „ <i>Barradeel,</i>	<i>1547.</i>	„ <i>74.</i>
<i>Wibrandus,</i>	„ „ <i>Dongerdeel,</i>	<i>1314.</i>	„ <i>34.</i>
<i>Wibrandus,</i>	„ „ <i>Wijmbritseradeel,</i>	<i>1296.</i>	„ <i>90.</i>
<i>Wiggema (Gerlof),</i>	„ „ <i>Leeuwarderadeel,</i>	<i>1450.</i>	„ <i>12.</i>
<i>Wiggerus, van Idaard,</i>	„ „ <i>Idaaderadeel.</i>	<i>1314.</i>	„ <i>49.</i>
<i>Wymia (Aucke),</i>	„ „ <i>Idaaderadeel,</i>	<i>1499.</i>	„ <i>50.</i>
<i>Winia (Pier), Subst.-</i>	„ „ <i>Idaaderadeel,</i>	<i>1575.</i>	„ <i>51.</i>
<i>Witzens (Tako),</i>	„ „ <i>Franekeradeel,</i>	<i>1414.</i>	„ <i>65.</i>

IJ.

IJdsen (Rein),	Grietman van Gaasterland,	1575.	Bl. 378, 119.
IJnsma (Saeke),	„ „ Smallingerland,	1530.	„ 139, 47.
IJnema (Harcke),	Grietman van Achtkearspelen,	1490.	Bl. 36.

Z.

Ztalinga (IJdze),	Grietman van Ferwerderadeel,	1452.	Bl. 38, 18.
*Zwolle (Barthout van),	„ „ Gaasterland,	1517.	„ 376, 118.
Zyaenda (Goffe),	Grietman van Franekeradeel,	1406.	Bl. 64.